

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»
ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ**

*Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису*

ГОСПОДАРЕНКО ВОЛОДИМИР МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 343.214:340.5

**ДИСЕРТАЦІЯ
ОСНОВНІ НАПРЯМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ США:
ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ**

12.00.08 «Кримінальний право та кримінологія; кримінально-виконавче право»

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ В.М. Господаренко

Науковий керівник **Топчій Василь Васильович,**
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Київ – 2019

АНОТАЦІЯ

Господаренко В.М. Основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право». – Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом», Київ, 2019, Університет державної фіскальної служби України, Ірпінь, 2019.

У дисертації дано визначення поняття міждержавної кримінально-правової політики як міждержавної системи запобігання злочинності в цілому, що характеризує політико-правову позицію держав такої діяльності, міждержавну загально-соціальну стратегію в цій сфері, місцем і значенням засад запобігання злочинності в забезпеченні потреб соціального розвитку.

Зазначено, що у сучасних умовах США залишається країною-лідером світового співтовариства, проте саме у цій найбагатшій країні світу нині загострилися соціальні протиріччя, що спричинило зростання кількості вчинених злочинів. Така невтішна статистика вимагала від уряду чинного президента США виокремлення пріоритетів державної кримінальної політики, до яких уряд США відніс такі: максимальне забезпечення безпеки, прав і свобод людини і громадянина від злочинних посягань; активна протидія організованій злочинності; реальна боротьба з корупцією; забезпечення економічної безпеки держави; захист основ конституційного ладу держави. Такі пріоритети формувалися відповідно до кримінально-правової ідеології, яка є сукупністю ідей, правових поглядів і соціальних установок, спрямованих на формування і закріплення в суспільстві в цілому і у кожного індивідуума стійкого неприйняття злочинності як негативного соціального явища.

Доведено, що унікальною особливістю кримінально-правової політики США є її нерозчленована єдність на всіх етапах розвитку американської державності. Всебічно проаналізовано стан концептуального розуміння кримінально-правової політики США в зарубіжній та вітчизняній науці.

Визначено єдність підходів владних структур різних американських штатів до вирішення проблеми смертної кари. Юридично страта базується на кримінальному законодавстві штатів. Норми ж федерального закону, що передбачає страту за найбільш тяжкі злочини, майже не застосовуються. Ось чому кожен штат доволі самостійно визначає коло осіб, до яких можна застосовувати смертну кару, а також способи виконання покарання. Це визначено федеральною конституцією, відповідно до якої уряду США заборонено вимагати від органів влади штатів застосування федерального кримінального законодавства.

Проаналізовано реформаторські тенденції, які притаманні сферам покарання і звільнення від нього, що проявляються в більш інтенсивній розробці не пов'язаних з позбавленням волі заходів впливу на злочинців у відносному збільшенні питомої ваги застосування умовного засудження та умовного звільнення.

Досліджено науковий підхід до вироблення державної ювенальної політики США, що вперше запропонував Президент Р. Ніксон. У роки його правління ця держава переживала наслідки так званих «чотирьох революцій» – расової революції, підйому молоді на боротьбу «проти цінностей батьків», опозиції справа і зліва проти двопартійної політичної системи і зміщення політичного центру ваги зі сходу країни з його ліберальними цінностями на більш консервативні центр і захід. Була суттєво змінена державна кримінальна політика, особливо той її напрямок, що стосувався виховання молоді в дусі поклоніння заповіту «батьків-засновників США». Міністерство юстиції створило кілька національних комісій для розробки відповідного внутрішньополітичного курсу США щодо неповнолітніх.

Здійснено змістовний аналіз п'яти основних ланок системної боротьби влади і правоохоронних органів проти замахів на державно-конституційний лад і права та свободи громадян. Ними є: 1) боротьба проти корупції у владних структурах американської держави; 2) державна політика викорінення організованої злочинності; 3) особливості підходу правоохоронних органів США до проблеми припинення проявів підліткової злочинності; 4) політика в галузі

розвитку пенітенціарної системи; 5) унікальні особливості американської політики здійснення смертної кари як важливого засобу боротьби проти злочинності.

Зазначено, що США є країною з молодим населенням. У цій державі вважається, що злочинність неповнолітніх – це сукупність злочинів у суспільстві, вчинених особами у віці від 14 до 18 років. При тому очевидно, що злочинність підлітків є складовою частиною загальної злочинності, але має власну специфіку. Особливою прикметою політики федеральної влади щодо правопорушників-підлітків є те, що у ній певним чином відчуваються пережитки політики боротьби проти злочинності, притаманні колишній метрополії. У Великобританії ж покарання було наріжним камінням філософії загального права, яке передбачало, що діти у віці чотирнадцяти років були спроможні утворити злочинний умисел. Тому неповнолітніх арештовували, тримали під вартою і судили як дорослих злочинців, що визначено як негативне явище.

Ключові слова: кримінально-правова політика, злочинність, запобігання, праворозуміння, покарання, досвід, кримінальне законодавство.

SUMMARY

Gospodarenko V.M. Main directions of criminal policy of the USA: formation and realization. – Qualification scientific work as the manuscript.

The dissertation for obtaining the degree of Candidate of Juridical Sciences on speciality 12.00.08 «Criminal Law and Criminology; Criminal and Executive Law». – Institution of Higher Education «Interregional Academy of Personnel Management», Kyiv, 2019, University of the State Fiscal Service of Ukraine, Irpin, 2019.

In the dissertation definition of a concept of interstate criminal policy as interstate system of crime prevention in general, characterizing a political and legal position of the states of such activity, interstate in - social strategy in this sphere, by the place and value of bases of crime prevention in ensuring requirements of social development is given.

It is noted what in modern conditions of the USA remains the leading country of the international community, however in this rich country of the world social contradictions became aggravated now, led to growth of number of the committed crimes. Such unfavourable statistics demanded allocation of priorities of the state criminal policy with which the U.S. Government carried the following from the government of the current president of the USA: the maximum safety, the rights and freedoms of the person and citizen from criminal encroachments; active counteraction of organized crime; real fight against corruption; ensuring economic security of the state; protection of bases of the constitutional system of the state. Such priorities were formed according to criminal ideology which is set of the ideas, legal views and social installations directed to formation and fixing in society in general and at each individual of permanent rejection of crime as the negative social phenomenon.

It is proved that unique feature of criminal policy of the USA is its neraschlenennost unity at all stages of development of the American statehood. The condition of conceptual understanding of criminal policy of the USA in foreign and domestic science is comprehensively analysed.

Are defined unity of approaches of power structures of various American states to a solution of the problem of the death penalty. Legally the execution is based on the criminal legislation of states. Standards of the federal law providing the death penalty for the most serious crimes are almost not applied. That is why each state quite independently defines a circle of people to which it is possible to apply the death penalty and also ways of execution of the punishment. It is defined by the constitution according to which the U.S. Government is forbidden to be demanded from authorities of states of application of the federal criminal legislation.

The reformatory trends inherent in spheres of punishment and release from it which are shown in more intensive development of the corrective actions which are not connected with imprisonment on criminals in relative increase in specific weight of application of conditional condemnation and conditional release are analysed.

It is investigated scientific approach to elaboration of the state juvenile policy of the USA, the President R. Nixon for the first time offered. In days of its board this state endured consequences of so-called "four revolutions" there are racial revolution, raising of youth on fight «against values of parents», oppositions against two-party political system and the shift of the political center of gravity from the country East with its liberal values on more conservative the center and the West on the right and at the left. The state criminal policy, especially that its direction, concerning education of youth in the spirit of worship of the will of «founding fathers of the USA» was significantly changed. The Ministry of Justice created several national commissions for development of the corresponding internal political course of the USA concerning minors.

The substantial analysis of five main links of system fight of the power and law enforcement agencies against attempts at the state and constitutional system and the rights and freedoms of citizens is carried out. Them are: 1) fight against corruption in power structures of the American state; 2) state policy of eradication of organized crime; 3) features of approach of law enforcement agencies of the USA to a problem of the termination of manifestations of teenage crime; 4) policy in the field of development of penal system; 5) unique features of the American policy of implementation of the death penalty as important means to fight against crime.

It is noted what the USA is the country with the young population. In this state it is considered that crime of minors is cumulative offenses in society, made by persons aged from 14 up to 18 years. At the same time it is obvious that crime of teenagers is a component of the general crime, but has the specifics. A special sign of policy of the federal authorities on teenage offenders is that in it fight policy remnants against crime, inherent in the former mother country are definitely felt. In Great Britain punishment was a cornerstone of philosophy of common law which provided that children at the age of fourteen years were capable to create criminal intention. Therefore minors were arrested, kept under guard and judged as adult criminals, it is defined as the negative phenomenon.

Keywords: criminal policy, crime, prevention, right understanding, punishment, experience, criminal legislation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Господаренко В. М. Державна кримінальна політика США і боротьба проти організованої злочинності. *Правова позиція (правонаступник наукового журналу «Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»)*. 2016. № 2 (17). С. 184–192.
2. Господаренко В. М. Кримінально-правова політика США в галузі викорінення підліткової злочинності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції: науковий збірник*. 2016. Вип. 3. С. 162–167.
3. Господаренко В. М. Пенітенціарна система США та її реформування в рамках федеральної кримінально-правової політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових праць*. 2016. Вип. 42. С. 157–170.
4. Господаренко В. М. Антикорупційна політика США: кримінально-правові засади. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2016. №4. С. 101–110.
5. Господаренко В. М. Концептуальне осягнення сутності кримінальної політики Сполучених Штатів Америки в американській науці. *Юридична наука: науковий юридичний журнал*. 2017. № 5 (71). С. 30–45.
6. Господаренко В. М. Государственная уголовно-правовая политика США в отношении смертной казни. *Leges si viata (Закон и Жизнь): международный научно-практический правовой журнал*. 2017. № 2 (302). С. 42–48.
7. Господаренко В. М. Джерельна основа державної кримінальної політики США. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. №2. С. 72–77.
8. Господаренко В. М. Державно-правова кримінальна політика США та її можливий вплив на вітчизняну кримінальну політику. *«Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права»*: матеріали VII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Дніпропетровськ, 04-05 грудня 2015 року). 2015. С. 254–256.
9. Господаренко В. М. Методологічні засади державної кримінально-

правової політики США. *«Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права»*: матеріали VIII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Дніпропетровськ, 02-03 грудня 2016 року). 2016. С.267–269.

10. Господаренко В. М. Державна кримінальна політика США : досвід для України. *«Актуальні питання досудового розслідування»*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 року). 2018. С. 103–105.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1 КРИМІНАЛЬНО ПРАВОВА ПОЛІТИКА США: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	11
1.1 Методологічні засади аналізу державної кримінально-правової політики США.....	11
1.2 Поняття та категорії дослідження кримінально-правової політики США.....	23
1.3 Джерела кримінально-правової політики США: основи дослідження.....	45
Висновки до розділу 1.....	60
РОЗДІЛ 2 СТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ США: ПРАВОРОЗУМІННЯ В ЗАРУБІЖНІЙ І ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ.....	61
2.1 Основні етапи розвитку американської кримінально-правової політики.....	61
2.2 Концептуальні основи сутності кримінальної політики США в зарубіжній та вітчизняній науці.....	72
Висновки до розділу 2.....	106
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ США: ОКРЕМІ АСПЕКТИ.....	107
3.1 Антикорупційна політика США.....	107
3.2. Політика боротьби американської федеральної влади проти організованої злочинності.....	121
3.3 Кримінально-правова політика США щодо неповнолітніх.....	131
3.4 Пенітенціарна система США: вдосконалення державної політики ув'язнення засуджених.....	143
3.5 Проблема страти в американській кримінально-правовій політиці.....	157
Висновки до розділу 3.....	169
ВИСНОВКИ.....	170
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	176
ДОДАТКИ.....	218

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Стратегічний підхід до формування кримінально-правової політики демократичної і правової України вимагає вивчення і розумного використання накопиченого в зарубіжних країнах досвіду застосування державних стратегій у запобіганні злочинності.

У наш час кримінально-правова політика здійснює своє становлення у демократичних і правових державах світу як результат компромісу позицій (нерідко – діаметрально протилежних) усіх гілок влади, політичних партій, об'єднань громадян і науковців щодо прийняття певних кримінальних законів, а також підзаконних актів, спрямованих на боротьбу зі злочинністю. Це особливо притаманне Сполученим Штатам Америки (далі – США), кримінально-правова політика яких здавна мала своєрідний характер.

Для України, яка протягом тривалого часу не мала власної державно-правової політики, питання її стану та підвищення ефективності були й залишаються актуальними. В нашій державі заново сформувалися конституційна, цивільна, кримінальна, фінансова та інші галузі законодавства. Відбувається реформування правоохоронної системи, впроваджуються міжнародні принципи і стандарти, які беззаперечно довели свою ефективність і цінність. Однак міжнародні стандарти набувають здатності бути регулятором конкретних правових відносин лише за умови наявності ефективних механізмів їх забезпечення та захисту.

Так, наприклад, порівнюючи статистичні дані 2017 та 2018 років, відзначається незначне зниження злочинної активності в Україні, а саме кількість тяжких і особливо тяжких злочинів із цього числа зменшилася на 11 % – із 155 тис. до 138 тис. Найбільший масив серед вчинених злочинів становлять крадіжки (191 тис.) і шахрайства (27 тис.). Окрім того, зменшилася кількість умисних вбивств, учинених на території держави, – з 1185 до 1168. Більше, ніж на чверть, знизилася кількість розбійних нападів – із 2224 до 1622. На 25 % зареєстровано менше грабежів: у 2017 році їх було 14,2 тис., у 2018 році – 10,6 тис. Крадіжок

zareєстровано на 12 % менше (216,6 тис. проти 191,5 тис.)¹.

Нині зміцнення підвалин демократичної і правової української державності потребує ще більшої уваги до досвіду кримінальної політики США, історія якої нараховує чотири століття. Особливістю цієї політики є те, що спочатку її основи формувалися відповідно до засад запобігання злочинності, визначених метрополією – Британською імперією. Проте після набуття державної незалежності загальні засади кримінальної політики були сформульовані «батьками-засновниками» США, чий досвід боротьби проти злочинності є неоціненним для сучасної держави.

Саме тому вітчизняна кримінально-правова політика як ніколи вимагає наукового підґрунтя та вдосконалення. Звідси випливає соціальна необхідність віднайти нові підходи до викорінення злочинності, запозичивши позитивний досвід США.

Проблеми становлення кримінально-правової політики розглядало багато вітчизняних та зарубіжних авторів, серед яких М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, І. Г. Богатирьов, О. І. Богатирьова, В. І. Борисов, Т. І. Возна, О. О. Володіна, Л. Д. Гаухман, В. О. Глушков, Н. О. Гуторова, І. І. Давидович, А. М. Дубровіна, В. П. Ємельянов, М. І. Загородніков, В. О. Іващенко, О. М. Ігнатов, В. А. Козак, Т. В. Корнякова, Б. О. Курінов, І. П. Лановенко, О. Г. Лоскутов, І. І. Лукашук, Я. Г. Лизогуб, Н. Е. Мартиненко, П. С. Матишевський, В. А. Мисливий, С. С. Мірошниченко, В. О. Навроцький, О. С. Наумова, Ю. В. Нікітін, А. М. Орлеан, В. В. Панкратов, В. М. Підгородинський, М. С. Пузирьов, А. В. Савченко, В. І. Симонов, М. Р. Снахова, В. В. Сташис, В. Я. Тацій, В. П. Тихий, В. В. Топчій, С. С. Яценко та інші.

У дослідженні відомих американських фахівців (Д. Макілрїт, Д. Досс, К. Дженсен, М. Вітїнгтон, Р. Кеннеді, Я. Кордону, К. Зима, К. Вінтер, К. Єнсен, Р. Монж, Дж. Баундс і Дж. М. Естіс-Самерел) з філософії права і кримінології

¹ У 2018 році загальний рівень злочинності в Україні знизився на вісім відсотків. Офіційний сайт Департаменту комунікації Національної поліції України. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/16243_U_2018_roci_zagalniy_riven_zlochinnosti_v_Ukraini_znizivsya_na_visim_vidsotkiv_FOTO.htm (дата звернення 25.10.2018).

«Вступ до права примусу» (2013 р.) встановлено, що найважливішими напрямками наукових досліджень з проблем боротьби проти злочинності мають бути такі: поліцейська етика; історія правоохоронних органів; функції сучасних органів національної безпеки; державна виправна служба; людські ресурси, причетні до реалізації державної кримінальної політики; шлях злочинців від арешту до визволення; особливості утримання засуджених у в'язницях; діяльність місцевих правоохоронних органів у боротьбі проти криміналітету; приватні органи охорони правопорядку та інші.

Наукові здобутки цих та деяких інших фахівців містять ряд системних положень і висновків, які прямо або опосередковано стосуються кримінально-правової політики та створюють методологічні передумови для ефективного її дослідження у реаліях сьогодення. Однак вивченню кримінально-правової політики США в існуючих дослідженнях приділено недостатню увагу, що не сприяє усуненню прогалин у теоретичних та правових основах цього інституту в кримінальному праві України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Обраний напрям дослідження ґрунтується на положеннях Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 р. № 1209-р., Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 р. № 1393-р, Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки, схваленої Указом Президента України від 20 травня 2015 р. № 276/2015, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501/2015, Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 06 травня 2015 р. «Про заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю в Україні», введеним в дію Указом Президента України від 16.06.2015 № 341/2015, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України від 12 січня 2015 р.

№ 5/2015, Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом» (протокол № 2 від 25 лютого 2015 року) та уточнена на засіданні Вченої ради ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом» (протокол № 5 від 30 травня 2018 року).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертації є теоретичне узагальнення та нове розв'язання наукового завдання, що полягає у виробленні моделі кримінально-правової політики України на основі всебічного комплексного аналізу виникнення і розвитку державної кримінально-правової політики США.

Для досягнення поставленої мети сформульовано такі *задачі*:

- висвітлити методологічні засади аналізу кримінально-правової політики США;
- удосконалити поняття та категорії дослідження кримінально-правової політики США;
- встановити особливості нормативно-правових засад державної політики боротьби проти злочинності в США;
- розглянути багатовікову еволюцію політики американської держави щодо викорінення злочинності;
- проаналізувати концептуальні засади кримінально-правової політики США в зарубіжній та вітчизняній науці;
- розкрити особливості реалізації основних напрямків кримінально-правової політики США;
- дослідити основи міждержавної кримінально-правової політики як міждержавної системи запобігання злочинності;
- розробити підходи щодо удосконалення кримінально-правової політики України на прикладі досвіду США.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері дослідження кримінально-правової політики як елемента внутрішньої правової політики США.

Предмет дослідження – основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить система загальнонаукових та спеціально наукових методів і підходів, що забезпечили об'єктивний аналіз досліджуваного предмета. З урахуванням специфіки теми, мети і задач дослідження використовувалися такі методи: застосування *системно-структурного методу* дозволило виокремити та проаналізувати засади кримінально-правової політики (підрозділ 1.2); *діалектичний метод пізнання*, відповідно до якого предмети (явища) вивчаються в єдності та боротьбі протилежностей, використовувався в процесі дослідження кримінально-правової політики США (розділ 1, 2, 3); *метод системного аналізу* використовувався для характеристики генези дослідження кримінально-правової політики США (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий метод* надав можливість зіставити кримінально-правову політику США з кримінально-правовою політикою України (підрозділ 2.1, 2.2); *юридичний (догматичний) метод* надав можливість визначити зміст специфічних юридичних термінів і дати тлумачення конкретних кримінально-правових норм, а також розробити пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства про кримінальну відповідальність як складової кримінально-правової політики (підрозділ 3.3).

Емпіричну базу дослідження становлять дані офіційної кримінальної статистики США та України, статистичні дані Генеральної прокуратури України, Верховного Суду, результати анкетування 175 слідчих слідчих підрозділів Національної поліції України, 83 прокурорів у Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Львівській та Харківській областях у 2016–2018 роках.

Наукова новизна одержаних результатів полягає як у постановці проблеми, так і способі її вирішення. За характером та змістом дисертаційна робота є одним із перших комплексних наукових дисертаційних досліджень

кримінально-правової політики як елемента внутрішньої правової політики американської держави, що ґрунтується на кримінальному законодавстві США та України.

Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну і визначають внесок автора у розроблення зазначеної проблематики, є такі положення, висновки та пропозиції, зокрема:

вперше:

– запропоновано авторське визначення міждержавної кримінально-правової політики як міждержавної системи запобігання злочинності в цілому, що характеризує політико-правову позицію держав такої діяльності, міждержавну загально-соціальну стратегію в цій сфері, місцем і значенням засад запобігання злочинності в забезпеченні потреб соціального розвитку;

– запропоновано доповнити Кримінальний кодекс України ст. 167-1 «Зловживання обов'язком з догляду підопічного в спеціальній навчально-виховній установі для дітей» наступного змісту: «Зловживання та/або невиконання, неналежне виконання службових обов'язків посадової особи в умовах, коли вона повинна була і могла вчинити дії, які входять в коло її службових обов'язків, що спричинило підопічному тяжкі наслідки, – карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк»;

– розроблено методичні рекомендації використання особливостей кримінально-правової політики США як єдиної системи на всіх етапах розвитку американської державності;

удосконалено:

– визначення нормативно-правової основи державної політики захисту прав американських громадян від замахів з боку злочинців;

– комплекс теоретичних та практичних положень щодо особливостей боротьби проти злочинності в США;

– стан концептуального розуміння кримінально-правової політики США в зарубіжній та вітчизняній науці;

дістали подальшого розвитку:

– рекомендації щодо здійснення кримінально-правової політики України на прикладі відповідного американського досвіду;

– основні напрями реалізації кримінально-правової політики США.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені у дисертації положення, узагальнення, висновки і рекомендації мають як загальнотеоретичне, так і практичне значення для науки кримінального права і використовуються у:

– *законотворчій діяльності* – для удосконалення норм кримінального законодавства (довідка Інституту законодавства Верховної Ради України від 22 жовтня 2018 року № 22/470-1-15-4);

– *практичній діяльності* – під час проведення занять зі службової підготовки персоналу правоохоронних органів (акт впровадження в практичну діяльність Головного слідчого управління Національної поліції України від 26 листопада 2018 року);

– *науково-дослідній сфері* – у ході подальшого дослідження і вирішення проблем, пов'язаних із системою запобігання злочинності в цілому, що характеризує політико-правову позицію держав такої діяльності, міждержавну загально-соціальну стратегію в цій сфері, місцем і значенням засад запобігання злочинності у забезпеченні потреб соціального розвитку (акт впровадження ДНДІ МВС України від 11 квітня 2018 року);

– *освітньому процесі* – для підготовки та проведення лекцій, семінарських і практичних занять з навчальних дисциплін «Кримінальне право. Особлива частина», «Кримінологія», «Кваліфікація окремих видів злочинів», «Кваліфікація злочинів, підслідних органам досудового розслідування Національної поліції України», «Правозастосування», «Профілактика злочинів», «Кримінологічна віктимологія», «Аналіз та прогноз злочинності» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 19 червня 2018

року, акт впровадження ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом» від 18 вересня 2018 року).

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на кафедрі управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом». Результати дослідження були оприлюднені на трьох міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (м. Дніпропетровськ, 04-05 грудня 2015 року), «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (м. Дніпропетровськ, 02-03 грудня 2016 року), «Актуальні питання досудового розслідування» (м. Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 року).

Публікації. Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертаційному дослідженні, відображено в 10 наукових публікаціях, серед яких 5 наукових статей – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 2 статті – у зарубіжному періодичному виданні та 3 тези доповідей, опубліковані у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 230 сторінок, із них основного тексту – 175 сторінок, список використаних джерел – 42 сторінки (470 найменувань) та 7 додатків на 13 сторінках.

РОЗДІЛ 1

КРИМІНАЛЬНА ПОЛІТИКА США: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Методологічні засади аналізу державної кримінально-правової політики США

Теоретичною основою науки кримінального права є філософські та соціологічні науки, положення теорії соціального управління і загальної теорії права і соціології. Методологічною основою цієї науки виступає сукупність загальнонаукових та приватно-наукових методів і засобів пізнання, за допомогою яких досліджуються закономірності, закони і особливості специфічних відносин у галузі кримінального права, процесу законотворчості і правозастосовної діяльності, а також вивчаються категорії, поняття та інститути самої науки кримінального права.

Відомо, що вперше поняття «кримінальної політики» було сформульовано Ф. фон Лістом 1888 року в роботі «Завдання кримінальної політики». Американський криминолог В. Міллер вказує, що Ліст увів такі категорії кримінальної політики держави, як криміналізація (процес і результат визнання певних видів суспільно-небезпечних діянь кримінально-караними), декриміналізація (скасування кримінальної відповідальності за ті чи інші діяння раніше визнавалися злочинними), пеналізація (встановлення кримінального покарання, визнаного злочином) і депеналізація (зниження або скасування кримінального покарання за діяння визнані злочинними) [372, с. 155].

Користуючись ідеями Ліста, розвинутими в наукових дослідженнях американських фахівців з кримінальної політики, можновладці США вдосконалювали політику боротьби проти злочинності. За всю історію американської державності у цій країні спалахнули дві соціальні революції та промисловий переворот, відбулася глибока економічна криза 30-х років минулого століття, яка слідом за Америкою охопила весь цивілізований світ, та низка інших подій світового масштабу. Внаслідок цього у США час від часу панувало

кримінальне безладдя, угамування якого завжди вимагало від політичної еліти знаходження нових правових засобів боротьби проти злочинців.

Як вказує відомий американський учений Л. Фрідмен, питання розвитку державної кримінальної політики протягом всієї історії американської державності мало різні аспекти. Методологічний аспект кримінальної політики стосується її світоглядних основ, а також принципів, поняттєвого апарату та сучасних проблем даної системної реальності. Політичний аспект дозволяє виявити залежність кримінальної політики від державного політичного курсу, її місце в політичній системі суспільства. Аналіз історичного аспекту кримінальної політики США дозволить краще розібратися з сучасним станом справ у державній політиці боротьби проти злочинності. Вивчення юридичного аспекту кримінальної політики США сприятиме науковому осягненню міжгалузевого комплексного і системного характеру її предмета. Нарешті, розкриття кримінологічного аспекту вказаної політики матиме своїм результатом точний опис зв'язку і залежності цього явища від сутності й параметрів злочинності задля встановлення всебічного контролю політичної влади над проявами будь-якої злочинної діяльності [196, с. 132]

Одним з найважливіших засобів вирішення проблем протистояння злочинності з боку здорових сил суспільства американські науковці вважають всебічний розвиток науки кримінальної політики на засадах спадкоємності цього процесу через прилучення до наукового загалу обдарованої студентської молоді. Для цього є необхідні умови. Так, Волденський університет (м. Балтимор, штат Меріленд) сповіщає майбутніх докторантів про наступне: «Якщо ви бажаєте більш глибокого розуміння закону або його втілення у державну політику, ця спеціалізація може підготувати вас до вирішення життєво важливих знань... Як випускник університету, що навчався за волденською програмою, ви зможете встановити основні причини злочинності та її вплив на політику в галузі кримінального правосуддя, її практику і процедури, оволодіти філософією управління людськими ресурсами, що беруть участь в організації системи кримінального правосуддя, узагальнити знання з теорії, історії та тенденцій і

перспектив щодо сучасного кримінального правосуддя, застосувати методіку аналізу юридичних фактів та їхньої обробки під час наукових досліджень у галузі кримінального правосуддя, оцінити роль системи кримінального правосуддя в затвердженні соціальної справедливості та позитивних соціальних змін» [448].

За даними сайту університету Волден, його випускники, фахівці з кримінальної політики, працюють в якості консультантів правоохоронних органів, аналітиків зі злочинності, адміністраторів муніципалітетів, шерифів, адвокатів, приватних детективів та офіцерів виправних закладів.

За тисячі миль від Балтимора майбутні фахівці з державної кримінальної політики, що перебувають в каліфорнійському університеті (м. Берклі), мають оволодіти наступною програмою навчання, яку їм пропонує відомий учений професор М. Рот: «Злочин і кара є одними з найбільш важливих питань у сучасній Америці. У цьому курсі пропоную оволодіти знаннями з наступних проблем: введення в історичне дослідження злочинності шляхом аналізу особливостей кримінального права і кримінального правосуддя у США з колоніальних часів до наших днів; зміни в кримінальній злочинності та способи, за допомогою яких американці прагнули визначати склад злочину, щоб стримувати злочинців; особливості покарання або реабілітації кримінальників. Первинні теми містять аналіз історичних моделей насильства, ролі поліції у суспільстві та її організації, еволюції покарання в теорії і на практиці. Важливими темами також є відмінності у злочинах, які скоєні особами, що відрізняються один від одного за соціальною та етнічною приналежністю, статтю і віком. Тематика курсу включає також проблеми заворушень, вбивств, сексуальних нападів, страт, організованої злочинності, торгівлі наркотиками, бандитизму, тюремного утримання, діяльності поліції, правосуддя та офіційного насильства з боку держави» [412, с. 12].

Наполеглива праця молодих науковців США у галузі аналізу особливостей державної кримінальної політики закінчується публікацією ними перших наукових статей. Для цього їм надають можливості майже сімдесят часописів з проблем державної політики боротьби проти криміналітету. До того ж наукова молодь може оприлюднювати свої дослідження у всіх інших часописах права,

загальна кількість яких в Америці дорівнює одній тисячі [420, с. 547].

Серед фахівців з методології науки кримінально-правової політики особливо виділяється професор М. Максфілд. Ще 1980 року він опублікував дослідження «Уряд Америки: народ, політики та політика», де висунув питання про необхідність розробки методологічних основ аналізу впливу державних органів США на боротьбу проти кримінальних злочинів [362]. 1999 року він надрукував методологічну працю «Національна системи звітності щодо кримінальних інцидентів: прикладні та наукові додатки» (1999) [361]. Крім того, Максфілд тоді ж оприлюднив результати дослідження з методології кримінальної політики уряду США у сумісній з професором М. Х'юджем праці «Переднє слово до «Спеціального випуску звітності Національної системи фіксування кримінальних інцидентів» [365, с. 115-118]. Нарешті, протягом останніх років Максфілд разом зі своїм учнем Ю. Бейбі створив методологічні праці з науки кримінально-правової політики: «Дослідницькі методи у галузі кримінального правосуддя та кримінології» (2013) [364] і «Методологічні основи досліджень з кримінального правосуддя та кримінології» (2015) [363].

Судячи з текстів досліджень М. Максфілда, Ю. Бейбі, М. Мальтца і М. Х'юджа, ці фахівці вважають, що розробка методології вивчення кримінально-правових явищ дозволяє вирішити низку практичних проблем, таких, як ефективність норм кримінальної політики та актів їх застосування, прогнозування й розвиток механізму кримінально-правового регулювання суспільних відносин. Їхні думки з цього приводу оприлюднені для навчання студентів, які в майбутньому продовжать справу своїх учителів. На думку багатьох сучасних дослідників, як американських, так і європейських та українських, починаючи із другої половини XIX століття відбулася диференціація різноманітних дисциплін, що вивчають науку як таку. Серед них домінуючу роль відіграє методологія науки, котра почала формуватися разом із виникненням наукового пізнання [47, с. 51]. Однак, незважаючи на тривалий шлях розвитку методології як науки, залишаються спірними та нерозв'язаними питання структури методології права та методології окремих галузей права, в тому числі, – галузі кримінального

права. Такий стан речей певним чином залежить від наслідків радянського наукового спадку, який ще не повністю подолано.

Відомо, що радянська юридична наука і практика трактували державу і право виключно з класових позицій, віддаючи пріоритет примусовій стороні цих явищ. Такий односторонній підхід збіднював наукове уявлення про державу і право, спрощував розуміння їх сутності та соціального призначення. Між тим, хід світової історії свідчить, що держава будь-якого соціального типу вирішує не тільки завдання забезпечення класових інтересів певної частини суспільства, а й виконує якусь соціальну програму в інтересах значних груп населення. І це чітко відбивається в державній кримінальній політиці США, яка ґрунтується на приматі загальнолюдських цінностей.

Методом аналізу процесів розвитку кримінального права та її специфічного відгалуження – науки державної кримінальної політики – є спосіб, засіб, шлях теоретичного або практичного вирішення завдань, що їх було поставлено стосовно певної мети. Останніми роками правознавці відмічають кризові явища в сучасній методології юридичної науки, поширеність досліджень суто описового характеру, які є коментуванням правових актів та не мають відповідної наукової цінності. Однією з причин такої негативної тенденції є відсутність уявлень про методологічний інструментарій конкретно-правових досліджень. Вітчизняна дослідниця О.П. Рябчинська справедливо вказує, що це стосується кримінального права, в якому питання сутності і рівнів методології, співвідношення філософських та загальнонаукових методів, наявності універсального методу, місця діалектики в системі методів вирішуються неоднозначно. Тому розгляд методологічних питань у даній сфері є актуальним [140].

Однією з головних підвалин розвитку науки кримінально-правової політики є осмислення її місця в системі наукових знань і зв'язків з іншими науковими дисциплінами, а також виокремлення та розв'язання загальнотеоретичних проблем в сфері боротьби зі злочинністю кримінально-правовими засобами. Очевидно, права українська дослідниця Л.М. Демидова, яка пише, що «серед цих проблем головне місце займають питання вибору методологічного

інструментарію в кримінально-правових дослідженнях. Підвищення суспільного значення зазначених досліджень як складника загальної системи наукових знань залежить від глибини втілення прогресивних попередніх сучасних наукових здобутків у різних сферах наукових пошуків, тобто від уміння практично використати й удосконалити зв'язки кримінальної політики з багатьма науками (дисциплінами), насамперед, із філософією» [42].

У радянську добу філософською теорією, методом та методологією наукового пізнання і творчості була проголошена матеріалістична діалектика [193, с. 154]. Її ядро становив закон єдності та боротьби протилежностей. Сутність діалектичного методу полягає, по-перше, в його спрямованості на розуміння того чи іншого явища природи, суспільства, культури в єдності його протилежних характеристик і, по-друге, в баченні будь-якого явища як процесуально-мінливого, що розвивається внаслідок його внутрішньої суперечливості. У наш час чимало вчених розглядають діалектичний матеріалізм як загальну методологію для юридичних наук, хоча, зрозуміло, світова філософсько-правова думка аж ніяк не зводиться до цього напрямку [13, с. 96-99]. Не заперечуючи проти використання діалектики в кримінальному праві та кримінально-правовій політиці, вважаємо, що до діалектики наукового пізнання слід ставитися обережніше, оскільки універсальність її законів є джерелом слабкості діалектичного матеріалізму.

Незважаючи на популярність діалектичного матеріалізму у вітчизняній правовій науці, останніми роками відзначають певну тенденцію відходу від його абсолютизації. На теперішній час кримінально-правова політика України перебуває на етапі свого становлення, хоча цей феномен вже спирається на ґрунтовну наукову розробку її фундаментальних засад як теоретичного, так і прикладного характеру [111]. Це стосується й загальнотеоретичних питань кримінально-правової політики. Відомо, що тільки достатній науково-теоретичний фундамент галузі права може забезпечити якісне розроблення пропозицій щодо нормативно-правової її регламентації. Одним із найважливіших моментів дослідження кримінально-правової політики є розроблення її

методологічної основи. Розв'язання будь-якої наукової проблеми потребує наявності адекватного та оптимального інструментарію пізнання дійсності. У зв'язку із цим, дослідження питань методології кримінального права не потребує наведення додаткових аргументів стосовно актуальності їх проведення.

Загальновідомим є той факт, що у науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення змісту поняття «методологія» [51]. У наукознавстві методологія розуміється як теоретична основа та способи організації пізнавального процесу, що характеризують пізнання з погляду його загальних форм, можливостей пізнавальних засобів та механізмів, які зумовлюють логічну послідовність наукового дослідження [50, с. 25]; вчення про метод, який пов'язує з логікою наукового дослідження; сукупність загальних і окремих методів пізнання [3, с. 65]. У філософії під методологією розуміють систему принципів і засобів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності, а також вчення про цю систему або систему соціально випробуваних правил і нормативів пізнання і дії, які співвідносяться з властивостями і законами дійсності. Нарешті, йдеться і про внутрішньо диференційовану і спеціалізовану сферу знання, що акцентується на методах, шляхах досягнення істинного і практично ефективного знання [193, с. 359; 218, с. 363]. Деякі вчені ототожнюють методологію із гносеологією, шукають поєднання методів природничих наук із гуманітарними.

В теорії держави і права під методологією пропонують розуміти сукупність усіх методів певної науки [179, с.10], систему визначених теоретичних принципів, логічних прийомів, конкретних способів дослідження предмета науки [162, с. 13]. Термін «методологія» має два основні значення: 1) система певних способів, прийомів і операцій, що використовуються в тій або іншій сфері діяльності; 2) вчення про цю систему, теорію методів. Методологія наукового пізнання досліджує структуру і розвиток наукового знання, засоби і методи наукового дослідження, способи обґрунтування його результатів, механізми і форми реалізації знання в практиці. Метод в тій або іншій формі зводиться до сукупності певних правил, прийомів, способів норм пізнання і дії. За цих умов

методи кримінально-правової політики як науки мають бути розподілені на такі рівні: філософсько-світоглядний, загальнотеоретичний, спеціально-теоретичний, конкретно-науковий. Крім вказаних рівнів досліджень, важливе значення для наукового дослідження кримінально-правової політики має використання загальних принципів методології наукового дослідження. Серед них: принцип єдності теорії і практики; принцип об'єктивності; принцип всебічності дослідження; принцип єдності історичного і логічного; принцип системності; принцип детермінізму; принцип діалектичного розвитку; принцип достовірності [13, с. 97].

На філософсько-світоглядному рівні методології формується певне синтетичне знання про об'єкт дослідження кримінально-правової політики, його місце в соціальному бутті та правовій реальності, яке є синтезом надбань філософії й теорії держави та права.

Специфіка філософсько-світоглядного рівня методології досліджень кримінально-правової політики полягає у тому, що тут використовуються не конкретні методи (в класичному їх розумінні), а цілісні методологічні підходи, що дозволяють пізнати різні аспекти кримінально-правових явищ в їх різнопланових взаємозв'язках з елементами суспільного життя, які визначають основний шлях, стратегію вирішення поставленого завдання [126, с. 40]. Під методологією вказаної системної реальності переважно розуміють систему категорій діалектичного та історичного матеріалізму, яка дозволяє досліджувати і застосовувати на практиці пізнані закономірності, сутність, зміст кримінально-правової боротьби зі злочинністю; учення не просто про методи пізнання, а й про систему інтерпретації методів, притаманних предмету пізнання [1, с. 45]; систему методів, прийомів і засобів наукового пізнання, яка становить собою комплекс історично складених раціональних шляхів, засобів і форм руху мислення від незнання до знання, від припущення істини, від одиничного до узагальненого, від явища до сутності [36, с. 5-7].

Різноманітність підходів до методології аналізу кримінально-правової політики сучасних демократичних держав світу, передусім – США, не виключає

того, що важливе місце у наукових пошуках з вказаної проблеми має належати діалектичному методу. На жаль, проголошуючи використання діалектичного методу, вчені зазвичай не уточнюють, яку ж діалектику вони мають за основу своїх досліджень – матеріалістичну чи ідеалістичну. При цьому в умовах великих зрушень у галузі науки права деякі вітчизняні науковці послуговуються постулатами метафізики [85, с. 8-9].

Зрозуміло, що у вітчизняній науці поступово затверджується різноманітність підходів фахівців до методології політики боротьби держави проти злочинності, що відбиває вплив західної філософії права. Не дивно, що Т. А. Денисова і М. І. Хавронюк зводять методологію до системи загальнонаукових і спеціально-наукових методів, користування якими зрештою забезпечить об'єктивний аналіз досліджуваного предмета [43, с. 124; 201, с. 11]. Натомість С. В. Хилюк зазначає, що в основу її дисертаційного дослідження покладено метод ідеалістичної діалектики як основа наукових пошуків в галузі вивчення особливостей розвитку науки про боротьбу проти злочинності в Україні після встановлення її державної незалежності [204, с. 8]. І все ж таки, відповідно до вимог діалектики наукового пізнання, усі державно-правові явища слід розглядати у взаємному зв'язку між собою, в їхній взаємообумовленості. Проте наукові узагальнення з аналізу кримінальної політики лише тоді творитимуть реальну картину шляхів наближення її вітчизняної моделі до американського зразку, коли стає зрозумілим те, що вказані явища перебувають не в статиці, а в динаміці розвитку на основі дії законів діалектики. Саме ця діалектика пізнання суспільних явищ в галузі вирішення проблем кримінальної політики України нагадує нам, що правова система модерної української держави ще не відійшла на потрібну відстань від радянського права.

Під час аналізу різних проблем кримінальної політики використовують загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. До загальнонаукових методів належать аналіз, синтез, індукція, дедукція, гіпотеза, аналогія, узагальнення, абстрагування, формалізація, експеримент, системний підхід, системний аналіз, математичні методи, моделювання, діалектичний, історичний та інші методи

аналізу правових та організаційних основ публічного врядування. Що стосується спеціальних методів аналізу конкретних життєвих ситуацій, які підпадають під дію кримінальної політики, ними є аналітичне та соціологічне обстеження об'єктів наукового дослідження, а також статистичний, порівняльно-правовий, формально-юридичний і функціональний аналіз певних юридичних фактів.

Порівняльно-історичний метод полягає в зіставленні двох або більше об'єктів (державна кримінальна політика США і подібна політика України), що перебувають у процесі постійного розвитку. Він служить для встановлення невідомого шляхом порівняння його з відомим. Завдяки методу порівняння права США й вітчизняного права виявляються певні закономірності впровадження американських зразків кримінальної політики до відповідних реалій України.

Логічний метод дослідження є тим же історичним методом, тільки звільненим від його історичної форми і від уваги до випадковостей у суспільно-історичному процесі. Цей метод дозволяє виявити в історичному житті громадян цивілізованих країн світу найбільш суттєве і закономірне і виразити результати наукової праці у відповідних категоріях. Звідси випливає, що історичний і логічний методи разом відображають процес розвитку американської кримінально-правової політики, вплив якої на українську кримінальну політику має великий практичний результат – наближення України до інкорпорації в світовий простір демократичних держав на чолі зі США.

Історичний та логічний методи матимуть позитивні наслідки для розвитку науки української кримінально-правової політики за умови використання таких наукових прийомів, які звичайні для наших американських колег. Цими прийомами є аналогія та екстраполяція. Аналогія застосовується в тих випадках, коли вивчається явище, про яке немає достовірної інформації. У такому випадку слід використовувати подібність у будь-якому відношенні між певними явищами і поняттями, щоб зробити висновок про їх схожість в інших відносинах. Екстраполяція за своїми методичними настановами близька до аналогії, однак має і власні особливості. Вона передбачає поширення висновків, отриманих у ході дослідження однієї частини явища, на іншу його частину. Цим закладаються

основи наукового прогнозування.

Аналогія та екстраполяція надають особливо важливі орієнтири для наукового пошуку в галузі впливу американського кримінального законодавства на кримінальне законодавство України за умови, що використання цих методів сприяє дії принципу універсального взаємозв'язку. Саме цей принцип допомагає побігти однобічності вивчення проблеми та врахувати всі обставини, пов'язані з розвитком соціально-економічних і політичних передумов запозичення норм кримінальної політики США для розвитку системи управління вітчизняними суспільними процесами у галузі переслідування злочинців.

Системно-структурний метод ефективний при дослідженні багатьох правових явищ як систем, що являють собою цілісний комплекс взаємопов'язаних елементів. Їх аналіз передбачає дослідження структури елементів, вивчення їх внутрішніх і зовнішніх зв'язків, виявлення системоутворюючих елементів. Цей метод надає можливості для впорядкування процесу впливу кримінальної політики американської держави на відповідні процеси в Україні.

Функціональний метод використовується для розчленування цілого на частини з точки зору їхнього призначення. Даний метод застосовується в правовій науці при вивченні функцій інститутів державної влади, від якої виходить кримінально-правова-політика.

Слід звернути увагу на те, що вищенаведені методи застосовуються при дослідженні якісних сторін процесу розвитку кримінального права США, яке слугує правовою основою для здійснення політики боротьби проти кримінальної злочинності в усьому американському просторі. Навпроти, при дослідженні його кількісних сторін американська наука використовує статистичний метод. Він дозволяє виявити важливі особливості процесу, об'єктивно відобразити стан, динаміку та тенденції розвитку правових явищ.

Застосування принципу діалектичного протиріччя вимагає виваженого підходу до єдності та антагонізму елементів і характеристик юридичних аспектів проблеми використання американського зразку кримінальної політики у вітчизняній системі боротьби проти злочинства.

Методологічну обґрунтованість дослідження еволюції державної кримінальної політики України під впливом подібної політики США на філософському рівні забезпечило застосування історіографічного підходу, що базується на принципі методологічного плюралізму. За його допомогою було здійснено ретельний аналіз великого комплексу правової літератури з даної проблеми. Саме завдяки цьому можна всебічно охарактеризувати процес наукового пошуку зарубіжних і вітчизняних фахівців з державної кримінальної політики у галузі взаємопроникнення цих двох систем як запоруки входу нашої держави до світового простору демократичних країн.

На філософському рівні було використано ряд традиційних загальнонаукових методів, які допомогли здійснити емпіричне вивчення й теоретичне осмислення досліджуваних процесів. Першим загальним методом, що використовувався на інститутів емпіричному рівні, стало спостереження, яке призвело до появи наукових результатів, котрі визначили об'єктивні властивості й відносини реально існуючих предметів і явищ. Оскільки державна кримінальна політика являє собою одну з форм правової свідомості, важливу роль набуває соціологічний метод, за допомогою якого можливо прослідкувати сприйняття тими чи іншими верствами суспільства вказаного системного явища.

Найпоширенішим серед емпіричних методів, що були використані в роботі, став порівняльний. Його застосування уможливило встановлення спільного і відмінного в державній кримінальній політиці США та України. Серед інших методів, що використовувалися як на емпіричному, так і на теоретичному рівнях, слід назвати абстрагування, аналіз і синтез. Перший із них допоміг автору відволіктись від несуттєвих властивостей, зв'язків та предметів, що полегшило вивчення різноманітних сторін об'єкту дослідження.

Серед загальних методів теоретичного спрямування слід назвати сходження від абстрактного до конкретного. Цей процес забезпечила загальна форма руху наукового пізнання, тобто закон відображення дійсності в мисленні дослідника. Загальнонаукові методи сходження від конкретного до абстрактного і, навпаки, від абстрактного до конкретного, використовувалися, зокрема, для створення

категорійного апарату дослідження.

Загальні методи є спільними для всіх суспільних наук. Однак у ході правових досліджень на спеціально-науковому рівні застосовується система різноманітних пізнавальних засобів, які називаються спеціальними методами. Вони зумовлені специфікою предмета вивчення. Першим в числі спеціальних методів слід назвати концептуальний метод. Суть його полягає у вивченні поглядів вчених на цілі, завдання, систему кримінально-правової політики і механізм її застосування. Конкретними методиками реалізації даного спеціального методу є ознайомлення з тією чи іншою концепцією і зіставлення її з іншими концепціями [84, с. 514-515].

Серед спеціальних методів на емпіричному рівні в роботі використовувалися збір і узагальнення різноманітних правових джерел, фактів, даних, інформації про кримінальну політику США та України. За допомогою цього спеціально-юридичного методу була описана правова практика та юридичні норми, які забезпечили організацію управління справами переслідування злочинців в Америці, що сприятиме розвитку організаційно-правових засад управління процесами боротьби проти кримінальної злочинності в Україні.

Метод моделювання полягає у вивченні правових явищ на їх моделях, американській та вітчизняній, шляхом розумового відтворення реальних об'єктів дослідження. Цей метод широко використовується при визначенні наукових понять і категорій в юриспруденції, про які йдеться далі.

1.2. Поняття та категорії дослідження кримінально-правової політики США

Держава – явище багатоліке, що стало невід'ємною частиною суспільства ще шість тисяч років тому. Тільки вона виконує різні керівні функції щодо суспільства, активно впливаючи на оформлення нових соціальних структур та духовне життя людей. У цьому зв'язку важливим є завдання стосовно визначення меж державного втручання у процеси, притаманні суспільному життю, щоб

використовувати переважно позитивні сторони такого впливу. Отже, історичний досвід розвитку державних і правових інститутів провідних країн світового співтовариства на чолі з Америкою, в якому Україна намагається зайняти гідне місце, заслуговує найпильнішої уваги.

У науковій літературі є різні трактування поняття «політика». В одних випадках воно застосовується для позначення способу дій, спрямованих на досягнення чого-небудь, тобто для позначення звичайної методики прийняття рішень. З іншого боку, поняття «політика» використовується для позначення свідомо організованої діяльності, необхідної і доцільної протягом певного часу. Як правило, це діяльність органів державної влади і державного управління, громадських об'єднань, партій і т.д., яка є обумовленою їх конкретними інтересами та цілями. У цьому розумінні поняття «політика» позначає перспективу, причому, найчастіше перспективу зміни, вдосконалення управління суспільними процесами [284, с. 3-4]. Взагалі, політикою, у широкому сенсі, слід визначати взаємодію людей, груп, націй, класів за допомогою реалізації державної влади. При цьому ми маємо справу з правовою політикою у тому випадку, коли держава спирається на право в процесі владного регулювання. Держава регулює всі основні сфери життєдіяльності суспільства. Якщо ж ці сфери найтіснішим чином переплітаються і становляться взаємозалежними одна від одної, то і політика, яка регулює ці сфери, являє собою єдине ціле. Практично неможливо виділити і відокремити який-небудь напрямок в політиці держави. Можна лише говорити про її окремі аспекти [176, с. 3-6]. Так, в рамках внутрішньої політики держави можна виділити соціальний аспект, а в ньому – кримінально-правовий [466].

Поняття «кримінальна політика» є терміном, що використовувався у США з часів проголошення їхньої незалежності. Цей термін призначався для визначення державної стратегії, головних напрямків, форм і методів подолання і попередження злочинності в американському суспільстві. Взагалі-то, основи наукового осягнення державної політики боротьби проти злочинності у розвинених країнах світу були закладені у другій половині XVIII ст. Видатну роль

у цьому науковому процесі відіграли європейські та американських просвітителі. Самого терміна «кримінальна політика» тоді ще не існувало, однак у працях просвітителів містилося широке коло кримінально-правових і кримінологічних ідей, що згодом привели до виникнення кримінальної політики як наукової дисципліни [52].

Очевидно, що категорії і поняття кримінально-правової науки є необхідними формами наукового мислення, ступенями і основою подальшого розвитку досягнутого знання. При цьому термін «політика» має ключове методологічне значення для даного дослідження.

Відомо, що ще давньогрецький мислитель Аристотель визначав політику як мистецтво управління державою. Демокрит вважав таке мистецтво найвищим з усіх мистецтв. Спираючись на здобутки наукового пошуку мислителів минулого в галузі осягнення кримінальної політики сучасних демократичних і правових держав, вітчизняні науковці мають дійти до розуміння того, що політика – це також мистецтво можливого, мистецтво компромісів, мистецтво узгодження бажаного і об'єктивно досяжного. За межами можливого політика закінчується, і починається суб'єктивізм, волюнтаризм, а часто – і авантюризм.

Як відмічають автори дослідження «Кримінологічна характеристика злочинності в історії людства», яке було створено у дніпропетровському університеті 2015 року, «злочинність існувала та змінювалась протягом століть у кожній державі. Відмінність злочинності торкалась лише структури, динаміки, рівня та її характеру. З'являлись нові (суспільно небезпечні) види злочинності, які були притаманні певному історичному періоду. Таким чином, злочинність має корінне історичне походження» [89, с. 3]. Не підлягає сумніву, що нині кожна демократична і правова держава разом з суспільством має об'єднати зусилля у протидії злочинності, але за умови, що цей процес буде оформлений у вигляді науково обґрунтованої державної кримінально-правової політики [417, с. 19]. Така політика являє собою напрямок діяльності держави, пов'язаний з розробкою і реалізацією стратегії і тактики організованого опору правопорушенням. Вона полягає в пошуку, розробці і цілеспрямованому використанні найбільш

ефективних загальносоціальних і спеціальних запобіжних заходів, відлік яких в історії американської державності починається з 1608 року, коли в цій країні вперше було застосовано смертну кару людини за тяжкий злочин.

З погляду американських учених, політикою протидії злочинності слід вважати не лише практичну діяльність з її викорінення, а й формування ідеології захисту правопорядку від кримінальних посягань. Ця ідеологія заснована на пануючій в американському суспільстві протягом століть сукупності ідей, поглядів, уявлень про те, в ім'я яких цілей, якими методами і засобами, за якими напрямками і в яких формах має реалізовуватися боротьба держави проти злочинності. Зрозуміло, що ідеологія викорінення злочинності втілена в низці політико-правових та нормативних документів і реалізована в практичній діяльності, пов'язаній з охороною суспільних відносин від злочинних посягань. Однак науковці США визнають, що абсолютного успіху держави та громадянського суспільства у захисті від посягань з боку кримінальників досягти не можливо. Тому американська мета кримінальної політики полягає у забезпеченні максимально можливого обмеження злочинності, зведення її до такого рівня, при якому вона перестане бути загрозою національній безпеці.

Політика протидії злочинності повинна бути єдиною за своєю суттю і призначенням, що обумовлено єдиними завданнями, цілями і принципами, на яких вона ґрунтується. Оскільки діяльність держави, спрямована на охорону суспільних відносин від злочинних посягань, вона об'єктивно складається з двох основних компонентів – запобігання злочинам та реагування на скоєні злочини. Тому-то можна виділити два основних напрямки реалізації політики протидії злочинності у США: а) політику попередження злочинів і б) політику реагування на злочини.

Кримінальна політика є стрижнем політики боротьби зі злочинністю. Саме на її основі формуються стратегія і тактика кримінально-виконавчої, кримінально-процесуальної та кримінологічної політики [368, с. 702]. Зміст кримінальної політики США, її цілі і завдання відображаються в кримінальному законодавстві. Взаємозв'язок кримінальної політики і кримінального права є двостороннім.

Правотворчість виступає формою реалізації кримінальної політики, а тому в праві відбиваються і в нормативному порядку закріплюються політичні ідеї протидії злочинності [35, с. 80-81].

Більшість американських фахівців, а слідом за ними і українські учені, вважають, що кримінальна політика є специфічним напрямком діяльності держави, пов'язаним з розробкою і встановленням підстави і принципів кримінальної відповідальності, визначенням кола злочинних діянь і видів кримінально-правового покарання за їх вчинення, порядку і умов звільнення від кримінальної відповідальності з метою забезпечення надійного захисту інтересів особистості, суспільства, держави від злочинних посягань [434]. Звернення до здобутків американської науки кримінальної політики сприятиме рішучому відходу наших учених від догм радянських часів, коли безапеляційно стверджувалося, що об'єктом кримінальної політики виступає злочинність як «масове, історично мінливе, соціальне явище кримінально-правового характеру класового суспільства, котре являє собою сукупність злочинів, що чиняться у відповідній державі у визначений період часу» [90, с. 173].

Нині потрібен інший підхід до розв'язання проблем наукового аналізу кримінальної політики США, щоб краще розуміти, в якому напрямку має розвиватися процес боротьби держави і суспільства проти кримінальної злочинності. Проте в науці пострадянських країн виникають занадто модернові підходи до розв'язання цієї проблеми. Так, деякі науковці майже на всьому пострадянському просторі вважають, що суб'єктом кримінальної політики виступає суспільство, а не держава, оскільки саме суспільство формує державні структури і визначає напрями їх діяльності. Звідси можна дійти до висновку, що об'єктом кримінальної політики є саме суспільство [122, с. 7-8]. Це, між іншим, суперечить поглядам американських науковців, які вважають, що об'єктом державної кримінально-правової політики може бути лише злочинність [380; 438].

Немає сумніву, що кримінальна політика повинна виражати інтереси громадян і забезпечувати захист їх прав і свобод. Цілі та принципи кримінальної політики досить стабільні. Вони базуються на загальнолюдських цінностях, на

вироблених міжнародним співтовариством положеннях по боротьбі зі злочинністю та поведіння зі злочинцями, досягненнях науки і правозастосовної практики [178]. У США державна кримінальна політика ускладнюється внаслідок того, що в країні-лідері світового співтовариства існує дуалістична правова система. Зрозуміло, що провідну роль у боротьбі проти злочинності в США відіграє федеральна влада. У Конституції США і в «Біллі про права» зафіксовано ряд загальних положень, безпосередньо пов'язаних з кримінальним судочинством в федеральних судах а саме: 1) загальні принципи розмежування кримінально-процесуальної компетенції судів штатів і федерації (ст. III); 2) особливості доказування у справах про зраду (ст. III, розділ 3); 3) умови законності виробництва арештів і обшуків (поправка IV); 4) право на суд присяжних (поправка V); 5) заборона спонукання до дачі показань проти самого себе (поправка V); 6) право на швидкий суд (поправка VI); 7) право обвинуваченого знати, в чому його звинувачують (поправка VI); 8) право мати захисника (поправка VI) та інші. Більшість цих положень за певних умов мають юридичну силу для правоохоронних органів в штатах.

Очевидно, що кримінально-правова політика визначає зміст і принципи кримінального законодавства [48, с. 335-350]. Результати правового впливу федеральної влади на суспільні процеси, спрямовані на захист громадян від злочинних посягань, відображено в розділ 18 Зводу законів США, який в американській юридичній літературі умовно іменується кримінальним кодексом [241, с. 168; 454, с. 198].

Структура американського кримінального законодавства досить складна, об'ємна і заплутана. У першу чергу, накладає відбиток система загального права (Common law), що дісталася США «у спадщину» від англійської правової системи. По-друге, істотне значення має той факт, що в США діє багато не дуже незалежних одна від одної правових систем – федеральна, окремі системи в кожному з штатів, в окрузі Колумбія і в вільно асоційованому зі США острові Пуерто-Ріко. Крім того, під юрисдикцію США підпадають суди Віргінських і Північних Маріанських островів, Гуаму та Американського Самоа.

Сучасна правова політика США спрямована на формування єдиного статутного права в області кримінального законодавства. Тому на федеральному рівні заборонено застосування норм загального права для визначення злочинів у відповідності з принципом «немає злочину і покарання без вказівки на те в законі» [71].

Незважаючи на складності вирішення нагальних проблем боротьби проти злочинності, пов'язані з історичними традиціями розвитку права США, в Америці старанно вдосконалюють системний характер державної кримінальної політики. Стратегія у сфері кримінальної політики визначає конкретні завдання, форми, методи, засоби та основні напрямки реалізації її цілей і принципів. Можна виділити два основних напрями її реалізації: 1) вплив на злочинність засобами кримінально-правового характеру; 2) здійснення правоохоронної політики.

Кримінальна політика завжди є складовою соціальної політики, з якою вона пов'язана не безпосередньо, а через правову, юридичну політику. Іншими словами, кримінальна політика є частиною не тільки соціальної, а й правової політики, до якої не входять загальні заходи соціального запобігання (економічні, ідеологічні, медичні тощо), котрі лише взаємодіють з нею [248, с. 41]. Ця політика «виросла» на ґрунті зближення й об'єднання соціології, політології, науки соціального управління з кримінологією та кримінальним правом [356]. Кримінальна політика – це вироблення стратегії й тактики державної влади, основних напрямів, цілей і засобів впливу на злочинність шляхом формування кримінального, кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого законодавства, практики їх застосування, а також реалізації заходів, спрямованих на попередження та профілактику злочинів [353].

Предмет кримінальної політики охоплює ті спеціальні заходи соціального запобігання злочинності, які ґрунтуються на кримінальному, кримінально-процесуальному і виправно-трудовому законодавстві із залученням даних науки, включаючи кримінологію та криміналістику. Терміни «кримінально-правова», «кримінально-процесуальна», «виправно-трудова», «кримінологічна» мають право на існування для позначення складових частин єдиної кримінальної

політики [186]. Загальний термін « кримінальна політика» застосовується у двох значеннях: а) для позначення державних доктрин з питань боротьби зі злочинністю та її практичної реалізації; б) для найменування галузі наукових знань, що є теоретично-пізнавальною категорією. В останньому значенні кримінальна політика – це свого роду загальна теорія боротьби зі злочинністю, міждисциплінарна наука, яка виконує методологічну функцію щодо наук кримінального циклу [454, с. 80-82].

Кримінальна політика не може бути протиставлена іншим напрямкам єдиної державної політики, оскільки покращення криміногенної ситуації можливе лише в результаті дії всього комплексу економічних, соціальних, ідеологічних, виховних та правових заходів [447]. Однак, враховуючи об'єкт, на який покликана впливати кримінальна політика, є підстави для твердження, що кримінальна політика має відносну самостійність.

Зі змістовної сторони кримінальна політика являє собою такий напрям політики, яке визначається програмою боротьби зі злочинністю і причинами її породжують, а також комплексна програма соціально-економічних і політико-юридичних заходів її попередження [355]. У приписах кримінально-правової політики формулюються її цілі, принципи та форми реалізації, а також нормативно встановлюється вичерпне коло суб'єктів, що здійснюють боротьбу зі злочинністю. Форма реалізації кримінальної політики – закон. Механізм практичного поповнення змістовної сторони кримінальної політики держави та впровадження в практику комплексу кримінологічних заходів – прийняття законодавцем і застосування органами охорони правопорядку норм матеріального, процесуального та кримінально-виконавчого законодавства, що встановлюють криміналізацію та декриміналізацію, пеналізацію та депеналізацію суспільно-небезпечних діянь.

Відповідно до засад кримінально-правової політики США, криміналізація є процесом виявлення суспільно небезпечних форм індивідуальної поведінки людей, визнання допустимості і доцільності кримінально-правової боротьби з ними [39, с. 333]. Під декриміналізацією розуміють ослаблення кримінальних

покарань щодо певних актів. Декриміналізація відображає зміну соціальних і моральних поглядів. Так, у більшості американських штатів декриміналізовані певні види сексуальних стосунків між повнолітніми особами, скасовано застарілі закони проти шлюбу або спільного проживання між людьми різних рас.

На відміну від криміналізації, що є виключною прерогативою законодавця, сфера застосування поняття пеналізація є ширшою. Під пеналізацією в кримінальному праві США розуміють процес визначення характеру караності протиправних діянь. Пеналізація є кількісною стороною криміналізації, її мірилом. Найбільш широкою сферою застосування поняття пеналізації є сфера судової практики, яка нерідко розходиться із законодавчою, оскільки практична пеналізація є гнучким інструментом кримінальної політики, що дозволяє коригувати каральну практику. У силу цього пеналізація виступає потужним важелем впливу на суспільну правосвідомість, бо населення судить про неї за вироками, які виносяться судами у кримінальних справах [40, с. 101].

Депеналізацією є незастосування покарання за вчинення вже криміналізованих діянь, а також встановлення в законі та застосування на практиці різних видів звільнення від кримінальної відповідальності або покарання. У правозастосовній практиці депеналізація вирішує важливі кримінально-політичні завдання, демонструючи гуманізм американської держави в конструюванні системи заходів виправлення злочинців без ізоляції їх від суспільства.

Стосовно обсягу і змісту кримінальної політики в сучасних демократичних і правових державах існують дві основні позиції, пов'язані з розумінням кримінальної політики [95, с. 3-4]. Значна частина правознавців вважають, що вказане поняття охоплює все, що прямо або побічно спрямоване на боротьбу зі злочинністю. Інша точка зору полягає у тому, що тільки спеціальні заходи соціального попередження злочинності складають це поняття. [375, с. 19-21].

Зрозуміло, що кримінальна політика американської держави спирається на кримінальне право. З погляду американських юристів, «кримінальним правом є сукупність джерел права, призначених для регулювання соціальної поведінки і

заборони всього, що загрожує майну, здоров'ю, безпеці та моральному благополуччю людей. Кримінальне право варіюється залежно від юрисдикції, і відрізняється від цивільного права, де акцент робиться більше на вирішення суперечок і компенсації жертвам, ніж на покарання» [362].

Відомо, що більшість вітчизняних дослідників американського права лише поспіхом згадують про те, що в 1791 році прийняттям Білля про права (перші десять поправок до Конституції США) було визначено загальні основи розвитку американської демократії [363]. Однак вони не звертають уваги на те, що серед цих поправок є ті, які утворюють правовий каркас кримінальної політики США. Так, згідно змісту поправки № 4, право людей на недоторканість особистості, житла, паперів та майна від необґрунтованих обшуків та арештів не повинно порушуватись, і ордери на обшук чи арешт не можуть видаватися без достатніх підстав, підтверджених присягою або урочистою обіцянкою [27, с. 15]. Такі ордери повинні містити детальний опис місця обшуку, а також осіб чи майна, які підлягають арешту [91, с. 121-122]. За поправкою № 5, жодна особа не повинна притягатися до відповідальності за тяжкий чи інший ганебний злочин інакше, як згідно з постановою або звинуваченням, винесеним розширеною колегією присяжних, за винятком випадків порушення справ, що стосуються особового складу сухопутних або морських сил в період, коли такі особи беруть участь у військових діях. При цьому жодна особа не повинна двічі відповідати життям чи тілесною недоторканністю за один і той самий злочин. Нарешті, жодна особа не повинна бути позбавлена життя, свободи чи власності без належного судового розгляду, а її приватну власність не повинні відбирати для громадського користування без справедливого відшкодування.

З вказаних поправкою № 5 ситуацій є деякі виключення. По-перше, у разі, якщо буде виявлено, що учасники великого кримінального журі помилилися у своєму судженні щодо злочинного характеру дій підсудного або здійснювався неправильний судовий розгляд, обвинувачення може бути висунуто знову. По-друге, уряд може висунути до відповідача обвинувачення у змові з метою скоєння злочину, до якого він, можливо, був причетний, і тоді це буде відносно легше

довести, ніж участь підсудного в основному злочині та осудити його знов. По-третє, у тому випадку, якщо підсудні були виправдані у судовому процесі, який відбувся за участю місцевих судів, його можна ізнов судити за цим звинуваченням, але тільки в федеральному суді.

Однією з гарантій гуманної кримінальної політики з боку американської держави є Хабеас корпус акт. Відповідно до роз'яснень з боку Верховного суду США, позовною заявою про Хабеас корпус є процедура, за допомогою якої федеральний суд досліджує звернення з боку особи, яка вважає себе незаконно затриманою, і, можливо, видає указ, відповідно до якого державні органи зобов'язані звільнити заявника [435]. Така особа має право й на позов до державного апеляційного суду щодо відшкодування її збитків з боку держави [293].

Цікаво, що у судових органах США досить вільно трактують догму про те, що «незнання закону не звільняє від відповідальності». І це є наслідком того, що Конституція США описує тільки три федеральні злочини – зраду, підробку документів і піратство. У багатьох інших випадках порушення американського правопорядку прокурори вкрай широко і вільно трактують закони США, і добросовісні громадяни майже не в змозі встановити, чи відповідає їхня поведінка основам правопорядку. Зрозуміло, що пому пересічний громадянин США повинен безумовно відповідати за злочинні вчинки. Однак, якщо ви працюєте на уряд, зокрема, в правоохоронних органах, ви можете бути прощені за деякі кримінальні злочини без посилання на те, що ви дійсно не знали закон [234].

Що стосується поправки № 6, то у ній вказано, що у всіх випадках карного переслідування звинувачений має право на швидкий і прилюдний суд безсторонніх присяжних того штату і округу, де скоєно злочин. При цьому звинувачений має право вимагати, щоб його повідомили про характер і мотиви звинувачення й надали очну ставку зі свідками, які свідчать проти нього.

І насамкінець, у поправці № 8 зафіксовано, що не повинні вимагатися дуже великі застави, стягуватися надмірні штрафи, накладатися жорстокі і незвичайні покарання.

У США федеральним злочином є будь-який акт, який федеральне законодавство визнає незаконним діянням. Численні федеральні органи (Бюро алкоголю, тютюну, вогнепальної зброї і вибухових речовин, Управління по боротьбі з наркотиками, Федеральне бюро розслідувань, Імміграційна та митна поліція США, Служба внутрішніх доходів, Секретні служби) були наділені повноваженнями з розслідування федеральних злочинів [470]. У перелік цих злочинів включають ухилення від сплати податків і зберігання зброї, забороненої законом; шахрайство з використанням пошти, яка є федеральною службою; захоплення літаків; викрадення людей; пограбування банку; розповсюдження дитячої порнографії; виробництво, продаж і незаконне переміщення наркотичних речовин через державний кордон; ухилення від сплати податків; підробка документів; порушення Закону про шпигунство; незаконне прослуховування телефонних розмов; крадіжка предметів мистецтва; пошкодження або знищення публічних поштових скриньок і порушення імміграційного законодавства. Нарешті, після вбивства Дж. Кеннеді федеральним злочином вважається також вбивство президента або віце-президента.

Американські законодавці визнають особливі проблеми і наслідки злочинів на ґрунті ненависті. Тому більшість штатів прийняли щось на зразок «законів етнічного права», визнавши в якості даних злочинів залякування або упередженість на ґрунті ненависті [343, с. 1].

Основну роль у створенні правового фундаменту державної кримінальної політики відведено Конгресу США, що складається з Сенату і Палати представників. Тільки він має виключне право приймати закони, виконання і застосування яких обов'язково на всій території США, у тому числі, при здійсненні заходів державної кримінальної політики [127]. Лише Конгрес США має право усувати від виконання обов'язків федеральних посадових осіб виконавчої та судової влади (Президента, суддів і т.д.) в порядку імпічменту за вчинення державної зради та інші тяжкі кримінальні злочини [346, с. 17]. За всю історію США два президента були піддані процедурі імпічменту Палатою представників, але виправдані потім Сенатом: Л. Джонсон в 1968 році (справа про

незаконну відставку військового міністра) і Б. Клінтон в 1998-1999 (справа про лжесвідчення і перешкоду правосуддю у зв'язку з історією М. Левінські). У 1974 році президент Р. Ніксон також був підданий Палатою представників до імпічменту в справі Вотергейту і пішов у відставку, перш ніж питання було розглянуто Сенатом, що дозволило його наступникові Д. Форду помилувати Ніксона. Також імпічмент застосовувався кілька разів до чиновників нижчого рівня і суддів (за всю історію Палата представників висувала звинувачення щодо 11 суддів, з них 7 були усунуті Сенатом).

Конституція надала Конгресу право приймати закони для деяких обмежених цілей. У результаті майже всі статuti такого характеру були кодифіковані в США. Це правове «багатство» надає органам виконавчої влади можливість створювати правила щодо розвитку державної кримінальної політики та її правозастосування.

У загальному обсязі американського права законодавство штатів охоплює більш широке в порівнянні з федеральним законодавством коло питань. Переважна більшість злочинів, скоєних в країні, переслідується за кримінальними законами штатів, і тому основний обсяг роботи з розгляду кримінальних справ лягає на місцеві суди в штатах [27, с. 19].

Очевидно, що дуалістичність правової системі США заважає розвитку федеральної кримінальної політики, проте вихід з цих незручностей знайшли ще батьки-засновники США. Саме вони ввели до дії систему жорсткого поділу влади. Завдяки їхній правотворчій діяльності було встановлено, що єдиним носієм повноважень виконавчої влади на рівні федерації конституція оголошує президента: «Виконавча влада надана президентові» (стаття II розділ) [14, с. 529]. Ніякі органи виконавчої влади урядового типу у вищому законі США навіть не згадані [387, с. 280].

Уряду в США у власному розумінні слова не існує, проте серед федеральних виконавчих органів є структури, аналогічні за складом і функціями органам урядового типу [23, с. 317-319]. Ці установи об'єднуються поняттям «адміністрація президента». Вона централізовано займається організацією і втіленням державної політики та програм, у тому числі – в галузі переслідування

кримінальної злочинності [398, с. 9]. Виконавча влада надана президенту в особистій якості. Він домінує по відношенню до Конгресу і Верховного суду. Внутрішня і зовнішня політика країни багато в чому формується і здійснюється президентською владою, проте її реальний вплив на суспільні відносини залежить від розкладу політичних сил [384, с. 143; 401].

Реалізацію державної кримінальної політики США, основні напрямки якої визначає голова держави, здійснюють чотири мільйони працівників федеральних органів виконавчої влади [385, с. 113]. Виконавчі департаменти (міністерства) утворювалися конгресом, але діяли на підставі повноважень, делегованих президентом [215, с. 49-50]. Їхня діяльність привертає пильну увагу громадськості. Тому американські науковці з середини минулого століття спеціально займаються розробкою теорії президентського впливу на громадську думку стосовно боротьби проти проявів злочинності [386].

У США існує певна конкуренція між федеральним кримінальним правом та кримінальним правом окремих штатів. У результаті більшість «звичайних» кримінальних злочинів, таких, як убивство, напад, зґвалтування, крадіжка та розбій, визначаються виключно правом штату, крім тих випадків, коли вони мають прямий зв'язок з федеральною власністю, цільовими програмами або комерцією, що відбувається між штатами [262].

Що ж стосується порушень федерального законодавства, то вони перебувають у полі зору Міністерства юстиції (департамент юстиції) США на чолі з Генеральним прокурором (аторнеєм) [44]. Це федеральне відомство відповідальне за додержання закону і здійснення правосуддя в Америці [242]. Своїми коріннями історія цього державного органу уходить в колоніальне минуле США, коли приклад формування такого органу політичній еліті Британської Америки надали сусіди англійських колоністів, мешканці голландської колонії Нові Нідерланди. Генеральний прокурор призначається Президентом і затверджується Сенатом. Він є постійним членом Кабінету міністрів, затвердженим у такій якості ще рішенням першого Президента США Дж. Вашингтона [444]. Загальне політичне керівництво Генеральним аторнеєм

здійснює Президент США, адже в силу статті II Конституції США на нього покладено обов'язок «забезпечувати точне виконання законів». Дуже важливим є те, що уряд США офіційно оформлює консультативні послуги голови департаменту юстиції як «Думки Генерального аторнея США» [328, с. 201].

У даний час кримінальна політика розробляється Управлінням програм юстиції Міністерства юстиції США, яке фокусує свою увагу на попередженні злочинів шляхом проведення відповідних досліджень та розвитку правових ініціатив на основі надання допомоги жертвам злочинів [465, с. 9]. Його головою є заступник Генерального аторнея. До структури Управління входять: 1) Національний інститут правосуддя, який розробляє передові технології для потреб кримінальної юстиції; 2) Бюро статистики правосуддя, яке збирає, аналізує и розповсюджує інформацію про злочинність та діяльність системи юстиції всіх рівнів; 3) Бюро надання допомоги правосуддю, котре здійснює стратегічне керівництво кримінальною політикою; 4) Управління ювенальної юстиції; 5) Служба для жертв злочинів, в завдання якої входить розробка програм надання віктимологічної допомоги; 6) Служба соціального контролю за сексуальними злочинцями. Всі служби мають власні веб-сайти, куди може звернутися, щоб ознайомитися з досвідом федеральної влади в сфері попередження злочинів [74].

Багато міністерств і відомств США мають власні органи для розслідування порушень законів, які стосуються компетенції відповідного органа виконавчої влади. Коло обов'язків і характер діяльності цих органів визначені федеральними законами та відомчими актами. Обов'язком даних органів є розслідування таких специфічних правопорушень, як розкрадання федеральної власності, зловживання у сфері поштових операцій, підробка грошових знаків США, порушення правил ввезення до Америки та продажу медикаментів та ін. Всього у США діє 65 федеральних органів такого роду, в яких працює більше 105 тис. службовців [393, с. 11].

Серед слідчих органів Міністерства юстиції США особливе місце займає Федеральне бюро розслідувань [165], Служба Маршалів США і Адміністрація щодо застосування законів про наркотики. Правозастосовними повноваженнями

наділені і Бюро з контролю за виконанням законів про алкогольні напої, тютюнові вироби, вогнепальну зброю і вибухові речовини [336].

Найбільшим за чисельністю службовців органом розслідування федерального уряду є діюча у складі Міністерства фінансів США Служба внутрішніх доходів. Вона виступає в якості федеральної податкової поліції, оскільки розслідує порушення податкового законодавства. У Міністерстві внутрішньої безпеки США діє Секретна служба США з розслідування випадків підробки і збуту грошових знаків, а також інших злочинів, спрямованих проти фінансової системи США [358].

Федералізм США зумовив існування трьох самостійних ланок аторнейської служби: федеральної, окремих штатів та місцевої [165]. Державна аторнейська служба на федеральному рівні виступає як централізована ієрархія правозастосовних органів виконавчої влади. Вона репрезентована Генеральним аторнеєм США, аторнеями США і маршалами США [339].

Державна політика в США завжди розглядалася як принципове керівництво до дії, яке було засноване на приписах національних конституційних законів і судових рішеннях. Саме у такому сенсі державна політика розглядається як академічна дисципліна, що вивчається студентами у школах державної політики, що є майже у всіх університетах США. На підтримку цього процесу діє професійна «Асоціація аналізу державної політики та управління», до кола членів якої входять урядовці, науковці та студенти-правознавці [403].

Законодавці та інші виборні посадові особи справляють істотний вплив на формування кримінального законодавства і політики в галузі кримінального правосуддя [262]. Така політика сильно залежить від засобів масової інформації [207].

Особи, звинувачені в скоєнні злочину мають деякі гарантії захисту від зловживань з боку слідчих і прокурорських службовців, які перевищують власні повноваження [263, с. 1-5]. З погляду американських правознавців, кримінальне правосуддя є системою, яка гарантує підтримку і додержання правопорядку. В системі державної влади судові органи виступаю як самостійні і незалежні носії

широких владних повноважень. Авторитет судів спирається на беззастережне виконання судових рішень громадянами і державними органами, в тому числі, з питань щодо визнання неконституційності законів та адміністративних актів, якими регулюється кримінальна політика.

Найбільш очевидним завданням американської кримінальної юстиції є контроль за небезпечною поведінкою – небезпечною, звичайно, з погляду конкретного суспільства [61, с. 225]. Це чітко простежується протягом всієї історії американської державності, особливою прикметою якої є вдосконалення кримінальної політики задля всебічного захисту права власності підприємців. Належний захист їм забезпечує судова система, загальнонаціональним керівним органом якої виступає Конференція суддів США. Цей орган своїми рішеннями суттєво впливає на здійснення державної кримінальної політики.

Конференція суддів США очолюється Головою Верховного суду. До її складу входять голови всіх федеральних апеляційних судів, по одному судді федерального окружного суду від кожного апеляційного округу і Голова Суду США у справах зовнішньої торгівлі. Членство в Конференції доступно тільки федеральним суддям, призначеним Президентом, чіє рішення підтверджує Сенат США.

Функція правозастосування в США покладена на державні органи з відповідними повноваженнями у сфері виконання закону: поліцію, органи розслідування, шерифські відомства та відомства державного обвинувачення (аторнейської служби) [357]. Оскільки США є федеративною державою, система органів виконання закону децентралізована, і в більшості штатів місцеві правозастосовні установи не підпорядковані відповідним установам на рівні штату, а ті, в свою чергу, незалежні від федерального уряду [33, с. 1, с. 1-2].

Американська поліція є основним компонентом механізму правозастосовних органів США [456]. Вона виконує функції, властиві поліцейським відомствам інших держав світу: підтримання та охорона громадського порядку, контроль над злочинністю, що передбачає різноманітні форми попередження правопорушень, розслідування злочинів і притягнення

правопорушників до відповідальності, контроль за виконанням постанов місцевих органів влади тощо [127; 209].

Бюро в'язниць займається адміністративним управлінням системою федеральних виправних установ, в яких відбувають покарання особи, засуджені за федеральними законами. Вважається, що для таких осіб завжди характерна девіантна поведінка, стосовно якої науковці США додержуються загального визначення: це поведінка індивіда або групи осіб, яка не відповідає загальноприйнятим нормам. Це може бути не тільки порушення формальних (правових) або неформальних (мораль, звичаї, традиції, мода) норм, а й «девіантний» спосіб життя, який не відповідає прийнятим в даному суспільстві, середовищі або групі цінностям [34, с. 2]. Аналізом ситуації щодо поширення девіантної поведінки в американському суспільстві окрім правознавців займаються педагоги і психологи. Вони наполягають на тому, що кризові явища в економіці навіть розвинених країнах світу нині призводять до порушення єдності буття і свідомості, спричиняють невідповідність взаємодії суб'єктів і соціальних інститутів, неадекватність соціальної політики і моралі.

Американські науковці вказують, що суспільство, економіка, національна безпека і політична структура США протягом тривалого часу перебувають під впливом організованої злочинності. Цей феномен є вкрай складним явищем, через що існує безліч різних підходів до фіксації його змістовних елементів в нормативних і доктринальних визначеннях. У США перші спроби дати визначення поняттю «організована злочинність» були зроблені в 1950-х і 1960-х роках, коли члені комітетів Конгресу, відповідальні за розвиток американського правопорядку, виявили докази існування таємного злочинного співтовариства під назвою «Мафія». Закон США 1968 року про «Контроль над злочинністю в громадському транспорті та про безпеку на вулицях» дає таке визначення вказаного феномену суспільного життя: «Організована злочинність» – це протизаконна діяльність членів високоорганізованої, дисциплінованої асоціації, що займається поставками незаконних товарів і наданням незаконних послуг, включаючи гральний бізнес, проституцію, лихварство, наркобізнес,

профспілковий рекет та інші види протизаконної діяльності членів подібних організацій [388].

Значну проблему для успішної реалізації кримінально-правової політики США створює вулична злочинність, якою визнані різноманітні кримінальні злочини, вчинені у будь-якому громадському місці. До переліку цих злочинів законодавство традиційно вносить грабіж, обкрадання жертв у вуличному натовпі, відкриту незаконну торгівлю наркотиками, проституцію, прояви вандалізму по відношенню до державної та муніципальної власності тощо [418, с. 25]. Вуличну злочинність слід розглядати як сукупність злочинів, скоєних протягом певного проміжку часу на певній території міста чи іншого населеного пункту, що співвідноситься з поняттям «вулиця» [2]. На відміну від організованої злочинної діяльності, вуличні злочини, як правило, здійснюються такими особами, які вільно формують на невизначений час нестійкі злочинні групи задля набуття незаконними засобами грошей [419, с. 50].

Очевидно, що уряд США намагається підтримати віру пересічних американських громадян у «святенність і недоторканність» приватної власності, замах на яку постійно здійснює організована злочинність. Враховуючи те, що організована злочинність постійно вербує «кадри» майбутніх правопорушників у підлітковому середовищі, науковці США створили багато досліджень з аналізу цього явища. Проте в широкому загалі американських науковців відсутня єдність думок щодо наукового визначення злочинності неповнолітніх. Щоправда, вони визнають, що основою для дефініції «злочинність неповнолітніх» виступає рішення другого Конгресу ООН з попередження злочинності та поведження з правопорушниками (1960). Тоді було встановлено, що «вчинені неповнолітніми протиправні діяння вважатимуться злочинними, якщо такі діяння з боку дорослих визнаються злочинними» [460].

Деякі американські науковці схиляються до того, що неповнолітнього слід визнати злочинцем, «коли його антисоціальні спрямування стають настільки серйозними, що він стає або має стати предметом дій з боку влади». Інші фахівці вважають, що «злочинністю неповнолітніх стають проступки, які можуть

розглядатися в рамках закону». Зрештою, американські учені все ж таки домовилися, що у першому наближенні специфічну форму злочинності молоді США вони визначатимуть як « протизаконну поведінку неповнолітніх осіб, тобто таких осіб, які молодші встановленого законом віку повноліття» [459, с. 3].

Особливо важливу роль в реалізації державної кримінально-правової політики відіграє у система кримінального правосуддя, тобто сукупність правових і соціальних інститутів для забезпечення дотримання кримінального законодавства у відповідності з певним набором процедурних правил і обмежень [265]. У США є окремі федеральні, державні та військові системи кримінального правосуддя. До того ж кожний суб'єкт американської федерації має окремі системи для дорослих і підлітків. Складна система кримінального правосуддя включає в себе кілька основних підсистем, що являють собою сукупність кількох державних установ та їх працівників. До цих сукупностей належать поліція разом та іншими правоохоронними органами; пробні та апеляційні суди; прокуратури та громадські захисники правопорушників; агентства пробації та умовно-дострокового звільнення злочинців; в'язниці, та виправні будинки [219, с. 27-28].

Найбільш «кричущу» проблему кримінального правосуддя становить проблема присудження злочинців до страти за такі правопорушення, як вбивство першого ступеня, тероризм і шпигунство [399]. Відомо, що у сучасному світі тридцять шість країн активно практикують страту, але сто три країни повністю скасували цей вид відплати суспільства і держави людям, які вчинили тяжкі злочини. Жодна цивілізована країна нині не використовує смертну кару, але США є винятком у цьому [250].

За межами США існує розхожа думка про те, що американці люблять судитися з будь-якого приводу, відстоюючи свої права, особливо якщо вони порушені внаслідок неправомірних дій з боку органів влади федерації і штатів. Захист інтересів таких осіб неодмінно здійснюють професійні адвокати, кількість яких іноді порівнюють з кількістю адвокатів у всіх інших країнах світу. Між тим у США законодавче закріплення принципів організації та діяльності адвокатури

фактично відсутнє як на федеральному рівні, так і в більшості штатів. Щоправда, Конституція США у шостій поправці закріплює право обвинуваченого на захист у кримінальному процесі. Федеральний Закон про кримінальне правосуддя, що діє з 1964 року, передбачає лише можливість призначення захисника у випадку відсутності в обвинуваченої особи коштів, щоб найняти його. Щодо штатів, то вони практично декларують право обвинуваченого на захист.

Важливе значення мають правила судочинства в кримінальних справах, що застосовуються Верховним судом США щодо федеральних судів, а також верховними судами штатів для місцевих судів. При визначенні виду і міри покарання федеральні судді спираються на «Керівництва з призначення покарань», які спрямовані проти можливих зловживань при відправленні правосуддя. Майже тридцять років цей довідник для суддів видає Комісія США з призначення покарань [161, с. 33].

Основними видами покарань в більшості штатів визнаються смертна кара, позбавлення волі, пробація і штраф. Додатковими є конфіскація майна, покладання обов'язку відшкодувати заподіяну шкоду, позбавлення прав (обіймати певні посади, реалізовувати виборче право), громадські роботи і т.і. Передбачена кримінальним законом конфіскація на користь США може бути призначена лише за злочини, пов'язані з наркотиками і рекетом (§ 3554 того ж закону).

Сфера застосування смертної кари неухильно звужується. Рух проти смертної кари, який особливо посилювався після другої світової війни, призвів до скасування страти в ряді штатів. Однак в даний час тридцять сім штатів зберігають цей захід. Смертний вирок може бути винесений особі, яка досягла шістнадцяти років, за тяжке вбивство або позбавлення життя при здійсненні іншого тяжкого злочину. Закони штатів передбачають довічне ув'язнення у вигляді альтернативи страті. Федеральне законодавство також зберігає страту за деякі тяжкі державні, військові та загальнокримінальні злочини.

Позбавлення волі в США може призначатися як на певний строк, так і довічно [340, с. 101]. У США існує порядок складання термінів покарань за сукупністю злочинів. При цьому остаточний термін може становити 150-200

років. Покарання відбуває в установах з різними режимами суворості. Ще сорок років тому в США запанувала «модель невизначених вироків», за якою винесення вироків здійснювалося без вказівки певного терміну або розміру покарання. Теоретичною основою моделі невизначених вироків була пенологічна концепція виправлення правопорушника. Межі призначених суддями покарань є вельми широкими. При тому суд може визначити лише максимальний термін покарання для засудженого, але остаточне рішення залишалося за адміністрацією пенітенціарних установ або за органом пробації, які визначали ступінь виправлення засудженого і вирішували питання про його дострокове звільнення.

Нині концепція виправлення поступається своїм місцем оновленій концепції відплати (retribution) злочинцеві за скоєний злочин або «справедливо заслуженого покарання» (Just desert punishment). Концепція такого виду покарання була реалізована в кількох взаємопов'язаних законодавчих ініціативах. Вона передбачає призначення покарання в строго визначеному розмірі, розрахованому з урахуванням обставин, що відображають тяжкість злочину, вчиненого засудженим. У багатьох штатах вже в середині 1970-х років починається робота по включенню окремих елементів даної моделі у власні системи призначення покарань.

Не підлягає сумніву те, що Сполучені Штати ще в ХІХ в. з'явилися піонерами тюремної (або пенітенціарної) системи. Тоді «дорога» система утримання в'язнів була частково замінена звільненням під чесне слово, умовним звільненням, невизначеними вирокми до позбавлення волі. Тоді ж почали широко застосовувати штраф за малозначні і середньої тяжкості злочини як альтернативу позбавленню волі.

Очевидно, що розвиток кримінальної політики США стимульовано тим, що у цій країні чітко виділено загальносоціальні та спеціальні заходи з реалізації цього системного явища. При цьому загальносоціальні (соціально-економічні, соціально-політичні, соціально-культурні, організаційно-управлінські, загально і т.п.) заходи мають вирішальне значення. Хоча вони не призначені спеціально для протидії злочинності, проте несуть в собі важливий превентивний заряд,

впливаючи на причини скоєння злочинів. Напроти, спеціально-кримінологічні заходи в США відіграють допоміжну, але необхідну роль у галузі реалізації кримінально-правової політики влади, адже ці засоби пов'язані з удосконаленням законодавства, практикою попередження і припинення злочинних проявів та адміністративного впливу на осіб, які вчинили або готові вчинити злочин.

1.3 Джерела кримінально-правової політики США: основи дослідження

Безсумнівно, США, як лідер світового співтовариства, завдає цивілізованому людству певні стандарти кримінально-правової політики. Проте ці стандарти спираються на внутрішнє законодавство Америки, оскільки ця країна здавна демонструє несприйнятливість до впливу зовнішнього середовища, у тому числі – до впливу міжнародного кримінального права. Не дивно, що закритість американської кримінально-правової системи забезпечується ускладненим порядком включення міжнародних договорів до складу джерел права США, передусім – до кримінального законодавства [446]. Створену в США модель імплементації міжнародного права можна охарактеризувати як ускладнену і жорстку [240, с. 102]. Вона нагадує багатоступеневу систему фільтрів, проходження через які гарантує не реалізацію норм міжнародного кримінального права (стосовно нього діють вкрай обмежені американські зобов'язання), а забезпечення стабільності національного права США за рахунок вихолощення змісту будь-яких міжнародно-правових норм, що не відповідають кримінальній політиці Вашингтону [117; 187, с. 25].

Цікаво, що найкращим експертом в такому сприйнятті Америкою міжнародного права можна вважати відому всьому світу «залізну леді» М. Тетчер, авторку фундаментальної монографії «Мистецтво управління державою. Стратегії для мінливого світу». Коли міжнародне співтовариство розпочало сумісну працю над створенням єдиної міжнародно-правової системи кримінального судочинства, Тетчер звернулася до американської правлячої еліти з наступними словами: «Не думаю, що у Сполучених Штатів та їхніх союзників вистачить нерозсудливості,

щоб відмовитися від впливу на судові рішення і персонал на користь гіпотетичного міжнародного кримінального суду в Гаазі. Пропозиція підкоритися такому новообраному, не підзвітному і практично напевно ворожому органу, як той, що пропонується створити, не може виглядати в очах переможців у холодній війні інакше, як насмішкою. На щастя, прихід в Білий дім президента Джорджа У. Буша вселяє впевненість в тому, що подібне ніколи не станеться. Я сподіваюся, що адміністрація Буша займе ту ж позицію, що і один з найбільш затятих критиків ідеї суду, а саме, позицію «трьох ні». Ні – фінансовій підтримці, прямої чи опосередкованої. Ні – співпраці. Ні – подальшим переговорами з іншими урядами з питання вдосконалення його Статуту. Інші держави не повинні сумніватися в тому, що підтримка дій суду, які завдають шкоди інтересам Америки або її персоналу, негайно позначиться на їхніх взаєминах з США» [180, с. 51].

Дійсно, американській уряд за правління будь-якого президента діє саме так, як про це дбала Тетчер. Водночас американська еліта не відказує собі в праві використовувати за слушних нагод будь-які міжнародні звичаї в галузі кримінального переслідування злочинців як у власній країні, так і за її межами. Така кримінальна політика США, яка спирається на закріплені цією ж державою звичаї, має тривалу історію. Вона почалася з моменту проголошення Декларації Незалежності 1776 року. Інтерес до таких міжнародно-правових звичаїв, які відповідають інтересам Сполучених Штатів, постійно підігривається рішеннями Верховного Суду цієї країни, який був змушений час від часу давати роз'яснення стосовно того, як використовувати вказані джерела міжнародного права задля реалізації політики боротьби проти кримінальної злочинності. При тому жерці права США завжди посилялися у своїх рішеннях на вплив знаменитого дослідження Е. де Ваттеля «Право народів» [220].

В американському Акті про судоустрій 1789 року концептуальні погляди Ваттеля на міжнародні звичаї згадані як правове джерело, яке слід застосовувати судам США по кримінальних справах. Так, в ст. 9 цього акту записано, що федеральні районні суди «мають компетенцію, яка збігається з компетенцією судів окремих штатів або окружних судів, в залежності від обставин, в усіх

справах, в яких іноземці звертаються з позовами стосовно порушення права народів або договору Сполучених Штатів з іноземними державами».

Нині корпус джерел, необхідний для здійснення досліджень особливостей американської кримінально-правової політики, є репрезентативним за характером. Учені-правознавці США розглядають процес формування джерельної основи кримінального права, що є підґрунтям кримінальної політики, в нерозривній єдності з загальним процесом чотиривікового розвитку державності країні. Тому не дивно, що правова система США навіть нині зберігає пережитки загального права і конституції Британської імперії, яка колись була метрополією американців.

Слідом за англійськими джерелознавцями кримінального права учені США відносять до законодавчої основи кримінальної політики джерела не лише юридичного, а й історичного характеру, особливо якщо йдеться про досвід пращурів, до якого мусять звертатися президенти США, судді та урядовці, коли їм належить обґрунтовувати перед громадянами політику боротьби проти злочинності. У результаті джерельну основу для даного дослідження становить складний інформаційний комплекс, система, впорядкована за чіткими критеріями: походження, внутрішній зміст, зовнішня форма джерела та його юридична сила.

Поняттям «джерело права» в науці США позначають наступне: 1) літературне джерело як офіційний документ, звернувшись до якого можна знайти потрібну норму права (статут Парламенту, судовий звіт); 2) формальне джерело права, яке видають органи влади, спроможні приймати правове рішення (Парламент, уряд, суд); 3) історичне джерело права, тобто джерело, від якого історично походить якась норма права (загальне право і право справедливості); 4) юридичне джерело, до якого слід віднести ті конкретні процедури, форми та процеси, за допомогою яких право набуває реальності (законодавчий процес, судова практика, процес формування звичаїв тощо) [182, с. 12-13].

Усі джерела до аналізу кримінально-правової політики США можуть бути поділені на обов'язкові та необов'язкові. Обов'язкові джерела – це ті, що мають примусову (або обов'язкову) силу. Вони, у свою чергу, поділяються на основні та

додаткові. Основними джерелами є первинні джерела, чинність кожного з яких не виводиться з інших юридичних джерел. У теорії права до основних (первинних) джерел сім'ї англо-американського права відносять насамперед законодавство (статути та делеговане законодавство) і судовий прецедент.

Додатковими джерелами права вважають правові звичаї, авторитетні публікації в галузі права, що витримали перевірку часом (старовинна доктрина), канонічне право, римське право, судові звіти, матеріали правової комісії.

Найважливішим джерелом права, спрямованим на захист від кримінального переслідування осіб, звинувачених у тяжких злочинах, у сучасних США, як і століття тому, вважається англійська Велика хартія вольностей (1215). І це тому що право Америки є складовою англосаксонського права. Вчені-правознавці зазвичай розглядають цю Хартію у двох аспектах – як пам'ятник феодального права Англії, і як один з фундаментальних законів англійської неписаної конституції. Хартія, пересаджена на американський ґрунт, і нині становить основу правової системи США. Відповідно до її вимог, суддя має застосовувати правила, сформульовані в судовому рішенні, прийнятому раніше. Якщо факти, знайдені судом по справі, яку він розглядає, схожі, а також якщо попереднє рішення ухвалене судом вищого рівня або судом рівної юрисдикції, суд зобов'язаний слідувати попередньому присудженню [253, с. 33].

Протягом існування незалежних США, починаючи з 1819 року, Верховний суд цієї держави виніс більш ніж ста рішень стосовно використання жерцями правосуддя належної судової процедури, якнайшвидшого і неупередженого судового розгляду та захисту від надмірних застав або штрафів або жорстокого і незвичайного покарання [345]. І всі вони відображали положення Великої хартії вольностей, яка й донині впливає на розвиток права у США та інших країнах, чия система права належить до англо-американської системи [253, с. 598].

Іншою особливістю англійського права, притаманною США з моменту їх виникнення, було те, що воно не визнавало поділу на приватне і публічне право. Проте в цій системі було відокремлене загальне право і право справедливості. Термін «загальне право» («Common Law») двозначного тлумачення не

викликає [58, с. 336–337]. Це право всіх, тобто прийняте всіма народами і провінціями, що входили колись до Британської імперії. У сучасному розумінні, загальне право – сукупність норм і принципів, сформованих суддями, призначеними Короною Англії [120]. Воно протиставлене статутному праву, тобто тому, яке формується не суддівською, а законодавчою гілкою влади (парламентом) за допомогою ухвалення відповідних статутів [41]. Ця система права діє у країнах, що належать до англо-американської правової сім'ї, у тому числі – у США [461]. З часу проголошення незалежності серед джерел права все більшу роль відіграють кримінальні закони, прийняті Конгресом США і законодавчими органами штатів. При цьому характерною рисою американського права можна вважати поєднання законодавства і норм загального права як джерел кримінального права.

Слід вказати, що основна частина норм американського права є результатом самостійної нормотворчої діяльності суддів. Не випадково у Конституція США відповідно до доктрини «поділу влади» чітко встановила відмінність між статутом і рішеннями суддів по кримінальних справах. Суддівські рішення не оголошувалися офіційно законами держави, однак з часом у США розвивався процес узгодження результатів практичної діяльності жерців правосуддя і діяльності тих органів влади, які створювали статути. Так, конгрес і законодавчі органи штатів приймають нормативні акти з широкого кола політичних і соціально-економічних питань, у тому числі, стосовно розвитку державної кримінально-правової політики. Такі акти за традицією утворюють статутне право, що є важливим компонентом американського права. До того ж велику і постійно зростаючу роль в американському праві відіграє адміністративна нормотворчість органів виконавчої влади, які причетні до формування кримінально-правової політики [239].

Нині у США існує дуалістична правова система, яка складається з прецедентного права і взаємодіючого з ним законодавства. Суттєві особливості цієї системи визначила з федеративна структура державного устрою, адже у цій країні штати наділені досить широкою компетенцією, в межах якої вони

створюють власне законодавство і власну систему прецедентного права. У результаті це визначило складнощі у проведенні державної кримінально-правової політики. При тому найважливіша особливість американського права полягає у вільній дії правила прецеденту.

Федеральне законодавство США спирається на положення Конституції, яка є найстарішою з нині діючих писаних конституцій у світі. Навіть за наявності анахронізмів багатьох власних положень, вона шанується громадянами своєї країни, які бачать в Основному законі США вищу гарантію для суспільства, заснованого на свободі [107, с. 287-289]. Конституція США була прийнята від імені народу і для народу, який здійснює свою владу через обраних представників в конгресі та обраного голову держави, Президента.

Правова держава визнається в США в формі «панування права», що означає пріоритет права і обов'язок держави у всіх своїх діях спиратися на закон та інші правові норми. Частина 3 статті 6 Конституції США є особливо важливою з точки зору аналізу кримінально-правової політики, оскільки там вказано, що всі посадовці на федеральному рівні і рівні штатів зобов'язані підкорятися Основному закону і підтримувати його своїми діями. Це є запорукою конституційної законності і правопорядку, головною гарантією проти зловживань влади при проведенні кримінальної політики.

У первинному своєму вигляді Конституція США не закріплювала прав і свобод громадян. Вони були декларовані в поправках до Основного закону, відомих як Білль про права (1791). Ця найважливіша частина Конституції була згодом доповнена, і нині правова система США працює на визнання за кожною людиною природних и невід'ємних прав.

Конституція США містить ряд положень, які мають відношення до кримінального права [115, с. 10]. Серед них такі, як заборона на видання законів, що мають зворотну силу, на застосування жорстоких і незвичайних покарань, на позбавлення життя, свободи і власності без законного судового розгляду та ін. В Конституції (розділ 3 ст. 111) навіть закріплено визначення такого злочину, як зрада. Конгрес має право встановлювати покарання за підробку державних цінних

паперів, визначати і карати морський розбій та ін. Він може «видавати всі закони, які будуть необхідні для здійснення як вищезгаданих прав, так і всіх інших прав, якими чинна Конституція наділяє уряд Сполучених Штатів, його департаменти і посадових осіб». Ймовірно, що це конституційне положення послужило підставою для надзвичайно інтенсивного розвитку федерального кримінального законодавства, основна частина якого була відтворена в штатах.

Певну роль у розвитку правових засад внутрішньої та зовнішньої політики країни-лідера світового співтовариства відіграє Звід законів Сполучених Штатів Америки, який є офіційним узагальненням і кодифікацією загальних і постійних федеральних законів [188, с. 191]. Він містить 52 розділи, зміст яких публікується з доповненнями і виправленнями кожні шість років під наглядом Управління перегляду законів адвокатів Палати представників Конгресу США. Федеральне кримінальне законодавство в систематизованому вигляді вперше було опубліковано в Зводі законів США в 70-х роках XIX ст. Цей розділ переглядався на початку і в кінці 40-х років XX ст.

В історії федерального кримінального законодавства США найбільш відомі такі акти Конгресу, як закон Комстока (1873). У ньому федеральним злочином визнано пересилання поштою будь-якої «непристойної, розпусної або хтивої» книги, а також «будь-якої статті або речі, спрямованої на запобігання зачаття». Закон 1895 року заборонив продаж лотерейних квитків, а дещо пізніше знаменитий закон Менна оголосив федеральним злочином перевезення будь-якої жінки через кордони штату «з метою проституції або розпусти або з будь-якої ще аморальною метою». Легендарним став Національний сухий закон, закріплений в поправці № 18 до Конституції (1919). Він вступив в силу в січні 1920 року, але був скасований Двадцять першою поправкою до Конституції в 1933 році.

США ще й досі не мають федерального кримінального кодексу в його загальноприйнятому розумінні. Актом Конгресу від 25 червня 1948 році більшість раніше діючого законодавства була «переглянута, кодифікована» і включена в формі закону в титул 18 Зводу законів США. Для реалізації кримінальної політики американської держави цей титул досить важливим, адже він відіграє

роль кримінально-виправного кодексу федерального уряду. Частина I цього титулу («Злочини») налічує 86 розділів. Формально вона не має ані Загальної, ані Особливої частини. Три статті (§ 2, 3 і 4) присвячені інституту співучасті, а одна (§ 17) – неосудності. Решта розділу розташована в алфавітному порядку. Тому на початку розділу вміщено статті про відповідальність за посягання на тварин і рослини, в середині – про вбивство, а в кінці – про відповідальність за тероризм, зраду і військові злочини. До змісту титулу 18 включено також частину 2 під назвою «Кримінальна процедура» і частину 4 – «Виправлення підлітків-правопорушників», яка складається з розділу 401 – «Загальні засади» і розділу 403 – «Злочинність неповнолітніх».

Взагалі, для Зводу законів США характерно те, що норми кримінального права, які увійшли до нього, за характером є досить казуїстичними та описовими. До того ж у даному зводі є багато застарілих і навіть архаїчних кримінальних норм, і в цілому це зібрання законів відрізняється невпорядкованістю. Це, однак, певним чином «згладжується» завдяки тому, що американський федералізм передбачає відносну самостійність реалізації кримінально-правової політики окремими штатами. Кожен з п'ятдесяти штатів має власні зведення законів, що регулюють особливості боротьби проти злочинності. Ці закони впливають із досвіду, накопиченого за століття розвитку загального права. Законодавство американських штатів за традицією англійського права ділить злочини на дві категорії: фелонії і місдимінори. Різницю між цими категоріями проводить законодавець, виходячи з того, яким має бути покарання за протиправну поведінку або в якому місці ув'язнення перебуватиме засуджена людина. В окрему групу виділяють кримінальні проступки. Фелонією згідно федеральних законів визнає будь-яке злочинне посягання, каране смертною карою або тюремним ув'язненням на термін більше року. Всі інші посягання віднесені до класу місдимінорів. Крім того, злочинними посяганнями можуть вважатися дрібні порушення або кримінальні проступки, що караються тюремним ув'язненням на строк не більше шести місяців або штрафом до 5 тис. дол. Зі злочинів у власному розумінні слова лідирують посягання на особистість і власність, а також

порушення правопорядку, пов'язані з участю в обігу наркотиків.

У 1994 році був прийнятий Закон про боротьбу з насильницькою злочинністю. Він був охарактеризований як найбільш репресивний в сучасній історії США відомим рупором американських можновладців – газетою «Нью-Йорк Таймс», адже автори закону збільшили число випадків застосування смертної кари до шістдесяти.

Джерелами кримінального законодавства штатів, яке впливає на специфічні підходи до реалізації кримінальної політики на рівні цих суб'єктів американської федерації, є їхні конституції, кримінальні закони і підзаконні акти. Так, відповідно до п. 1 § 10.00 Кримінального кодексу штату Нью-Йорк, кримінальним злочином визнане діяння, яке заборонено «нормою права даного штату або місцевим правом, або будь-яким наказом, правилом або інструкцією, які були прийняті будь-яким урядовим закладом відповідно до наданих йому для цього повноважень». Конституції штатів, як правило, включають принципові положення, що містяться в федеральній конституції, однак є і специфіка. Вона полягає в тому, що кримінальні кодекси штатів, як правило, входять в якості самостійної глави або розділу в Звід законів штату.

Велику роль в регулюванні кримінально-правових відносин на федеральному рівні відіграють підзаконні акти, які видаються президентом, міністерствами і відомствами федерального уряду. Як правило, ці акти деталізують, конкретизують норми федеральних законів. Але іноді і самі вони встановлюють кримінальну відповідальність за ті чи інші діяння.

Розробка державної політики боротьби з злочинністю зробила необхідним і зближення кримінально-правового законодавства різних штатів. Саме на рівні штатів злочинність набула особливо великих розмірів, а численні кримінальні акти і кодекси штатів виявилися недостатніми. Низький рівень результативності боротьби зі злочинністю визначив великий різнобій у кримінальному законодавстві різних штатів, далеко не завжди виправданий. Протиріччя, а також і прогалини у кримінальному законодавстві окремих штатів, легко використовувалися злочинним світом. Тому в середині ХХ ст. паралельно з рухом

за модернізацію федерального Кримінального кодексу розгорнувся рух за уніфікацію кримінального законодавства на рівні штатів [115, с. 32]. Одним з результатів цього руху стала розробка Інститутом американського права Примірного кримінального кодексу в 1962 році. Цей акт, у створенні якого взяли участь понад півтори тисячі відомих американських юристів, було визнано офіційним проектом, що має бути покладений в основу реформи федерального кримінального законодавства. Труднощі з реалізацією цього завдання були ускладнені тим, що існує конкуренція між федеральним правом і правом окремих штатів [114, с. 117].

У Примірному кодексі знайшла вираження одна з основних тенденцій розвитку кримінального права США, яка полягає у забезпеченні єдності кримінального законодавства і кримінальної політики. Ось чому більш ніж 40 штатах було прийнято нові кримінальні кодекси, які відрізняються одноманітністю, більш високим рівнем систематизації і загальною ліберальною спрямованістю [131]. Окрім того, поява даного проекту кримінального кодексу сприяла збереженню єдності американської федерації.

Примірний кримінальний кодекс містить чотири частини (частина I – «Загальні положення», частина II – «Визначення окремих злочинів», частина III – «Вплив і виправлення», частина IV – «Організація виправних установ»), з яких тільки дві перші включають безпосередньо кримінально-правовий матеріал, тобто норми Загальної та Особливої частини кримінального права. У 3-му і 4-му розділах Примірного кримінального кодексу детально регламентовані положення, пов'язані з порядком відбування заходів покарання, способами виправного впливу на засуджених і з організацією виправних установ. У III частини Кодексу містяться також норми, що регулюють умовне засудження і умовно-дострокове звільнення від покарання.

Частина I Примірного кримінального кодексу («Загальні положення») займає найбільш помітне місце у Кодексі. У цьому розділі виражено кредо його укладачів з усіх питань, що стосуються основних принципів кримінальної відповідальності та призначення покарання. Саме тут зосереджено все те, що

виражає волю американської еліти щодо захисту її смислу життя, її основного права, яким ось вже чотириста років для можновладців країни-лідера світового співтовариства є право на володіння, розпорядження і користування джерелами приватної власності.

Автори Примірного кримінального кодексу зробили спробу виробити єдину термінологію і детально визначити в його статтях основні інститути Загальної частини кримінального права, такі, як поняття злочин та його види, форми вини, замах, співучасть у злочині, принципи індивідуалізації покарання, види покарання та ін. Важливе значення для розуміння принципів кримінальної відповідальності, закріплених у Примірному кримінальному кодексі, має ст. 1.02, в якій сформульовані цілі кримінального законодавства. Вони полягають у наступному: 1) заборонити і попередити поведінку, яка завдає істотної шкоди інтересам особистості або суспільства; 2) піддати публічному контролю осіб, поведінка яких вказує на їх схильність до скоєння злочинів; 3) запобігти помилковому оголошенню бездоганної поведінки злочинною; 4) належним чином розкрити характер злочинної поведінки; 5) диференціювати злочини за змістом та наслідками; 6) попередити вчинення злочинів і сприяти соціальному виправленню правопорушників; 7) запобігти призначення надмірних, нерозмірних або довільних покарань; 8) диференціювати особистості правопорушників з метою знаходження індивідуальних заходів впливу на них.

Зрозуміло, що проект загальноамериканського кримінального кодексу відіграв певну позитивну роль у розвитку державної кримінально-правової політики. Проте на рівні федерації найбільш важливими джерелами права стають ті акти, які є правовою формою діяльності особи, що від імені США формулює засади боротьби проти злочинності. Такою особою є президент США [371, с. 426]. З Основного закону США випливає, що правом нормотворчості очільник Америки володіє в обмеженому обсязі, за винятком сфери внутрішньої організації виконавчої влади. Однак на практиці Президент, на думку більшості американських правознавців, привласнив собі права головного законодавця у різних галузях життя суспільства. Деякі правознавці навіть вважають що саме він

став головним законодавцем, адже активно використовує різні права, делеговані йому Конгресом. Правомірність делегованого законодавства виводиться з положення останнього абзацу розділу 8 статті I Конституції США. Цю доктрину неодноразово підтверджено рішеннями Верховного суду.

Сфера делегування постійно розширяється розширюється, і голова американської держави нині в змозі субделегувати свої повноваження главам виконавчих департаментів і незалежних відомств. Ще 1967 року Президент США Л. Джонсон утворив «Національну консультативну комісію з цивільних розладів» (більш відома як Комісія Кернера за ім'ям свого голови, губернатора штату Іллінойс О. Кернера), яка отримала на свою діяльність 1 750 000 дол., шалену кількість грошів, як на той час. Члени Комісії мали виконати президентське завдання стосовно встановлення причин міських повстань, які спалахували на всій території США між 1964 і 1967 роками [435]. Ця комісія розпочала свою діяльність зі створення системного підходу до кримінального політики задля «забезпечення дотримання громадянами норм поведінки, необхідних для захисту особи і суспільства від злочинних посягань» [373]. Під час своєї праці одинадцять членів цього високоповажного зібрання дійшли до висновку, що головне у державній кримінальній політиці – це зрівняння прав американських громадян різного кольору шкіри на справедливе кримінальне правосуддя.

За правління наступного президента, Р. Ніксона, уряд США розробив «Проект боротьби проти злочинності у вільному світі». Відповідно до наказу президента, Міністерство юстиції утворило «Адміністрацію допомоги правопорядку у вигляді Національної консультативної комісія зі стандартів і цілей кримінального правосуддя». Ця комісія додержується положень виконавчих наказів президента, які видаються на основі конституційних повноважень голови держави і регулюють найрізноманітніші питання соціально-економічного і політичного життя. В даний час діє близько 15 тис. виконавчих наказів Президента США, які містять і ті, реалізація яких призводить до суттєвих змін у державній кримінальній політиці. Велику значимість мають такі акти Президента, плани реорганізації. На підставі цих актів відбуваються зміни організації і

порядку діяльності тих структур виконавчої що відповідають за впровадження заходів державної кримінальної політики [273, с. 76]. Крім того, важливою формою правової діяльності президентів США виступають реорганізаційні плани, за допомогою яких вносяться зміни в систему органів виконавчої влади, а також інструкції, директиви, правила і положення, які діють на всій території країни і періодично піддаються судовому контролю [383, с. 1-3].

Акти Президента і підвідомчих йому федеральних органів влади спеціальної компетенції публікуються в офіційному періодичному виданні «Федеральний реєстр» («Federal Register»), а також оприлюднюються в багатотомному «Зводі федеральних постанов» («The Code of Federal Regulations»), де акти групуються по розділах [289].

Дія федерального кримінального законодавства формально-юридично вважається є обмеженою, оскільки воно застосовується у разі вчинення злочинів з «федеральним елементом» [410]. У даному разі йдеться про злочини проти життя і здоров'я федеральних посадовців осіб (наприклад, вбивство, заподіяння тілесних ушкоджень, перешкоджання виконанню службових обов'язків) або злочини, які вчинили самі посадовці під час ними виконання посадових обов'язків [78, с. 18].

Аналіз методології, понять і категорій і джерел до формування і реалізації кримінально-правової політики США доводить до наступних висновків:

1) Методологія кримінально-правової політики американської держави, так само як і інші галузеві методології, являє собою метанаучне знання. Вона пов'язує методологію права з діалектикою, адже з'єднуючи діалектичний підхід до пізнання навколишнього світу з його матеріалістичним розумінням можна найбільш ефективно вивчати соціальні процеси, що потрібне для успіху в боротьбі держави і суспільства проти злочинності. Термін «методологія» має два основні значення: 1) система певних способів, прийомів і операцій, що використовуються в тій або іншій сфері діяльності; 2) вчення про цю систему, теорію методів. Методологія кримінально-правової політики являє собою систему категорій і понять, опора на які дозволяє досліджувати і практично застосовувати пізнані закономірності, сутність, зміст боротьби зі злочинністю.

Методологія кримінально-правової політики держави визначає змістовну специфіку її методу. Поняттям «метод» охоплюється методика пізнання, що представляє собою систему інструментарію дослідження кримінально-правових явищ. Метод в тій або іншій формі зводиться до сукупності певних правил, прийомів, способів норм пізнання і дії. За таких умов методи кримінально-правової політики як науки мають бути розподілені на такі рівні: філософсько-світоглядний, загальнотеоретичний, спеціально-теоретичний, конкретно-науковий. Крім вказаних рівнів досліджень, важливе значення для наукового дослідження кримінально-правової політики має використання загальних принципів методології наукового дослідження. Серед них: принцип єдності теорії і практики; принцип об'єктивності; принцип всебічності дослідження; принцип єдності історичного і логічного; принцип системності; принцип детермінізму; принцип діалектичного розвитку; принцип достовірності.

2. Поняття «кримінальна політика» є терміном, що використовувався у США з часів проголошення їхньої незалежності. Цей термін призначався для визначення державної стратегії, головних напрямків, форм і методів подолання і попередження злочинності в американському суспільстві.

Очевидно, що вивчення основ кримінальної політики американської держави має спиратися на певні методологічні засади наукового пошуку. При цьому основою будь-якої методології є поняттєве-категорійний апарат, який створюється для визначення пріоритетів в осягненні якихось суспільних явищ, що мають бути врегульовані за допомогою норма права. Категорії і поняття кримінально-правової науки є необхідними формами наукового мислення, ступенями і основою подальшого розвитку досягнутого знання. При цьому термін «політика» має ключове методологічне значення для даного дослідження.

З погляду американських учених, політикою протидії злочинності слід вважати не лише практичну діяльність з її викорінення, а й формування ідеології захисту правопорядку від кримінальних посягань. Політика протидії злочинності повинна бути єдиною за своєю суттю і призначенням, що обумовлено єдиними завданнями, цілями і принципами, на яких вона ґрунтується.

3. Зміст кримінальної політики США, її цілі і завдання відображаються в кримінальному законодавстві. З погляду американських юристів, «кримінальним правом» є сукупність джерел права, призначених для регулювання соціальної поведінки і заборони всього, що загрожує майну, здоров'ю, безпеці та моральному благополуччю людей. Взаємозв'язок кримінальної політики і кримінального права є двостороннім. Правотворчість виступає формою реалізації кримінальної політики, а тому в праві відбиваються і в нормативному порядку закріплюються політичні ідеї протидії злочинності.

Висновки до розділу 1

Правова система США навіть нині зберігає пережитки загального права і конституції Британської імперії, яка колись була метрополією американців. При цьому результати правового впливу федеральної влади на суспільні процеси, спрямовані на захист громадян від злочинних посягань, відображені в розділі 18 Зводу законів США, який є результатом власної правотворчості американців. Американська юридична думка давно прийшла до необхідності уніфікувати кримінальне законодавство штатів. Воно створювалося в різний час і відображувало суперечливі результати кримінально-правової політики політичних сили за правління різних президентів США. Внаслідок цього кримінальне законодавство окремих штатів досить полмітно вирізнялося на загальному тлі правового регулювання боротьби американської держави проти злочинності.

Ровиток державної політики США стосовно боротьби зі злочинністю зробив необхідним зближення кримінально-правового законодавства різних штатів. Саме на рівні штатів злочинність набула особливо великих розмірів, а численні кримінальні акти і кодекси штатів, які прийняті у всіх п'ятдесяти штатах, виявилися недостатніми. Низький рівень результативності боротьби зі злочинністю визначив великий різнобій у кримінальному законодавстві різних штатів, далеко не завжди виправданий. Врешті решт це спричинило спроби уніфікації кримінального законодавства штатів, зразок якого надали 1962 року автори Примірного (модельного) кримінального кодексу, які працювали в Американському інституті права. Незважаючи на рекомендаційний характер, цей кодекс привів до прийняття нових кримінальних кодексів в переважній більшості американських штатів.

РОЗДІЛ 2

СТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ США: ПРАВОРОЗУМІННЯ В ЗАРУБІЖНІЙ І ВІТЧИЗНЯНІЙ НАУЦІ

2.1 Основні етапи розвитку американської кримінально-правової політики

Зародження основних засад американської кримінально-правової політики науковці США одностайно відносять до епохи становлення Британської Америки (виникла 1607 року), тобто сукупності колоній Альбіону, які згодом, у 1783 році, отримають незалежність та утворять єдину федеративну державу. Відповідно до англійської правової доктрини, британські колонії розглядалися як корпоративні утворення, що діяли згідно з політикою англійської Корони й поширювали свою юрисдикцію на чітко окреслені королівськими хартіями території [67, с. 64-65]. Відокремленість колоній не означила їхньої незалежності, хоча англійські володіння фактично не були частиною території самого королівства. Ось чому в кожній із колоній необхідно було особливим чином вирішувати питання щодо ступеня її самостійності у формуванні державних інститутів з урахуванням реальної залежності колоністів від метрополії [406, с. 8-9]. Саме ці проблеми і знайшли відображення в нормативних актах, які англійська монархія запроваджувала у заокеанських володіннях, у тому числі тих, які регулювали політику боротьби проти злочинності.

Злочини у Великобританії та її колоніях і домініонах підпадали під загальне право, але поступово більшість цих утворень віддали перевагу затвердженню статутного підходу до визначення кола злочинних діянь та їхнього характеру. Проте визначення елементів правопорушень та захисту суспільства від проявів злочинності на підставі загального права і досі зберігає важливе значення [256, с. 18].

Загальноімперська політика Великобританії вимагала перенесення до Британської Америки таких законів, які за жодних умов не надавали простору

відокремленню колоній від метрополії. Тому для майбутніх «сепаратистів» було передбачено законодавство про смертну кару за державні злочини. Воно формулювалося наступним чином: «Зрадників вивести з в'язниці, укласти на візок або візок і доставити до шибениці, або до місця страти, де повісити його за шию і вийняти з петлі напівживим. Катові випустити йому нутроці і їх спалити. Потім відрубати йому руку і тіло четвертувати. Після цього голову і частини тіла виставити в якомусь людному місці за особливою вказівкою, якими зазвичай є Сіті-Гейтс, Лондон-Бридж або Вестмінстер-Холл, Щоб його злочин став особливо жахливим для глядачів, катові, вирвавши у нього серце, показати його людям і оголосити – ось серце зрадника» [135].

Не можна не відзначити, що така страта була передбачена для колоніальної верхівки на той випадок, якщо вони вирішатимуть, що колоністи в змозі жити самотійно, зовні кордонів Британської імперії. Що ж стосується експропрійованих селян та ремісників, то для них було передбачене «криваве законодавство династії Тюдорів [134, с. 8]. Коли натовпи безробітних, жебраків і волоцюг заповнили міста і дороги Англії, королі династії Тюдорів стали видавати люті закони проти цих знедолених людей, передбачивши масові страти на шибеницях. Однак з часом уряд Англії визнав, що економічно доцільним має бути переселення жебраків до Нового Світу.

Принципи організації колоніального суспільства, метою якого було утворення в Новому Світі суто буржуазної організації економічних, соціальних і політичних відносин, краще за всіх можновладців Британської Америки сформулював перший губернатор колонії Массасучетс Дж. Вінтроп. У документі під назвою «Зразок християнського милосердя» він висунув такі нові для того часу поняття, як «природний закон» та «угода про милосердя». Однак на практиці Вінтроп дбав лише про захист права приватної власності від злочинних посягань голоти. Він керувався переконанням в одвічності соціальної нерівності, оголосивши наступне: «Всемогутній Бог у своїй святості та мудрості так визначив умови існування людей, щоб у всі часи хтось був бідний, а хтось багатий, хтось стояв вище, а хтось перебував у них у підпорядкуванні» [299, с. 45–49].

Панування правлячих кіл всіх колоній Британської Америки було ідеологічно забезпечене за допомогою законів про правильну поведінку голоти, яку в разі протесту слід було піддати суворому кримінальному переслідуванню [22, с. 14–15]. Перші зразки специфічно американської карної політики надала найстаріша англійська колонія в Північній Америці – Вірджинія, яка була комерційним підприємством, що використовувало працю тимчасових білих рабів. 1619 року Генеральна асамблея колонії прийняла серію законів соціального спрямування, які встановили основи кримінально-правової політики [299, с. 1884–1889]. Ці закони пристосували англійське загальне право до колоніальних реалій, якщо йшлося про боротьбу можновладців ранньої Америки проти девіантної поведінки білих рабів [164, с. 90–91].

Вірджинські карні закони підкреслювали становий характер кримінального переслідування злочинців – білих кабальних рабів, довічних рабів-індіанців та декласованих вільних колоністів [322, с. 2–3]. Вища судова структура Вірджинії запровадила практику жорстокого кримінального переслідування злочинців, які належали до нижчих станів колонії. Кабальних рабів стали розглядати тільки в ролі особистого майна господаря, яким він міг розпоряджатися на свій розсуд.

Карне переслідування білих рабів, які порушили умови контрактів з рабовласниками, передбачало неодмінне застосування до цих злочинців норм кримінального правосуддя метрополії. В арсеналі представників колоніальної юстиції нараховувалося близько ста тридцяти видів найвитонченіших покарань, серед яких найпростішими були бичування, виставляння біля ганебного стовпа в колодках, відсікання вух та інших членів тощо [392, с. 288].

Вірджинський зразок кримінальної політики був запозичений владою другої рабовласницької колонії, Меріленду. У 1638 році Асамблея колонії прийняла «Акт про народні вольності», у якому стверджувалося, що закон забезпечить цілісність власності заможних колоністів тільки у разі жорстокого переслідування будь-яких злочинців [299, с. 1182–1183].

В північних колоніях Британської Америки були специфічні засади кримінальної політики, які відповідали «чистому шляху» буржуазного розвитку

регіону. Правову базу формування кримінальної політики в колонії Новий Плімут заклали прийняттям відомої Угоди на «Мейфлауері». Там було зазначено: «Ми створимо і введемо такі справедливі й однакові для всіх закони, ордонанси, акти, постанови й адміністративні рішення, які будуть у той чи інший час найкорисніші нам та відповідатимуть загальному благу колонії і яким обіцяємо підкоритися» [62, с. 93]. Однак так звані «Великі основи 1636 року» закріпили жорстоку кримінальну політику, спрямовану проти колоніальних низів [164, с. 299]. Норми цієї збірки передбачали покарання білих рабів відпрацюванням на важких роботах і побиттям батогами. За заподіяння великого матеріального збитку заможним власникам підсудних могли присудити до страти на шибениці.

Жорстока політика покарання була притаманна колонії Массачусетс, де до влади прийшла пуританська олігархія. Верхівка колонії вважала, що владарювати повинні «обранці Ієгови» на чолі з «кращими з них» – великими землевласниками, священиками й колоніальними торговцями [299, с. 404–405]. У 1634 р. асамблея колонії прийняла закони, відповідно до яких було впорядковано систему судочинства по кримінальних справах. Серйозні злочини підлягали розгляду в суді магістрату. Його судова практика вилилася в нічим не обмежене свавілля, що зміцнювало позиції великих власників [163, с. 92].

Буржуазна революція в Англії справила помітний вплив на розвиток державно-правових відносин в її колоніях. Так, 1641 року в Массачусетсі було прийнято низку нових законів, що одержали назву «Звід свобод». Автор зовду юрист Н. Ворд довів адміністрації колонії необхідність кодифікації карного і цивільного права, що могло б згладити соціальні протиріччя і привести право Массачусетса у відповідність до буржуазних законів, що їх приймав парламент метрополії. У підсумку значним кроком вперед стало проголошення нових принципів судочинства, які передбачали виборність присяжних засідателів усіма заможними колоністами, право апеляції, право на відвід членів суду і на виклик бажаних свідків, обмеження судової процедури визначеними термінами, заборону варварських покарань тощо [67, с. 134-135].

У XVIII столітті Британська Америка зробила значні кроки до розвитку буржуазних відносин, що потребувало певної уніфікації кримінально-правової політики всіх тринадцяти колоній. Однак ця політика була оформлена лише у результаті перемоги буржуазних революціонерів під час війни за незалежність США 1775-183 років [168, с. 90-91]. Після здобуття незалежності американці мали вирішувати безліч важливих проблем, у тому числі – розробку і практичне втілення державної кримінальної політики [326, с. 12-14]. Саме тоді з'явилися ті інститути кримінальної політики, які діють і нині [190, с. 78-79]. Про це подбали юристи з числа заможних американців, адже це було їхнім становим обов'язком [24, с. с. 153; 51, с. 91].

Після війни за незалежність обов'язки переслідування злочинців і доведення їх до суду були покладені на шерифів округів [323]. Вони діяли у тісній зв'язці з суддями та окружними прокурорами. Тоді ж поступово оформлювався інститут адвокатів по кримінальних справах [316, с. 270-272].

Під впливом ідей Просвітництва засновники США спочатку взяли курс на гуманізацію кримінально-правової політики, яка була спадком минулої метрополії [326, с. 13]. Про це вони домовлялися на філадельфійському Конституційному конвенті [156, с. 38]. У 1840-і рр. в Америці розгорнувся промисловий переворот, який потребував розвитку ринка вільної найманої праці. Внаслідок цього у США розгорнувся широкий рух за скасування смертної кари [250]. Політичні діячі розвинених штатів північного сходу, Нью-Йорка, Пенсільванії і Массачусетса, намагалися довести плантаторам американського Півдня необхідність цього заходу, адже суворі кримінальні закони не сприяли в'їзду до Америки емігрантів з Європи. Проте плантатори, які відігравали основну роль у політичному житті суспільства, заперечували ці ідеї. Їм було потрібно збереження вкрай жорстоких «чорних кодексів», які були утворені ще в Британській Америці [195, с. 266-270].

Іншою яскраво вираженою тенденцією кримінальної політики нової буржуазної держави була уніфікація системи покарань. Поступово у США виникало загальнонаціональне кримінальне законодавство, якому мали слідувати

всі суб'єкти федерації. Перша спроба досягти такої мети була здійснена у федеральному законі від 30 квітня 1790 («Акт про покарання деяких злочинів проти Сполучених Штатів»), який зберігає своє значення навіть у наш час. До складу кримінальних злочинів парламентарі віднесли державну зраду, вбивство, підробку державних паперів, розкрадання федеральної маєтності і лжесвідчення. Тому, наприклад, за підробку державних цінних паперів, федеральне законодавство передбачало вищу міру покарання [73, с. 111].

Федеральний закон 1790 року і доповнення до нього регулювали неповний перелік протиправних кримінальних діянь, проте американські державці спочатку негативно ставилася до того, щоб розширювати кримінальні повноваження федеральних судів за допомогою норм загального права. Вихід за рамки статутного законодавства розцінювався багатьма американськими політиками як потенційна загроза федерального деспотизму. Про це сповістив у 1812 році Верховний суд США, коли розглянув справу «США проти Хадсона і Гудвіна» [158, с. 33].

Зрозуміло, що промисловий переворот і друга американська буржуазно-демократична революція, які відбулися в середині XIX століття, вимагали від політичної еліти вдосконалення власної кримінальної політики шляхом поширення її законодавчої основи. Одним з найважливіших її питань протягом XIX століття була проблема вирішення правового статусу минулих рабів, які лише формально отримали свободу в 1863 році відповідно до указу А. Лінкольна [155, с. 98; 195, с. 307-310]. На практиці ж ця свобода була примарною, і для нових «громадян» США була передбачена жорстока кримінальна політика, расистська в своїй основі.

Важливою проблемою кримінальної політики США після другої американської революції стає утворення репресивного апарата. Свого часу видатний французький політичний діяч А. де Токвіль із подивом писав після перебування у США, що «адміністративної поліції тут не існує, про паспорти ніхто поняття не має. Кримінальну поліцію в Сполучених Штатах не можна навіть порівнювати з нашою: представники аторнейської служби досить нечисленні,

причому вони далеко не завжди мають право порушувати справу; розслідування зазвичай ведеться недовго і усно» [183, с. 89]. Дійсно, американська поліція як державний правовий інститут в повній мірі оформилася лише в 1840-1850-і рр. за прикладом лондонської міської поліції. Її формували з числа освічених осіб, які отримали високу платню [301, с. 221].

Епоха індустріалізації та прискореної урбанізації загострила криміногенну обстановку в Америці. Злочинність протягом всього XIX і початку XX століть залишалася переважно чоловічою, причому невпинно зростала кількість правопорушень, скоєних кольоровими громадянами, африканцями та мексиканцями, які перебували у стані жебрацтва [21, с. 50-53]. Поряд зі збільшенням числа традиційних злочинів в останній третині XIX століття виникають нові соціальні загрози в результаті порушень податкового, банківського, контрактного та антитрестовського законодавства.

Владні структури американської федерації і окремих штатів, зіткнувшись з ускладненням господарської та управлінської діяльності, реагували на зріст злочинності жорсткою кримінальною політикою [66, с. 8]. Саме тому банківське, залізничне, корпоративне законодавство, закони про продаж окремих продуктів харчування, крім звичайних покарань містили доповнення про можливість кримінальних репресій.

Важливою прикметою кримінальної політики XIX століття була боротьба проти відхилень від норм моралі. Урбанізація сприяла спалаху проституції в великих містах США. Суспільство і влада вела дискусію про оптимальні шляхи вирішення цієї специфічної проблеми, але спроби легалізувати порок зустріли опозицію жіночих груп і релігійних діячів. Тому експерименти з отриманням прибутків від проституції для муніципальних органів влади були невдалими.

Зловживання алкоголем довгий час не засуджувалося суспільною думкою і не вважалося порочним. Такі настрої почали змінюватися під впливом так званого «релігійного пробудження» 1820-1840-х років. Під час громадянської війни ідейно-моральні суперечки з вказаного приводу набули особливого суспільного інтересу, що призвело до прийнятті у 1851 році першого антиалкогольного

закону, на який спромоглися державці штату Мен.

Новаціями і пошуками в останній третині XIX століття було відзначено розвиток системи виконання покарань. У 1860-1870-і роки. громадськість звертає увагу на багато дефектів американської тюремного життя: широке і невинуватене використання фізичних покарань в дисциплінарних цілях (канчуків і колодок), некомпетентність тюремного персоналу, відсутність належного контролю за в'язницями з боку влади штатів, що в більшому ступені, ніж уряд федерації, мали відповідати за здійснення кримінальної політики. Проте гуманістичні міркування американських політиків і правознавців щодо програм боротьби проти кримінальної злочинності були далекі від реального життя [250].

Наприкінці XIX століття федеральний уряд ініціював новий вид покарання державних злочинців і жорстоких вбивць – страту за допомогою електричного стільця. З приводу реалізації цього заходу було чимало міркувань у засобах масової інформації. Врешті решт такий вид покарань був відкладений на певний час з рішенням про те, що американські інженери мають знайти такі технічні засоби для вказаної кари, щоб вони сприяли безболісному знищенню злочинців [397]. Тоді ж суди стали широко призначати покарання у вигляді позбавлення свободи на невизначений строк, що мало наслідком масове самогубство в'язнів [22, с. 123].

Слід вказати, що кримінальна політика американського уряду і державців окремих штатів в повній мірі склалася в минулому столітті, історія якого була відмічені двома світовими війнами, світовою економічною кризою та перемогою США у холодній війні [324, с. 5-7].

У сучасних умовах Америка залишається країною-лідером світового співтовариства, проте саме у цій найбагатшій країні світу нині загострилися соціальні протиріччя, що спричинило зріст кримінальних злочинів. Така невтишна статистика вимагала від уряду чинного президента США Б. Обама виділення пріоритетів державної кримінальної політики, до яких уряд США відніс наступне: максимальне забезпечення безпеки особистості, прав і свобод людини і громадянина від злочинних посягань; активна протидія організованим

злочинності; реальна боротьба з корупцією; забезпечення економічної безпеки держави; захист основ конституційного ладу держави. Такі пріоритети формувалися відповідно до кримінально-правової ідеології, яка являє собою сукупність ідей, правових поглядів і соціальних установок, спрямованих на формування і закріплення в суспільстві в цілому і у кожного індивідуума стійкого неприйняття злочинності як негативного соціального явища [29, с. 25].

Особливо небезпечними для американського суспільства і держави у наш час стають міжнародні кримінальні злочини. США є країною з такою економікою, яка відкрита для всього світу. У результаті Америка стає мішенню для організованих злочинних груп, територією, зручною для відмивання та інвестування доходів від злочинної діяльності. Незважаючи на мільярди доларів, що інвестуються в програми правоохоронних органів для боротьби з торгівлею наркотиками і відмиванням грошей, транснаціональні злочинні групи здатні діяти в широкому масштабі на більшій частині території США [428, с. 157-158]. Саме тому федеральний уряд взяв на себе загальне політичне керівництво з переслідування організованої злочинності. По всій країні ударні загони поліції об'єднують можливості різних правоохоронних органів для розкриття різномасштабних злочинних організацій. Багато з цих ударних загонів спеціалізуються на певній групі або формі діяльності [375, с. 48].

В минулому столітті американська система покарань кримінальних злочинців істотно лібералізувалася, що знайшло відображення, зокрема, у ставленні до смертної кари [380]. Під впливом руху за скасування смертної кари деякі штати прийняли відповідні закони. 1967 року в США був встановлений мораторій на виконання смертних вироків, але смертна кара неодмінно застосовується у випадках вчинення тяжких державних і військових злочинів [87]. Так, спеціальним актом в 1998 р. Конгрес передбачив встановлення смертної кари у разі вбивства торговцями наркотиків федерального службовця [272].

Основним покаранням за вчинення тяжкого кримінального злочину є позбавлення волі на різні терміни, аж до довічного. Кримінальне законодавство США останніх десятиліть відходить від практики надання суддям можливості

встановлювати невизначені терміни позбавлення волі з правом тюремної адміністрації практично передрішати питання про умовне звільнення ув'язненого. Гуманізація кримінального права отримала своє вираження в широкому використанні такого виду покарання, як пробація, яка є своєрідною альтернативою до позбавлення волі. Вона не передбачає ув'язнення, проте ставить засудженого на певний строк під жорсткий контроль спеціальної служби спостереження. Штраф застосовується відповідно до положень кодексів штатів в якості альтернативної санкції за певні злочини скоєнні місдимінору.

В останні десятиліття кримінальна політика і право США спрямовані на скоординовану боротьбу з порівняно новими і небезпечними видами злочинів (проти організованої злочинності, торгівлі наркотиками, комп'ютерної злочинності й т.і.) [21, с. 114]. Координація зусиль федеральних органів та відповідних органів штатів в області комп'ютерної злочинності знайшла своє вираження у Законі 1996 р., яким передбачено покарання за незаконне використання бази комп'ютерних даних, а також за інші зловживання у сфері електронної техніки [454, с. 666].

Стосовно можливостей суттєвого перетворення державної кримінальної політики США відомий учений Д.П. Мерс пише, що зрушення у цій сфері суспільного життя американців значною мірою залежатиме від певних якостей будь-якого Президента США. Його зусилля у цьому напрямку слід оцінити за п'ятьма параметрами. Ними є: 1) чітке визначення необхідності перетворення і вдосконалення кримінально-правової політики; 2) опора на тверде теоретичне підґрунтя при виробленні курсу боротьби проти криміналітету; 3) реалізація вказаного курсу в повному обсязі; 4) знаходження найбільш ефективних методів викоренення злочинності і 5) впровадження кримінальної політики економічно ефективним способом [367, с. 3121].

Забезпечення надійної охорони суспільства від злочинних посягань є однією з найбільш гострих проблем, що стоять перед державою. Несприятливі тенденції в розвитку злочинності диктують необхідність пошуку ефективних шляхів вирішення даної проблеми. Це вимагає розроблення і реалізацію єдиної, науково

обґрунтованої кримінальної політики, впровадження якої потребує активної участі громадськості, інститутів громадянського суспільства. При цьому слід перейти до розробки єдиної концепції опору злочинності.

Як бачимо, навіть суспільство найрозвиненої країни сучасного світу стикається з великими проблемами у сфері боротьби проти кримінальної злочинності. Тому-то приклад кримінальної політики США є важливим для вдосконалення вітчизняної кримінальної політики як запоруки подальшої розбудови демократичної і правової держави [83, с. 141]. Українська політика протидії злочинності за прикладом США має являти собою напрям діяльності держави, пов'язаний з розробкою і реалізацією стратегії і тактики (генеральної лінії) організованого опору злочинності та іншим правопорушенням [88, с. 131]. Вона полягає у пошуку, розробці та цілеспрямованому використанні в інтересах безпечного розвитку суспільства наявних у розпорядженні держави і суспільства ресурсів, найбільш ефективних загальносоціальних і спеціальних запобіжних заходів. Але політика протидії злочинності – це ідеологія, заснована на пануючих у суспільстві на відповідному етапі його історичного розвитку сукупності ідей, поглядів, уявлень про те, якою повинна бути за своїм характером і змістом діяльність держави щодо злочинності і злочинців, на яких засадах, в ім'я яких цілей, якими методами і засобами, за якими основними напрямками і в яких формах вона повинна реалізовуватися [178].

Очевидно, що розгорнуте вираження кримінальної політики США знаходиться у змісті комплексних програм боротьби зі злочинністю, початок яких слід віднести до доби діяльності адміністрацій президентів Дж. Кеннеді, Л. Джонсона і Р. Ніксона [249, с. 22-24]. В Україні ж практика державного планування у цій сфері була започаткована в 90-х рр., проте у наш час вітчизняна кримінально-правова політика повинна виходити із завдань поступового збагачення через врахування відповідних положень кримінального законодавства США в частині, яка відповідає національним інтересам (у сферах боротьби із тероризмом, наркобізнесом, торгівлею людьми, зброєю, творами мистецтва) [197, с. 29-30]. Саме про це дбали творці концепцій державної кримінальної політики в

Америці ще за часів її розбудови. Тому викликає великий практичний інтерес аналіз наукового аналізу теоретичних засад кримінальної політики США.

2.2 Концептуальне осягнення сутності кримінальної політики США в зарубіжній та вітчизняній науці

Сучасна кримінально-правова думка у США спирається на догму, відповідно до якої правовідносини між державою і членами суспільства в сфері кримінального права є ні чим іншим, як політичними відносинами, адже держава виступає в ролі суб'єкта політичної влади, який визначає, що дозволено і що заборонено в даному суспільстві для конкретного індивіда. Такі правовідносини можуть вважатися ідеологічне-суспільними відносинами, а норми кримінального права, що регулюють це відношення, призначені для охорони тієї ідеології, яку влада створює і намагається затвердити [166, с. 235].

Зрозуміло, що будь-які прояви протистояння держави і громадянина, який відкидає суспільні цінності та демонструє протиправну поведінку, для політичної влади в демократичному суспільстві не є бажаним. Тому влада правових і демократичних держав світу зацікавлена в тому, щоб наука давала певні рекомендації щодо вдосконалення і розвитку науково обґрунтованої кримінально-правової політики.

Слід вказати, що свобода наукового пошуку фахівців з проблеми розвитку державної політики боротьби проти злочинності гарантована положеннями Основного закону Америки. Однак це не виключає впливу американських можновладців на діяльність тих учених, яким належить оцінювати успіхи і поразки в реалізації урядової кримінальної політики і ділитися власними судженнями щодо цього з суспільством. Тон у цих стосунках урядовців та науковців задає президент США [333]. Це простежується з моменту виникнення незалежної американської держави, адже всі президенти у своїх зверненнях до народу завжди оцінювали сутність епохальних змін у становищі власної країни та закликали громадян до праці з урядом задля розв'язання різноманітних

суспільних завдань, у тому числі – завдань державної кримінальної політики [238].

Слід вказати, що офіційна ідеологія США як ефективний засіб впливу на масову суспільну свідомість завжди спиралася на історичні приклади з будь-якої проблеми державотворення. Цим інструментом особливо добре користувалися ті президенти, які отримували професійну юридичну освіту. Таких серед сорока шести голів американської держави можна нарахувати двадцять шість осіб. Серед президентів США, які виявляли особливий інтерес до кримінально-правової політики, віділяються постаті Т. Джефферсона, А. Лінкольна, Ф. Д. Рузвельта, Г. Трумена, Дж. Кеннеді, Р. Ніксона, Б. Клінтона і Б. Обама. Та й інші голови американської держави знали на праві, навіть професійний землемір і полководець Дж. Вашингтон, під головуванням якого проходив Філадельфійський конституційний конвент. За результатами роботи цього зібрання «батьків-засновників США» було прийнято федеральну Конституцію, де вперше в історії незалежних США були сформульовані деякі засади урядової кримінальної політики [189, с. 256].

Відомий американський науковець, А. Шлезінгер-молодший, автор монографії «Цикли американської історії», вказував, що сутність державної політики його країни слід розглядати скрізь призму ідеології месіанізму [210, с. 34-37]. Він заявив також, що в Америці продовжується «боротьба між капіталістичними цінностями – недоторканністю приватної власності, максимізацією прибутку, культом вільного ринку, виживанням найсильніших – і демократичними цінностями – рівністю, свободою, соціальною відповідальністю і загальним добробутом». Тому, на його думку, велику роль у США приватний інтерес будь-якого громадянина країни-лідера світового співтовариства, бо «в Америці капіталізм включає демократію, а демократія – капіталізм» [210, с. 45].

Розвинувши ідеї Шлезінгера-молодшого, Л. Харц у дослідженні «Ліберальна традиція в Америці» вказав наступне: «Якщо Америка – це країна ексцентричного втілення лібералізму, то хіба народи всього світу не пов'язують з

нею свою надію на збереження всього найкращого, що вона подарувала світові» [202, с. 292]. Ці міркування американських ідеологів кримінальної політики підкріпила М. Тетчер наступним чином: «Ще за часів зародження перших поселень на іншій стороні Атлантики їх мешканці мали тверді релігійні, моральні і політичні переконання». Про це свідчать незабутні слова Джона Вінтропа, звернені в 1630 році з палуби крихітного суденця «Арабелла» поблизу узбережжя Массачусетсу до перших поселенців: «Ми повинні з'єднатися в цій роботі в єдине ціле. Ми повинні плекати один до одного братні почуття. Ми повинні відмовитися від будь-яких надмірностей, щоб дати іншим хоча б найнеобхідніше». З цих міркувань випливають певні висновки, що стосуються міжнародної політики. Тільки Америка має моральне право, а також матеріальну основу, що дозволяють займати місце світового лідера. Доля Америки нерозривно пов'язана з відстоюванням цінностей свободи в глобальному масштабі. Найближчі союзники Америки, особливо союзники з англomовного світу, повинні розглядати місію Америки як основу для вироблення своєї власної місії [181, с. 7].

Як бачимо, у США є міцний ідеологічний фундамент кримінальної політики. Це не дивно, оскільки дві третини сенаторів і майже половина членів палати представників Конгресу США – юристи. Власниками диплома правознавця є половина губернаторів штатів і майже половина дипломатів. Чверть державних службовців традиційно займають вищі пости в уряді США після того, як багато років попрацювали в адвокатських конторах [257, с. 10]. Саме ці особи розробляють і втілюють державну кримінальну політику, якою вважається системою методів та державних інститутів, спрямованих на підтримку соціального контролю, стримування та пом'якшення злочинності або застосування санкцій проти тих осіб, які порушують приписи кримінального законодавства [262].

Зрозуміло, що у кожного з фахівців з вказаної проблеми є власні специфічні прийоми пізнання особливостей кримінальної політики Сполучених Штатів. У той же час всі вони мусили підкорятися певним орієнтирам для своєї праці, які надані американською політичною елітою [366, с. 13]. Це не дивно, адже вряд чи

можна спростувати тезу про те, що американська держава ліберальна до громадян, поки вони безумовно визнають її право бути лідером і суддею всього світу і демонструють абсолютний патріотизм. Тому-то праці з кримінальної політики уряду США мають сприяти пропаганді американських цінностей. Це завдання реалізують представники великої «ідеологічної армії», яка включає і юристів, і професійних суспільствознавців, і витончених професіоналів-журналістів, що працюють в тих засобах масової інформації, які користуються міжнародним визнанням [290, с. 311]. Взаємостосунки між виразниками офіційної ідеології США подекуди суперечливі; серед них нерідкі гострі дискусії про місце Америки у світі і про шляхи її внутрішнього розвитку. Це притаманно і спробам вирішення проблем переслідування злочинців, які набули нині особливої ваги внаслідок фінансової кризи, що заважає американському суспільству і державі вирішувати різноманітні завдання кримінальної політики.

У на час уряд президента Обама наполягаєж на тому, що Америка має «самовідродитися» на основі повернення до «добродесних» права і моралі минулого, а звідси й впливає великий інтерес до історії США, у тому числі – у галузі боротьби пращурів американських громадян проти кримінальної злочинності [402]. США привертають сьогодні до себе найпильнішу увагу. І це не випадково, адже вони виступають як провідна демократична країна світу, яка, відповідно до своїх традицій, декларує переваги «американського способу життя», прагнучі зробити його зразком для всього світового простору. При тому особливих вагань у виборі засобів для проведення державної політики, у тому числі – кримінальної, в американських можновладців не було і немає [398, с. 1-3]. Цьому принципу мають слідувати преставники всіх течій американської суспільної думки, хоча вони мають внутрішні розмежування.

Оцінки американського досвіду політики боротьби проти злочинності належать державознавцям, юристам, історикам, політологам, соціологам, економістам, філософам і політичним діячам. Їхній аналіз державотворчих процесів у США впевнює у ому, що історична свідомість американців займає особливе місце в системі їхніх духовних цінностей, що й відображено в науці

кримінально-правової політики [286].

Видатний американський учений Д. Бурстін вказує, що ідеологічні функції у цій країні краще за все традиційно виконувалися істориками держави і права, які займалися кропітким аналізом розвитку політичної влади та її відносин з громадянами, яких уряд федерації та уряди штатів мали разом захищати від протиправних зазіхань з боку кримінальних злочинців [22, с. 13]. У своїх поглядах він спирався на ідеї автора Декларації незалежності США, третього американського президента Т. Джефферсона [28, с. 89-90]. На схилі років цей засновник американської політико-правової думки написав спогади про власне життя, де відмітив наступне: «Беккарія та інші автори робіт про злочини і покарання впевнили розумний світ в неправомірності і неефективності покарання смертю. Її пропонувалося замінити каторжною працею на дорогах, каналах та інших роботах на користь суспільства. Комітет з перегляду законодавства погодився з цим, але суспільну свідомість нашої країни поки що не досягла цього рівня. Тому законопроект про пропорційності злочинів і покарань не був прийнятий в палаті делегатів більшістю всього в один голос. Пізніше я дізнався, що спроба замінити смертну кару каторжними роботами на очах у всіх (по-моєму, це було в Пенсільванії) не увінчалася успіхом. Виставлені на загальний огляд бритоголові злочинці в поганому одязі, працюючи на великих дорогах, відчували таку деградацію особистості, що, замість того щоб виправитися, занурювалися в глибину найжахливішої і запеклої зіпсованості вдач і характерів» [45, с. 50-51].

Як бачимо, Джефферсон належним чином оцінив ідеї свого попередника, відомого італійського мислителя Ч. Беккарія, про сутність цивілізованої кримінальної політики [25, с. 416]. Беккарія рішуче виступав проти тортур та інших методів доказів вини людей, підозрюваних у злочинах, властивих ще судочинству країн Європи за часів виникнення буржуазного суспільства. Він вважав, що боротьба проти кримінальних злочинців буде пом'якшуватися в міру гуманізації суспільства і підвищення загальнолюдської культури. Особливо важливими з цього приводу є думки Беккарія про смертну кару, яка нині є основою відплати злочинцям з боку держави лише в одній цивілізованій країні

світуі, Сполучених Штатах.

Американські політики і фахівці з кримінальної політики наполягають на тому, що вони, подібно до Джефферсона, додержуються ідей Беккарія. Однак докором для них є таке судження італійського мислителя: «Смертна кара не є правом і не може бути таким. Це – війна держави з громадянином в тих випадках, коли вона вважає корисним і необхідним позбавити його життя. Але якщо я доведу, що смертна кара ні корисна, ні необхідна, я виграю справу людства. Смерть людини може вважатися необхідною тільки з двох причин. Перша полягає в тому, що громадянин, незважаючи на позбавлення волі, продовжує залишатися впливовою і могутньою, загрожуючи безпеці держави, бо вже сам факт його існування несе в собі загрозу для правлячого режиму». Але під час спокійного панування законів, коли існуючий образ правління підтримується всіма громадянами, спирається зовні і всередині на силу і громадську думку, і коли верховна влада є істинним представником народу, а багатство купує лише задоволення, але не влада, я не бачу необхідності в позбавленні громадянина життя, за винятком випадку, коли його смерть є єдиним засобом утримати інших від вчинення злочинів. Це і є друга причина, згідно з якою смертна кара може вважатися виправданою і необхідною [10, с. 168-169].

Очевидно, що праці Беккарія сприяли утвердженню класичної школи кримінального права і формуванню буржуазно-демократичних принципів боротьби державних органів США проти кримінальної злочинності. Віддаючи належне його спадщині, всі президенти США завжди користувалися історичними прикладами щодо обґрунтування власної кримінально-правової політики [225, с. 6-9]. У зв'язку з цим слід пригадати тільки новітні приклади. Так, президент США Р. Ніксон не втомлювався присягатися в прихильності «духу 1776 р.», який пробудив прагнення американців до активного вирішення проблем державотворення, у тому числі, боротьби за захист суспільства від кримінальної злочинності [381]. Р. Рейган проголосив програму «консервативного оновлення» Америки через сумісну працю громадян і урядовців у галузі проведення до життя загальнонаціональної політики приборкання криміналітету. У той же час

колишній Президент Б. Обама взагалі вбачає історію своєї держави джерелом мудрості для політиків, які прагнуть вивести Америку із кризи та досягти нового розквіту, якщо буде успішно втілюватися до життя боротьба громадян і державних діячів проти криміналітету [382]. Проте відомий американський кримінолог Дж. Хоудон, автор праці «Роль президентської риторики у створенні моральної паніки», зробив висновок, що уряд Б. Обама так і не утворив дійсно наукової програми втілення кримінально-правової політики [319, с. 420-421].

Можна стверджувати, що всі американські наукові концепції державної кримінальної політики характеризує значна історична обумовленість та логічна наступність. Параметри ж наукового аналізу цієї політики були завдані видатним науковцем Р. Моррісом ще 1930 року, коли він захистив у Колумбійському університеті дисертацію на тему «Дослідження з історії американського колоніального законодавства». Морріс піддав зваженій критиці в консервативному дусі історію виникнення кримінальної політики у ранніх США [376, с. 8-10]. Серйозні американські дослідники і нині посилаються на працю Морріса як на методологічну основу аналізу багатомісячного процесу розвитку кримінальної політики. Саме на цьому без будь-яких вагань наполягає Л. Фрідман, автор відомих у світовому просторі монографій «Вступ до американського права» (1992), «Злочин і покарання в американській історії» (1993), «Коріння кримінального правосуддя: злочин та покарання в каліфорнійському графстві Аламеда в 1870-1910 роках» (надруковано 1981 року в співавторстві з Р. Персівалем) [196; 301; 302].

Викликає інтерес характеристика американського права та американської кримінальної політики, сформульована Фрідманом у праці «Американський юридичний досвід» (2004). Він писав: «Правова система Америки є основою свободи, як ми її сьогодні розуміємо. За свою довгу історію, правова система взяла безпосередню участь в кожній з великих проблем американського життя: в міжрасових відносинах, економіці, сімейних стосунках, злочинності, а також в питаннях рівності і справедливості. Справжня сила американської правової системи полягає в її здатності адаптуватися до нових і складних питань» [300].

Проте багато колег Фрідмана схильні до упередженої апології кримінальної політики США. Для частини цих дослідників методи аналізу основних проблем кримінальної політики виступають у вигляді скальпеля, яким вони препарували реальні юридичні факти, що привернули їхню увагу. Це особливо притаманне тим юристам, які працюють на уряд США.

Апологети державної політики США, як правило, стверджують, що «батьки-засновники» їхньої країни під час роботи Філадельфійського конституційного конвенту подбали про створення чудового правового фундаменту політики боротьби проти злочинності. Тому-то, на їхній погляд, Америка має беззастережно користуватися спадщиною її засновників [423]. Так, Ю. Чандлер, автор праці «Кримінальний процес у Сполучених Штатах», пише, що четверта поправка до Конституції США захищає громадян від необґрунтованих обшуків і арештів, а наступна, п'ята, захищає осіб, обвинувачених у злочинах від того, щоб давати свідчення проти себе і від осудження більше одного разу за здійснення одного і того злочину. Шоста поправка до Основного закону гарантує обвинуваченому справедливий розгляд його справи за участю великого жури з законослухняних громадян і адвокатів. Нарешті, восьма поправка забороняє надмірну заставу, надмірні штрафи, і жорстокі і незвичайні покарання. І всі ці конституційні гарантії вряд чи нуждаються в покращенні, якщо йдеться про кримінальний процес [255].

Апологія кримінальної політики США не рідкість для багатьох наукових досліджень американських фахівців з цієї проблеми. Приклад такого підходу до аналізу проблем боротьби проти злочинності надав ще 1927 року А. Лангелюттіг, автор дослідження «Департамент юстиції Сполучених Штатів». Того часу ще не відчувалося наближення Америки до світової економічної кризи, рівень злочинності ще не «зашкалював», як це буде за чотири роки, і Лангелюттіг уславив міністерство юстиції, головний державний орган у сфері боротьби проти злочинності, стверджуючи, що у його роботі немає недоліків. Тому ця праця нині є однією з опор викладання курсу науки кримінальної політики в учбових закладах США, хоча для сучасних науковців притаманний скептицизм щодо

оспівування мудрості творців державної кримінальної політики [282].

Відомо, що усі успіхи в приборканні злочинності офіційні представники уряду США завжди пов'язують з мудрістю і чесністю своїх роботодавців, президентів США. Останнім часом американські науковці схильні вельми позитивно оцінювати федеральну кримінальну політику. Так, відомі фахівці з цієї проблеми Д. Мерс і Дж. Барнс вказали на те, існують вагомі підстави для оптимізму стосовно розвитку науково обґрунтованого процесу боротьби проти організованої злочинності, адже політики і громадськість все частіше висловлюють розумні думки щодо пошуку ефективних способів зниження її рівня. Вони вважають, що гасло «підзвітність уряду» більше не є красивою фразою, оскільки кримінальна політика, яка реалізується на рівні регіонів, штатів і всієї федерації, відчуває вплив поглядів громадськості на вирішення цієї проблеми [367, с. 9].

Мерс і Барнс оголосили, що існують різні можливості для успішної реалізації державної кримінальної політики, проте федеральному уряду слід покращити цей процес шляхом збільшення фінансових витрат на організацію наукових досліджень з вказаної проблеми на загальнонаціональному рівні. Було б також доцільно утворити регіональні та місцеві ради з питань розвитку кримінальної політики, щоб вони разом впорядкували науково-дослідну роботу з проблем кримінальної політики [368, с. 709].

Слід, однак, вказати, що оптимізм Мерса, Барнса та інших апологетів кримінальної політики США є не зовсім виправданим. їхніх однодумців є передчасним, адже в американському суспільстві відчувається скептицизм щодо успіху адміністрації президента Б. Обама у боротьби проти кримінальної злочинності. З цього приводу відомий правознавець М. Бреді в коментарі на сайті найвпливовішого у західному світі засобу масової інформації, британської газети «Гардіан», пише: «Це той самий президент, який продовжує постійні війни, відмовляється використовувати фінансовий нагляд міністерства юстиції, щоб заарештувати і звинуватити банкірів, викритих у відмиванні грошей, і відібрати ліцензії у їх банків, продовжує тримати у в'язниці Гвантанамо людей, що не

визнані винними жодним американським судом, віддає накази вбивати за допомогою безпілотників громадян США, котрі не засуджені американськими судами ні за які злочини, що відмовляється навіть від спроби ліквідувати корпоративні дахи для офшорів, що дозволяє своєму Управлінню по боротьбі з наркотиками кришувати наркокартелі в США, який оснастив поліцейські органи неймовірною кількістю бойового озброєння і бронемашинами, що продовжує тотальне шпигунство Агенції національної безпеки за американцями і підтримує руйнування національного суверенітету за допомогою угоди про транстихоокеанське партнерство. Багато моментів в його поведінці викликають заклопотаність, і я не став би вірити цьому хлопцю, навіть коли він стверджує що на вулиці йде дощ» [370].

Зрозуміло, що проблеми боротьби проти злочинності слід вирішувати, починаючи з розвитку науки про державну кримінальну політику. Ця наука має у своєму розпорядженні кілька теорій щодо боротьби проти кримінальників. Перша з цих теорій виникла ще за часів перебування американських штатів у статусі колоній Британської імперії. Про неї традиційно згадують у всіх підручниках з кримінології, де вказується, що пращури майже чотири століття тому сформуvalи теорію таврування злочинців. Вона вважається науковим загалом правознавців США як цілком природна для часів становлення американського капіталізму. У північному регіоні Британської Америки до війни за незалежність використовували клейма для носіїв девіантної поведінки у вигляді ганебних міток, що пришивали до верхнього одягу. Вважалося, що це були єдино можливими засобами стримування злочинців від нових протиправних вчинків. На Півдні США цю теорію втілювали рабовласники у вигляді «стигматів», тобто міток на тілах рабів, якими клеймили невільників за прикладом стародавньої Греції. Плантатори були освіченими юристами, які мали у власних бібліотеках книги з античної історії держави і права, де розповідалося про таврування рабів у Стародавній Греції та її колоніях на теренах сучасної України.

Практику таврування чорношкірих довічних невільників скасував 1863 року президент А. Лінкольн, який видав указ про ліквідацію інституту довічного

рабства чорношкірих невільників.

Слід вказати, що і нині нащадки рабовласників досить обережно згадують теорію таврування і роблять висновок, що було б доцільно відродити практику ганебного таврування злочинців. Однак їм суперечать прихильники теорії природного права людей на повагу з боку суспільства навіть щодо злочинців. Вони посилаються на авторитет Фоми Аквінського, який оголосив, що народ є сукупністю людських істот, розумних від природи, які в змозі виправлятися не лише під тиском держави, що народ має право на переслідування злочинців, і тому для людей раціонально додержуватися загально прийнятих правил поведінки поважних членів суспільства.

Прибічники теорії природного права людей на гуманне поводження з боку держави навіть до злочинців, так звані лібертаріанці, впевнені, що вони мають продовжувати спроби відомого в Англії та її американських колоніях юриста В. Блекстоуна втілювати цю ідею до життя. Їхню впевненість у гуманізмі державної кримінальної політики підкріплюють думки відомого англійського ученого-позитивіста Дж. Остіна (1790-1859). Він писав, що юридична сила кримінального законодавства залежить від того, чи відповідає воно змісту моралі. У разі позитивної відповіді на це питання є надія на те, що кожна розумна людина достатньо вільна в обранні свого ставлення до державної кримінальної політики, гуманізм якої обіцяє сприяти скороченню злочинних проявів з боку тих людей, які нехтують законами і мораллю.

Прагматичний погляд на державну кримінальну політику був висловлений К.Н. Луелліном, відомим представником школи юридичного реалізму. В основу цієї теорії, розповсюдженої у США та Швеції, покладено принцип, відповідно до якого жерці кримінального правосуддя є людьми, які можуть помилятися під час винесення судового присуду. Тому їх не слід піддавати нищівній критиці, взявши до уваги конкретні результати кримінальної політики, якщо вони хоча б в самих основних рисах сприяли захисту суспільства від кримінальних злочинців [351, с. 33].

Сучасний американській прихильник етичного обґрунтування права

Р. Дворкін намагається «підправити» теорію природних прав людей на гуманне поводження з боку державних правоохоронних органів. Він наполягає на плідності суміщення теорії обов'язку громадянина дотримуватися закону і теорії примусу, яка проголошує необхідність організованого насильства держави над злочинцями.

За переконанням Дворкіна, право і мораль пов'язані між собою настільки, що мораль вимагає від носіїв державної кримінальної політики гуманізму щодо злочинців [287, с. 5-8]. Однак його критики стверджують, що моральні принципи права неоднозначні і складні, що його теорія – лише риторичні прикраси. На практиці ж кримінальна політика США зводиться до апології рішень Верховного суду США і надання суддям занадто великої свободи в прийнятті ними рішень стосовно «відплати злочинцям». На їхній погляд, головне у державній кримінальній політиці – це репресії щодо злочинців. Мету кримінального покарання вони обґрунтовують такими поняттями, як «відплата», «залякування», «стримування» та «обмеження». У даному випадку більшість американських фахівців з кримінальної політики повторюють головні положення декларативної теорії права, авторами якої вважаються авторитетні англійські юристи XVII–XVIII століть М. Хейл та В. Блекстоун. Вони узагальнили вікову практику загального права і сформулювали її положення наступним чином: 1) судді не створюють право, а лише декларують або відкривають його; 2) право – це звичай, що є виразником певних цінностей народу; 3) розумність діяльності жерців права є способом життя правових приписів; 4) прийняття судового рішення не змінює правової системи навіть за умови, що у ньому міститься положення, які раніше не декларувались суддями [182, с. 126].

Більшість американських дослідників кримінальної політики США вважають очевидним те, що вона повторює основні засади політики боротьби проти злочинності, притаманні правосуддю Британської імперії. На цьому наполягають Дж. Грінберг і М. Грінберг у праці з вельми вітійоватою назвою: «Злочинність і правосуддя в Стіюартівсько-Тюдоровській Англії і сучасних США. Чим більше речей змінюється, тим більше вони залишаються

тими ж» [316, с. 263].

Нині у США зразки аналізу державної кримінальної політики з позицій апології цього явища надають спеціалісти головного правоохоронного органу, Федерального Бюро Розслідувань. Класичний приклад такого дослідження надали Р. Мюллер, Дж. Міллер і М. Кортан, автори праці «ФБР: столітня історія, 1908-2008» (2008) [377].

Отже, багато американських фахівців з кримінальної політики підтримують дію старовинної теорії відплати злочинцям з боку держави, що має здійснюватися на замовлення еліти США. Вони наполягають на тому, що суворе покарання носіїв девіантної поведінки потрібне для того, щоб суспільство мало гарантії дотримання правопорядку. Прихильники цієї теорії розглядають покарання в якості пристрою, який гальмуватиме нові спроби осіб, схильних на злочини, здійснити протиправні вчинки кримінального характеру. Для цих фахівців особливо важливим є те, що теорія відплати, уособлена в кримінальній політиці держави, сприятиме покращенню криміногенної ситуації в середовищі неповнолітніх правопорушників, але за умови, що такі особи отримують від держави все необхідне для нормальної життєдіяльності. Зрозуміло, що за це мають відповідати перш за все Міністерство юстиції та Верховний суд. Те ж, яким чином ці органи держави мають здійснювати свої повноваження у галузі дотримання правопорядку, ґрунтовно розкрив професор М. Бейлі у праці «Правоохоронці морального порядку: юридична філософія Верховного суду» [230].

Бейлі наполягав на тому, що всі службовці кримінального департаменту Міністерства юстиції мають в обов'язковому порядку вислуховувати курси лекцій з історії боротьби проти злочинності. І дійсно, нині у складі цієї державної служби працюють університетські професори, які читають лекційні курси з кримінальної політики і приймають від слухачів відповідні іспити. Серед них особливо виділяється М.П. Рот, професор Каліфорнійського університету (м. Санта-Барбара), який на замовлення Міністерства юстиції створив фундаментальні дослідження – монографію «Злочин і покарання: історія системи

кримінального правосуддя» (2010) і хрестоматію «Історія злочину і покарання: тексти і документи в галузі кримінального правосуддя» (2011) [412; 413].

У всіх анотаціях і рецензіях до публікацій Рота вказується що вони мають бути ідеальним доповненням до будь-яких підручників з кримінальної політики, адже викладають історію її розвитку в різних державах світу, починаючи з політики вавилонського деспота Хаммурапі. При цьому в Міністерстві юстиції США дослідження Рота вважають особливо цінними для цілей державної кримінальної політики, оскільки він дуже майстерно спростовує будь-які закиди радикальних критиків щодо її антигуманної сутності.

Подібно до Рота, історію кримінальної політики США аналізували Д. Девіс («Рух за скасування смертної кари в Америці у 1798-1861 роках», 1957), Дж. Херст («Розквіт американського права завдяки законодавцям революційної епохи», 1950; «Закон і соціальний процес в історії Сполучених Штатів», 1960), В. Міллер («Копи і боббі: поліцейська влада Нью-Йорку і Лондоні в 1830-1870 роках», 1977), К. Шлегль і Г. Хартлі («Історія ювенальної юстиції», 2012), С. Волкер («Критична історія поліцейської реформи: поява професіоналізму», 1977; «Популярний нарис правосуддя: історія американської кримінальної юстиції», 1980; «Парадигма витоків сучасного кримінального правосуддя: огляд Американського фонду адвокатів, 1953-1969», 1992), Д. Шпіндель («Злочин і суспільство у Північній Кароліні в 1663-1776 роках», 1989) і В. Чеймблісс («Влада, політика і злочинність», 2001) [254; 278; 326; 327; 372; 419; 425; 450; 451; 452].

Зрозуміло, до апологія державної кримінальної політики США викликала появу помітної кількості критичних досліджень з даної проблеми, націлених на встановлення можливостей для розв'язання соціальних конфліктів, які ведуть до зросту злочинності [74]. Серед американських учених, які додержуються думки, що злочинність є закономірною реакцією нормальних людей на ненормальні умови життя, можна назвати Г. Готтліба, автора монографії «Театр смерті: смертна кара в ранній Америці, 1750-1800». Він довів, що смертна кара у США була основним інструментом соціального контролю еліти над поведінкою низів

суспільства [312, с. 9-10]. Такої ж думки додержується П. Колдгем, автор монографії «Емігранти в ланцюгах. Соціальна історія вимушеної еміграції в Америку злочинців, знедолених дітей, політичних і релігійних нонконформістів» (2007) [258, с. 189-190]. Радикально критикує політику уряду США у галузі боротьби проти злочинності Є. Дейл у фундаментальному дослідженні «Кримінальне правосуддя у Сполучених Штатах, 1789-1939 роки» (2011) [276, с. 15-16].

Для американської науки кримінальної політики протягом другої половини минулого і початку нинішнього століть характерна увага до специфіки злочинів, які скоювали афроамериканці, що становлять найбільшу расову групу після білих американців. Стану справ з покаранням злочинців афроамериканського походження присвячено дослідження найбільш радикальних критиків кримінальної політики уряду США. Підвалини цього наукового напрямку аналізу кримінальної політики США були закладені професором А. Бальбусом. 1977 року він розпочав дослідження «Діалектика правового переслідування. Чорношкірі бунтівники перед американськими кримінальними судами», де перерахував всі юридичні факти протиправного утиску афроамериканців, яких фіктивно обвинувачували у кримінальних злочинах [232]. П'ятьма роками пізніше Бальбус оприлюднив монографічне дослідження «Марксизм і влада у зображенні представників неогегельянства, фемінізму, психоаналітики і теорії сексуального, політичного і технологічного визволення» (1982) [233]. У ньому надано науковий аналіз філософського осягнення проблеми боротьби американських можновладців проти кримінальників з уклоном у вивчення цієї проблеми на марксистських засадах.

Дослідження Бальбуса і нині привертають увагу учених США та інших країн. Так, у «фортеці» російського лібералізму, московському Державному університеті «Вища школа економіки», Т.Є. Хавенсон і К.В. Міголь, учасниці наукового проекту «Соціально-професійний статус і політичні цінності. Порівняльний аналіз: Росія, Німеччина і США», рекомендують своїм студентам, юристам і політологам, вивчати праці Бальбуса, щоб знаходити кращі аргументи

для критики марксизму [200].

Помітним явищем радикального напрямку американської науки кримінальної політики є праці професорки Л. Фінлі. Вона спеціалізується на публікації зводів законодавства з кримінальної політики американського уряду, зосередивши увагу на ювенальній юстиції і тортурах в'язнів американських виправних установ [296]. Фінлі є автором фундаментальної праці «Насильство у школі: довідник» (2014). У ній міститься всеосяжна інформація щодо історії шкільного насильства в США, причиною якого є вплив на школярів жорстоких відеоігор, неадекватної батьківської участі у вихованні дітей, розповсюдження в учбових закладах наркотиків та ін. Авторка енциклопедії впевнена, що використання у школах металевих детекторів, відеокамер і озброєних охоронців не гарантує правопорядку, оскільки хибною є загальнодержавна кримінальна політика.

Фінлі підкріпила свої джерелознавчі пошуки цікавими дослідженнями, такими, як «Ювенальна юстиція. Путівник до вивчення спірних питань з проблеми в історії Америки» (2007) [295] і «Обговорення проблем катування та інших порушень прав в'язнів» (2008) [297].

Критичний підхід до засад кримінальної політики американського уряду був проявлений у монографії професора Г. Барака «Клас, раса і стать в кримінології та кримінальному правосудді: способи встановлення різноманіття цих явищ» (2000) [236]. Згодом Барак разом з Дж. Флавіном і Р. Лейтоном радикально піддав критиці всю історію розвитку державної кримінальної політики США у фундаментальному дослідженні «Клас, раса, стать і злочинність. Соціальні реалії правосуддя в Америці» [237].

Викликають інтерес фундаментальні праці радикального американського кримінолога Д. Гарланда «Культура контролю за злочином і соціальним порядком» (2001), «Про злочини і злочинців» (2002) і «Своєрідний правовий інститут: американська смертна кара у вік аболіціоністського руху» (2010) [306; 307; 308]. Гарланд проаналізував соціально-економічні, расові, релігійні та політичні передмови жорстокої кримінальної політики американської

еліти, яка так чином захищала свої права на владу і власність. На його погляд, американська кримінальна політика тільки породжує нові прояви злочинності, особливо у середовищі національних меншин, які за матеріальним забезпеченням і освітою у всьому поступаються «білій» Америці.

Гарланд не є самотнім у своїх поглядах. Подібно до нього, обґрунтовано критикує кримінальну політику уряду США дослідниця з Єльського університету В. Вівер, авторка докторської дисертації «Попереду батіг: расовий фактор та розвиток карної політики щодо злочинців» (2008) [455]. За це дослідження, здійснене нею в якості головного виконавця колективної праці «Наслідки американського проекту боротьби зі злочинністю», Вівер отримала першу премію Американської асоціації політичних наук.

У руслі радикалізму розглядають кримінальну політику США Дж. Рейман і П. Лейтон, автори монографії «Багаті багатіють, а бідні потрапляють до в'язниці: ідеологія, класи і кримінальне правосуддя» (2010) [407]. Це дослідження викликало «фурор» у США, оскільки у ньому з позицій марксистської методології були розглянуті передумови перетворення системи кримінального правосуддя США на знаряддя насильства американської еліти над бідними громадянами. Можна стверджувати, що Рейман і Лейтон напрочуд ґрунтовно довели, що жерці кримінального правосуддя майже ніколи не брали до уваги такі фактори зросту злочинності, як бідність, відсутність освіти і расова дискримінація.

У сучасній криміногенній обстановці важко встановити пріоритети кримінальної політики американської держави. Стосовно цього відомий американський кримінолог М. Тонрі вказує, що держава має проявляти гуманізм своєї політики боротьби проти злочинності навіть по відношенню до злочинців. Тому найважливішими, першочерговими методологічними підходами до гуманізації державної кримінальної політики є наступне: безумовне використання широкого арсеналу наук; постійна турбота про зміцнення її морально-етичних засад; гармонійне поєднання всіх цивілізаційних методів при проведенні кримінальної політики; надання пріоритету боротьбі з причинами, які породжують злочини; творче використання вітчизняного та зарубіжного

кримінально-політичного досвіду; вироблення раціональної системи суспільних правозастосовних органів; приведення чинного законодавства у відповідність з вимогами гуманізації суспільства [437].

Однодумці Тонрі, університетські професори, роз'яснюють своїм підопічним, студентам, що позитивні результати державної кримінальної політики були б набагато кращими, якщо б у державі-лідері світового співтовариства вкладали в освіту і довгострокове економічне зростання більше коштів, ніж раніше. За таких умов можна було б розраховувати на найкращий показник позитиву цієї політики – постійне зменшення кількості громадян, що перебувають під вартою у в'язницях. Проте на подібні витрати не вистачає грошей навіть у цій найбагатшій державі. У результаті чисельність ув'язнених кримінальників у США постійно зростає. Вперше на цю обставину уряд США звернув увагу наприкінці 1970-х років, встановивши, що приріст кількості покараних злочинців випереджає загальний приріст населення США [309; 310; 374].

Очевидно, що радикальний напрямок науки кримінальної політики у США відомий в нашій країні набагато краще, ніж інші напрями досліджень американських науковців з цієї проблеми. Справа в тому, що вершиною радикалізму стали праці професорки каліфорнійського університету в місті Санта-Круз А. Девіс, тієї самої, на захист якої від політичних переслідувань з боку американської Феміди свого часу виступив «весь радянський народ» під керівництвом КПРС. Минула комуністка, Девіс і нині викриває політику США по відношенню до злочинців, передусім – афроамериканців [277].

На переконання Девіс, кримінальна політика США має класово-політичний характер, що виражається в створенні кримінально-правових норм з розпливчастими і надзвичайно громіздкими формулюваннями диспозицій і санкцій; розширенні рамок суддівського розсуду і делегованого законодавства; тенденції обмеження прав осіб найманої праці в соціально-економічних і політичних правах за допомогою кримінально-правових засобів; расистському характері американського кримінального законодавства і правозастосовної

практики.

Серед робіт Девіс особливо помітна монографія «Чи застаріли в'язниці?» (2003) [277]. У всіх рецензіях на цю працю обов'язково підкреслюють, що вона створена бунтівницею, яка виклала свої думки стосовно жорстокого характеру кримінального правосуддя і утримання людей у в'язницях з властивими їй блиском, витонченістю і радикальною зухвалістю. І це очевидно, оскільки протягом останніх тридцяти років вона брала активну участь в роботі численних неурядових організацій США, які оскаржують репресивний характер політики американських можновладців щодо людей, які визнані злочинцями без достатніх на те підстав.

Слід вказати, що останнім часом для американської науки кримінальної політики є характерними спроби деяких фахівців примірити представників різних течій дослідників боротьби проти злочинності. Такий концептуальний характер осягнення злочинності притаманний праці Л. Майерса «Хлопчики серед чоловіків: спроби засуджувати підлітків, як дорослих» (2005) [378]. Майерс аналізує демографічні, правові, кримінальні та соціальні характеристики тих молодих людей, які засуджуються в судах як дорослі злочинці. Він приходить до висновку, що це не сприяє запобіганню злочинності серед неповнолітніх, які мають розраховувати на більш гуманну кримінальну політику з боку держави.

Однодумці Майерса наполягає на тому, що жодна з вказаних теорій боротьби проти криміналітету засобами суворого державного впливу не є панацеєю від захворювань суспільства на хворобу злочинності. Лише спільне застосування кращих положень теорій боротьби проти злочинності визначатиме успіх у проведенні державної кримінально-правової політики. Таке сприйняття державної кримінальної політики характерне для праць Дж. Кайла («Обмежити нескінченний ланцюг смертної кари», 2005), Дж. Лаурітсена («Громадській та науковий вплив на вимір кримінально-віктимізація», 2005), Д. Левена («Нариси кримінального правосуддя»), Е.Дж. Луріджіо («Насильницька віктимізація в Сполучених Штатах: основні проблеми та тенденції», 2014), Дж. Тодда («Система кримінального правосуддя: федеральна процедура Хабеас корпус і Закон

спрощеної процедури», 2005), М. Ренда («Національне обстеження віктимізації і злочинності: тридцять два роки вимірювання злочинності в Сполучених Штатах», 2005), Л. Глейза і Д. Кейбл («Населення, що перебуває на виправленні», 2013), К.Ф. Вордена («Злочини, покарання і реабілітація: проблема рецидиву», 2003), Т. Джонса і Т. Ньюборна («Порівняльне дослідження політики кримінального судочинства у США та Великобританії: справи приватних в'язниць», 2005), М. Мітчелла і М. Лічмена («Зміна пріоритетів: реформи державний кримінального правосуддя та інвестицій в освіту», 2014), Л. Стейсі та Ч. Гарднера («Політика кримінального правосуддя», 2013), Б. Велша і Д. Фаррінгтона («Майбутнє попередження злочинності: розвиваючі та ситуаційні стратегії інституту кримінології», 2003), Ф. Зіпрінга і Д. Таненхауса («Вибір майбутнього для американського правосуддя щодо неповнолітніх: молодь, злочинність і справедливість», 2014) [310; 335; 344; 347; 349; 352; 374; 405, 435; 427; 467; 469].

Очевидно, що проблеми кримінально-правової політики США перебувають у полі зору фахівців з цієї проблеми інших країн світу, адже не можна не звертати уваги на те, що окрім зовнішньої політики цієї держави на стан справ у світовому суспільстві впливає її внутрішня політика. Свого часу це добре розуміли радянські дослідники, які науково обґрунтовували підвалини ідеологічної боротьби капіталістичної та соціалістичної систем за панування у світі. Про це писав відомий радянський кримінолог, професор І.М. Карпець, який протягом тривалого часу очолював Головне управління кримінального розшуку МВС СРСР. Свого часу він опублікував статтю «Концепції буржуазного правознавства як знаряддя ідеологічної боротьби» у головному радянському ідеологічному часописі «Комуніст» [70].

Згодом, у 1983 році, Карпець опублікував для радянської молоді науково-популярну книгу «Злочинне суспільство», де всіляко розвінчував буржуазну кримінальну політику, особливо американську [69, с. 101-115]. Подібна постановка проблеми того ж року була відображена у докторській дисертації Ю.О. Вороніна «Тенденції сучасної буржуазної кримінальної політики.

Кримінально-правові та кримінологічно-профілактичні аспекти». Воронін затаврував американську кримінальну політику, вказавши на наступне: «Імперіалістичні держави, виконуючи функцію охорони і зміцнення експлуататорських суспільних відносин, намагаються керувати процесом боротьби зі злочинністю в загальному соціальному плані і в його конкретному вираженні. У пошуках виходу з глухого кута ведеться розробка більш досконалих засобів і методів впливу на злочинність. У широкому сенсі подібного роду напрям діяльності об'єднується в поняття буржуазної кримінальної політики, яку можна визначити як систему управління боротьбою зі злочинністю з метою охорони і зміцнення капіталістичних суспільних відносин за допомогою державного регулювання, пов'язаного з використанням правового примусу» [29].

Подібно до Карпеця і Вороніна, «суворий присуд» кримінальній політиці уряду США сформулювала Н.О. Шульженко: «Слід зазначити суто класовий характер тлумачення кримінального законодавства. Особливо яскраво такий підхід продовжується щодо політичних супротивників капіталістичного ладу – комуністів, прогресивних діячів профспілкового руху, борців за демократичні свободи, проти расової дискримінації і свавілля» [216, с. 11]. Ще жорсткіше ставився до кримінальної політики США М.М. Афанасьєв, автор дисертації «Насильницька злочинність в США і кримінально-правова боротьба з нею». Він оголосив наступне: «Будь-який правознавець розуміє, що тільки кримінальний закон (як би досконалий він не був) не здатний захистити чиї б то не було інтереси від кримінальних посягань. А тим більше закон – антинародний, хоча його сутність і досить вміло завуальована мішурою буржуазної демократії і юридичної казуїстики. Про правильність такої характеристики американського кримінального законодавства свідчить аналіз правових норм, що передбачають відповідальність за насильницькі злочини. Що ж стосується безпосередньої діяльності таких органів, як поліція, суди і пенітенціарні заклади, то вони також не в змозі вирішити цю проблему, так як ці інститути діють лише як колектори соціальних покидьків, підбираючи і сортуючи людське сміття» [5].

Слід, однак, віддати належне науковим пошукам таких радянських фахівців

з кримінальної політики США, як Я.М. Бельсон [12], Я.М. Брайнін [19], В.О. Власихін [27], Б.С. Воронцов [30], В.М. Гіленсен [32], В.О. Ковальов [76], Ф.М. Решетников [133], Л. Ю. Сльозкін [163; 164], С.Б. Філіппов [192], С.Г. Чаадаєв, А.М. Шлепаков [211], А.М. Яковлєв [222; 223] та Н.Н. Яковлєв [224; 225]. Вони аргументовано розкрили особливості формування цієї системи від початку американської державності, показали її обумовленість економічними, культурними, релігійними, расовими особливостями розвитку американського буржуазного суспільства.

Проте у дослідженнях провідних радянських учених занадто політизоване нарікалося американським колегам за те, що вони начебто завжди свідомо приховували виразки державної кримінально-правової політики уряду США, побоюючись політичних переслідувань. І це відповідало настановам провідних ідеологів радянської влади. Тому вони великим накладом публікували перевідні праці тих американських фахівців з кримінальної політики США, які радикально критикували це явище. У даному разі йдеться не лише про те, що американські марксистки Г. Аптекер [4], Г. Рочестер [137] та У. Фостер [195] «громили» вказане явище. Окрім них у США піддавали критиці уряд за репресивну кримінальну політику дрібнобуржуазні демократи. Тому-то в СРСР було видано монографії американських учених Л. Кларка («Велике журі: використання політичної влади і зловживання нею») [72], Р. Кларка («Злочинність у США. Зауваження з приводу її природи, причин, попередження і контролю») [73], Л. Уайнреба («Відмова в правосудді. Кримінальний процес в США») [185], В. Фокса («Вступ до криминології», 1980) [194] і Е. Шура («Наше злочинне суспільство (соціальні та правові джерела злочинності в Америці») [217].

Нарешті, так звана «перестройка» змусила радянських авторів відійти від негативного сприйняття наукових досягнень американських фахівців з науки кримінально-правової політики. Першими це продемонстрували О.С. Нікіфоров («Гангстеризм у США: сутність на еволюція», 1991; «США: новий законодавчий контроль над насильницькою злочинністю», 1996) [113; 114] та Б.Н. Нікіфоров і Ф.М. Решетников («Сучасне американське кримінальне право», 1990) [115]. У

подальшому російські учені час від часу «закохувалися» у кримінальну політику США, побачивши в ній лише позитив. Саме так проаналізував особливості американської карної політики Д.М. Болатаєв у дисертації «Застосування та виконання смертної кари у США» (2003).

Болатаєв виправдовував кримінальну політику США, квінтесенцією якою було і є широке застосування смертної кари: «Сприйняття політики і практики застосування цього заходу в США в різні роки також фіксувало різну міру поляризації суспільної свідомості. Однак при всіх цих розбіжностях можна не враховувати, що інститут смертної кари здавна став невід'ємною частиною американської культури. Якщо бути більш точним, смертна кара стала таким атрибутом ще задовго до утворення США, з тих пір, як в колоніальній Вірджинії 1608 року був приведений у виконання перший смертний вирок. (У наступні чотири століття на території США було страчено понад 18 тисяч осіб)» [17].

Так само, як Болатаєв, намагався знайти позитивне у карній політиці США Є.П. Бурдо, автор дисертації «Покарання за загальним правом Англії, Уельсу та США (порівняльно-правове дослідження)» (2007). Він писав: «Заслугове на увагу деталізація завдання попередження злочинів в американському кримінальному законодавстві (Карний Кодекс штату Нью-Йорк та ін.), яка повинна вирішуватися шляхом залучення засуджених до виконання спеціальних виправних програм, здійснюваних за участю громадських організацій, органів державної влади та місцевого самоврядування з метою їх соціальної реабілітації» [20].

Серед інших російських учених, які в основному схвалюють кримінальну політику США, можна назвати О.В. Гревцова («Кримінальна політика сучасної Росії та попередження злочинності», 1993), Г.О. Есакова («Mens Rea в кримінальному праві Сполучених Штатів Америки», 2002), В.О. Власихіна («Основні риси правової системи США»), О.О. Зайцева («Механізми забезпечення безпеки свідків у Сполучених Штатах Америки», 2012), В.О. Зайченка («Альтернативні позбавленню волі покарання як засіб оптимізації системи кримінальних покарань в США», 2005), І.М. Клейменова («Кримінологія у Великобританії та США»), Ю.В. Козубенка («Кримінальне судочинство у КНР

та США», 2011), Й.К. Левітана («Гарантії безпеки життя і здоров'я свідків у кримінальному процесі США», 2005), Т.О. Лоскутову («Особи, які виступають в якості свідків у кримінальному процесі Англії і США», 2005), А.В. Малешину («Відповідальність за злочинні діяння проти життя в країнах загального права: на прикладі Англії, США і Канади», 2009) і В.П. Маркова («Концепція покарання в англо-американській системі права», 2012) [26; 36; 45; 53; 54; 74; 80; 94; 96; 98; 99].

Проте згодом деякі російські дослідники дійшли до висновку, що прийшов час для більш зваженого сприйняття американської кримінальної політики. Тому-то у російській науці поступово виділяється критичний напрям досліджень кримінальної політики США. Його представники відказалися від беззастережного сприйняття тези про абсолютну гуманність кримінальної політики сучасної Америки. Таке ставлення до цього явища притаманне сумісним працям В.М. Махова і М.О. Пешкова («Кримінальний процес у США: досудові стадії», 1998; «Юристи США про цілі кримінального процесу», 2001), а також одноособовій публікації Пешкова «Арешт та обшук в кримінальному процесі США» (1998) [100; 101; 123]. У тому ж дусі створені монографії І.Д. Козочкина («Сучасний стан і проблеми кримінального права США», 2009; Кримінальне право США: успіхи і проблеми реформування», 2007), І. Пихалова («ЦРУ та інші спецслужби США»), О.Ю. Саломатіна («Держава, політичні партії та право США в умовах індустріалізації», 1999; «Історія держави і права США: кінець XVIII-XIX століття», 2006; «Методологічні проблеми порівняльного правознавства», 2009; «Нариси історії Верховного Суду США», 2009; «США на шляху до президентської республіки»), В.В. Согріна («Політична історія США XVII–XX століть», 2001), В. Філіпова («Антикорупційні заходи в системі державної служби США: кримінологічний і порівняльно-правовий аналіз», 2012), Н.Б. Хуторської («Інститут пробації в США: кримінально-правові, кримінологічні та організаційно-управлінські аспекти», 1992) і Т.О. Шевченка («Кримінальне правосуддя в США», 2004) [71; 79; 132; 155; 156; 157; 158; 159; 167; 191; 208].

Певні зважені вислови стосовно репресивного характеру кримінальної

політики США притаманні також статтям Н.Г. Стойко, Г.О. Нікітіна, О.Б. Семухіна, Є.Н. Субботіна, С.О. Хаустова і Ю.В. Щекіна [173; 174; 175; 177; 203; 220]. Однак, коли загострилися відносини між США та Росією у зв'язку з політикою останньої щодо України та Сирії, у Росії прийшов час для повторення основних висновків радянської науки про репресивність кримінальної політики американського уряду.

Можна сказати, що нині в російському науковому загалі розпочато рішучий напад на кримінальну політику уряду США. Так, Т.Є. Беджанова у дисертаційному дослідженні «Особливості протидії екстремізму в Сполучених Штатах» (2015) пише: «Слід зазначити, що в законодавстві США відсутнє поняття «екстремізм». У наукових роботах екстремістами зазвичай називають всіх, хто проповідує насильство на ґрунті ненависті по відношенню до різних політичних, расових, національних і релігійних груп, хто входить в групи нетрадиційної сексуальної орієнтації, а також терористів. До того ж в США неонацисти десятиліттями можуть пропагувати свої ідеї, не побоюючись покарання за свою підривну діяльність. Прагнучи до світового панування на міжнародній арені, США проводять зловісну політику екстремізму і неоколоніалізму, порушуючи елементарні норми міжнародного права. Усередині ж своєї країни уряд США проводить політику зміцнення своїх держструктур, громадських організацій та армії, активно через неурядові організації проводять масовану ідеологічну та профілактичну роботу з населенням» [9].

У наш час наука кримінально-правової політики помітно розвивається в Україні. Становлення суверенітету нашої держави, закріпленого в Конституції України, створило умови для суттєвої зміни державної кримінальної політики. Факторами, що впливають на формування кримінальної політики України, як і всіх розвинених західних демократій, є кримінальна ситуація в країні; рівень розвитку демократії, захисту та реалізації прав і свобод людини і громадянина, прояв гуманізму стосовно правопорушників; ступінь розвиненості правової культури в суспільстві; рівень розвиненості законодавства. Зрозуміло, що негативний вплив цих факторів на розбудову демократичної і правової

української державності потребує докорінної реформи кримінально-правової політики.

Український дослідник П.Л. Фріс справедливо вказує, що вирішення цієї проблеми певним чином має спиратися на досягнення видатних правознавців XIX ст., криміналістів Феррі, Ліста, Прінса і Тарда. У вітчизняній науці перше ґрунтовне дослідження проблем кримінальної політики належить М.П. Чубинському. Саме йому вітчизняна наука зобов'язана теорією цієї наукової дисципліни. Взагалі в українській науці окремі кримінально-політичні питання розроблялись вченими ще з XVIII ст. (С. Десницький, І. Тимкіський та ін.). Значний внесок у розвиток ідей кримінально-правової політики у XIX – на початку XX ст. внесли Л.С. Белогриць-Котляревський, Л.Є. Владимиров, Г.С. Гордієнко, І.М. Данилевич, О.Ф. Кістяківський, І.О. Максимович, К.П. Павлович та ін [199, с. 3-4]. Проте подальший розвиток вітчизняної кримінально-правової науки прийняв зовсім інший, класовий характер, далекий від тих принципів, на який спирається наука демократичних і правових держав сучасного світу. Тому науку кримінально-правової політики необхідно розвивати з урахуванням світового досвіду.

Слід вказати, що набуття Україною незалежності стимулювало наукові розвідки правознавців з різних юридичних дисциплін, у тому числі – з кримінального права. Однак у 2009 році професор Ю.В. Баулін, тоді член Конституційного суду України, зробив невтішний висновок про те, що кримінально-правова наука в нашій державі слабо розвинена, що за винятком невеликої кількості дисертацій проблема державної кримінальної політики майже не осягнута українськими фахівцями [8, с. 107]. Проте за п'ять років професор А.А. Музика зробив досить сміливий висновок щодо розвитку вітчизняної-кримінально-правової науки, особливо у галузі осягнення досвіду кримінальної політики США: «Починаючи з 90–х років минулого тисячоліття, через відоме державне перебудування, юридична наука пострадянського простору «струсила» з себе ідеологічну оболонку (такий собі бренд) і розпочала сміливо, об'єктивно, заінтересоване вивчати «буржуазне» законодавство. І, чого й варто було

очікувати, ми стали буквально відкривати для себе багато цікавого й корисного (не в останню чергу тому, що змінилася творча мотивація, наше мислення). З'ясувалося, що не все є таким поганим і страшним, як нам подавали чи як ми повинні були «трубити». Більше того, виявили для себе безліч оригінальних законодавчих новел і готових «для вживання» рекомендацій, які заслуговують бути імплементованими в національне законодавство» [109].

З думками професора Музики збігаються висновки О.Б. Загурського щодо вивчення особливостей української кримінально-правової політики України [52]. Про це ж сповіщає В.П. Біленький у статті «Порівнянність понять, що характеризують предмети порівняння у кримінальному законодавстві Великобританії, США та України» [11]. Він оголосив, що, з погляду принципу законності, шлях України правильний, тим більше, що вже запозичене дещо з досвіду кримінальної юстиції, наданого Америкою. Проте вказані дослідники не звернули увагу на те, що українська наука окрім аналізу сутності сучасної кримінальної політики має звертатися до її історії. Саме цьому приділяють велику увагу науковці США та країн ЄС, які вважають за доцільне аналізувати історію державної політики боротьби проти злочинності аж з часів Середньовіччя.

Щодо історії кримінальної політики США, то викликають інтерес дослідження В.М. Калашникова, який довів, що для неї характерна нерозривна єдність від виникнення США до нашого часу. Це відображено в його працях «Виникнення адвокатури у США «ранньої доби» (XVII-XVIII століття)», «До виникнення кримінальної юстиції у Сполучених Штатах», «Еволюція інститутів держави та права в північноамериканських колоніях європейських країн (XVII–XVIII сторіччя)»; «Правове становище особи у США «ранньої доби» і становлення «інституту міліції» в Північно-Американських колоніях Англії» [60; 61; 62; 63; 64; 65; 66]. Нарешті, Калашников разом В.М. Малишко здійснив фундаментальний аналіз витоків американської кримінальної юстиції в монографії «Формування інститутів держави і права в США ранньої доби (1607-1775 роки)» (2015) [67].

Очевидно, що аналіз сучасного стану державної кримінальної політики

США потребує подальшого розвитку. У цьому можуть допомогти ті українські правознавці, які зосередили свою увагу на вивченні особливостей боротьби органів влади України проти зростання кримінальних злочинів. Саме цьому сприятимуть наукові розвідки таких авторів, як І.Г. Богатирьов, О.І. Богатирьова, Т.А. Денисова, М.С. Пузирьов, Я.В. Мачужак, В.В.Медведчук, М.І. Мельник, А.А. Митрофанов, М. В. Савчин, О.Д. Святоцький, П.Л. Фріс, С.В. Хилюк [15; 16; 43; 102; 103; 105; 106; 154; 161; 197; 198; 199; 204]. Ці дослідники наполягають на використанні модерного досвіду державної кримінальної політики США. Їхній заклик був сприйнятий О.Ю. Шостко, яка захистила 1997 року кандидатське дослідження «Теоретичні передумови і практика розробки і реабілітації програм попередження злочинності неповнолітніх в США» [213]. Згодом Шостко опублікувала цікаве дослідження «Попередження організованої злочинності в США і Україні: порівняльно-правовий огляд» [214]. Воно мало безсумнівне практичне значення для роботи Харківського центру вивчення організованої злочинності.

Подібно до Шостко, намагалися знайти шляхи впровадження зарубіжного досвіду кримінальної політики в Україні А.В. Молдован («Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США», 2005), Є.Ю. Полянський («Призначення покарання за кримінальним правом США», 2007; «Смертна кара в кримінальному праві США»), Т.В. Сахарук («Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз», 2006), М.І. Хавронюк («Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації», 2008) [108; 124; 125; 160; 201].

Не підлягає сумніву, що для подальшого розвитку української науки кримінально-правової політики багато зробив А.В. Савченко. Основні думки цього фахівця з вказаного приводу були викладені в докторській дисертації «Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки» (2007) [149]. Зрозуміло, що окрім аналізу кримінального законодавства США як такого,

Савченко торкався проблеми його застосування в діяльності американських правоохоронних органів, тобто певним чином розкривав особливості кримінальної політики США [141; 142; 143; 144; 145; 146; 147; 148; 150; 151; 152]. Важливе й те, що відомий український дослідник звертав увагу на те, яким чином можна було б запозичити американській досвід боротьби проти злочинності для нашої держави.

Не можна також не відмітити, що Савченко разом з В.В. Матвійчиком, Д.Й. Никифорчуком і В.М. Співаком вийшов на узагальнення зі світового досвіду боротьби проти злочинності у дослідженні «Міжнародний досвід використання агентури правоохоронними органами держав Європи та США» (2005) [153].

Аналіз історичного розвитку кримінально-правової політики США та її осягнення в наукових дослідженнях зарубіжних і вітчизняних науковців дозволив прийти до наступних висновків:

1. Зародження засад американської кримінально-правової політики науковці США одностайно відносять до перших років існування Британської Америки (вникла 1607 року). Злочини у Великобританії та її колоніях і домініонах підпадали під загальне право, яке виступало первинним правовим фундаментом кримінальної політики. Проте розвиток колоніального суспільства, верхівка якого захищала власне право на володіння засобами виробництва і рабами, білими і чорними, поступово віддавала затвердженню статутного підходу до визначення кола злочинних діянь та їхнього характеру. Принципи організації колоніального суспільства, метою якого було утворення в Новому Світі суто буржуазної організації соціально-економічних, краще за все відображалися саме в кримінальній політиці Британської Америки. Там все було обґрунтовано догматом одвічності майнової та соціальної нерівності, відповідно до якого управління справами суспільства і покарання девіантної поведінки колоніальних низів здійснювала місцева аристократія. Вона включила до колоніальної юстиції близько ста тридцяти видів найвитонченіших покарань. Серед цих покарань найпростішими були бичування, виставляння біля ганебного стовпа в колодках, відсікання вух та інших членів тощо.

2. У XVIII столітті Британська Америка зробила значні кроки до розвитку буржуазних відносин, що потребувало певної уніфікації кримінально-правової політики всіх тринадцяти колоній, які прямували до війни за незалежність США 1775-183 років. Саме тоді з'явилися ті інститути кримінальної політики, які були запозичені незалежними Сполученим Штатами. Проте лише після перемоги засновники США перейшли до формування дійсно цілеспрямованої державної кримінальної політики. Під впливом ідей Просвітництва «батьки-засновники» США намагалися взяти курс на гуманізацію кримінально-правової політики, яка була жорстоким спадком минулої метрополії. Однак в 1840-і рр. завершення промислового перевороту, який потребував розвитку ринка вільної найманої праці, призвело до розшарування в середовищі виробників кримінальної політики США. Плантатори-рабовласники, які відігравали тоді найбільш помітну роль у політичному житті суспільства, категорично заперечували ідеї гуманізації кримінальної політики. Їм потрібно було збереження жорстоких «чорних кодексів», утворених ще в Британській Америці для придушення заколотів рабів-африканців.

3. У боротьбі ідей можновладців США стосовно перетворень в галузі кримінального переслідування злочинців виникало загальнонаціональне кримінальне законодавство, якому мали слідувати всі суб'єкти американської федерації. Перша спроба досягти цієї мети була здійснена ще у федеральному законі від 30 квітня 1790 («Акт про покарання деяких злочинів проти Сполучених Штатів»). Наприкінці XIX ст. американський Конгрес впорядкував кримінальне законодавство федерації, утворивши Збірку законів Америки, яка налічувала понад 440 актів, серед яких знаходилися поодинокі «вкраплення» законів про федеральну кримінальну політику. Спираючись на ці закони, владні структури американської федерації і окремих штатів скасували гуманістичний підхід батьків-засновників США до реалізації пенітенціарної політики.

4. У сучасних умовах США залишається країною-лідером світового співтовариства, проте саме у цій, найбагатшій країні в умовах світової економічної кризи загострилися соціальні протиріччя. Нині потребувало від уряду

Президента США Б. Обама виділення пріоритетів державної кримінальної політики, до яких уряд США відніс наступне: максимальне забезпечення безпеки особистості, прав і свобод людини і громадянина від злочинних посягань; активна протидія організованій злочинності; активна боротьбу з корупцією; забезпечення економічної безпеки держави; захист основ конституційного ладу і безпеки держави.

Федеральний уряд взяв на себе політичне керівництво з переслідування злочинності. З цього приводу було вироблено параметри кримінальної політики:

- 1) чітке визначення необхідності вдосконалення кримінально-правової політики;
- 2) опора на тверде теоретичне підґрунтя при виробленні курсу боротьби проти криміналітету;
- 3) реалізація кримінальної політики в повному обсязі;
- 4) знаходження найбільш ефективних методів викоренення злочинності і 5) впровадження кримінальної політики економічно ефективним способом.

5. Сучасна кримінально-правова думка у США, яка є підґрунтям державної політики, спирається на догму, відповідно до якої правовідносини між державою і членами суспільства в сфері кримінального права є ні чим іншим як політичними відносинами, адже держава виступає в ролі суб'єкта політичної влади, який визначає, що дозволено і що заборонено в даному суспільстві для конкретного індивіда. При цьому свобода наукового пошуку гарантована положеннями Основного закону Америки, однак це не виключає впливу американських можновладців на наукове досягнення кримінальної політики. Тон у стосунках урядовців та науковців задає президент США. Серед президентів, які виявляли особливий інтерес до кримінально-правової політики протягом останнього часу, слід виділити постаті Дж. Кеннеді, Р. Ніксона, Б. Клінтона і Б. Обама.

Взаємостосунки між представниками науки кримінально-правової політики США подекуди суперечливі. В їхньому середовищі виникають гострі дискусії про боротьбу проти злочинності, однак вони завжди закінчуються єдиним підходом до подальшого вироблення основ кримінальної політики відповідно до ідеї всебічного захисту від криміналітету головної цінності американського суспільства – приватної власності.

6. Всі концепції державної кримінальної політики, вироблені американськими науковцями, характеризують значна історична обумовленість та логічна наступність. Апологети політики федерального уряду, Конгресу і Верховного суду США щодо викоренення злочинності стверджують, що «батьки-засновники» американської держави подбали про створення чудового правового фундаменту кримінальної політики. Тому їхнім наступникам слід користуватися спадщиною засновників США. Апологія кримінальної політики США не рідкість у великій кількості праць американських правознавців.

Прибічники теорії природного права людей на гуманне поводження з боку держави навіть до злочинців, так звані лібертаріанці, впевнені, що вони мають розвивати ідеї їхнього духовного попередника, відомого ще в Британській Америці юриста В. Блекстоуна щодо згладжування карального характеру кримінальної політики держави. Прагматичний погляд на державну кримінальну політику притаманний послідовникам К.Н. Луелліна, засновника школи юридичного реалізму. Сучасний прихильник етичного обґрунтування права Р. Дворкін дещо «підправляє» теорію природних прав людей на гуманне поводження з боку держави. Він наполягає на плідності суміщення теорії обов'язку громадянина дотримуватися закону і теорії примусу, яка проголошує необхідність організованого насильства держави над злочинцями. Проте багато американських фахівців з кримінальної політики підтримують старовинну теорію відплати злочинцям з боку держави. Вони розглядають покарання в якості пристрою, який гальмуватиме нові спроби осіб, схильних на злочини, здійснити протиправні вчинки кримінального характеру.

5. Зрозуміло, що апологія державної кримінальної політики США викликала появу помітної кількості критичних досліджень з даної проблеми, націлених на встановлення можливостей для розв'язання соціальних конфліктів, які ведуть до зросту злочинності. Критичний напрямок науки кримінальної політики у США відомий в нашій країні набагато краще, ніж інші напрями досліджень американських науковців з цієї проблеми. Справа в тому, що вершиною радикалізму у галузі стали праці професорки каліфорнійського університету в

місті Санта-Круз А. Девіс, тієї самої, на захист якої від політичних переслідувань з боку американської Феміди свого часу виступив «весь радянський народ» під керівництвом КПРС. Минула комуністка, Девіс і нині викриває політику США по відношенню до злочинців, передусім – афроамериканців.

На переконання Девіс, кримінальна політика США має класово-політичний характер, що виражається в створенні кримінально-правових норм з розпливчастими і надзвичайно громіздкими формулюваннями диспозицій і санкцій; розширенні рамок суддівського розсуду і делегованого законодавства; тенденції обмеження прав осіб найманої праці в соціально-економічних і політичних правах за допомогою кримінально-правових засобів; расистський характер американського кримінального законодавства і правозастосовної практики.

7. Свого часу радянські дослідники кримінальної політики США науково обґрунтовували підвалини ідеологічної боротьби капіталістичної та соціалістичної систем за панування у світі. В їхніх дослідженнях політизоване нарікалося американським колегам за те, що вони начебто свідомо приховували виразки державної кримінально-правової політики уряду США, побоюючись політичних переслідувань, що відповідало настановам провідних ідеологів радянської влади. Тому в СРСР великим накладом публікували переклади робіт таких американських фахівців критиків кримінальної політики США, як американські марксистки Г. Аптекер, Г. Рочестер та У. Фостер і дрібнобуржуазні демократи Л. Кларк, Р. Кларк, Л. Вайнреб, В. Фокс і Е. Шур.

Так звана «перестройка» змусила минулих ідеологів радянської влади перейти на позиції апологетів кримінальної політики США, що особливо характерне для деяких російських учених, які побачили в боротьбі США проти кричущих проявів злочинності лише позитив. Однак, коли загострилися відносини між США та Росією у зв'язку з ворожою політикою останньої щодо України та Сирії, у Росії прийшов час для відтворення поглядів радянських науковців на репресивність кримінальної політики американського уряду. Можна навіть сказати, що відтепер в російському науковому загалі розпочато рішучий

напад на кримінальну політику уряду США.

8. Становлення суверенітету нашої країни, закріпленого в Конституції України, створило умови для суттєвої зміни державної кримінальної політики. Факторами, що впливають на формування кримінальної політики України, як і всіх розвинених західних демократій, є кримінальна ситуація в країні; рівень розвитку демократії, захисту та реалізації прав і свобод людини і громадянина, прояв гуманізму стосовно правопорушників; ступінь розвиненості правової культури в суспільстві; рівень розвиненості законодавства.

Висновки до розділу 2

Набуття Україною незалежності стимулювало наукові розвідки правознавців з різних юридичних дисциплін, у тому числі – з кримінального права. Професор А.А. Музика зробив досить сміливий висновок щодо розвитку вітчизняної-кримінально-правової науки, особливо у галузі осягнення досвіду кримінальної політики США: «Починаючи з 90–х років минулого тисячоліття, через відоме державне перебудування, юридична наука пострадянського простору «струсила» з себе ідеологічну оболонку (такий собі бренд) і розпочала сміливо, об'єктивно, заінтересоване вивчати «буржуазне» законодавство. І, чого й варто було очікувати, ми стали буквально відкривати для себе багато цікавого й корисного (не в останню чергу тому, що змінилася творча мотивація, наше мислення)».

Щодо історії кримінальної політики США, то викликають інтерес дослідження В. М. Калашникова, який довів, що для неї характерна нерозривна єдність від виникнення США до нашого часу.

Очевидно, що аналіз сучасного стану державної кримінальної політики США потребує подальшого розвитку. У цьому можуть допомогти українські правознавці, які зосередили свою увагу на вивченні особливостей боротьби органів влади України проти зростання кримінальних злочинів. Саме цьому сприятимуть наукові розвідки таких авторів, як І.Г. Богатирьов, О.І. Богатирьова, Т.А. Денисова, М.С. Пузирьов, Я.В. Мачужак, В.В.Медведчук, М.І. Мельник, А.А. Митрофанов, М. В. Савчин, О.Д. Святоцький, П.Л. Фріс, С.В. Хилюк. Подібно до Шостко, намагалися знайти шляхи впровадження зарубіжного досвіду кримінальної політики в Україні А.В. Молдован, Т.В. Сахарук, М. І. Хавронюк.

Не підлягає сумніву, що для подальшого розвитку української науки кримінально-правової політики багато зробив А.В. Савченко. Основні думки цього фахівця з вказаного приводу були викладені в докторській дисертації «Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки».

РОЗДІЛ 3

ГОЛОВНІ НАПРЯМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ США

3.1 Антикорупційна політика США

Розвиток кримінально-правової політики Сполучених Штатів, який здійснювався протягом століть, завжди демонстрував прагнення держави захистити основні права і свободи громадян через застосування багатого арсеналу заходів боротьби проти злочинності. Ці заходи завжди відповідали стану соціально-економічної ситуації в американському суспільстві, її особливостям. При цьому виокремлювалися різні напрямки кримінально-правової політики, які, однак, являли собою нерозчленовану єдність.

Оскільки американська держава не могла в рівній мірі приділяти увагу всім засобам боротьби проти злочинності, вищі органи законодавчої та виконавчої влади, на подання правоохоронців, виявляли ієрархію цих засобів і вибудовували певну систему боротьби проти злочинності. У цій системі завжди виділялася певна послідовність формування основних напрямків правоохоронної діяльності, відповідна конкретному стану справ в державі та суспільстві. Така послідовність, фундамент якої закріплювався відповідним епосі кримінальним законодавством, нині виглядає наступним чином: 1) боротьба проти корупції в вищих органах влади американської федерації і окремих штатів; 2) пошук найбільш важливих інструментів боротьби проти організованої злочинності; 3) попередження злочинності неповнолітніх американців, серед яких дорослі правопорушники черпають майбутні кадри злочинних співтовариств; 4) діяльність з удосконалення пенітенціарної системи; 5) вирішення проблеми застосування смертної кари за тяжкі злочини, яка не відповідає сучасній ситуації боротьби проти злочинності в цивілізованому світі.

Корупція супроводжує людство на всьому протязі його розвитку на Землі. Це негативне явище, відоме з вікопомних часів, не оминуло «свою увагою» жодну державу, жодну територію, де існували при тому чи іншому соціально-економічному і політичному режимі групи людей, які були носіями корупційних діянь. Проте у всі часи влада навіть у найрозвинених і найдемократичних країнах світу намагалася боротися з корупцією або, принаймні, звести її до соціально прийняттого рівня терпимості з боку суспільства. Саме це людство відобразило в «Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції» [81]. Цей міжнародний нормативно-правовий акт є найбільш повним документом у сфері боротьби прогресивного людства проти корупції. Країни, які підписали і ратифікували цю конвенцію, зобов'язані передбачити у своєму внутрішньодержавному праві кримінальну відповідальність за будь-які прояви корупційних діянь, які визнані злочинами відповідно до цієї Конвенції.

Причини появи та існування корупції криються в основному в особливостях функціонування бюрократичної системи державного управління. Це ваговитість і неповороткість бюрократичного апарату, двозначні закони, незнання законів громадянами, кругова порука в бюрократичному апараті, яка змушує нові кадри діяти згідно зі старими принципами і т.д. [354]. Корупція завдає величезної шкоди не тільки економіці держави, направляючи величезні фінансові потоки в тіньову економіку і позбавляючи державний бюджет значних податкових вливань, але й підриває моральні підвалини суспільства, в якому створюється атмосфера невіри громадян в те, що всі нагальні проблеми, які виникли у них щодо відносин з органами держави, можна вирішити законним шляхом.

Слід вказати на те, що у корупції в США давні історичні корені. Заселення північноамериканського континенту супроводжувалося проникненням зі Старого Світу всіх соціальних «хвороб», в тому числі і корупції. Як відзначають дослідники історії американської корупції Е.Л. Глейзер і К.Д. Голдін з

університету штату Меріленд, «Медісон, Гамільтон і американські батьки-засновники, всі зіткнулися з проблемою корупції. Їх пошуки антикорупційної форми справедливого уряду вимагали, щоб вони розуміли, як корупція розкладає урядові структури» [311].

Майже всі американські дослідники корупції згодні у тому, що це злочинне діяння пронизує всю історію американської державності. Вони вказують, що історія США – це постійні спроби ділків і політиків поставити державу собі на службу і отримувати з цього максимальний прибуток. Ті, кому місця біля годівниці не дісталось, придумували нові закони, щоб відсунути від влади і «грошових струмків» своїх більш успішних конкурентів, яких називали «корупціонерами». Але варто було «борцям із зловживаннями» прийти до влади, як вони негайно починали класти до власної кишені громадські гроші – і так до наступної зміни діючих осіб.

Власне, що ще можна чекати від американської держави, вказують Р. Боргман, Д. Бурстин, Дж. Кальдер, Л. Кларк, Р. Кларк, Л. Харц та інші «стовпи» науки кримінальної політики, якщо повстання колоній проти британської імперії почалося з їхнього бажання пити дешевий контрабандний голландський чай, а не платити чесно податки за рідний британський. Знамените «Бостонське чаювання», з якого почалася війна за незалежність, це, по суті, був напад контрабандистів на чесних перевізників чаю.

У XIX столітті в Америку кинулися сотні тисяч людей з різних країн Європи, але влада залишалася виключно у вихідців з Англії. У результаті багатовікової селекції в США утворилася група з декількох сотень сімей, які щільно тримають в руках всю владу, незалежно від того, хто конкретно займає пост президента. Вони навіть можуть дозволити нащадку рабів-афроамериканців стати президентом, а вихідцю з Куби або Мексики – сенатором. При цьому всі, без винятку, президенти США з кінця XIX століття, вважали, що боротьбу проти злочинності неодмінно слід починати з боротьби проти корупції, яка роз'їдала владу і призводила до неповаги громадян до її органів та посадовців.

Зусилля американської держави були спрямовані на створення та постійне

коригування діяльності всіх гілок влади, в тому числі – виконавчої. Ще новонароджена американська державність спочатку докладала всіх зусиль для нерозповсюдження цієї вади і проникнення її в національний механізм державного управління. Однак перший президент США, Дж. Вашингтон, наступним чином висловив скептицизм щодо успіхів у боротьбі проти проявів корупції в вищих органах законодавчої, виконавчої та судової влади: «Небагато людей мають хорошу якість за жодних умов не піддатися найвищій пропозиції ціни їхнього зловживання владою» [453, с. 324]. Його думку розвинув четвертий очільник американської держави, віргінський плантатор, «філософ американської Конституції» Дж. Медісон: «Якби людьми правили ангели, не було б потреби ні в якому нагляді над урядом: ані зовнішньому, ані внутрішньому. Але при створенні правління, в якому люди будуть відати людьми, головна складність полягає в тому, що, в першу чергу, треба забезпечити правлячим можливість наглядати над керованими; а ось услід за цим необхідно зобов'язати правлячих наглядати за самими собою» [68, с. 56].

Конституція не встановлювала чіткої заборони для членів вищого законодавчого органу країни, Конгресу США, отримувати подарунки, брати хабарі від політичних партій і комерційних підприємств. Щоправда, мимохідь в американському Основному законі серед віокремлених злочинів присутнє і посилення на те, що за хабар Президенту США можуть оголосити імпічмент [14, с. 530].

Протягом всієї історії США ліберальні перетворення у цій державі проходили під гаслом, що державна влада існує для блага людей їй підвладних, і тому громадяни мають сподіватися на повагу до уряду в обмін на неухильне дотримання чиновниками законів. Однак у міру посилення державного регулювання суспільними справами зростаючу стурбованість громадян США стали викликати епізоди змови політичної еліти та великого бізнесу, хоча вважається, що рівень корупції у США поступово змінюється на краще.

Відомо, що проблема корупції у США особливо загострилася починаючи з середини XIX століття, коли в Америці завершувався промисловий переворот.

Тоді слід було навести певний порядок з управлінням економічними відносинами нового типу, що відповідали переходу від мануфактурного до промислового капіталізму. Тому в 1853 році був прийнятий Федеральний закон «Про попередження обманів в Казначействі Сполучених Штатів» (An Act to Prevent Frauds upon the Treasury of the United States), яким встановлювалася заборона на отримання хабарів членами Конгресу, так як це в кінцевому підсумку впливало на прийняття законів, що регламентують фінансову діяльність державних органів, які беруть участь в поповненні та витрачання федеральних бюджетних коштів [440].

Подальше посилення протидії корупції було пов'язано з прийняттям в 1907 році Закону «Тіллман» (The Tillman Act of 1907), який забороняв будь-які пожертвування приватних компаній на адресу політичних партій у зв'язку з виборами, передбачаючи покарання, в залежності від сум хабару, у вигляді штрафу або позбавлення волі [440].

У 1926 році до 18 Титулу Зводу федеральних законів було введено розділ «Злочини і кримінальна процедура» (Crimes and Criminal Procedure). У ньому в § 201, названому «Хабарництво державних посадових осіб і свідків» (Bribery of Public Officials and Witnesses), для конгресменів і державних посадових осіб передбачалося покарання за хабарництво, незаконні подарунки і конфлікт інтересів [440].

Не підлягає сумніву, що корупційні діяння навіть у найдемократичніших державах світу і нині можуть здійснювати будь-які люди, що володіють владними повноваженнями відносно розподілу ресурсів на свій розсуд (чиновник, депутат, суддя, співробітник правоохоронних органів, адміністратор і т.д.). Головним стимулом до корупції є можливість отримання економічного прибутку (ренти), пов'язаної з використанням владних повноважень, хоча корупціонери постійно знаходяться під впливом головного стримуючого чиннику, яким є ризик викриття і покарання.

У сучасному світовому співтоваристві корупція стає міжнародною проблемою завдяки тому, що підкуп транснаціональними корпораціями вищих

посадових осіб за кордоном набув масового характеру. Взагалі глобалізація призвела до того, що корупція навіть в одній з країн стала негативно позначатися на розвитку багатьох країн. При цьому країнами з найбільш високим рівнем корупції виступають минули соціалістичні держави, в яких є наочними кричущі посадові зловживання, боротьбу проти яких слід посилювати за прикладами, що їх надають демократичні та правові держави.

Зрозуміло, що існують країни з низьким рівнем корупції. Відомі й приклади того, як впровадження антикорупційної політики урядів таких країн, як Сінгапур, Гонконг, Португалія і Швеція, привели до значних позитивних успіхів. На жаль, лідер світового співтовариства, Сполучені Штати, не в змозі оголосити про позитивні наслідки впровадження антикорупційної політики, адже про корупційні діяння у цій державі йшлося ще у добу її виникнення [191]. Справа в тому, що не всі принципи ліберальної демократії, впроваджені у США, однозначно сприяють боротьбі з корупцією. Прикладом може служити принцип поділу влади по горизонталі, який стимулює нагляд державців один над одним. За таких умов, формально-юридичне основним способом покарання вибраних представників за корупцію є відсторонення їх від влади на наступних виборах. Це, мабуть, означає, що сам виборець відповідає за ступінь чесності та відповідальності тих, кого він обирає. Незважаючи на високу результативність виборів як зброї проти корупції, їхня дія проявляється досить повільно.

Відома американська дослідниця державної кримінальної політики Роуз-Аккерман надає таке визначення поняття корупції, яке було схвально сприйняте її колегами: «Будь-яка держава контролює розподіл матеріальних привілеїв і пільг і визначає розмір податкового тягара. Розподілом привілеїв і пільг зазвичай займаються державні чиновники, які мають право діяти на власний розсуд. У приватних осіб і компаній, які прагнуть отримати режим найбільшого сприяння, може виникнути бажання купити такий режим. Плата за отримання матеріальної вигоди і є випадком корупції» [138, с. 4].

Далі дослідниця запропонувала економічну класифікацію різних видів корупції. Це, по-перше, хабарництво при розподілі всіляких державних благ, яку

налагодили «гвинтики» бюрократичної державної машини, державні службовці. Вони здійснюють «вирівнювання попиту та пропозиції», за рахунок хабарів збільшуючи суму, яку повинен сплатити клієнт державної контори, щоб отримати дане благо. По-друге, за допомогою хабарів можна зменшити податкові платежі або ухилитися від дотримання дорогих регулюючих норм. Нарешті, корупція є необхідним елементом в бізнес-схемах спільнот організованої злочинності, які у США монополізували деякі ринки шляхом «зачаровування» правоохоронних органів, представники яких також є суб'єктами корупційних діянь [414, с. 6-7].

У США боротьба з корупцією полегшується тим, що там ані конгресмен, ані сенатор, ані президент не мають імунітетів від кримінального переслідування. Однак американський Конгрес США приймає певні закони не тільки стосовно боротьби проти корупції, яка існує в рамках національних кордонів, а й у зв'язку з практикою міжнародної корупції. США стали першою країною, яка прийняла закон «Про зарубіжну корупційну практику» (1977), який забороняє підкуп іноземних чиновників.

Закон США про корупцію за кордоном (Foreign Corrupt Practices Act), який є першим в світі законом про заборону підкупу іноземних посадових осіб, вступив в силу в 1977 році, але до останнього часу застосовувався досить рідко. І тільки після того, як 31 жовтня 2003 року було прийнято Конвенція ООН проти корупції, певні зрушення у сфері реалізації американського законодавства щодо боротьби проти корупції, стали наочними.

Одним з найважливіших стримуючих чинників для корупції в умовах розвитку американської державності завжди було постійне впорядкування та удосконалення кримінального законодавства. Сучасне законодавство США встановлює досить вузькі рамки відносно інтерпретації видів корупції, які вважаються кримінальними злочинами. У США корупцією (від лат. *Corruptere* – псувати) вважається використання посадовою особою власних владних повноважень і довірених йому прав з метою особистої вигоди, що суперечить встановленим правилам управління суспільними справами. Найчастіше це поняття застосовується по відношенню до бюрократичного апарату і політичної

еліти країни-лідера світового співтовариства. Характерною ознакою корупції є конфлікт між діями посадової особи та інтересами його працедавця або конфлікт між діями виборної особи та інтересами суспільства.

Американське федеральне законодавство щодо боротьби з корупцією є типовим законодавством, яке встановлює також стандарти для законодавства окремих штатів [110]. Воно спрямоване на досягнення трьох цілей: припинення політичного хабарництва, досягнення прозорості у використанні грошей державного бюджету і наведення належного порядку в проведенні виборчих кампаній. Основна частина федеральних кримінально-правових норм, що відносяться в тій чи іншій мірі до корупції, міститься в розділі 18 Зводу законів США. У США поняття корупції посадових осіб включає ряд протиправних діянь, передбачених в основному в чотирьох главах розділу 18 Зводу Законів: 1) глава 11 «Хабарництво, нечесні доходи і зловживання своїм становищем публічними посадовими особами»; 2) глава 93 «Посадові особи та службовці за наймом»; 3) глава 41 «Вимагання і загрози»; 4) глава 29 «Вибори і політична діяльність» [260, с. 34-35].

Найнебезпечніші форми корупції кваліфікуються як кримінальні злочини. До них, перш за все, відносяться розтрата (розкрадання) і хабарі. Розтрата полягає у витраті ресурсів, довірених посадовій особі, з особистою метою. Вона відрізняється від звичайного злодійства тим, що спочатку особа отримує право розпоряджатися ресурсами легально: від начальника, клієнта і т.д. Хабар є різновидом корупції, при якій дії посадової особи полягають в наданні будь-яких послуг фізичній або юридичній особі в обмін на надання останнім певної вигоди першому. У більшості випадків, якщо дача хабара не є наслідком здирства, основну вигоду від угоди отримує хабародавець. До кримінальних злочинів також відноситься покупка голосів виборців (хоча дехто вважає її не формою корупції, а видом недобросовісної виборчої кампанії).

Відповідальності за дачу хабара підлягає будь-який громадянин США, хто дає, пропонує, обіцяє що-небудь цінне державній посадовій особі чи кандидату на цю посаду з метою: 1) вплинути на його офіційні дії, тобто на рішення

знаходяться в його веденні питання, справи, тяганини, виробництва; 2) надати вплив не посадову особу з тим, щоб зробити, допомогти зробити, змовитися, дозволити будь-які обманні дії або створити можливість для здійснення обману; 3) схилити посадову особу до дії або бездіяльності всупереч вимогам реалізації її посадових обов'язків [139].

Покаранням для тих, хто дає, і для тих, хто отримує хабар, є мізерний штраф в сумі до 10 000 доларів. Щоправда, є дві більш чутні загрози покарання для хабарників: 1) позбавлення волі на строк до двох років; 2) притягнення до кримінальної відповідальності за корупційні діяння минулих службовців у тому разі, коли після їхнього звільнення від роботи на уряд виявилось, що вони раніше вчинили корупційні діяння, що загрожували національній безпеці.

У Міністерстві юстиції США діє відділ, основним завданням якого є боротьба з корупцією посадових осіб. Відділ здійснює контроль за: а) службовим переслідуванням виборних і призначуваних посадових осіб на всіх рівнях управління, якщо їх цілком підставно звинувачують в порушенні федеральних законів; б) розслідуванням злочинів, пов'язаних з проведенням кампаній по обранню посадових осіб; в) втіленням у життя тих положень закону про етику урядовців, які визначають діяльність так званого незалежного обвинувача.

Відповідно до Конституції США, розслідуванням кримінальних справ по відношенню до вищих посадових осіб займається незалежний прокурор, який призначається спеціальним підрозділом окружного федерального суду, що має місцем перебування місто Вашингтон [18, с. 701]. Основну роль в розслідуванні корупції в федеральних органах державної влади відіграє Федеральне Бюро розслідувань. Юрисдикція ФБР стосовно цього виду злочинів поширюється на призначуваних і виборних посадових осіб не тільки на федеральному, але також на штатному і місцевому рівнях управління, якщо здійснювані ними дії являють собою порушення федеральних законів [433, с. 18]. Усі закони, що регулюють процеси у сфері пенреслідування хабарників можна розділити на дві категорії. До першої віднесено загальнофедеральне законодавство. До другої категорії вінесено спеціальне законодавство [37].

Оцінюючи сучасний стан боротьби з корупційними діяннями, професор М. Джонстон, автор дослідження «Синдром корупції: багатство, влада і демократія», довів, що існують чотири основні синдроми (за медичною термінологією – сукупності симптомів з загальними етіологією та патогенезом) корупції: вплив ринкових відносин, панування найвпливовіших корпорацій, протизаконна діяльність олігархічних кланів і безконтрольність вищих посадовців. На його погляд, вони супроводжували розвиток демократії у США з давніх пір [334, с. 8]. Джонсон зумів досить переконливо довести, що американська корупція є закономірним результатом процесу злиття інтересів публічних посадовців і бізнесменів.

У наш час особливий інтерес до проявів корупційної діяльності зосереджується на практиці боротьби різних політичних сил США за висування на посаду голови держави, адже така особа після перемоги без особливих вагань «віддячуватиме» своїм «грошовитим благодійникам» посадами в державному апараті чи наданням на безконкурсній основі замовлень на виконання державних програм, особливо в галузі озброєння. Підраховано, що компанії, які витратили гроші на лобістів, які мають виходи безпосередньо на Обаму, отримали в сімдесят дват рази більше грошей від держави, ніж конкуренти, які займалися такими «дурницями», як підвищення якості та зниження витрат на виробництво продукції та пропонування послуг [37].

Найбільш відчутні наслідки хабарництва американське суспільство пов'язує з родиною самого президента Обами. У 2013 році Мішель Обама опинилася в центрі скандалу, коли державне замовлення на розробку сайту HealthCare.gov було без конкурсу віддане її подрузі ще із студентських років Т. Таунс-Вітлі. Було витрачено близько двох мільярдів державних грошей, але сайт вчасно так і не запрацював. Однак ніхто не був покараний згідно з кримінальним законом, і все звели лише до особистого вибачення президента за «дрібні пустощі» дружини [206].

Відомо, що наприкінці 1990-х – на початку 2000-х років американське суспільство струшувала низка скандалів, причиною яких стала протизаконна

діяльність гігантів національної економіки, таких, як корпорації WORLDCOM, ENRON CORPORATION, ADELPHIA COMMUNICATIONS CORPORATION. Розслідування, проведене під контролем Конгресу, виявило, що фінансова діяльність зазначених корпорацій була заснована на порушеннях американського законодавства (приховування доходів від оподаткування, корупція за участю урядовців, фальсифікація звітної фінансової і бухгалтерської документації). Результатом стала прийняття федерального закону «Сарбейнса-Окслі» (The Sarbanes-Oxley Act), який встановив нові стандарти для американського бізнесу.

Бізнесменам були пред'явлені жорсткі вимоги щодо процедур внутрішнього контролю (аудиту) фінансових інститутів і корпорацій, введено до дії ретельний управлінський облік, встановлено максимальну прозорість фінансових операцій та надання повної відкритої інформації державним правоохоронним органам і органам контролю за фінансами [231, с. 126]. Тим не менше, це не засмутило апологетів американського «шляху життя», і відомі дослідники корупції Ю. Глейзер та К. Голдін продовжують стверджувати, що, незважаючи на кримінальні правопорушення голів та вищих менеджерів цих корпорацій, США і нині на законній основі перебувають у списку найменш корумпованих країн світу [311].

Сучасна американська державність відрізняється тим, що, поряд з політичними керівниками США, участь у корупції, до якої долучилися організовані угруповання правопорушників, неодмінно беруть посадові особи всіх ланок виконавчої влади. Врахувавши це, Конгрес США ще 1970 року прийняв Закон «Про організації, що знаходяться під впливом рекету та корупції» (The Racketeering Influenced and Corrupt Organization Act). У цьому законі було вказано, що особам, які визнані учасниками вказаних протиправних діянь, загрожує тюремне ув'язнення на строк до двадцяти років. Для встановлення більш ефективного контролю за діяльністю федеральних чиновників і комерційних підприємств у США 1977 року було прийняте Федеральний закон «Про іноземні корупційні практики» (The Foreign Corrupt Practices Act) [259, с. 273]. Метою закону оголосили припинення практики «платежів іноземним посадовим особам з

метою отримання підтримки бізнесу», звичайної для американських корпорацій, що діяли на міжнародній арені [15, с. 18].

З 1986 року почав діяти Федеральний закон «Про контроль за відмиванням грошей» (Money Laundering Control Act 1986), який передбачає покарання для державного службовця, котрий бере участь у відмиванні доходів, здобутих злочинним шляхом, у вигляді штрафу або позбавлення волі до десяти років [334, с. 11]. У 1998 році цей акт доповнили Федеральним законом «Проти міжнародного хабарництва» (International Anti-Bribery Act of 1998), який встановив заборону для фізичних і юридичних осіб США «давати хабарі або вишукувати допомогу від посадової особи іншої країни». Тим самим американська еліта поклала початок боротьбі не тільки проти «домашньої корупції», але і проти утворення міжнародних корупційних схем, які можна було реалізовувати за участю американського чиновництва [414, с. 174].

Американське законодавство про боротьбу проти корупції є моделлю таких актів, які встановлюють відповідні стандарти для суб'єктів федерації, її штатів і міст [266]. При цьому різні прояви корупції формально юридичне мають різну етичну оцінку: одні дії вважаються злочинними, інші – всього лише аморальними. До останніх, як правило, відносяться кумівство і заступництво на основі політичної орієнтації, які порушують принцип меритократії.

Заплутані відносини між корупціонерами в найбагатшій країні світу змусило американських законодавців знайти точки опору для пошуків відмінностей корупції від лобізму. При лобіюванні посадова особа також використовує свої владні повноваження для підвищення шансів перепризначення або для просування службовими східцями в обмін на дії в інтересах певної групи. Відмінність полягає в тому, що лобізм задовольняє трьом умовам: 1) здійснення впливу на посадову особу носить конкурентний характер, і учасники цього процесу дотримуються правил, які всім їм відомі; 2) відсутні секретні або побічні платежі; 3) клієнти та агенти незалежні один від одного в тому сенсі, що ніяка група не отримує частку від прибутку, заробленої іншою групою.

У зв'язку з терористичними актами в США 2002 року вступив в силу

Федеральний «Закон про об'єднання і посилення Америки наданням належних необхідних інструментів для припинення і перешкоджання тероризму» (Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001). Цей закон на побутовому рівні відомий як «Закон «Патріот». В цілому він спрямований на боротьбу з тероризмом, однак у законі містяться положення, що також визначають відповідальність державних чиновників за корупцію [291, с. 128]. Так, ст. 315 передбачає кримінальне покарання не тільки за хабар, а й за привласнення майна, крадіжку або розтрату, якщо це пов'язано з фактом тероризму.

У наш час американська еліта намагається встановити стандарти боротьби проти корупції не лише для самих США, а й для інших країн світу. В широкому загалі американських політичних діячів, державних службовців і учених нині розповсюджено уявлення про те, інші країни мають дотримуватися американських стандартів боротьби за демократію і свободу. Ця доктрина обґрунтована тим, США, як лідер світового співтовариства, зобов'язані поставити перепону закликam радикально налаштованих політиків до насильницької зміни влади у тих країнах, де тільки-но з'явилися перші паростки демократії саме американського зразку. При цьому звинувачення нерідко пред'являються не тільки конкретній політичній еліті, але і політичній системі в цілому. Навпроти, саме США мають допомагати іншим країнам вести боротьбу проти авторитарних режимів, які повсюдно використовують корупцію для власного збагачення, прикриваючи її під «димовою завісою» розбудови демократії західного зразку.

Найбільш повну версію боротьби США за визволення різних народів світу від гніту корумпованих політичних режимів сформулював американський науковець О. Аріас Санчес. Він довів, що авторитарні режими здатні успішно приховувати переважну більшість зловживань владою від громадськості. Тому-то висновки про їх корумпованість державці Сполучених Штатів мають робити на підставі наукових розвідок американських учених, які спроможні досягти шуканого результату на основі аналізу непрямих свідчень про згубні наслідки корупції для всього суспільства. У той же час США мають довести всьому

цивілізованому світу, що лише західні демократії спроможні присікти прояви корупції у власних країнах перш, ніж вона починає завдавати істотної шкоди.

На противагу концепції Аріаса Санчеса, інші американські науковці вказують, що прояви корупції, притаманної і самим США, викликають у громадян сумніви в своїй здатності впливати на процес прийняття в цій країні позитивних політичних рішень і розчарування в демократії. Вони стверджують, що корупція верховної влади відноситься до політичного керівництва і жерців правосуддя навіть у найдемократичніших країнах [264]. Тому Міністерстві юстиції США має вдосконалювати сучасну кримінально-правову політику, спираючись на діяльність відділу боротьба з корупцією посадових осіб. Цей відділ має повноваження здійснювати службове переслідування виборних і призначуваних посадових осіб на всіх рівнях управління, якщо їх звинувачено в порушенні федеральних законів; розслідувати злочини, пов'язані з проведенням кампаній по обранню посадових осіб; втілювати у життя ті положення закону про етику в уряді, які визначають діяльність так званого незалежного обвинувача. Крім того, відділ боротьби проти корупції у середовищі державних діячів і службовців має право проводити розслідування їхньої протиправної діяльності з використанням поліграфів [439].

До «родинних плям» корупції, яка вельми звичайна для США, слід також віднести ще один із видів корупції, про існування якого американські учені воліють мовчати, адже це загрожуватиме їм переслідуванням з боку влади. У даному разі йдеться про зрощування політичної влади країни-лідера світового співтовариства з угрупованнями організованих злочинців. Це, між іншим, виникло саме у США раніше за подібне, притаманне політикам, державним посадовцям і злочинцям навіть у найдемократичнішим і найровнішим країнам сучасного світу. Та й взагалі, розмах організованої злочинності, яка здавна існує у США, далеко випередив те, що вирізняє протиправні діяння організованих кримінальників в будь-якій іншій країні світу. І це потребує науково обгрунтованої державної кримінальної політики.

3.2 Політика боротьби американської федеральної влади проти організованої злочинності

Відомо, що найбільшу загрозу для правопорядку в США становить організована злочинність, адже суспільство, економіка, національна безпека і політична структура Америки протягом десятиліть перебували під її впливом [430, с. 56-57]. Більше того, в сучасних умовах американське суспільство перебуває під тиском злочинності транснаціонального характеру, оскільки США, як всесвітній «геополітичний гравець», не в змозі відгородитися від впливу зовнішнього світу [272].

Як вказував Генеральний прокурор США Л. Лінч, «пріоритетом федерального уряду є діяльність щодо захисту американського народу від усіх форм насильницького екстремізму, передусім – від зростання організованої злочинності» [282]. Однак ця боротьба ускладнюється тим, що американські науковці ще й досі не визначилися з тим, що означає феномен організованої злочинності [373]. Представники різних шкіл і напрямків в науці кримінального права згодні лише в одному, в тому, що «організована злочинність є постійною злочинною діяльністю, результати якої збільшують прибуток від незаконних видів діяльності, в який часто зацікавлено само суспільство» [228, с. 263-264].

Серйозні зусилля з визначення і обговорення стану справ з протидії організованій злочинності почалися ще в кінці 20-х – на початку 30-х років ХХ століття. Більшість вчених і фахівців, що працювали в сфері боротьби проти організованої злочинності, вживали цей термін як синонім рекету, що мало на увазі нелегальний бізнес або шахрайські операції, як, наприклад, махінації в області страхування, фіктивне банкрутство, шахрайство в області цінних паперів, підробки, нелегальні азартні ігри, незаконний продаж наркотиків або алкоголю, а також різні форми вимагання. Однак до єдиного наукового підходу стосовно політики по відношенню організованої злочинності американські науковці так і не

прийшли. У результаті державці США, відповідальні за вдосконалення кримінально-правової політики, користуються нормами законодавства про боротьбу проти злочинних угруповань, яке поки що не є дійсно солідним фундаментом охорони держави, суспільства і окремих громадян від проявів тяжкої злочинності, яка має організований характер [93, с. 176].

У пешому наближенні, відповідно до основ американського кримінального права, вважається, організована злочинність – це форма злочинності, для якої характерна стійка злочинна діяльність, що здійснюється злочинними організаціями (організованими групами, бандами, злочинними співтовариствами та іншими подібними незаконними формуваннями), які мають ієрархічну структуру, матеріальну і фінансову базу і зв'язки з державними структурами, засновані на корупційні механізми [56, с. 19-20; 274, с. 5-6].

На погляд більшості фахівців з кримінального права США, феномен організованої злочинності уособлено в існуванні кримінальних співтовариств, які здійснюють збройні пограбування, викрадення людей, організацію незаконного обігу наркотиків та торгівлі людьми, а також створюють злочинні синдикатів, які постачають населенню заборонені товари або послуги, такі, як наркотики, секс і азартні ігри; організації злочинного промислу з відмивання грошей; впровадженні злочинних схем з крадіжки грошей шляхом вторгнення до електронних банків даних фінансових установ [438].

Зрозуміло, що організована злочинність призводить до вкрай негативних наслідків в розвитку економіки США, адже підприємці мають сплачувати велику кількість грошів для захисту від насильства з боку рекетирів [92, с. 42]. Крім того, у довгострокову плані негативними наслідками організованої злочинності є розвиток злочинності неповнолітніх осіб, які утворюють бандитські угруповання і пов'язують своє життя з гангстеризмом [394, с. 33].

Нині американська наука кримінально-правової політики виокремлює три різних моделі організованої злочинності – етнічну, ієрархічну і злочинність у вигляді протизаконного підприємництва [465, с. 104]. Ці моделі природні для злочинності у США, оскільки ця країна створювалася емігрантами, які й досі

повною мірою не перемішані у так званому «плавильному котлі» американської цивілізації.

Очевидно, що боротьба з організованими групами злочинців потребує обрання якихось основних інструментів реалізації державної кримінально-правової політики [116, с. 15]. Щодо цього, то американські фахівці виділяють три моделі наступу на злочинні угруповання: 1) модель позасудового терору, для якої характерний відмови від кримінального закону і законності в цілому; 2) репресивна модель, що характеризується верховенством політики над законом і зневажливим ставленням до прав людини; 3) гуманістична модель, в рамках якої реалізується цілісне розуміння злочинності, визнання прав людини найвищою соціальною цінністю, турбота про ресоціалізацію засуджених осіб і т. д.) [112, с. 7-8]. Зрозуміло, що перша модель не є притаманною для кримінально-правової політики США. У такому випадку особи, відповідальні за боротьбу проти організованої злочинності, мають обирати другу або третю модель. Однак, на практиці виявляється, що кримінально-правова політика США являє собою «суміш» другої та третьої моделей. При тому деякі розробники теоретичних підвалин кримінальної політики стверджують, що існуючі закони не є ефективним засобом протидії сучасним викликам американському правопорядку, які створюються організованими злочинними угрупованнями, адже вони загрожують США як усередині їх кордонів, так і поза їхніми межами. Саме тому звернення теоретиків кримінально-правової політики до Конгресу з приводу вдосконалення її інструментів знаходять певний відклик, адже з року в рік законодавці вносять збільшення фінансових витрат на боротьбу проти злочинців, у тому числі – на міжнародній арені [331].

Організовані злочинні угруповання дуже поширені в Сполучених Штатах. Вони мають різне походження і особливості власної діяльності, яка в цілому представляє загрозу для всього американського суспільства [118, с. 14-16]. Федеральний уряд намагається розвивати системну кримінальну політику у галузі протидії організованій злочинності, однак ця політика поки що визнається самими ж державцями не дуже вдалою [391]. При цьому найбільші суперечки з приводу

невтішних результатів викорінення структурованого злочинного середовища викликає питання про етнічний фактор як основа постійного розвитку цієї «ракової хвороби».

Протягом тривалого часу американська організована злочинність асоціювалася лише з певними етнічними угрупованнями, особливо італо-американськими [390, с. 105]. Цей погляд був уособлений у концепції «іноземної злочинної змови» («alien-conspiracy model»), відповідно до якої організована злочинність являла собою таємне співтовариство відокремлених етнічних груп. Реалізацією цієї концепції вперше ще в 1925 році намагалася зайнятися створена при Міністерстві юстиції Національна кримінальна комісія [464, с. 312–315]. Їй належало сумісно з Американською асоціацією адвокатів вирішувати й таку проблему, як запобігання злочинам з боку неповнолітніх американських громадян, нащадків емігрантів, які жили відокремлено від юнаків з інших етнічних груп [463, с. 233–237]. На жаль, позитивних наслідків робота цієї комісії не мала, адже її діяльності заважали світова економічна криза і участь Америки у другій світовій війні.

Лише у 50-ті минулого століття організована злочинність ізнов стає предметом аналізу державних діячів, відповідальних за реалізацію кримінальної політики. Це стало наслідком сплеску злочинної діяльності італо-американської мафії, яку американські науковці визнали важливим етнічним компонентом в структурі організованої злочинності [21, с. 111]. Цей висновок стає цілком справедливим, якщо зважити на те, що модель мафії була взята на озброєння іншими етнічними злочинними організаціями, такими, як японська «Якудза», китайська організація «Тріади» та ін [93, с. 4-6]. За таких умов, правоохоронці мали справу з розгалуженою загальнонаціональною ієрархічною структурою, що складалася з кількох сімей правопорушників, які іноді об'єднувалися задля сумісних злочинних операцій, що проводилися в обстановці секретності і відданості певним злочинним «ідеалам» [331].

Етнічний фактор кримінально-правової політики щодо придушення організованої злочинності американські політики та правоохоронці мають

враховувати і в наш час. Це є нагальним питанням, оскільки не відчуються позитивні наслідки поступового інкорпорування різних етнічних спільнот емігрантів до цілісного американського суспільства. Свого часу на такий результат сподівалися автори відомого у США «Акту про іноземців та спроб підбурювання їх до заколоту» [165]. Очевидно, вони інстинктивно передбачали можливість масової еміграції в Америку вихідців з тих країн Близького Сходу, де були знищені політичні режими, які не відповідали стандартам американської демократії. На жаль, основні положення даного акту так і не були втілені до життя. Це було визнано основним правоохоронним органом, відповідальним за знищення злочинних угруповань, – Федеральним бюро розслідувань.

Нині ФБР звітує американському уряду, що намагається контролювати боротьбу проти організованих груп злочинців, виділивши у цьому масиві три компоненти: італійську мафію, близькосхідні і африканські злочинні групи [470 с. 56]. Однак, на переконання керівників ФБР, етнічний характер злочинних угруповань поступово розмивається внаслідок того, що вони намагаються проникнути в легальний бізнес, де має виникати «вільна конфедерація» осередків злочинців, пов'язаних між собою не родинними зв'язками, а суто економічними мотивами [470, с. 117]. Це сприяє успіху діяльності злочинців з налагодження нелегальної торгівлі наркотиками, контрафактними спиртними напоями і бензином, організації проституції і нелегальної міграції, шахрайства з кредитними картками і надання кредитів під непомірні відсотки [429, с. 120]. У результаті, більш ніж п'ятдесят тисяч членів організованих злочинних груп щорічно отримують сталий прибуток в розмірі майже 150 мільярдів доларів [245, с. 1-5].

Зрозуміло, що федеральний уряд мав реагувати на укріплення організованої злочинності [227, с. 59]. Тому було введено до дії чинний і в наш час «Закон про контроль над організованою злочинністю» (1970) [400, с. 1-3]. Аналізуючи фундаментальні положення цього федерального нормативного акту, професор Дж. Албанезе вказав, що організована злочинність у США з їхнім культом підприємництва і поклонінням «золотому теляті» поступово перетворилася на

успішний бізнес, який тільки ще не визнаний законним. Він сформулював суть організованої злочинності як підприємництва протизаконного характеру наступним чином: «Це є постійна злочинна діяльність, яка закономірно працює на отримання прибутку від незаконних видів діяльності, які, однак, часто затребувані суспільством. Подальше існування цього виду злочинності забезпечене за допомогою застосування правопорушниками сили, погроз, монопольного контролю за якійсь діяльністю і корупцією державних посадовців. Організовані злочинні групи повинні отримувати продукт (наприклад, наркотики, крадіжки майна) і зробити його легко доступним для клієнтів. Всі успішні організовані злочинні групи знаходять засоби для виживання і отримання прибутку [228, с. 263-264].

Відомо, що кількість організованих злочинних угруповань збільшилися в різних країнах світу, у тому числі – у США. Нині вони утворили глобальні загрози, які становлять серйозну проблему для міжнародного співтовариства [442]. Злочинні групи мають добре розвинені міжнародні мережі, які допомагають їм краще здійснювати свою діяльність в легальних і нелегальних ринках, використовуючи складні стратегії та різноманітні способи дії [342, с. 277]. Ці об'єднання злочинців в змозі проникнути у фінансові, політичні та економічні системи країн в усьому світі. З розширенням «всесвітньої павутини», Інтернету, відкриттям кордонів між різними країнами організована злочинність діяльність поступово набуває транснаціонального характеру, загрозливого для національної безпеки США як всередині, так і за їх межами [270]. Ця загроза виходить від різних злочинних синдикатів, які були утворені в Азії, Африці, на Середньому Сході та балканському півострові [416]. У результаті це значною мірою ускладнює реалізацію цілеспрямованої кримінальної політики федерального уряду з боротьби проти організованої злочинності, особливо з огляду на те, що носії цього феномену всесвітнього характеру вирізняються широким використанням сучасних технологій у галузі поширення контрафактної продукції на світових ринках, та ще й вправним використанням традиційних каналів збуту контрабанди [438].

Творці Конституції Сполучених Штатів Америки не передбачали, що федеральний уряд відіграватиме велику роль в боротьбі проти кримінальної злочинності [272, с. 1-2]. Лише за два століття після утворення США життя змусило американських політиків і законодавців шукати точки дотику конкретних інтересів різних органів держави у галузі захисту національних інтересів шляхом припинення діяльності союзів злочинців [55]. Між тим ще у 1981 році Генеральний прокурор США наполягав на тому, що тільки «об'єднавши агентства виконавчої влади можна більш ефективно підтримувати місцеві зусилля по боротьбі з насильницьким екстремізмом організованих злочинних угруповань» [409, с.1-4]. Однак це і досі залишається нездійсненою мрією.

Як відомо, у США існує три гілки влади (законодавча, судова і виконавча) і чотири рівні управління (федеральний, штатний, окружний і муніципальний). Навіть простий огляд такої структури державної влади впевнює у тому, що всі ці рівні влади і управління мають конкурувати один з одним, що ускладнює здійснення єдиної державної політики боротьби проти організованої злочинності [389].

Федеральні правоохоронні органи існують в декількох міністерствах – юстиції, фінансів, транспорту, праці та оборони. Крім того, боротьбою з організованою злочинністю займаються Федеральне бюро розслідувань (ФБР), Служба імміграції та натуралізації (INS), Маршали США, Служба внутрішніх доходів США (IRS), Бюро з алкоголю, тютюну та вогнепальної зброї (ATF), Митно-прикордонна служба, Міністерство транспорту, Секретна служба Міністерства фінансів, Офіс особливих агентів генерального ревізора Міністерства праці, Секції організованої злочинності і рекету Служби поштових інспекцій, а також Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол). У цій заплутаній системі правоохоронних органів, призначених для боротьби проти організованої злочинності, відсутня потрібна для успіху координація їхньої сумісної діяльності [117, с. 10; 329, с.15-16].

Деякі американські науковці намагаються знайти шляхи до вдосконалення сумісної боротьби державних органів проти союзів злочинців, задля чого

пропонують концепцію гуманізації цього процесу, в якому заходам придушення відводиться другорядна роль. Однак їхні опоненти вказують на те, що це майже не здійсненна мрія, оскільки організована злочинність вкрай заплутана через те, що її методи використовують задля досягнення власної цілі навіть органи держави – військові та поліційні сили, які отримали на відповідні повноваження задля реалізації власних функцій.

Нині переважна більшість учених США виходять з того, що на перше місце серед методів боротьби проти організованої злочинності слід висувати засоби економічного характеру [468]. Щоправда, пошук таких засобів навів певну частину американських законодавців та учених на занадто революційну думку про те, що підрив фінансової могутності криміналітету можна здійснити через перетворення незаконних видів підприємництва на ті, які мають стати законними [57, с. 99]. У даному разі йдеться про те, що у лідерів організованої злочинності зникне можливість використовувати недобрі нахили людей, пропонуючи їм такі товари і послуги, які легальний бізнес в даний час запропонувати не може. Однак ця точка зору, за визнанням ряду американських авторів, швидше за все не знайде розуміння ані у законодавців, ані у громадськості [320, с. 11].

У наш час серед осіб, причетних до захисту суспільного правопорядку, все більше утверджується ідея про те, що при розробці стратегії кримінальної політики і правозастосовної діяльності необхідно подолати традиційне уявлення про організовану злочинність як про асоціацію паразитичних елементів. Сьогодні необхідно виходити з того, що вона є органічною складовою частиною економічної структури американського суспільства. Тому стратегія боротьби з нею повинна ґрунтуватися насамперед на даних аналізу стану ринкової економіки і масштабів діяльності злочинних об'єднань [313, с. 602].

Американські кримінологи вважають, що при розробці програм боротьби з організованою злочинністю треба мати чітке уявлення про наступне: 1) про вплив політики (законодавчої, економічної, судової) на функціонування «чорного ринку»; 2) про причини, в силу яких деякі галузі ринку стають об'єктом діяльності гангстерських синдикатів; 3) про способи контролю над «чорним

ринком», яким володіють злочинні синдикати; 4) про масштаби та форми розподілу влади гангстерів над географічними районами і «чорним ринком»; 5) про характер процесу отримання доходів злочинними організаціями; 6) про методи насильства і корупції, що застосовуються при встановленні та збереженні панування над «чорним ринком»; 7) про вплив конкурентної боротьби злочинних організацій на стан «чорного ринку»; 8) про вплив (явний і прихований) правозастосовної діяльності на стан «чорного ринку», зокрема, на ціни і якість товарів і послуг; 9) про умови, за яких можливе скорочення масштабів впливу на «чорний ринок» з боку злочинних організацій [7, с. 74 - 75; 321].

Довгий час правовою основою для боротьби за втілення державної кримінальної політики, спрямованої проти діяльності злочинних синдикатів, був лише інститут змови, передбачений Примірним Кримінальним Кодексом США і відтворений згодом у багатьох кодексах окремих штатів американської федерації [131]. Нарешті, у 1970 році Конгрес США прийняв «Закон про контроль над організованою злочинністю в США». Мета закону про контроль над організованою злочинністю викладена у ньому наступним чином: «Викорінення організованої злочинності в Сполучених Штатах Америки за допомогою посилення вимог закону при зборі доказів, криміналізації нових діянь, посилення призначаються покарань і застосування інших юридичних засобів до нелегальної діяльності, пов'язаної з організованою злочинністю». Розділ IX цього закону, який має назву «Організації, пов'язані з рекетом і корупцією» (The Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act), був повністю включений в якості глави 96 в титул 18 Зводу законів США [440]. Нині він відомий як «Статут (закон) RICO». На основі його базових положень двадцять дев'ять штатів прийняли власні «Статути RICO».

Статут RICO починається з визначення поняття «рекетирська діяльність». Воно необхідне для того, щоб встановити, які види протиправної діяльності ділків, не обтяжених мораллю та не бажаючих додержуватися законослухняності, тягнуть за собою його застосування. Всього в загальному списку таких діянь в даний час перебуває майже п'ятдесят видів злочинів (федеральним

законодавством передбачено сорок видів злочинів, а дев'ять – законами штатів). До цих злочинів включено різні протиправні діяння, які законодавець визнав проявами діяльності злочинних синдикатів.

Статут не вводить нових складів злочинів. Він лише посилює покарання для осіб, які вчинили певні попередні злочини поряд з участю в справах кримінальної організації. Така концепція «сукупності відповідальності» є порівняно новою американському кримінальному праві, націленою на забезпечення більш суворого покарання членів організованих злочинних груп, які становлять особливо велику загрозу для суспільства [119, с. 4-6].

Деякі злочинні організації, такі, як терористичні групи, є політично мотивованими. Іноді злочинні організації при мушують американських легальних підприємців вступати з ними в господарські стосунки. Вказані угруповання може викликають в американського уряду бажання з новими силами «навалюватися» на злочинців з приходом до влади кожного нового президента США. Він обов'язково намагається знайти нові інструменти у боротьби держави проти організованих злочинців. Тому то адміністрація кожного президента США ормимує завдання на розробку програм боротьби проти організованої злочинності, яку мають розробляти кілька федеральних агентств. До їхнього кола зазвичай належать органи внутрішньої безпеки, міністерства внутрішніх справ, фінансів, оборони, торгівлі та юстиції [341, с. 21].

Кожне з зазначені федеральних цих відомств має власні пріоритети здійснення державної кримінальної політики. Міністерство оборони відповідає за ефективність програми захисту власного майна (зброя, амуніція, ядерні матеріали та ін.) від посягань з боку організованих злочинних банд. Державний департамент знаходиться у співпраці з іншими органами держави стосовно припинення торгівлі людьми. Державне Казначейство за допомогою інших державних відомств перекривають фінансові канали, через які фінансується діяльність організованих злочинних угруповань [331].

Свій внесок у боротьбу проти організованої злочинності здійснює Національна рада з проблем злочинності та правопорушень, яка є некомерційною

організацією, що сприяє розвитку науки державної кримінальної політики [379]. Врешті решт кінцевим результатом боротьби проти організованої злочинності має виступати суд по кримінальних справах [75, с. 4]. Проте унікальною особливістю американського правосуддя є те, що для нього певною мірою характерна безвідповідальність [411, с. 12-13]. Справа в тим, як пишуть американські фахівці М. де Лізі і П. Коніс, що «кримінально-процесуальні рішення приймаються різними органами: поліція вирішує питання про арешт, обвинувач – про кримінальне переслідування, навіть якщо велике жури вже вирішило питання про віддання обвинуваченого під суд, суддя і присяжні – про винність, суддя – про покарання у встановлених законом межах, адміністрація і співробітники виправних установ – про заходи впливу на засудженого в закритій установі або про його звільнення. І всі ці рішення приймаються органами, наділеними владними повноваженнями «в інтересах суспільства», хоча, за таких умов, визначити поняття правосуддя дуже важко, і зовсім неможливо досягти такого положення, щоб правосуддя задовольняло всіх [279, с. 396]. І така ситуація з правосуддям особливо негативно впливає на вирішення проблем боротьби проти злочинності неповнолітніх осіб, яка теж є однією з провідних проблем реалізації наукового обґрунтованої державної кримінальної політики.

3.3 Кримінально-правова політика США щодо неповнолітніх

Сполучені Штати є країною з відносно молодим населенням. Відповідно до статистичних даних уряду США, у цій державі нараховується близько сімдесяти мільйонів американців у віці до 18 років, що становить чверть від загальної чисельності населення. У 2012 році 2,3 мільйона підлітків були арештовані за різні правопорушення, що становить 17% від загальної кількості арештів злочинців. Заарештовані підлітки здійснили від 15 до 25 відсотків усіх насильницьких злочинів, у тому числі – 5% всіх вбивств і 14% грабунків. Загально відоме також, що правопорушення, вчинені неповнолітніми американцями, найчастіше відбуваються в школах під час занять або після

них [338].

Зрозуміло, що ситуація зі злочинністю підлітків вимагає пильної уваги з боку уряду США, має знаходити шляхи до її покращення. У цьому урядовим допомагає кримінально-правова наука, представники якої виходять з того, що злочинність неповнолітніх – це сукупність злочинів у суспільстві, скоєних особами у віці від 14 до 18 років. Цей феномен визнано складовою частиною загальної злочинності, але вона має свої специфічні особливості. Тому учені США розглядають її в якості самостійного об'єкту кримінологічного вивчення. Необхідність даного підходу до проявів девіантної поведінки з боку підлітків обумовлюється особливостями соматичного, психічного і морального розвитку таких осіб, а також їх соціальною незрілістю.

Очевидно, що в юнацькому віці в момент морального формування особистості відбувається накопичення досвіду, в тому числі негативного, який може зовні не виявлятися або проявитися зі значним запізненням. Неповнолітні у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, з одного боку, досягають вже достатньо високого рівня соціалізації (у них з'являється самостійність, наполегливість, вміння контролювати свою поведінку, володіти собою), з іншого – відбувається подальша соціалізація особистості, адже продовжується або завершується навчання в школі, відбувається з'ясування свого місця в суспільстві, накопичується досвід міжособистісних відносин. Для такого віку дуже характерні зайва категоричність суджень, запальність, неврівноваженість, нездатність оцінити ситуацію з урахуванням усіх обставин і т. д. Злочинності неповнолітніх властиві особлива жорстокість, зухвалість по відношенню до своїх жертв. Діють підлітки, як правило, у співучасті, й керуються найчастіше корисливими, хуліганськими спонуканнями, бажанням підвищити свій авторитет серед однолітків, озлобленістю або почуттям помилкового товариства.

Особливою прикметою політики федеральної влади США щодо неповнолітніх правопорушників є те, що у ній певним чином відчуваються пережитки політики боротьби проти злочинності, притаманні колишній метрополії, Великобританії. Історично так склалося, що у Британській Америці до

малолітніх злочинців ставилися так, як до дорослих кримінальників [86, с. 161]. Покарання було наріжним камінням філософії загального права, яке передбачало, що діти у віці чотирнадцяти років були спроможні утворити злочинний умисел [395]. Тому неповнолітніх осіб арештовували, тримали під вартою і судили як дорослих злочинців. Хоча діти отримували таке ж покарання, як і дорослі, їх позбавляли процедурних гарантій, що надавалися дорослим правопорушникам. Так, вони не мали право на обвинувальний акт великого журі та на публічний судовий розгляд. Однак згодом працівники реформаторіїв в Іллінойсі переконали законодавчий орган штату прийняти закон про утворення першого в Америці суду в справах неповнолітніх (1899).

Відомо, що початкові спроби вирішувати особливим чином проблеми покарання неповнолітніх американців відбулися у ХІХ століття [295, с. 10]. Цей вік був відзначений першими в історії американської державності спробами утворення програм боротьби зі злочинністю, орієнтованих на неповнолітніх. З цього приводу американські учені Д. Крігберг і Дж. Остін встановили, що першою американською установою, яка опікувалася виправленням неповнолітніх правопорушників, слід вважати будинок притулку, зведений 1825 року в місті Нью-Йорк [261, с. 1310–1311].

Першу спробу шкільної реформи з особливою увагою до виховання хлопчиків у дусі поваги до правопорядку було зроблено в 1848 році у виховному закладі Лиман містечка Вестборо, штат Массачусетс. Тоді адміністрація американських пенітенціарних закладів здійснювала пошуки нових методів виправлення ув'язнених правопорушників. Ось чому особливу увагу було приділено пошукам різних варіантів прогресивної системи відбування покарання, у тому числі – створенню молодіжних реформаторіїв, тобто виправних закладів для підлітків-правопорушників. Перший реформаторій був відкритий в місті Ельміра (штат Нью-Йорк) в 1876 році. У ньому відбували покарання особи у віці від шістнадцяти років, яких слід було ізолювати від негативного впливу дорослих правопорушників. Адміністрація цього державного виправного закладу намагалася прищепити юним злочинцям позитивні навички за допомогою суворой

дисципліни, обов'язкових для юних в'язнів початкової освіти, праці і військової підготовки.

В реформаторіях США робилися спроби ввести прогресивну систему в відбування кари, яка полягала в тому, що всі ув'язнені поділялися на три класи, перебування в кожному з яких пов'язувалося з різними умовами утримання. Залежно від поведінки засуджених осіб в період відбування покарання вони могли перебувати у вищому класі з поліпшеними умовами утримання або переводилися в нижчий клас, де умови утримання погіршувалися [121].

Сьогодні ж американська держава майже офіційно виходить з того, що система реформаторіїв має бути зміненою. Вважається доцільним значно скоротити кількість осіб, яких раніше ув'язнювали в різних виправних установах на кшталт реформаторіїв. Там залишають лише невинуватих молодих людей, а іншим намагаються замінити режим відбування судового вироку в домашній обстановці. Крім того, визнано доцільним сумісне денне навчання молодих жінок-правопорушників з неповнолітніми чоловіками задля того, щоб саме таким чином навіть на час відбування кари люди обох статей перебували в нормальній соціальній обстановці.

Слід вказати, що правову основу для виправлення неповнолітніх правопорушників складають норми-правила ювенальної юстиції, яка набула суттєвого розвитку в різних країнах Європи та Америки протягом XIX–XX століть. Інститут ювенальної юстиції мав вирішувати одну із найважливіших проблем суспільства – проблему захисту прав та інтересів дітей шляхом створення особливого (спеціального) порядку судочинства стосовно неповнолітніх [130]. Проте у США тільки в середині минулого століття законодавці більшості американських штатів спромоглися на прийняття ювенального законодавства, яке включає в себе профілактику підліткової злочинності та соціально-психологічну реабілітацію неповнолітніх, що вчинили злочин (у тому числі засуджених, які відбувають покарання в місцях позбавлення волі), а також і неповнолітніх жертв злочинів [415, с. 333].

Завдяки реформаторському руху минулого століття, американська

ювенальна юстиція була спрямована на відстоювання інтересів двох категорій дітей. Ними визнані діти-правопорушники та діти, які опинились у складній життєвій ситуації (сироти, підлітки, позбавлені батьківського піклування, безпритульні, свідки та жертви злочинів тощо).

Науковий підхід до вироблення державної ювенальної політики США вперше запропонував Президент Р. Ніксон. У роки його правління Америка переживала наслідки так званих «чотирьох революцій» – расової революції, підйому молоді на боротьбу «проти цінностей батьків», опозиції справа і зліва проти двопартійної політичної системи і зміщення політичного центру ваги зі сходу країни з його ліберальними цінностями на більш консервативні центр і захід. Однак високоорганізована американська держава не допустила «імпровізацій» супротивників «старого порядку» і запобігла будь-яким несподіванкам з їхнього боку. Тому була суттєво змінена державна кримінальна політика, особливо той її напрямок, що стосувався виховання молоді в дусі поклоніння заповіту «батьків-засновників США». За справу довелося взятися міністерству юстиції, яке створило кілька національних комісій для розробки відповідного внутрішньополітичного курсу [225, с. 296-297].

У 1970 році була створена Національна комісія боротьби із зловживанням марихуаною та іншими наркотиками. Її висновки щодо докорінної зміни державної молодіжної політики звелися до наступного: «Послідовна соціальна політика вимагає фундаментальної зміни соціальних відносин галузі протидії зловживанню наркотиками і готовності стати на новий курс, оскільки попередні дії не увінчалися успіхом» [359, с. 173]. Тоді ж цей державний орган розробив певні заходи з боротьби проти вживання наркотиків у школах Америки, серед яких було посилення кримінальної відповідальності за цей злочин [421, с. 229-230]. Однак вже у 1978 році було встановлено, що результати діяльності цієї комісії просто невтішні, адже так званий «шкільний вандалізм», одним з джерел якого є розповсюдження марихуани в американських шкільних закладах, щорічно обходився Америці у величезну на той час суму в 500 млн. доларів. Тоді відомий у США учений Д. Вестморленд, президент Північнокаролінської асоціації

педагогів, порівняв вчителів з військовослужбовцями, які постійно перебувають на війні проти «обкурених» марихуаною учнів, і висунув до уряду США вимогу ввести у школах тілесні покарання [457, с. 336, 343]. Проте ця точка зору не була підтримана правоохоронцями, учителями соціальними робітниками, які виходили з того, що з усіх видів поведінкового контролю за учнями, схильними до кримінальних правопорушень, тілесні покарання майже завжди є тими «вогнищами», які ще в більшому ступені роздмухують шкільний вандалізм [247, с. 242-244].

Поряд з державцями, які мали протидіяти розповсюдженню наркотиків у молодіжному середовищі, працювала й Комісія з боротьби проти непристойності та порнографії. Вона визнала ці явища вкрай небезпечними для американського правопорядку і розробила певні рекомендації щодо сумісної праці поліції та соціальних робітників в галузі протидії відповідній злочинній діяльності [441, с. 179-181]. Однак пізніше, у 1986 році, міністерство юстиції мало визнати, що результати роботи вказаної комісії є невтішними, оскільки виховання молоді у дусі поваги до підвалин правопорядку є більш складним процесом, ніж здійснення каральних заходів щодо неповнолітніх правопорушників. [443, с. 38].

Вважається, що цілі перших судів у справах неповнолітніх були похвальні, але багато істориків права критично ставляться до реалій тодішньої судової системи [469, с. 111]. Згодом стає очевидним, що неформальні процедури і майже неприборканий розсуд суддів у справах неповнолітніх не може служити основою для справедливого покарання злочинців-підлітків. Проте лише у 1966 році Верховний суд США звернувся до перегляду законодавства про осудження неповнолітніх правопорушників. Він встановив межу, яка має розділити неповнолітніх і дорослих правопорушників.

Діяльність Верховного суду США у галузі покарання неповнолітніх злочинців привернула увагу американського уряду, і в 1974 році Комісія президента з проблем управління юстицією розпочала пошуки природних обмежень у галузі ув'язнення неповнолітніх. Проте лише за двадцять років

результати такої роботи бюрократів були розглянуті в американському Сенаті, який ухвалив постанову «Підліткова злочинність: розірвати відтворювання циклів насильства» [337]. Рекомендації авторів цієї постанови було впроваджено до життя, і нині певні позитивні результати вдосконалення державної кримінальної політики щодо неповнолітніх осіб відчуваються у тому, що законодавство про кримінальні злочини підлітків остаточно визнане лише підкатегорією законодавства щодо виховання неповнолітніх осіб у дусі поваги до засад американського правопорядку.

Нині вважається, що ювенальне кримінальне законодавство являє собою низку правових актів, відповідно до яких склад злочинної діяльності неповнолітніх осіб отримав інші оцінки, ніж ті, що характеризують дорослу злочинну діяльність. Тому є всі необхідні підстави для застосування специфічних засобів законодавчого впливу на неповнолітніх правопорушників, яких не розглядають невинуватими кримінальниками [271].

На відміну від досвіду батьків-засновників США, які не дуже опікувалися проблемами підлітків-правопорушників, сучасна система правосуддя щодо неповнолітніх спрямована на реабілітацію, а не покарання. Неповнолітні можуть бути передані у дорослий суд, якщо суд у справах неповнолітніх відмовляється від реалізації своєї юрисдикції щодо такої особи. Тому-то федеральна роль у розвиненні інституту ювенальної юстиції очевидна, оскільки лише держава у США має достатні фінансові та інші можливості стосовно виправлення неповнолітніх правопорушників.

Нині ювенальна юстиція США діє на підставі Закону «Про підліткову злочинність та профілактику боротьби проти неї», який був прийнятий Конгресом у 1968 році. За чотири роки після того даний закон був певним чином переглянутий та ізнов введений до дії під іншою назвою – «Закон про запобігання правопорушень серед неповнолітніх». Ця назва більше відповідала змісту даного акту, відповідно до якого місцевим громадам надається державна допомога задля забезпечення профілактичних послуг, потрібних підліткам, котрі можуть стати правопорушниками [229].

Федеральний закон 1972 року визначає особливості підліткової злочинності і встановлює правила, за якими мають здійснюватися судові процедури і покарання злочинно налаштованої молоді. Зрозуміло, що творці цього закону не могли не звернути увагу на те, що слід зайнятися проблемами попередження злочинів в підлітковому середовищі. Саме тому він привертає увагу в різних цивілізованих країнах світу, які звертаються до засвоєння американського досвіду вирішення проблем підліткової злочинності. Цей закон є важливим і для нашої кримінально-правової політики адже в даний час в Україні широко обговорюється проблеми розвитку ювенальної юстиції. Однак слід мати на увазі, що насправді власне американська ювенальна юстиція – це тільки вершина айсберга. На це було вказано 1980 року в «Стандартах для діяльності адміністрації, яка займається питаннями правосуддя у справах неповнолітніх», оприлюднених урядовцями Міністерства юстиції США [445]. Саме тоді виявилось, що ювенальна юстиція породила цілий комплекс неюридичних органів, які покликані її обслуговувати. Ці органи втілюють допоміжні функції стосовно правосуддя у справах неповнолітніх, але активно намагаються витіснити суд як орган правосуддя [337].

У наш час американські учені звертають увагу на те, що ювенальна юстиція є небезпечною у ракурсі боротьби проти підліткової злочинності. Вони вказують, що ювенальні суди діють закрито і дуже швидко приймають рішення, не підкоряючись загальній системі юстиції. З іншого боку, права дітей отримують пріоритет над правами всіх інших категорій громадян, і це обертається руйнуванням сімей [449]. До того ж існує практика повного скасування покарань неповнолітніх навіть за кримінальні злочини, що автоматично унеможлиблює спроби впоратися з дитячою злочинністю. У результаті ж встановлено, що ювенальна юстиція не призвела до зменшення дитячої злочинності, адже права дітей розуміються в спотвореному вигляді, в тому сенсі, що дітям дозволено все [338]. Нарешті, дослідники ювенальної юстиції встановили, що в американському підлітковому середовищі перші кроки до участі в злочинності дорослих були зроблені під час навчання у школі. На це прямо звертає увагу

відомий фахівець з даної проблеми професорка Л. Фінлі. Вона довела це багатьма юридичними фактами, що увійшли до розповсюдженого в середовищі американських правоохоронців США дослідження «Довідник зі шкільної злочинності» (2014) [296].

Однією з найважливіших причин підліткової злочинності органи ювенальної юстиції США вважають те, що вона виникає у тих родин, де батьки не тільки не займаються вихованням дітей в позитивному дусі, а й затягують своїх нащадків до злочинного середовища. Тому наприкінці 2012 року Цільова група ювенальної юстиції, створена Генеральним прокурором Е. Холдером, здійснила загальне широке обговорення проблем захисту інтересів дітей, чий конституційні права були порушені. Основою для цього міроприємства слугували матеріали чотирьох наукових конференцій в містах Балтімор, Альбукерк, Майямі та Детройт з листопаду 2011 року по квітень 2012 року.

Під час цих конференцій Цільова група, до якої увійшло тринадцять провідних педагогів, правознавців і лікарів, обговорювала проблеми виявлення дітей, які є жертвами або свідками насильства, і надання їм психологічної підтримки. У ході слухань було вироблено п'ятдесят шість рекомендацій, загальне спрямування яких сформульовано наступним чином: «Ми повинні мобілізувати ресурси на національному та місцевому рівнях в підтримку вчителів, медичних працівників, співробітників поліції, працівників ювенальної юстиції та інших, які працюють з дітьми та їх сім'ями. Наші рекомендації забезпечують шлях для ефективного здійснення політики, практики і процедур, спрямованих на те щоб тримати дітей в безпеці від насильства» [283]. А втім, міністерство юстиції США і нині по більшості звертається до вирішення проблем покарання неповнолітніх правопорушників на підставі історичного досвіду засновників незалежної американської держави.

Незважаючи на рекомендації вищеназваної комісії, відомі американські соціологи підліткової злочинності Дж. Кармайкл і Г. Бургос вважають, що система боротьби проти правопорушень з боку неповнолітніх осіб, яка здійснюється відповідно до загальнодержавного курсу вдосконалення правової

політики, має суто каральне спрямування. Особливо непокоїть цих учених та обставина, що виправлення неповнолітніх правопорушників гальмує расистський підхід до ув'язненої молоді, адже афроамериканці у в'язницях гнобляться значно частіше, ніж білі в'язні. До того ж Кармайкл і Бургос за результатами своїх досліджень зробили ґрунтовні висновки про те, що неповнолітні злочинці афроамериканського походження мають незрівнянне більші можливості потрапити до тюрми на довічне ув'язнення, ніж білі підлітки [252, с. 628-629].

Колишній Президент Обама першим серед очільників американської держави виказав власне розуміння проблеми покарання молоді засобами кримінального правосуддя. Це було зроблено ним 16 липня 2015 року під час відвідання федеральної виправної установи для в'язнів-чоловіків в місті Ель Рено.

Обама звернув увагу на те, що серед ув'язнених багато молодих людей і вказав: «Ці молоді люди, які вчинили помилки, не дуже відрізняються від тих, що здійснював і я, так само, як і від помилок, які зробили багато молодих людей. Різниця в тому, що у них не було, так би мовити, підтримуючих структур, не було другого шансу, не було ресурсів, які дозволили б їм пережити ці помилки». Президент також підкреслив, що подвоєння кількості ув'язнених в США в порівнянні з вісімдесятих роками минулого століття, пояснюється винесенням занадто суворих вироків, і це потребує гуманізації пенітенціарної системи, особливо для молоді.

За словами Б. Обами, масове взяття молодих правопорушників під варту – не найрозумніший спосіб боротьби зі злочинністю. Він нагадав, що в'язниці в США обходяться платникам податків в 80 мільярдів доларів щорічно і закликав Конгрес прийняти законопроект про реформу пенітенціарної системи, спрямовану на пом'якшення покарання для неповнолітніх злочинців, які здійснили не стільки кримінальні злочини, скільки адміністративні правопорушення. Разом з тим, президент підкреслив, що особи, винні в злочинах насильницького характеру, повинні залишатися за ґратами в ім'я безпеки американського суспільства [128].

Як професійний юрист, Б. Обама розуміє, що реформування пенітенціарної системи є невідкладною потребою [226]. Проте буремний натиск у вирішенні

цього питання не доцільний. Про це свідчить підхід до такої проблеми державної кримінальної політики, як розвиток інституту пробації. В основі його юридичної природи лежить відстрочка виконання кримінального покарання у вигляді позбавлення волі. Цей інститут був перенесений в кримінальне право США із загального права Великобританії. За сто п'ятдесят років існування пробація зазнала ряд докорінних змін. Нині вона являє собою певний відхід держави та її кримінальної юстиції від курсу на посилення кримінальних покарань в боротьбі зі злочинністю. Проте для питання про цілі і завдання пробації характерна неясність, оскільки в кримінальних кодексах окремих штатів американської федерації закріплено різнобій стосовно формулювання сутності цього правового інституту [205, с. 5-6].

Взагалі, слід завжди пам'ятати, що федеральний державний устрій США надто суттєво і різноманітно впливає на практичні заходи правоохоронців різних американських штатів до боротьби проти підліткової злочинності. Особливо кричущою є проблема усунення відмінностей між законом і місцевою практикою покарання молоді за не надто тяжкі правопорушення, спостерігається у корінного населення, яке утворило 560 племінних громад, що мешкають в резерваціях [314, с. 393].

Слід сказати, що з моменту виникнення американської держави щодо корінного населення діє так звана «індіанська політика». Її складовою частиною якої є кримінально-правова політика федерального уряду і урядів окремих американських штатів щодо молодих аборигенів, які проживають у резерваціях. Особливості ж індіанської політики, особливо стосовно придушення кримінальної злочинності в місцях розселення племінних груп індіанців, проаналізовані в ряді праць українського дослідника В.М. Калашникова. Він встановив, що племена, які проживають у резерваціях, тільки формально-юридично мають право на формування свого уряду, на вироблення і виконання законів, на встановлення податків, на проголошення громадянства племені, на ліцензування та регулювання практично всіх видів діяльності. Саме тому у жебрацькому середовищі індіанців, що мешкають в резерваціях, підлітки здійснюють

різноманітні кримінальні злочини.

Закони США і окремих американських штатів начебто не мають сили на території резервацій, де активно діють племінні суди і правоохоронні органи, які, однак, перебувають під невсипущим наглядом з боку осіб, що втілюють и серед індіанців державну кримінальну політику, жорстоку до молодих аборигенів. Населення резервацій не може вирішити такі специфічні проблеми, як втрата культури і традицій, загроза індіанському суверенітету, наркоманія і алкоголізм, погана якість освіти, безробіття, бідність, асиміляція та ін. Внаслідок цього серед молодих аборигенів досить високий рівень злочинності, яка в ряді випадків носить специфічно «індіанський» характер.

За провини проти американського правопорядку неповнолітніх мешканців резервацій могли б засуджувати племінні суди, проте влада усіх штатів практично не визнає індіанський суверенітет і без поблажливості піддають молодих аборигенів караючій силі кримінального закону [63; 64; 65; 67]. Одним словом, заклики Президента Б. Обама до гуманізації кримінальної політики стосовно молоді не торкаються проблеми індіанського населення. Найчастіше йдеться про положення афроамериканської молоді. Саме стосовно неї та частина урядовців, що репрезентують пенітенціарну систему, намагаються проявляти гуманізм.

Незалежно від політичних уподобань, ліберальні та консервативні політики федерального рівня позитивно сприйняли висловлення Обама і оголосили про необхідність скасувати спеціальні суди для неповнолітніх правопорушників. Вони виходять з того, що такі судові органи занадто суворо ставляться до підлітків, особливо афроамериканського походження. З цього приводу британський кримінолог Р. Бенекос, автор дослідження «Протиріччя ювенальної юстиції та делінквентності», пише, що у США система правосуддя щодо неповнолітніх схожа на правосуддя, яке застосовують для осудження дорослих злочинців. За таких умов, до переліку підліткових правопорушень кримінального характеру віднесені протизаконні вчинки адміністративного характеру. В якості прикладів він згадує порушення правил дорожнього руху, дрібне хуліганство, розпивання спиртних напоїв у заборонених місцях (стадіони, вулиці, сквери, парки,

громадський транспорт), розповсюдження порнографічних матеріалів та ін. [243, с. 101]

Зрозуміло, що державна бюрократична машина працює у США так само повільно, як і в багатьох інших країнах світу. Тому поки що не відчуваються дійсно позитивні наслідки діяльності створеного генеральним прокурором Е. Холдером Управління юстиції щодо реалізації прийнятої 2012 року «Програми правосуддя стосовно неповнолітніх та профілактики правопорушень за підтримки медичних центрів з контролю і профілактики захворювань» [281]. Однак американські правоохоронці мають продовжувати заходи з реалізації державної кримінальної політики, які мають не стільки каральний, скільки виховний характер. Основною метою їхньої діяльності визнано курс на «підрив соціальної основи утворення молодіжних банд і допомогу підліткам, які мають закінчити середню школу і стати успішні члени громади» [426, с. 433]. У той же час уряд США намагається на федеральному рівні вдосконалити систему пенітенціарних закладів для якої характерні великі негативні проблеми.

3.4 Криза пенітенціарної системи США та спроби вдосконалення державної політики утримання засуджених

У наш час навіть в найрозвинених країнах світу спостерігаються кризові явища у галузі функціонуванні тюремних закладів. Особливо характерне це явище для пенітенціарної системи США, де федеральна влада намагається провести низку реформ, спрямованих на позитивні зміни в утриманні засуджених злочинців. Досвід Америки у цьому напрямку вирішення кричущих соціальних проблем може стати в нагоді і для нашої держави, адже уряд України нещодавно ухвалили дві постанови: «Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції» та «Про ліквідацію територіальних органів управління Державної пенітенціарної служби та утворення територіальних органів Міністерства юстиції».

Як повідомляв УНІАН, наприкінці минулого року міністр юстиції

П. Петренко серед головних завдань відомства на 2016 рік назвав початок реформування системи виконання покарань: «2016 рік стане роком початку реформи пенітенціарної служб». Зокрема, за його словами, необхідно законсервувати або ліквідувати ряд тюрем, утримання яких економічно недоцільно. Міністр юстиції оголосив, що в Україні є 148 в'язниць, розрахованих на утримання 230 тисяч засуджених осіб, але загалом в місцях позбавлення волі перебувають 70 тисяч таких людей, у результаті чого вказані державні заклади напівпорожні.

В Мін'юсті вважають, що потрібно провести інвентаризацію і відібрати ті установи, які можна швидко і безособливих затрат відремонтувати, щоб в них переселити в'язнів. Решту ж тюремних установ слід законсервувати, а потім через публічні конкурси продати непотрібні приміщення і на виручені гроші побудувати в'язниці європейського зразку. Крім того, зазначав міністр, необхідно змінити структуру пенітенціарної системи, яка до сих пір залишається напіввійськовим правоохоронним органом. Він підкреслив, що «пенітенціарна служба повинна бути цивільним органом, основна мета діяльності якого полягає у перевихованні, соціалізації і повернення до нормального життя людини, що потрапила за ґрати» [126].

Дійсно, у наш час проблема вдосконалення пенітенціарної системи турбує майже всі країни цивілізованого світу, де ув'язнені особи тимчасово викреслені з соціальної системи. У той же час їхнє утримання лягає великим тягарем на економіку навіть найрозвинених країн, оскільки сучасні мінародно-правові стандарти утримання засуджених злочинців не передбачають обов'язкову участь цих людей в будь-яких видах праці. Це є особливо важливою проблемою для США.

Слід вказати, що у США дуже суворі закони, відповідно до яких тюремне ув'язнення загрожує правопорушникам навіть за ті незначні проступки, за які в більшості інших розвинених країн призначають лише штраф [317, с. 401]. Згідно з даними Бюро судової статистики Міністерства юстиції США [(Bureau of Justice Statistics of the United States Department of Justice, 2012), у 2009 році чисельність

ув'язнених у всіх виправних закладах становила 1 613 740 осіб. Під наглядом органів, відповідальних за виправлення правопорушників, того ж року перебувало 7,225,800 дорослих громадян, що склало близько 3,1% всього дорослого населення США [309, с. 2-3]. Серед правопорушників, що перебували у тюрмах у 2013 році, чисельність жінок становила 18% [310, с. 13].

Дана статистика вражає, якщо врахувати той факт, що населення США становить менше п'яти відсотків світового населення, а кількість ув'язнених американців становить 25% від загальної кількості людей, що перебувають у пенітенціарних установах всіх держав світу [77]. Навіть Китай, населення якого в чотири рази перевершує кількість населення США, займає лише друге місце з чисельності ув'язнених (там у тюрмах утримують 1,6 мільйона чоловік). Замикає ж складений Міжнародним центром тюремних досліджень довгий список з 218 країн, де є тюрми, невеличка республіка Сан-Марино, де при населенні в 30000 чоловік є всього один ув'язнений [87].

Сполучені Штати займають перше місце і в іншому, не менш важливому списку, в якому країни розміщені за кількістю ув'язнених на душу населення. Там на кожні 100 000 громадян припадає 750 осіб, що тимчасово або довічне перебувають за ґратами федеральних та місцевих в'язниць. Єдиною іншою великою країною, яка наближається до цих показників, є Росія, де на кожні 100 000 чоловік припадає 627 ув'язнених. У той же час в Англії цей показник дорівнює 151 особі; в Німеччині – 88, в Японії – 63. Взагалі ж середній показник ув'язнених для всіх країн світу становить 125 осіб на кожні 100 000 чоловік, що вшестеро менше за американський показник [350].

Нині пенітенціарна система США передбачає складну систему перебування ув'язнених у тюрмах. Весь термін знаходження правопорушників у місцях позбавлення волі можна розподілити на кілька етапів, що відрізняються один від одного різними умовами утримання: від найсуворіших до пільгових. Ці види режимів здавна існують в тюремній системі США. При тому посадовці американських пенітенціарних закладів користуються досвідом англійської системи покарання, але удосконаленої відповідно до американських

умов [431, с. 45].

США мають розгалужену систему установ, які виконують покарання. На кожному рівні діє власна система карних закладів: федеральні виправні установи, установи штатів і муніципальні в'язниці. У веденні федерального міністерства юстиції та управлінь виправних установ штатів знаходяться в'язниці (states and federal prisons, reformatories), виправні установи – тюремні ферми і майстерні (prison farms), центри прийому, діагностики та класифікації ув'язнених (reception, diagnostics, and classification centers, correction centers), а також спеціальні медичні установи: тюремні лікарні і центри для лікування алкогольної та наркотичної залежності.

Слідчі в'язниці (jails), а також виправні установи (community based confinement facilities, residential facilities), призначені для реабілітації та ресоціалізації правопорушників, підвідомчі муніципалітетам і окружним владі.

Кожному пенітенціарному закладу присвоєно рівень безпеки від 1 до 4. Для них встановлено різні категорії утримання засуджених осіб, а саме: для неповнолітніх і малолітніх злочинців; для молодих і дорослих злочинців; для дорослих злочинців; для осіб, які відбувають короткострокове позбавлення волі; виправні установи для жінок; громадські центри нагляду за злочинцями; медичні центри, що надають допомогу злочинцям. Крім того, є класифікація в'язниць за рівнем охорони [318, с. 24]. В'язниці максимальної безпеки забезпечені посиленою охороною для протидії будь-якому можливому бунту засуджених.

Виправні заклади місцевого підпорядкування (restitution centers, prerelease, work release, study release centers) мають рівень безпеки 1 або 2. Більше 50% знаходяться там правопорушників мають дозвіл без супроводу на певний час залишати територію для роботи за наймом або навчання будь-якої професії

Тюрми та інші виправні установи четвертого і третього рівнів безпеки знаходяться під юрисдикцією штатів або федерального уряду. У цих пенітенціарних установах також існують підрозділи з більш м'яким режимом, відповідним другого рівня.

Максимальний рівень охорони передбачено для того, щоб ізолювати

засуджених від один від одного, а також від співробітників. У подібних закладах містяться найбільш небезпечні злочинці. Камери в них зачинені дверми з електронною сигналізацією. Ув'язнені одягнені в спеціальну уніформу і ходять строем до їдальні і на роботу.

Тюрми середнього рівня безпеки мають озброєну охорону, але в них немає високих стін. Засуджені в цих в'язницях можуть виводитися для робіт за межі в'язниці. Місцеві ж в'язниці призначені для утримання найменш небезпечних злочинців, засуджених за не дуже небезпечні порушення громадського порядку і дрібні крадіжки.

Установами, що виконують покарання неповнолітніх правопорушників є молодіжні реформаторії і виховні школи. У них встановлюється відносно м'який, в порівнянні зі звичайними в'язницями для повнолітніх осіб, режим утримання. У деяких штатах існують пенітенціарії або центри денного утримання молодих правопорушників, від яких не можна чекати нових порушень основ американського правопорядку. Неповнолітні засуджені перебувають в них протягом дня і мають працювати і навчатися, а на ніч ці молодики відправляються додому. Такий порядок суттєво знижує негативні наслідки позбавлення волі юнаків і навіть ефективно протидіє рецидиву в молодіжному середовищі [77].

Вважається, що рівень утримання ув'язнених в США незрівнянно вищий, ніж в більшості інших країн світу, що є закономірним, адже стан американської економіки дозволяє надавати в'язням набагато кращі умови харчування, лікування, розміщення у камерах, ніж, скажімо, у пенітенціарних закладах України. У виправних установах типу «максі-максі», відомих по голлівудським фільмам, все обладнане електронними засобами контролю і спостереження задля реалізації курсу на цілковиту ізоляцію в'язня. Він перебуває в камері-одиначці, обладнаної душем і туалетом, відкритим майданчиком для прогулянок і вправ, отримує посилене харчування, але страждає від того, що не може спілкуватися з подобними собі людьми. Проте і в Америці наявні крайнощі режиму утримання в'язнів, адже у тюрмах деяких штатів є камери на 60-80 чоловік, змушених до постійно перебувати у тісному спілкуванні один з одним. У той же час є великі

проблеми з утриманням людей в'язнів за так званою системою «максі-максі». Така система скорочує до мінімуму фізичні незручності життя людей за ґратами, але моральні страждання доведені до максимуму [269].

За переконанням багатьох дослідників, для тюремної системи США притаманна антигуманність, що стала її наявною ознакою з того часу, коли тільки зароджувалася американська державність. Парадокс даної антигуманної системи в тому, що її сформували наприкінці XVIII століття духовні авторитети Суспільства друзів, релігійної конфесії квакерів штату Пенсільванія, які будували масову свідомість у дусі братської любові до ближнього. Квакерські лідери, земляки Б. Франкліна, всупереч власним ідеям гуманізму домоглися введення для значної частини території США антигуманної пенсільванської системи утримання в'язнів [379, с. 54].

Слід вказати, що особливості управління пенітенціарними установами США значною мірою залежить від впливу гендерного чиннику. Так, в тюремних установах працюють 68% чоловіків і 32% жінок, з яких 72% білих чоловіків і 66% білих жінок. Решту працівників тюремних закладів становлять афроамериканці. Для працівників пенітенціарної системи характерна рання психологічна втома від важких умов роботи, постійної напруги, стресів і загрози нападу з боку ув'язнених. За даними Національного інституту виправлення, у осіб, що прослужили в виправних установах більше двадцяти років, тривалість життя знижується до 58 років. За таких умов вони можуть вкрай суворо ставитися до тих в'язнів, які постійно проявляють агресивну поведінку щодо персоналу тюрем.

Особливістю пенітенціарної системи США є також і расово-етнічний склад злочинців. Так, частка чорношкірих становить лише 13% населення США, а їхня частка серед ув'язнених становить 37%. Не дивно, що расизм в пенітенціарній системі ускладнює виправлення злочинців, адже по відношенню до білих частіше застосовуються більш м'які вимоги. До того ж білі частіше можуть сподіватися на умовно-дострокове звільнення [458, с. 62-64].

Американський кримінолог М. Мауер ще 1999 року приготував для Комісії США з цивільних прав повідомлення «Криза молодих афроамериканських

чоловіків і системи кримінального правосуддя». У ньому він вказав на наступне: «Витоки кризи системи кримінального правосуддя у галузі осудження афроамериканських чоловіків виникли в глибинах історії. На жаль, незважаючи на прогрес у відході від расової упередженості в багатьох сферах життя суспільства, положення чорношкірих чоловіків, які підпали під дію системи правосуддя, явно погіршилася. Хоча ситуація у цій сфері в багатьох відношеннях тривожна, є деякі підстави для обережного оптимізму. адже спостерігаються певні запрограмовані урядом зміни у політиці в галузі кримінального правосуддя» [360, с. 1-2].

На початку нашого століття великою проблемою для тюремної системи США стає те, що уряд США взяв курс на скорочення бюджетних витрат на різні соціальні програми. Тому фінансування в'язниць постійно скорочується, і найбагатша країна світу вже не в змозі підтримувати минулий відносно високий рівень облаштування правопорушників у місцях обмеження їхньої свободи [87].

У більшості досліджень з багатомісячної еволюції пенітенціарної системи США вказано, що американські тюрми на зорі американської незалежної державності були покликані вирішувати одне завдання – карати зло.

Вважається, що у наш час ставлення до ув'язнених начебто змінилося на краще, і в'язниця перестала бути місцем покарання, а стала центром перевиховання [268]. Однак існують певні сумніви щодо такого висновку, адже й нині система утримання засуджених в тюрмах повторює ті зразки, які були притаманні американській пенітенціарній системі у добу її виникнення. Інакше кажучи, традиції двох систем виправлення засуджених, які виникли у незалежних США під впливом англійської системи покарання засуджених осіб, продовжують існувати в демократичній і правовій американській державі.

Перша з вказаних систем, пенсільванська, полягає в тому, що в в'язниці створюється особливий режим усамітнення і мовчання. Пенітенціарій спеціально пристосований до реалізації системи мовчання, звуки кроків заглушуються пробковими доріжками, в'язні і адміністрація повинні розмовляти напівголосно. Засуджені містяться в одиночних камерах. Колективна праця забороняється,

прогулянки організуються поодинокі в ізольованих ділянках двору пенітенціарія, контакти з зовнішнім світом повністю виключаються. За найменші порушення застосовуються тілесні покарання. Ця система надає на засудженого потужне страхітливе вплив, пригнічує його психіку [349].

У 1820 році в США (м. Оберн) виникла нова тюремна система, в якій була зроблена спроба ослаблення негативних властивостей пенсільванською тюремної системи. Обернська тюремна система була також створена релігійною сектою, котра виходила з того, що в основі злочинності лежить лінь, неробство, прагнення людини ухилитися від роботи. Ув'язнені вночі містилися в окремих камерах, а вдень залучалися до роботи в загальних приміщеннях. Система абсолютного мовчання збереглася, проте спільне утримання днем в майстернях, на роботах і роз'єднання на ніч по камерах послаблювала негативний ефект впливу пенсільванської системи на психіку засуджених.

Зрозуміло, що після звільнення колишні правопорушники дуже важко знаходять своє нове місце в суспільстві, яке іноді вороже зустрічає колишніх в'язнів. З цього приводу відомий американський кримінолог К. Ворден писав у дослідженні «Злочин, покарання і реабілітація: проблема рецидивізму» наступне: «Якщо ми будемо переслідувати тих, хто раніше був засудженим кримінальним злочинцем, він після звільнення з тюрми не отримає нічого, крім відмовлення від робочого місця, так потрібного для нього та його родини. У результаті така особа має передбачуване повернутися до злочинної поведінки, щоб знайти засоби для існування. Ми не можемо надалі робити так, оскільки це є аморальним. Колись на нашому дикому американському Заході, ув'язнені, що звільнилися з виправного закладу, отримували з камер зберігання речей власну зброю, з якою вони мали новий шанс на життя. Сьогодні ув'язнені, що звільнилися, стикаються з проявами громадського засудження за вчинки, за які вони жалкують, але не можуть нічого змінити. Люди залишаються людьми. Вони будуть зіпсувати своє життя, якщо ми будемо переслідувати їх» [467].

На жаль, багато громадян США вимагають більш жорстоких покарань для правопорушників та напівтюремного режиму нагляду за минулими

кримінальниками [207]. Їхня точка зору найкращим чином була сформульована відомим американським державним діячем Е. Гувером, який утворив і багато років очолював Федеральне Бюро Розслідувань. Він заявляв: «Злочинці – це не просто правопорушники. Це покидьки, що знаходяться на самому дні суспільства, щури суспільства, непотріб суспільства, покидьки в людській подобі, брудні типи, які живуть злочинністю, відчайдушні шибайголови, набрид, що вцілів від тюремних камер і продовжує безжальну різанину, спрути соціального дна. Ці вигнані з суспільства професора злочинного світу процвітають серед мороку злочинності, боліт і трясовини страждань, страхітливого віроломства і зради, потурання продажних політиканів, чому сприяють сентиментальне скиглення, сльозливі сентименти дурних, як осли, дорослих ідіотів. Треба покінчити з цими телячими ніжностями» [194].

Очевидно, що заклики відомого всім американцям Гувера знаходять і нині певний відклик у суспільстві [244]. Це є природним для американського суспільства, адже США, відповідно до засад їхнього конституційного права, є єдиною країною у світі, яка здавна додержується догми про те, що американська держава не була, не є і ніколи не буде соціальною. Цього вимагає панівна в Америці протестантська етика, яка виключає будь-які прояви мілосердя до осіб, котрі зробили замах на головне право «правильних» американських громадян, на «святенність» і «недоторканість» приватної власності.

Особливо руйнівними для масової суспільної свідомості у США є наслідки утримання у тюрмах правопорушників, присуджених до страти. На неї протягом тривалого часу у так званих «коридорах смерті» американських тюрем чекають майже 3 700 чоловік. Нині смертна кара не погрожує в'язням тюрем Канзасу, Орегону, Мену, Нью-Гемпширу, Колорадо, Північної Дакоти та деяких інших штатів. У Вайомінгу, Монтані, Пенсільванії осіб, засуджених до вищої міри покарання, практично не страчують. Проте є й штати американського Півдня, де смертна кара є звичайною мірою покарання злочинців ще за часів існування у США рабовласництва. Там місцева Феміда і нині демонструє расистський характер відправлення правосуддя. Ось чому афроамериканці становлять більше

половини всіх страчених, хоча серед населення країни їх частка становить не більше 15%. Крім того, слід мати на увазі, що дослідження американських вчених радикального напрямку науки кримінальної політики впевнюють у тому, що є прямий зв'язок покарання з рівнем матеріального становища засуджених, що належать до низів суспільства [251, с. 589-590].

Відомо, що ефективність системи покарання правопорушників у цивілізованому світі визначається ресоціалізацією засуджених, під якою слід розуміти тривалий процес впровадження комплексу психолого-педагогічних, економічних, медичних, юридичних та організаційних заходів, спрямованих на формування у кожного засудженого здатності і готовності до включення після відбуття покарання в звичайні умови життя суспільства. Такий процес передбачає засвоєння елементарних норм, цінностей і знань, необхідних для того, щоб бути включеними в життя суспільства. Поки що зразком такого явища є відповідний досвід, накопичений у США. Там участь у виправленні в'язнів беруть різноманітні організації, а саме:

1) Американська виправна асоціація (The American Correctional Association), яка є професійною багатофілійною організацією, представники якої головним чином зосереджені на наданні консультаційних послуг працівникам виправних установ;

2) Американська тюремна асоціація (The American Jail Association), зареєстрована в якості національної некомерційної організації, що добровільно надає допомогу керівникам в'язниць США; 3) Національний інститут виправних установ (National Institute of Corrections), який є підрозділом Департаменту юстиції США, якому належить надавати підтримку федеральним, державним і місцевим виправним установам, які працюють з дорослими засудженими особами;

4) Каліфорнійська коаліція допомоги жінкам-ув'язненим (California Coalition for Women Prisoners);

5) Центр по роботі з сексуальними правопорушниками (Center for Sex Offender Management), який є відомим в якості багатофілійної урядової

організації, що сприяє посиленню громадської безпеки шляхом вдосконалення системи попередження сексуальних злочинів;

6) Виправний консорціум по боротьбі з ВІЛ, СНІД і ТБ (Correctional HIV Consortium), що позиціонує собі як некомерційна організація, спроможна надавати якісні консультаційні послуги в'язням і медперсоналу в області попередження епідемій цих захворювань, можливих у тюрмах;

7) Корпорація виправних послуг (Correctional Services Corporation), яка контролює діяльність понад двадцяти приватних виправних і слідчих установ США;

8) Тюремний омбудсмен (The Prisons Ombudsman), до обов'язків якого входить незалежний розгляд будь-яких скарг ув'язнених;

9) Організація «Зупинити насильство над ув'язненими» (Stop Prisoner Rape), яка присвятила себе боротьбі проти насильства над ув'язненими чоловіками і жінками, а також наданню;

10) Рада керуючих виправних установ для неповнолітніх (The Council of Juvenile Corrections Administrators); 11) Американська організація «Сім'ї проти обов'язкового мінімуму» (Families Against Mandatory Minimums), яка проводить політику розсудливості при винесенні вироку; 12) Організація «Матері за відновлення справедливості щодо наших дітей» (Mothers Reclaiming Our Children), створена, щоб надавати підтримку сім'ям, які зазнали несправедливого розгляду в органах правосуддя [49].

Слід вказати, що засуджені правопорушники, які перебувають у в'язницях середнього і мінімального рівнів охорони, можуть користуватися послугами соціального працівника, адвоката, психіатра, шкільного вчителя або університетського викладача, брати участь у відправленні релігійних обрядів і т.д. [432, с. 112-114]. Соціальна робота з особами, які підлягають кримінальному переслідуванню, починається ще на стадії підготовки до судового процесу. За завданням судді, соціальні працівники збирають інформацію про затриману особу та про його найближче оточення і готують довідку для судового засідання.

У виправних установах США розроблена низка програм, що мають на меті

зниження рівня злочинів, в яких беруть участь соціальні працівники. Робота з засудженими починається відразу ж після надходження до виправної установи. Соціальний працівник спільно з іншими службами проводить діагностику новоприбулого засудженого з метою підбору для нього індивідуальної програми.

Метою соціальної роботи в умовах виправних установ є доведення до ув'язненої особи догми про необхідність змінити їх долю [169]. Соціальні працівники допомагають засудженим усвідомити це через повсякденну роботу з ними, яка спрямована на припинення проявів насильства, сексуальних посягань, азартних ігор, расових конфліктів і зловживань наркотиками і алкоголем.

Наступний етап роботи соціальних працівників з ув'язненими полягає у прищепленні їм навичок, корисних не лише за ґратами, а й після виходу на волю, коли ці люди мають пошукати роботу, житло, продукти харчування, транспорт та ін. Водночас соціальні робітники намагаються встановити зв'язки з родичами в'язнів, щоб заручитися їхньою підтримкою у подоланні негативних наслідків тимчасового перебування засудженої особи поза межами сім'ї. Головна мета програм – допомогти засудженим за участю соціального працівника проаналізувати свою поведінку і прийняти відповідальність за скоєний злочин.

Відповідно до кримінальної політики США, особливо пильний нагляд за ув'язненими здійснюється представниками служби умовного звільнення. Її соціальні працівники збирають інформацію про правопорушників шляхом проведення бесід з клієнтом та його жертвами, аналізують його контакти з власною родиною і роботодавцем. Про отримані юридичні факти сповіщають суддів, щоб допомогти їм прийнятті рішення про умовно-дострокове звільнення правопорушника. У разі позитивного рішення судді, ув'язнений потрапляє у відання соціального працівника і включається в певну програму по здійсненню соціального нагляду. Вплив цієї програми на реалізацію засад кримінальної політики США відчувається певним чином саме у позитивному дусі.

У США існує програма «Відшкодування завданих збитків». В цьому випадку йдеться про крадіїв, які на очній зустрічі з жертвою під керівництвом соціального працівника проводять обговорення умов відшкодування завданих

потерпілому збитків. Діяльність соціального працівника спрямована на нагляд за кожним його підопічним, а загальна кількість таких осіб, що закріплені за кожним соціальним працівником, доходить до майже тридцяти чоловік. Таким чином, соціальним працівникам належить важлива роль і виправленні засуджених і повернення їх в суспільство. Слід, однак, мати на увазі, що вищевказане по більшості виглядає суто теоретично, оскільки на практиці пенітенціарна система США має комерційний характер. Вона спрямована на те, щоб в'язні не лише заробляли на власне утримання поза ґратами, а й приносили господарям в'язниць великий грошовий прибуток.

Нині тюремна система США активно використовує примусову, рабську працю. Її річний оборот пенітенціарної системи перевищує 70 мільярдів доларів. Більшість в'язниць у США – приватні. Близько 18 корпорацій охороняють 10.000 ув'язнених в 27 штатах. Зрозуміло, що їхні власники зацікавлені лише у зиску, тому окрім державних дотацій на утримання ув'язнених комерсанти заробляють великі гроші на експлуатації засуджених.

Тюремний промисловий комплекс є величезною структурою, яка має будівельні компанії, інвестиційні будинки на Уолл-Стріт, компанії поставки сантехніки, компанії постачання харчовими продуктами, озброєну охорону, власні торгові виставки, з'їзди, веб-сайти та інтернет-каталоги. Компанії, які володіють і керують в'язницями, таборами, слідчими ізоляторами або центрами реституції, підписують контракт з федеральним урядом, урядом штату або окружною владою. Вони зобов'язуються утримувати певну кількість в'язнів відповідно до державних стандартів безпеки. На кожного ув'язненого керуюча компанія отримує з бюджету гарантовану суму грошей. У таких закладах майже виключені будь-які намагання в'язнів бунтувати проти низької заробітної платні. Робочу силу приватних тюремних закладів становлять вихідці з бідних верств населення США. Вони виробляють 100% всіх військових касок, бронежилетів, сорочок, брюк, наметів, рюкзаків і фляжок для збройних сил США, 98% від ринку монтажних інструментів, 36% побутової техніки, 30% навушників, мікрофонів, мегафонів і 21% офісних меблів, а також авіаційне і медичне обладнання та

багато іншого.

Не дивно, що річний дохід однієї з найбільших американських тюремних корпорацій, Виправної корпорації Америки, становить 1,7 мільярда доларів. Для захисту інтересів свого бізнесу приватні тюремні компанії активно використовують лобістів, за допомогою яких проводять вигідні приватним тюрмах закони через парламент. Одним з них став «Закон трьох страйків», в якому сформульовано вимоги суддям щодо призначення злочинцеві вкрай жорстокого покарання (аж до довічного позбавлення волі) незалежно від тяжкості правопорушення, якщо правопорушник попав до суду втретє у власному житті [46].

Американські правозахисні організації звертають увагу на те, що великий бізнес ввів нову форму нелюдської експлуатації через отримання прибутку з в'язнів, в основному афроамериканців та латинос, які працюють у тюрмах за безцінь. Магнати, які інвестували в тюремну промисловість, не повинні турбуватися про страйки, оплату страхування по безробіттю та про відпустки. Всі їхні працівники у тюрмах ніколи не спізнюються, не є відсутніми через сімейні проблеми. Вони не в змозі відмовлятися від роботи, оскільки такі вчинки в'язнів караються замкненням в одиночних камерах на досить тривалий термін. Нарешті, оплата праці в'язнів є просто жебрацькою, оскільки на рахунки цих осіб вносять лише 25 центів за годину виконання трудових обов'язків.

Зрозуміло, що від тюремного бізнесу в захваті такі «монстри» транснаціонального бізнесу, як IBM, Boeing, Motorola, Microsoft, AT & T, Wireless, Texas Instrument, Dell, Compaq, Honeywell, Hewlett-Packard, Nortel, Lucent Technologies, Intel, Northern Telecom, TWA, Revlon і навіть Pierre Cardin. Проте останнім часом частка ув'язнених, які утримуються в приватних в'язницях, скорочується [298]. Державці деяких штатів впевнені у тому, що слід припинити діяльність приватних в'язниць, які орієнтовані на отримання прибутку за рахунок введення системи рабської праці у цих закладах. Тому адміністрація приватних в'язниць відмовляється від виконання виховних функцій, особливо стосовно виправлення молоді, яка теж перебуває у приватних пенітенціарних

зкладах [396].

Навіть простий огляд особливостей пенітенціарної проблеми США має доводити до висновку, що скорочення бюджетних витрат на утримання в'язнів має на меті не стільки виховання правопорушників у дусі поваги до закону, скільки вичавлення з них «королеви» буржуазної системи господарювання – прибутку. Він є метою діяльності осіб, відповідальних за функціонування великого тюремного комплексу найбагатшої країни світу, а й навіть у тих тюремних закладах, де в основному перебувають засуджені до страти люди, які не можуть бути викристаними в господарському житті місць позбавлення волі. Їхнє утримання в суворих туремних умовах є ще однією великою проблемою розвитку кримінально-правової політики США.

3.5 Проблема страти в американській кримінальній політиці

Відомо, що США є єдиною великою країною цивілізованого світу, в якій на регулярній основі протягом чотирьох століть застосовують смертну кару для злочинців. Не випадково Папа Римський Франциск на початку 2016 року звернувся до своєї пастви, яка у світі дорівнює одному мільярду чоловік, у тому числі – до американців, з проханням підтримати ідею скасування смертної кари у всьому світовому просторі. Папа оголосив наступне: «Звертаюся до совісті всіх правителів для того, щоб був досягнутий міжнародний консенсус щодо скасування смертної кари. Пропоную тим з них, хто є католиками, зробити цей сміливий і зразковий жест: не виносити жодного смертного вироку в цей святий Рік милосердя» [121].

Відомо, що серед усіх соціальних і правових благ особистості життя розглядається як основна цінність, оскільки в разі смерті людини всі інші права і свободи втрачають свій сенс. Тому кримінальна заборона на позбавлення людини життя свідчила про готовність американської держави всебічно охороняти дане благо. Однак архаїчні підвалини цього процесу було закладено ще у колоніальну добу американської державності, і це вимагає реформування кримінальної

політики у галузі охорони життя громадян США [98, с. 5-7]. Ось чому в сучасному науковому загалі США розгорнулися дискусії стосовно міри відплати злочинцям за позбавлення людини життя та за інші тяжкі злочини правопорушників. Саме це і привертає особливу увагу до пенітенціарної системи Америки з боку правознавців інших країн світу, особливо – європейських.

Фахівці з кримінально-правової політики цивілізованих країн світу сприймають пенітенціарний досвід США відповідно до поглядів французького політичного діяча А. де Токвілля, автора всесвітньовідомої праці «Демократія в Америці», який ознайомився з американськими тюремними закладами в 1831 році [3]. Токвілля високо оцінив зусилля американських можновладців щодо виправлення правопорушників. Однак реальний стан речей у цьому прояві життя американського суспільства нині прямо протилежний добі його перебування в Америці, особливо якщо йдеться про системне позбавлення злочинців їхнього життя. У цьому впевнені провідні американські фахівці з кримінології, які під керівництвом за М. Тонрі створили фундаментальний «Підручник зі злочину і покарання» (2000) [436].

Вперше в історії США смертна кара шляхом повішення на шибениці була здійснена у Вірджинії ще 1608 року. Ім'я першого страченого у такий спосіб американця – Джордж Кендалл. Вирок за вбивство, винесений йому, відповідав нормам кримінального законодавства метрополії. На той час у Великій Британії не знали іншої важкої кримінальної санкції. До того ж у колоніях Британської Америки, які згодом стали Сполученими Штатами, довгострокове тюремне ув'язнення не передбачалося [250]. Американські дослідники історії смертної кари підрахували загальну кількість страчених осіб за всю історію США і встановили, що по лютий 2011 року у такий спосіб було позбавлено життя 16 340 осіб.

Деякі особливості покарання американських злочинців смертною карою певним чином були проаналізовані українським ученим Є.Ю. Полянським. Він вважає, що принцип федералізму, який обумовлює існування в США двох рівнів законодавства: федерального та законодавства штатів, призводить до того, що

«законодавство США про призначення покарання є специфічним та не має певних аналогів» [125, с. 1]. Цей висновок є цілком обґрунтованим, проте він потребує уточнення, якщо йдеться про те, яким чином державна кримінальна політика впливає на процедури покарання осіб, присуджених до страти за вбивство.

Унікальною особливістю застосування смертної протягом майже чотирьох століть є те, що цей акт в якійсь мірі нагадує виставу в театрі, на якій і нині присутні глядачі, і яку транслюють теле- і радіоканалами. Яскравий приклад такої «вистави» наводить видатний американський історик права і публіцист Д. Бурстін у книзі «Американці: колониальний досвід». Бурстін писав: «Збереглася розповідь очевидця про те, що передувало страти вбивці Джеймса Моргана в Бостоні в 1686 році. У порятунок душі злочинця Моргана, чия кара була призначена на 11 березня, в присутності засудженого сказані були три чудові проповіді: дві в день Господній і одна прямо перед стратою. За мить до петлі, дивлячись на труну, яка мала прийняти його останки, Морган до кінця відіграв свою роль в обряді. Використовуючи останню можливість, він звернувся до присутніх з проповіддю, такою, яка могла належати йому одному. У записі, зробленому кимось із очевидців, вона виглядає так: «Я молю Бога, щоб стати мені застереженням вам всім, і про те, щоб я був останнім, хто так іде з життя. Вмираючи, готуючись через кілька хвилин постати перед Господом, молю Його, щоб ви почули слова мої. Остерігайтеся пияцтва, поганої компанії і понад усе цінуйте добрі настанови. Не відвертає вух від того, що говорить Господь, як я це робив. Коли я ще ходив до обідні, то, трохи відійшовши від храму, вже починав грішити і тішити хтиві бажання моєї плоті. Йой, коли б я міг ступити на шлях добра в цю коротку мить, поки я не покинув цей світ і не пішов в небуття! Прислухайтеся до моїх слів нині, коли я йду! Так умудрить вас доля моя, і моліть Господа, щоб він охороняв вас від гріха, що привів мене до смерті!»» [22, с. 23-24].

У США на сьогоднішній день смертний вирок практикується в 36 штатах. Цю міру покарання також застосовують федеральні судді [303]. Всього існує п'ять способів позбавлення злочинця життя: смертельна ін'єкція, газова камера, електричний стілець, повішення і розстріл. Найпопулярнішою вважається

смертельна ін'єкція. На другому місці знаходиться електричний стілець. Розстріл в Америці не популярний. Повішення і газова камера в ХХІ столітті не застосовувалися, хоча в законах штатів передбачаються нарівні з іншими способами умиротворення. Тільки в штаті Небраска єдиним способом позбавлення життя був електричний стілець аж до 2008 року. У всіх інших адміністративних одиницях американської федерації засуджені самі могли вибирати спосіб відходу з життя [267].

Виконання смертної кари продовжує традиції колоніальних часів. Засуджений має право на останню вечерю та останню промову безпосередньо перед смертю. Сам процес покарання стратою здійснюється в присутності свідків, серед яких обвинувач, адвокат і родичі жертв. Обов'язкова наявність священника. Нарешті, у деяких тюрмах практикується присутність роззяв, які знаходяться там, наче на сеансі в кінотеатрі.

На відміну від дуже скорої «церемонії» повішення, яку практикували пращури американців, нині злочинці чекають на проведення смертного вироку протягом багатьох років [129, с. 700]. Так, злочинець С. Вільямс, на прізвище «Туки», був засуджений до смертної кари за вбивства, здійснені 1979 року. Виконання вироку він чекав чверть століття. Цей час Вільямс присвятив тому, що намагався переконати молодих американців порвати з гангстерськими бандами і почати нове життя. Він дев'ять разів номінувався на Нобелівську премію: п'ять – за мирні заклики і чотири – за його літературні твори. Президент США Дж. Буш-молодший нагородив «Туки» премією за «участь у пенітенціарних програмах». Проте він відхилив прохання злочинця про помилування, і його страта відбулася 13 грудня 2005 року в присутності родичів жертв Вільямса.

Приклади «театралізації» смертної кари протягом тривалого часу викликали без особливого успіху протести тих американців, які були впевнені, що таким чином не можна сприяти боротьбі зі злочинністю. Під тиском цих людей навіть Верховний суд США мав звернутися до досвіду вирішення вказаної проблеми в інших розвинених країнах світу, передусім – до досвіду колишньої метрополії, яка «перенесла» власне кримінальне законодавство до колоній в Америці.

Смертна кара в Великобританії застосовувалася з моменту утворення держави до середини ХХ століття (остання страта жінки відбулася в Сполученому Королівстві в 1948 році, а злочинця чоловічої статі – в 1964 році). У 2003 році Великобританія ратифікувала 13-й протокол Європейської конвенції з прав людини, який повністю забороняє смертну кару. Тому 1 лютого 2004 року, згідно цьому протоколу, в Сполученому Королівстві була скасована смертна кара за будь-яких обставин.

Взагалі, тема страти, її правомірності або неправомірності як міри покарання людини за злочин, для Європи є однією з найбільш суспільно значущих юридичних і етичних проблем. Не дивно, що на застосування цієї міри покарання в Європейському Союзі зробили вплив думки відомих інтелектуалів, таких, як французький філософ і письменник А. Камю і англійський письменник А. Кестлер, котрі з усією гостротою і актуальністю поставили перед суспільством проблему правомірності такого виду покарання («Роздуми про смертну кару»). Їхнє осудження страт злочинців відобразилося також на ставленні американського суспільства до смертної кари, і 2008 року Верховний Суд США спромігся визначити найбільш важливі підстави для застосування смертної кари у всіх судах, окрім федеральних. За його рішенням, надалі смертна кара могла бути призначена лише за тяжке вбивство, але ні в якому разі за будь-які інші види злочинів.

Слід вказати, що призначення судами будь-яких штатів США такої міри покарання, як страта, не тягне за собою автоматичне виконання приговору, і вирок проходить декілька стадій перевірок. Окрім того, присуд до страти супроводжується обов'язковим апеляційним переглядом. У разі залишення вироку без змін, суд призначає засудженому дату страти. Однак і в цьому випадку засуджений може звернутися з клопотанням про habeas corpus у федеральний суд (це окремий вид провадження федеральних судів по перевірці смертних вироків, винесених судами штатів) [293]. Процедура оскарження смертного вироку на підставі habeas corpus виявляється доволі ефективною, оскільки у цьому порядку скасовується не менш ніж 20% судових рішень. Що ж стосується «остаточного

вирішення» проблеми скасування смертної кари у США, можна повністю погодитися з висновком вітчизняного дослідника Є. Полянського про те, що «в найближчому майбутньому смертна кара в США не буде скасована або визнана неконституційною. Проте її застосування і надалі буде обмежуватися на користь довічного позбавлення волі без права помилування» [125].

Відомо, що в минулому столітті однією з великих проблем суспільного життя американських громадян була дискусія про доцільність смертної кари. Багато людей вважають, що, якщо людина вбиває іншу людину, буде правильним піддати злочинця дії біблійного принципу «око за око» [79, с. 88]. Інші вважають, що смертну кару слід розглядати як жорстоке і незвичайне покарання, котре забороняють положення Конституції США. Є й певна кількість людей, які вважають, що смертна кара повинна розглядатися в залежності від конкретного випадку [235, с. 8].

Відповідно до федерального законодавства, смертна кара може бути призначена за низку тяжких злочинів, наприклад, за вбивство федерального службовця, вчинене торгівцями наркотиків. Позбавлення волі може бути призначене на різні терміни, причому через систему абсолютного складання покарання за сукупністю злочинів ці строки набагато перевищують середню тривалість життя громадян США. Встановлюється можливість винесення невизначених вироків, де покарання передбачається в межах якогось терміну з наданням особливим комісіям права вирішувати питання про умовно-дострокове звільнення засудженого. Така кримінальна політика американського уряду і можновладців окремих штатів викликає спротив з боку значної кількості громадян США, які є прибічниками руху за скасування смертної кари.

Слід мати на увазі, що 1967 року в США був встановлений мораторій на виконання смертних вироків, що призвело до утворення своєрідної «черги смертників». Оскільки мораторій не мав офіційного значення, а суди штатів виносили нові смертні вироки, в 1972 році Верховний суд США визнав смертні вироки, винесені на основі чинних тоді кримінальних законів штатів, в якості «жорстоких і незвичайних» заходів покарання, що суперечать VIII поправці до

Конституції. Суд рекомендував штатам переглянути їх законодавство з тим, щоб більш точно визначити умови призначення смертної кари як виняткової міри покарання [344].

Супротивники смертної кари кажуть, що цей захід не має ніякого стримуючого впливу на злочини. Навпаки, він надає уряду США і урядам окремих штатів право помилково розпоряджатися людським життям і увічне соціальну несправедливість, непропорційно орієнтовану на людей небілого кольору шкіри, а також на громадян, які не в змозі дозволити собі послуги дійсно професійних адвокатів [422].

Слід вказати, що питання про бюджетні витрати на здійснення смертного вироку злочинцеві або його довічне ув'язнення в сучасній Америці є двосічним інструментом для прибічників або супротивників цих заходів. Тюремна статистика засвідчує, що ціна виконання смертної кари є більш важкою для бюджету, ніж вартість ув'язнення. Так, у Північній Кароліні одна лише страта злочинця коштує два мільйони шістсот тисяч доларів, а в штаті Техас – два мільйони триста тисяч доларів. До того ж одна лише Каліфорнія витрачає дев'яносто мільйонів доларів на рік для утримання злочинців у камерах смертників, що незрівнянне дорожче, ніж утримання такої ж кількості злочинців, які перебувають на звичайному режимі ув'язнення [280].

Єдності ж підходів владних структур різних американських штатів до вирішення проблеми смертної кари і досі не має. Юридично страта базується на кримінальному законодавстві штатів. Норми ж федерального закону, що передбачає страту за найбільш тяжкі злочини, майже не застосовуються. Ось чому кожен штат доволі самостійно визначає коло осіб, до яких можна застосовувати смертну кару, а також способи виконання покарання. Це визначено федеральною Конституцією, відповідно до якої уряду США конституційне заборонено вимагати від органів влади штатів застосування федерального кримінального законодавства [369].

Чинне кримінальне законодавство дев'ятнадцяти штатів скасувало смертну кару, але тридцять один штат все ще має її у власному арсеналі покарань

злочинців їхню страту. У більшості штатів кримінальні закони передбачають смертну кару за вбивство першого ступеня, тобто за вбивство при обтяжуючих обставинах. Проте у штатах Каліфорнія, Делавер, Айдахо, Кентуккі, Міссурі, Міссісіпі, Нью-Джерсі, Нью-Гемпшир, Північна Кароліна, Орегон, Юта, Вашингтон, Вайомінг і Джорджія кримінальний закон не містить опису і навіть простого переліку такого роду обтяжуючих обставин.

У низці штатів смертна кара може бути призначена не тільки за вбивство першого ступеня, а й за інші тяжкі злочини. У штатах Колорадо і Арканзас смертна кара призначається за державну зраду; в Каліфорнії – за зраду, умисну аварію та за лжесвідчення, у Флориді – за перевезення наркотиків і вбивство на сексуальному ґрунті, в Луїзіані – за зґвалтування дітей від 12 років, а в Міссісіпі піддають страті за повітряне піратство [17, с. 33-35].

Найбільша кількість смертних вироків виносяться судами південних штатів. При тому вирок до страти виносять переважно афроамериканцям, що є проявом расизму, який вкоренився у цьому регіоні ще на зорі американської державності [404, с. 10-11]. Певні позитивні зрушення у напрямку запобігання расистським проявам в діяльності американської системи правосуддя спостерігалися наприкінці минулого століття [348]. Тоді відомий криминолог М. Мауєр, автор аналітичного дослідження «Криза системи кримінального правосуддя у зв'язку з осудженням молодих афроамериканських чоловіків», яке було підготовлене на замовлення Комісії США з цивільних прав, писав наступне: «Хоча ситуація у цій сфері в багатьох відношеннях тривожна, є деякі підстави для обережного оптимізму, адже спостерігаються певні запрограмовані урядом зміни у політиці щодо здійснення кримінального правосуддя» [360, с. 10]. Проте невдовзі американські сенатори, автори акту «Слухання у підкомітеті з Конституції, федералізму і права власності Комітету з судової системи Сенату Сполучених Штатів на першій сесії сто сьомого Конгресу» (13 червня 2001 року), оголосили, що «поки не можливо ліквідувати диспаритет в засудженні до страти білих і чорношкірих американців, який зводиться до того, що страчених афроамериканців більше, ніж білих покараних злочинців» [280]. Дійсно, дані

статистики про масштаби і динаміку застосування смертної кари в США підтверджують цей висновок [298], але носії політичної влади Америки у жодному разі не готові відмовитися від застосування цього остаточного заходу, спрямованого на захист правопорядку від злочинних зазіхань нижчих верств населення.

Аналіз основних напрямків розвитку і впровадження кримінально-правової політики США, здійснений з урахуванням американських та вітчизняних наукових здобутків, дозволяє зробити низку узагальнень з даного приводу, які виглядають наступним чином:

1. Розвиток кримінально-правової політики Сполучених Штатів, який здійснювався протягом століть, певним чином демонстрував прагнення держави захистити основні права і свободи громадян через застосування багатого арсеналу заходів боротьби проти злочинності. При цьому виокремлювалися різні напрямки кримінально-правової політики, які, однак, являли собою нерозчленовану єдність. У цій системі завжди виділялася закономірна послідовність формування основних напрямків правоохоронної діяльності, відповідна конкретному стану справ в державі та суспільстві. Нині вона виглядає наступним чином: 1) боротьба проти корупції в вищих органах влади американської федерації і окремих штатів; 2) пошук найбільш важливих інструментів боротьби проти організованої злочинності; 3) попередження злочинності неповнолітніх американців, серед яких дорослі правопорушники черпають майбутні кадри злочинних співтовариств; 4) діяльність з удосконалення пенітенціарної системи; 5) вирішення проблеми застосування смертної кари за тяжкі злочини, яка не відповідає сучасній ситуації боротьби проти злочинності в цивілізованому світі.

2. Основні напрямки кримінально-правової політики США вперше були окреслені в працях «батьків-засновників» американської держави та розвинуті в їхній правозастосовній діяльності. З цього приводу найбільш глибокі думки були сформульовані Дж. Вашингтоном, Дж. Медісоном і Т. Джефферсоном. Саме вони обережно виказали думки про те, що колонізація північноамериканського континенту супроводжувалося проникненням зі Старого Світу всіх соціальних

«хвороб», які призвели до поширення в Америці різних видів злочинності. При тому перші американські президенти, як практики державотворення, зосередилися в основному на пошуках засобів припинення корупції у середовищі американських посадовців і питаннях перетворень жорстокої пенітенціарної системи, яка була спадком колишньої метрополії.

3. Оскільки корупція з давна викликала стурбованість громадян США змовою політичної еліти та великого бізнесу стосовно порядку управління соціального-економічними відносинами, першими заходами новонародженої держави антикримінального характеру були антикорупційні міроприємства. Практика переслідування хабарництва на федеральному рівні була узагальнена 1853 року чинним і нині Федеральним законом «Про попередження обманів в Казначействі Сполучених Штатів».

Спроби уряду США послідовно втілювати антикорупційну політику були відображені прийняттям Федерального закону «Тілмана» (1907), який забороняв будь-які пожертвування приватних компаній на адресу політичних партій у зв'язку з виборами, Федеральний закон про «Хабарництво державних посадових осіб і свідків» (1926) і Федерального закону «Сарбейнса-Окслі» стосовно підприємництва, що мало виключати намагання бізнесменів вирішувати власні проблеми шляхом підкупу державних посадовців (2002). Проте і нині в соціально-економічному середовищі США проявляється синдром корупції, тобто комплекс логічно поєднаних між собою симптомів даної «хвороби», якими є вплив ринкових відносин, панування найвпливовіших корпорацій, протизаконна діяльність олігархічних кланів і безконтрольність вищих посадовців.

4. Найбільшої загрозою для правопорядку в США американські можновладці нині вважають організовану злочинність. На їхнє «подання» фахівці з кримінальної політики розробили три моделі наступу на злочинні угруповання: 1) модель позасудового терору, для якої характерний відмови від кримінального закону і законності в цілому; 2) репресивна модель, що характеризується верховенством політики над законом і зневажливим ставленням до прав людини; 3) гуманістична модель, в рамках якої реалізується цілісне розуміння злочинності,

визнання прав людини найвищою соціальною цінністю, турбота про ресоціалізацію засуджених і т. д.). На практиці ж кримінальна політика США являє собою «суміш» другої та третьої моделей.

Враховуючи результати досліджень учених з протидії організованим злочинності, законодавці ще 1970 року ввели до дії Федеральний «Закон про контроль над організованою злочинністю в США». Нині він відомий як «Статут RICO», на основі положень якого двадцять дев'ять штатів прийняли власні «Статути RICO». На жаль, інші штати ще відсторонюються від прийняття подібних, які б свідчили про уніфікацію законодавства, потрібного для однакового підходу суб'єктів американської федерації до кримінальної політики США.

5. Політики федеральної влади США щодо неповнолітніх правопорушників є важливим напрямком загальнодержавної кримінальної політики. Проте у ній і досі відчуваються пережитки старовинної політики боротьби проти злочинності неповнолітніх осіб, наріжним камінням філософії якої були переважно каральні заходи.

Дійсно науковий підхід до вироблення державної політики боротьби проти злочинності підлітків вперше запропонувала лише адміністрація Президента Р. Ніксона. Тому нині у США чинна низка правових актів, спрямована на гуманізацію засобів перешкоджання злочинності в молодіжному середовищі. Основну роль у спробах виправити неповнолітніх правопорушників відіграє Федеральний закон «Про підліткову злочинність та профілактику боротьби проти неї» (1968). На підставі цього закону діє «Програма правосуддя стосовно неповнолітніх та профілактики правопорушень за підтримки медичних центрів з контролю і профілактики захворювань» (2012). Однак Президент Б. Обама визнав, що результати дії цієї програми поки що невтішні.

6. Результати кримінально-правової політики в значному ступені відображені в функціонування пенітенціарної системи. У виправних установах США розроблена низка програм, що мають на меті зниження рівня злочинів, в яких беруть участь соціальні працівники. Вони допомагають засудженим

усвідомити це через повсякденну роботу з ними, яка спрямована на припинення проявів насильства, сексуальних посягань, азартних ігор, расових конфліктів і зловживань наркотиками і алкоголем. Однак результати роботи соціальних працівників не дуже втішні тому, що велику проблему для впровадження державної кримінальної політики становить скорочення бюджетних витрат на утримання в'язниць, внаслідок чого взято курс на масову приватизацію тюремних установ.

Суто комерційні заходи з реформування пенітенціарної системи у приватизованих тюремних установах на практиці являють собою продовження традицій пенсільванської або обернської системи жорсткого утримання в'язнів. Це означає, що в'язні перебувають під тиском тюремного промислового комплексу, який очолили великі корпорації. Не випадково американські правозахисні організації звертають увагу на те, що великий бізнес здійснює нелюдську експлуатацію в'язнів, в основному афроамериканців, латиноамериканців та індіанців, які працюють у тюрмах за безцінь.

Висновки до розділу 3

На переконання багатьох американців, вінцем кримінально-правової політики США має бути регулярне застосування смертної кари для злочинців. Архаїчні підвалини цього процесу, який практикується в тридцяти шести штатах, було закладено ще у колоніальну добу американської державності. Виконання смертної кари і нині здійснюється відповідно до старовинних ритуалів. Цей ритуал дещо змінюється лише відповідно до того, яким способом злочинця позбавляють життя. Цим способами є смертельна ін'єкція, газова камера, електричний стілець, повішення і розстріл.

Супротивники смертної кари з числа правозахисників впевнені, що цей захід увічнює соціальну несправедливість, непропорційно орієнтовану на людей небілого кольору шкіри, а також на громадян, які не в змозі дозволити собі послуги дійсно професійних адвокатів. Під їхнім тиском 1972 року Верховний суд США визнав смертні вироки, винесені на основі кримінальних законів окремих штатів, в якості «жорстоких і незвичайних» заходів покарання, що суперечать VIII поправці до Конституції, і рекомендував штатам більш точно визначити умови призначення смертної кари як виняткової міри покарання. Проте рекомендації вищого органу судової влади американської федерації значною мірою залишилися без відповідної реакції органів влади низки штатів.

Як бачимо, для сучасної американської державності характерні спроби практичного оновлення правового підґрунтя кримінальної політики, але ці заходи стосуються скоріше форми, а не сутності цієї системної реальності. Тому-то використання американського досвіду кримінально-правової політики в процесі докорінного перестрою державної політики України стосовно боротьби проти будь-яких проявів злочинності є досить складним і неоднозначним процесом. Проте шлях України до сітового простору демократичних і правової держав вимагає від нашого громадянського суспільства слідувати тим зразкам політики боротьби проти злочинності, які протягом чотирьох століть розвивалися у Сполучених Штатах.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове розв'язання наукового завдання, що полягає в комплексному дослідженні напрямів кримінально-правової політики США, її формування та реалізації. До основних результатів, сформульованих на підставі дослідження законодавства, наукових джерел і правозастосовної практики, належать такі положення:

1. Визначено методологію науки кримінально-правової політики США, в рамках якого долається розрив між різними сферами дослідження, викликаний вузькою спеціалізацією науковців. Вона є системою категорій і понять, опора на які дозволяє досліджувати і практично застосовувати закономірності боротьби зі злочинністю шляхом використання певної сукупності методів пізнання даної проблеми. Ці методи мають бути розподілені на філософсько-світоглядний, загальнотеоретичний, спеціально-теоретичний, конкретно-науковий рівні.

Встановлено, що для наукового дослідження кримінально-правової політики слід використовувати загальні принципи методології наукового дослідження, а саме: принцип єдності теорії і практики; принцип об'єктивності; принцип всебічності дослідження; принцип єдності історичного і логічного; принцип системності; принцип детермінізму; принцип діалектичного розвитку; принцип достовірності.

На філософсько-світоглядному рівні методології формується синтетичне знання про об'єкт дослідження кримінально-правової політики. Фундаментом методології науки кримінально-правової політики США є понятійно-категорійний апарат, який створюється для визначення пріоритетів в осягненні суспільних відносин, врегульованих за допомогою норма права. Серед основних понять боротьби зі злочинністю вирізняється термін «кримінальна політика», який використовувався у США з часів проголошення їхньої незалежності задля визначення стратегії подолання і попередження злочинності в суспільстві.

2. Обґрунтовано, що політикою протидії злочинності слід вважати не лише практичну діяльність щодо її запобігання, а й формування ідеології захисту

правопорядку від кримінальних посягань. Політика запобігання злочинності повинна бути єдиною за своєю суттю і призначенням, що обумовлено єдиними завданнями, цілями і принципами, на яких вона ґрунтується. Зміст кримінальної політики США, її цілі і завдання відображаються в кримінальному законодавстві.

Зазначено, що США завдає цивілізованому людству певні стандарти кримінально-правової політики, яка ось вже чотири століття демонструє нерозривну єдність із загальним процесом державотворення. Тому правова система США навіть нині зберігає пережитки загального права Британської імперії, яка колись була метрополією США. У результаті учені США відносять до законодавчої основи кримінальної політики джерела не лише юридичного, а й історичного характеру. При цьому США ще й досі не мають федерального кримінального кодексу в його загальноприйнятому розумінні, але 1948 року Конгрес переглянув чинне законодавство і вніс норми права, якими регулюється боротьба зі злочинністю, до 18 титулу Зводу законів США. На жаль, ці норми за характером є казуїстичними, описовими та застарілими.

3. Досліджено зародження основних засад американської кримінально-правової політики. Нині США залишається лідером світового співтовариства, проте саме у цій країні традиційно спостерігається зростання рівня злочинів. Це змусило уряд США взяти на себе політичне керівництво з переслідування всіх видів кримінальної злочинності ще за часів правління президента Дж. Кеннеді, який намагався зробити ідеї автора Декларації незалежності США Т. Джефферсона керівництвом до впровадження суворої, але гуманної кримінальної політики.

4. Проаналізовано концепції щодо системної боротьби за захист громадян від натиску криміналітету. Їхні концепції характеризує значна історична обумовленість та логічна наступність. Прибічники теорії природного права людей на гуманне поводження з боку держави, впевнені, що злочинці можуть розраховувати на гуманізм з боку правоохоронних органів держави. Прагматичний погляд на державну кримінальну політику був висловлений К.Н. Луелліном, засновником школи юридичного реалізму. Прихильник етичного

обґрунтування права Р. Дворкін «підправив» теорію природних прав людей, оголосивши, що без організованого насильства держави над злочинцями не можна зберегти чинний американський правопорядок. Проте багато фахівців з кримінальної політики підтримують дію старовинної теорії відплати злочинцям з боку держави, що відповідає інтересам можновладців США.

Для американської кримінально-правової політики характерна для більшості учених США, але нині в цій державі посилюється напрямок радикальної критики основ боротьби проти злочинності. На чолі цього напрямку дослідників є професор А. Девіс. На її переконання, кримінальна політика є класовою, такою, що обмежила природні права громадян за допомогою кримінально-правових засобів, посилені расистським характером кримінального законодавства і правозастосовної практики.

5. Проаналізовано та узагальнено розвиток кримінально-правової політики США протягом тривалого історичного періоду розбудови державності призвів до виокремлення таких напрямів її реалізації: 1) боротьба проти корупції в вищих органах влади; 2) пошук інструментів боротьби проти організованої злочинності; 3) попередження злочинності неповнолітніх американців; 4) діяльність з удосконалення пенітенціарної системи; 5) вирішення проблеми застосування смертної кари за тяжкі злочини.

Корупція в США має давні історичні корені. Майже всі американські дослідники сходяться на тому, що це злочинне діяння пронизує всю історію американської державності. Тому ще Дж. Вашингтон висловив скептицизм щодо успіхів у боротьбі проти проявів корупції в вищих органах федеральної влади.

На жаль, США не може оголосити про дійсно позитивні наслідки впровадження антикорупційної політики, адже цьому заважають наступні явища: вплив ринкових відносин, панування найвпливовіших корпорацій, протизаконна діяльність олігархічних кланів і безконтрольність вищих посадовців. Відомо, що наприкінці 1990-х років американське суспільство струшувала низка скандалів, причиною яких стала протизаконна діяльність гігантів національної економіки. Тому для контролю за діяльністю комерційних підприємств у США 1977 року

було прийнято Федеральний закон «Про іноземні корупційні практики». З 1986 року діє Федеральний закон «Про контроль за відмиванням грошей», який передбачає покарання для державного службовця, котрий бере участь у відмиванні доходів, здобутих злочинним шляхом, аж до позбавлення волі на строк до 10 років. У 1998 році цей акт доповнили Федеральним законом «Проти міжнародного хабарництва».

6. Визначено, що основну загрозу для правопорядку США становить організована злочинність. Більше того, нині американське суспільство перебуває під тиском злочинності транснаціонального характеру, оскільки США, як всесвітній «геополітичний гравець», не в змозі відгородитися від зовнішнього світу.

Нині американські фахівці виокремлюють три різні моделі організованої злочинності – етнічну, ієрархічну і злочинність у сфері підприємництва. Очевидно, що боротьба з організованими групами потребує обрання моделей реалізації державної кримінально-правової політики. Таких моделей є три: 1) модель позасудового терору, для якої характерний відмови від кримінального закону і законності в цілому; 2) репресивна модель, що характеризується верховенством політики над законом і зневажливим ставленням до прав людини; 3) гуманістична модель, в рамках якої реалізується цілісне розуміння злочинності, визнання прав людини найвищою соціальною цінністю, турбота про ресоціалізацію засуджених. На практиці ж виявляється, що кримінально-правова політика являє собою «суміш» другої та третьої моделей.

7. Висвітлено особливості кримінально-правової політики щодо неповнолітніх. Встановлено, що початкові спроби вирішувати проблеми покарання неповнолітніх відбулися у XIX століття зі створенням молодіжних реформаторів, тобто виправних закладів для підлітків-правопорушників. Проте науковий підхід до вироблення державної політики США стосовно обмеження злочинності юнаків вперше запропонував Президент Р. Ніксон, за правління якого було прийнято Закон «Про підліткову злочинність та профілактику боротьби проти неї». Проте тільки Президент Б. Обама першим серед очільників

американської держави 2015 року звернув увагу на сучасне розуміння проблеми покарання злочинної молоді засобами кримінального правосуддя.

8. Обґрунтовано, що перетворення кримінально-правової політики, яка є одним з основних напрямків державної політики США, має бути зразком для України, яка прямує до світової спільноти демократичних і правових держав. Зрозуміло, що вітчизняна кримінально-правова політика є генеральним напрямком діяльності держави по боротьбі зі злочинністю специфічними кримінально-правовими засобами. Однак на фоні відповідного американського досвіду стає очевидним наступне: а) в українській кримінальній політиці переважає саме кримінально-правова спрямованість, тоді як відсутня єдина науково-обґрунтована стратегія боротьби проти злочинності, котра має бути неодмінною складовою загальної правової політики; б) запорукою успіху демократичної кримінально-правової політики України має бути цілеспрямована боротьба держави проти корупції у вищих ешелонах вітчизняної влади, що лише оголошено, але не впроваджено; в) в основу кримінально-правової політики України покладено систему принципів, яка має на меті забезпечення побудови та реалізації демократичної у своїй основі політики боротьби проти організованої злочинності, але на практиці це виглядає як «судомні спроби» придушити лише окремі кримінальні угруповання; г) майбутнє України пов'язане з тим, яким чином буде впроваджено гуманну правову політику щодо засудження неповнолітніх правопорушників; д) відповідно до основ конституційного права України, потрібна лібералізація кримінального законодавства, що відповідає українським духовно-моральним традиціям, згідно з якими суд повинен бути швидким, правим і милостивим, що насправді відсутнє; е) нашій державі потрібна демократизація пенітенціарної системи, яка зведена до скасування чинної системи ув'язнення зсуджених злочинців, але натомість поки що нічого не здійснено.

9. З метою вдосконалення кримінального законодавства України з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду запропоновано доповнити КК України ст. 167-1 «Зловживання обов'язком з догляду підопічного в спеціальній навчально-виховній установі для дітей» наступним змістом: «Зловживання та/або

невиконання, неналежне виконання службових обов'язків посадової особи в умовах, коли вона повинна була і могла вчинити дії, які входять в коло її службових обов'язків, що спричинило підопічному тяжкі наслідки, - карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Актуальні проблеми кримінального права: навч. посіб. / В. М. Попович, П. А. Трачук, А. В. Андрушко, С. В. Логін. К.: Юрінком Інтер, 2009. 256 с.
2. Александров Ю. Ю. Вулична злочинність. URL:http://leksika.com.ua/11691118/lega_l/vulichna_zlochinnist (дата звернення: 05.04.2017 р.)
3. Альчук М. Сучасна філософсько-правова методологія // Вісник Львівського університету: Філософські науки. 2008. N 11.
4. Аптекер Г. О природе демократии, свободы и революции / под ред. В.В. Мшвениерадзе. М.: Прогресс, 1970. 320 с.
5. Афанасьев Н. Н. Насильственная преступность в США и уголовно-правовая борьба с ней : дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.08. 208 с. URL: <http://lawtheses.com/nasilstvennaya-prestupnost-v-ssha-i-ugolovno-pravovaya-borba-s-neu> (дата звернення: 08.05.2018 р.)
6. Бавсун М. В. Уголовно-правовое воздействие: идеология, цели и средства реализации : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.08. Омск, 2013. 39 с.
7. Бастрыкин А. И. Борьба с организованной преступностью в США // Правоведение. 1992. № 3. с. 74 - 80
8. Баулін Ю. В. Огляд авторефератів докторських дисертацій з кримінального права, захищених в Україні в період з 2001 по 2008 роки // Альманах кримінального права : збірник статей. вип. 1 / ред. П. П. Андрушко, П. С. Берзін. К. : Правова єдність, 2009. 424 с.
9. Беджанова Т. Е. Особенности противодействия экстремизму в Соединенных Штатах. 2015. URL: <http://jurlib.ru/kriminalnoje-pravo/266-osobennosti-protivodeyst-viya-ekstremizmu-v-soedinennyh-shtatah-ameriki.html> (дата звернення: 07.04.2017 р.)
10. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях / сост. и предисл. В. С. Овчинского. М. : ИНФРА-М, 2004. 184 с.
11. Беленький В. П. Порівнянність понять, що характеризують предмети порівняння у кримінальному законодавстві Великобританії, США та України // Право та суспільство. 2015. N 4. Ч. 3.

12. Бельсон Я. М., Ливанцев К. Е. История государства и права США. Л. : Наука, 1982. 167 с.
13. Бермус А. Г. Введение в гуманитарную методологию: монография. М. : Канон+; Реабилитация, 2007. 336 с.
14. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США / В. Бернхем. К. : Вид-во «Україна», 1999. 554 с.
15. Богатирьов І. Г., Богатирьова О. І., Пузирьов М. С. Запобігання пенітенціарній злочинності в Україні : посібник. К. : Дакор, 2014. 96 с.
16. Богатирьов І. Г., Копотун І. М., Пузирьов М. С. Порівняльне кримінально-виконавче право : навч. посібник. К. : Інститут кримінально-виконавчої служби, 2013. 140 с.
17. Болатаев Д. Н. Применение и исполнение смертной казни в США : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М., 2003. 166 с. URL: <http://www.dsl ib.net/ kriminal-pravo/primenenie-i-ispolnenie-smertnoj-kazni-v-ssha.html> (дата звернення: 10.04.2017 р.)
18. Большой юридический словарь / под ред. А. Я. Сухарева, В. Д. Зорькина, В.Е. Крутских. М. : ИНФА–М, 1998. 790 с.
19. Брайнин Я. М. Источники уголовного права капиталистических государств. К. : КГУ, 1970. 90 с.
20. Бурдо Е. П. Наказание по общему праву Англии, Уэльса и США (сравнительно-правовое исследование) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 Казань, 2007. 207 с.
21. Бурстин Д. Американцы: демократический опыт / пер. с англ. под общ. ред. и с коммент. В. Т. Олейника. М. : Прогресс-Литера, 1993. 832 с.
22. Бурстин Д. Американцы: колониальный опыт / пер. с англ. под общ. ред. и с коммент. В. Т. Олейника. М.: Прогресс-Литера, 1993. 480 с.
23. Бурстин Д. Американцы. Национальный опыт / пер. с англ.; послеслов. Шестакова В. П.; коммент. Балдицына П. В. М. : Прогресс-Литера, 1993. 624 с.
24. Введение в правовую систему США / С. В. Боботов, И. Ю. Жигачев и др. М. : Норма, 1997. 333 с.

25. Великий энциклопедический юридический словарь / за ред. Ю. С. Шемшученка. К. : Юрид. думка, 2007. 990 с.

26. Власихин В. А. Основные черты правовой систем США Россия и Америка в XXI веке // Электронный журнал ИСКРАН. 2007. № 3.

27. Власихин В. А. Служба обвинения в США: закон и политика. М. : Юридич. лит-ра, 1981. 176 с.

28. Война за независимость и образование США / под ред. Г. Н. Севастьянова. М.: Наука, 1976. 552 с.

29. Воронин Ю. А. Тенденции современной буржуазной уголовной политики. Уголовно-правовые и криминологическо-профилактические аспекты : дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.08. Свердловск, 1983. 346 с. URL: <http://lawtheses.com/tendentsii-sovremennoy-burzhuzaznoy-ugolovnoy-politiki-ugolovno-pravovye-i-i-kriminologo-profilakticheskie-aspekty>. (дата звернення: 11.10.2017 р.)

30. Воронцов Б. С. Полиция и проблемы преступности в капиталистических странах / Б.С. Воронцов, Б.И. Гарбуз, В.М. Гиленсен, Г.И. Мачковский. М.: ВНИИ МВД СССР, 1977. 193 с.

31. Геворгян В. М. Организованная преступность в США. М. : Прогресс, 1980. 185 с.

32. Гиленсен В. М. Преступность в США и попытки правительства добиться ее сокращения // Информационный сборник «За рубежом». № 14. М. : ИНИОН, 1977. 62 с.

33. Гиленсен В. М. Федеральное бюро расследований США. М., 1979-1981. Ч. 1. 52 с. Ч. 2. 60 с.; Ч. 3. 64 с.

34. Гишинский Я. Девиантология. Социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений». Спб. : Юридич. Центр Пресс, 2004. URL: http://ashaucheba.u/v218/%0%B3%0%B8%0BB%0%B8%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%8%D0%B9_%1%8F.%D0%80%5%page=29 (дата звернення: 15.06.2018 р.)

35. Гревцева А. Ю. Тенденции современной уголовной политики // Современное общество и право. Научно-практический журнал. Госуниверситет

УНПК. N 3 (4). 2011. с. 79-84.

36. Гревцов О. В. Уголовная политика современной России и предупреждение преступности : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Спб., 2000. 182 с. URL: http://www.dissercat.com/content/ugolovna_ya-politika-sovremen_oi-rossii-i-preduprezhdenie-prestupnosti (дата звернення: 02.05.2017 р.)

37. Гусева Л. А. Антикоррупционная политика в Соединенных Штатах Америки. URL: <http://www.studfiles.ru/preview/1701152> \ (дата звернення: 07.08.2017 р.)

38. Гуценко К. Ф. Уголовная юстиция США (Критический анализ право-вых институтов, обеспечивающих уголовную репрессию). М. : Юрид. лит., 1979. 208 с.

39. Гуценко К. Ф., Головкин Л. В., Филимонов Б.А. Уголовный процесс западных государств. М.: Изд-во «Зерцало-М», 2002. 528 с.

40. Гуценко К. Ф. Уголовный процесс основных капиталистических государств (Англия, США). М. : Университет дружбы народов, 1969. Вып. 1. 207 с.

41. Давид Р. Основные правовые системы современности / пер. с франц. В. А. Туманова. Москва : Прогресс, 1988. URL: http://lib.ru/PRAWO/r_ene.txt (дата звернення: 10.05.2017 р.)

42. Демидова Л. М. Кримінальне право в системі наукових знань: методологічні проблеми та перспективи. С.104-107. URL: http://dspace.nulau.edu.ua/bitstream/123456_789/7067/1/Demidova_104.pdf (дата звернення: 10.11.2017 р.)

43. Денисова Т. А. Кримінальне покарання та реалізація його функцій : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2010. 44 с.

44. Департамент Юстиции Соединенных Штатов и Адвокатская Служба Соединенных Штатов имеют полномочия на контроль за соблюдением уголовнонаказуемых положений антимонопольных законов. URL: <http://podelise.ru/docs/index-25556726-2.html> (дата звернення: 09.05.2018 р.)

45. Джефферсон Т. Автобиография. Заметки о штате Виргиния. Л. : Наука,

1990. 314 с.

46. Докторов Т. Тюремная система США использует рабский труд. URL: <http://www.km.ru/world/2013/12/12/ekonomicheskaya-situatsiya-v-mire/727570-tyuremnaya-sistema-ssha-ispolzuet-rabskii-> (дата звернення: 14.06.2017 р.)

47. Дубов Г. О. Методологія права: поняття, предмет та місце в системі наукового знання (за працею Р. Лукича «Методологія права») // Держава і право. 2011. № 50.

48. Есаков Г. А. Mens Rea в уголовном праве Соединенных Штатов Америки : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М., 2002. 410 с. URL: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/mens-rea-v-ugolovnom-prave-soedin-nnyh-shtatov-ameriki.html> (дата звернення: 30.08.2017 р.)

49. Ескатова Г. К. Исправительная система англоязычных стран. 2009. URL: http://www.juristlib.ru/book_6640.html (дата звернення: 28.10.2017 р.)

50. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.

51. Загальна характеристика методології порівняльно-правового дослідження. URL: <http://mego.info/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB/11-%D0%B7%D0%B0%D0%B3%> (дата звернення: 02.04.2018 р.)

52. Загурський О. До питання про необхідність дослідження проблем кримінально-правової політики України. URL: <http://www.yourfuture.org.ua/ua/pb/2013/pp19/Zagurskiy.pdf> (дата звернення: 08.10.2018 р.)

53. Зайцев О. А. Механизмы обеспечения безопасности свидетелей в Соединенных Штатах Америки // Международное уголовное право и международная юстиция. 2012. № 2. С. 21-23.

54. Зайченко В. А. Альтернативные лишению свободы наказания как средство оптимизации системы уголовных наказаний в США : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Самара, 2005. 226 с.

55. Законодательство США об организованной преступности. URL: http://www.labex.ru/page/inzk_usa_uk_8.html (дата звернення: 12.12.2018 р.)

56. Законопроект о праве граждан США на самооборону с помощью огнестрельного оружия // Борьба с преступностью за рубежом. 1994. № 7. С. 19-23.

57. Иванов Р. Ф. Мафия в США. М.: Новина, 1996. 400 с.

58. История государства и права зарубежных стран / под ред. О. А. Жидкова, Н. А. Крашенинниковой. М. : Норма-Прес, 1998. Ч. 1. 461 с.

59. История США: в 4 Т. / редкол. Г. Н. Севастьянов и др. М.: Наука, 1983. Т. 1. 687 с.; 1984. Т. 2. – 598 с.; 1985. Т. 3. 681 с.; 1987. Т. 4. 744 с.

60. Калашников В. М. Виникнення адвокатури у США «ранньої доби» (XVII-XVIII століття) // Юридична наука та освіта: історія, сучасність, перспективи : матеріали IV історико-правової конференції. 6-8 червня 2003 року. Рівне. К. : Інститут держави і права НАН України ім. В.М. Корецького, 2005. с. 126-131.

61. Калашников В. М. До виникнення кримінальної юстиції у Сполучених Штатах // Вісник Запор. юрид. ін-ту. Зап.: ЗЮІ, 2000. N 1. С. 215–225.

62. Калашников В. М. Еволюція інститутів держави і права в північноамериканських колоніях європейських країн (XVII-XVIII сторіччя) : монографія. Дн.: Наука і освіта, 1999. 263 с.

63. Калашников В. М. Правове становище особи у США «ранньої доби» // Держава і право. Київ: Інститут держави і права НАН України ім. В.М.Корецького, 2000. № 11. С. 51-58.

64. Калашников В. М. Рецензия на книгу: К. Лайтфут. Права человека по-американски: от колониальных времен до «нового курса» включительно. М.: Мысль, 1981 // Український історичний журнал. 1984. № 4. С. 156-158.

65. Калашников В. М. Становление политики США в отношении индейцев (1776-1814 гг.) // Новая и новейшая история. Саратов: СГУ, 1983. Вып. 7. С. 71-86.

66. Калашников В. М. Становлення інституту міліції в північноамериканських колоніях // Вісник Запор. юрид. ін-ту. Зап.: ЗЮІ, 1999. №

4. С. 224–231.

67. Калашников В. М., Малишко В.М. Формування інститутів держави і права в США ранньої доби (1607-1775 роки). К.: Логос, 2015. 426 с.

68. Каленский В. Г. Мэдисон. Из истории политической и правовой мысли. М.: Юридическая литература, 1981. 130 с.

69. Карпец И. Н. Преступное общество. М. : Молода гвардія, 1983. 174 с.

70. Карпец И. Н. Концепции буржуазного правоведения – орудие идеологической борьбы // «Коммунист», 1974, № 3. С. 101-115.

71. Квалификация нескольких преступлений по уголовному праву США // Евразийский юридический журнал. URL: <http://www.eurasialaw.ru/index.php?id=56> 20:2014-02-13-12-00&option=com_content&view=article (дата звернення: 21.08.2018 р.)

72. Кларк Л. Д. Большое жюри: использование политической власти и злоупотребление ею / под ред. Гришаева П.И. М. : Юрид. лит., 1978. 178 с.

73. Кларк Р. Преступность в США. Замечания по поводу ее природы, причин, предупреждения и контроля. М. : Прогрес, 1975. 422 с.

74. Клейменов И. М. Криминология в Великобритании и США. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/kriminologiya-v-velikobritanii-i-ssha> (дата звернення: 21.04.2017 р.)

75. Кобликов А. С. Уголовный процесс : учебник для вузов. М. : Издательская группа НОРМА–ИНФРА, 1999. 384 с.

76. Ковалев В. А., Чадаев С. Г. Органы расследования и судебная система США. М.: РИО ВЮЗИ, 1989. 49 с.

77. Ковалев О. Г., Шереметьева М. В. Пенитенциарная система США: особенности организации и современные тенденции // Уголовно-исполнительная система: право, экономика, управление. 2013. № 4. URL: <http://www.center-bereg.ru/o573.html> (дата звернення: 28.05.2017 р.)

78. Козочкин И. Д. Современное состояние и проблемы уголовного права США : автореф. дис. ... д-ра. юридич. наук: 12.00.08. М.: Росс. ун-т дружбы народов, 2009. 46 с. URL: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/sovremennoe>

sostojanie-i-problemy-ugolovnogo-prava-ssha.html (дата звернення: 20.02.2018 р.)

79. Козочкин И. Д. Уголовное право США: успехи и проблемы реформирования. СПб.: 2007. 476 с.

80. Козубенко Ю. В. Уголовное судопроизводство в КНР и США // Российский юридический журнал. 2011. № 3. С. 191-196.

81. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос) від 18.10.2006 № 251-V. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 22.03.2018 р.)

82. Конституція Сполучених Штатів Америки (складена 1787 р., ратифікована 1789 р.) // В.Бернхем. Вступ до права та правової системи США. К. : Вид-во «Україна», 1999. С. 525-537.

83. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141.

84. Копнин П. В. Гносеологические и логические основы науки. М. : Мысль, 1974. 568 с.

85. Костенко О. М. Культура і закон – у протидії злу: монографія. К. : Атіка, 2008. 352 с.

86. Криминология / пер. с англ. под ред. Дж.Ф. Шели. СПб. : Питер, 2003. 864 с.

87. Кризис пенитенциарной системы США: в американских тюрьмах отбывают наказание 25% заключённых планеты. – 18.12.201. URL: <https://russian.rt.com/article/19859> (дата звернення: 21.09.2017 р.)

88. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.06.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради. 2001. № 25-26. ст.131.

89. Криминологічна характеристика злочинності в історії людства : монографія / Т. В. Корнякова, О. Л. Соколенко, К. А. Марков, та ін. Дніпропетровськ : Ліра, 2015. 152 с.

90. Кузнецова Н. Ф. Преступление и преступность. М. : Изд-во Моск. ун-та, 1969. 232 с.

91. Курьянова Э. С. Условия проведения личного обыска при задержании в

США // Правоведение. 2006. № 6. С. 121-127.

92. Кухта К. И. Институт жертвы преступления (потерпевшего) в уголовном процессе США // Адвокатская практика. 2007. № 4. С. 41-45.

93. Лаурейн С. Организованная преступность в Соединенных Штатах Америки: проблемы и тенденции: 80-е годы XX века - начало 2000-х годов : дисс. ... канд. истор. Наук : 07.00.03. М., 2005. 197 с.

94. Левитан И. К. Гарантии безопасности жизни и здоровья свидетелей в уголовном процессе США // Российский юридический журнал. 2005. № 4. С. 65-70.

95. Лесниевски-Костарева Т. А. Дифференциация уголовной ответственности. Теория и законодательная практика. М. : НОРМА, 2000. 400 с.

96. Лоскутова Т. А. Лица, выступающие в качестве свидетелей в уголовном процессе Англии и США // Уголовное судопроизводство. 2005. № 2. С. 42-45.

97. Лучко С. В. Методологія досліджень пенітенціарної системи України. URL: <http://duer.edu/uploads/vidavnitstvo-15-16/13366.pdf> (дата звернення: 15.11.2017 р.)

98. Малешина А. В. Ответственность за преступные деяния против жизни в странах общего права: на примере Англии, США и Канады : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М. : МГУ, 2009. 249 с. URL: <http://www.dsl-ib.net/kriminal-pravo/otvetstvennost-za-prestupnye-dejaniya-protiv-zhizni-v-strana-h-obshego-prava-na.html> (дата звернення: 01.05.2018 р.)

99. Марков В. П. Концепция наказания в англо-американской системе права // Вопросы экономики и права. 2012. № 2. С. 247-252.

100. Махов В. Н., Пешков М. А. Уголовный процесс США (досудебные стадии) : учебное пособие. М. : ЗАО «Бизнес-школа Интел-Синтез», 1998. 208 с.

101. Махов В. Н., Пешков М. А. Юристы США о целях уголовного процесса // США. Право и политика. 2001. № 5. URL: http://elib.org.ua/internationallaw/uareadme.php?subaction=showfull&id=1095947967&archive=1254124015&start_from=&ucat=6&category=6 (дата звернення: 03.11.2018 р.)

102. Мачужак Я. В., Лавровська І. Б. Формування системи ювенальної юстиції в Україні: перспективи створення ювенальних судів // Вісник Верховного Суду України. 2005. № 7. с. 39-43.

103. Мельник М. І. Антикриміногенна політика // Енциклопедія Сучасної України. / редкол.: Дзюба І.М. та ін. К. : Координац. бюро Енцикл. Сучас. України НАН України, 2001. Т. 1. 824 с.

104. Мизулина Е. О либерализации уголовного законодательства. 12.01.2011. URL: <http://qwas.ru/russia/sr/Elena-Mizulina-o-liberalizacii-ugolovnogo-zakonodatelstva> (дата звернення: 06.07.2017 р.)

105. Митрофанов А. А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація. Од. : Вид-во Одеського юридичного інституту НУВС, 2004. 132 с. URL: <http://www.ukreferat.com/index.php?referat=1817&pg=3&lang=book> (дата звернення: 08.09.2017 р.)

106. Митрофанов А. А. Основні напрямки кримінально-правової політики в Україні: формування та реалізація : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. К. НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького, 2005. URL: <http://lib.ua-ru.net/diss/cont/130451.html> (дата звернення:20.01.2018 р.)

107. Мишин А. А., Власихин В. А. Конституция США. Политико-правовой комментарий. М. : Международные отношения, 1985. 336 с.

108. Молдован А. В. Кримінальний процес: Україна, ФРН, Франція, Англія, США : навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 81 с.

109. Музика А. Порівняльні кримінально–правові дослідження в Україні (сучасний етап). URL : <http://ua.convdocs.org/docs/index-16910.html> (дата звернення:08.09.2018 р.)

110. Назиева Д. Р. Антикоррупционная политика в Соединенных Штатах Америки. URL: <http://www.studfiles.ru/preview/1701152/> (дата звернення:20.11.2018 р.)

111. Назимко Є. С. Структура методології кримінального права. URL: <http://www.aau.edu.ua/visnyk/text23/12nesmkr.pdf> (дата звернення: 03.08.2017 р.)

112. Національний інститут стратегічних досліджень. Правова політика

України: Концептуальні засади та механізми формування // Збірник матеріалів науково-практичної конференції (5 грудня 2012 р., м. Київ). К. : Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. 160 с.

113. Никифоров А. С. Гангстеризм в США: сущность и эволюция. М.: Наука, 1991. 168 с.

114. Никифоров А. С. США: новый законодательный контроль над насильственной преступностью // Криминологические и уголовно-правовые идеи борьбы с преступностью. М.: ИГПРАН, 1996. С. 117-119.

115. Никифоров Б. Н., Решетников Ф. М. Современное американское уголовное право. М. : Наука, 1990. 256 с.

116. Новый закон о борьбе с насильственной преступностью в США // Борьба с преступностью за рубежом. 1994. № 11. С. 15-19.

117. Новый план борьбы с наркоманией в США // Борьба с преступностью за рубежом. 1995. № 1. С. 10-12.

118. О насилии в небольших американских городах // Борьба с преступностью за рубежом. 1993. № 5. С. 7-10.

119. Обзор преступности в США // Борьба с преступностью за рубежом. 1994. № 4. С. 4-6.

120. Общая характеристика источников уголовного права США. URL: <http://books.house/sravnitelnoe-pravovedenie-kniga/obschaya-harakteristika-istochnikov-ugolovnogo-32018.html> (дата звернення: 29.08.2018 р.)

121. Папа Римский Франциск выступил за отмену смертной казни во всем мире. URL: http://joinfo.ua/sociaty/1154083_Papa-Rimskiy-Frantsisk-vistupil-otmenu-smertnoy.html (дата звернення: 11.12.2017 р.)

122. Пермяков Ю. Е. Введение в основы уголовной политики : учеб. пособие. Самара : Самар. гос. ун-т, 1993. 103 с.

123. Пешков М. А. Арест и обыск в уголовном процессе США. М. : Спарк, 1998. 104 с.

124. Полянський Є. Ю. Призначення покарання за кримінальним правом США : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Од. : Одеська нац. юрид.

академія, 2007. 17 с.

125. Полянський Є. Смертна кара в кримінальному праві США: історичний огляд та актуальні питання застосування. URL: <http://www.pravnuk.info/2013-12-27-15-15-31/707-smertna-kara-v-kriminalnomu-pravi-ssha-istorichnij-oglyad-ta-aktualni-pitannya-zastosuvannya.html> (дата звернення: 12.05.2017 р.)

126. Правительство ликвидировало пенитенциарную службу. URL: <http://news.mail.ru/politics/25815620/?frommail=1> (дата звернення:)

127. Правовая система США. URL: <http://studentu-vuza.ru/sravnitelnoe-pravovedenie/leksii-po-komparativistike/pravovaya-sistema-ssha.html> (дата звернення: 15.04.2017 р.)

128. Президент Обама призвал к реформе пенитенциарной системы США // Голос Америки. 2015. URL: <http://www.golos-ameriki.ru/content/obama-oklahoma-prison/2866067.html> (дата звернення: 01.02.2018 р.)

129. Преступления века. Популярная энциклопедия (пер. с англ.) / сост. А. Холл. М. : Нью-Йорк, 1995. 893 с.

130. Приданникова О. Ювенальна юстиція в Україні. 2013. URL: http://vybor.ua/article/prava_cheloveka/yuvenalna-yusticiya-v-ukrayini.html (дата звернення: 21.03.2017 р.)

131. Примерный уголовный кодекс (США). Официальный проект Института американского права / под ред. и с предисловием Б. С.Никифорова. М. : Наука, 1969. 303 с.

132. Пыхалов И. ЦРУ и другие спецслужбы США. URL: http://www.e-reading.by/bookreader.php/1010015/Pyhalov-CRU_i_drugie_specsluzhby_ShA.html (дата звернення: 20.09.2017 р.)

133. Решетников Ф. М. Современная американская криминология. М. : Юрич. лит-ра, 1960. 170 с.

134. Рожнов А. А. Смертная казнь в России и Западной Европе в XIV–XVII вв.: сравнительно-правовые очерки : монография. Ульяновск : Изд-во «Корпорация технологий продвижения», 2009. 88 с.

135. Рожнов А. «Цивилизованная» Европа и «варварская» Москва на

примере смертной казни. URL: <http://www.politforums.net/historypages/1269886091.html> (дата звернення: 11.11.2018 р.)

136. Романов А. К. Правовая система Англии : учебное пособие. М. : Дело, 2002. 344 с.

137. Рочестер А. Американский капитализм, 1607–1800. М. : Иностр. лит-ра, 1950. 151 с.

138. Роуз-Аккерман С. Коррупция и государство. Причины, следствия, реформы / пер. с англ. О. Алякринский. М. : Логос, 2010. 356 с.

139. Суханов В. А. Коррупция в органах государственной власти как глобальная проблема. М. : МГИМО (У), С. 212-218. URL: <http://ehd.mgimo.ru/IORManagerMgimo/file?id=383A69FA-44BA-A7BF-BA58-V382DFF8FBA2> (дата звернення: 23.01.2018 р.)

140. Рябчинська П. Методологія досліджень проблем кримінального права: постановка проблеми. URL: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/12137/%CE> (дата звернення: 06.12.2017 р.)

141. Савченко А. В. Американський досвід кримінально-правової протидії новим злочинам в економічній сфері // Економічна безпека держави: стан, проблеми, напрямки зміцнення : матер. міжнар. наук.-практ. конф. Х. : Вид-во Харків. нац. ун-ту внутр. справ, 2005. С. 66–69.

142. Савченко А. В. Боротьба з гангстерськими угрупованнями: досвід правоохоронних органів США // Теорія та практика криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2001. Ч.1. с. 64–67.

143. Савченко А. Злочини проти громадського порядку та моральності у США // Міліція України. 2005. № 9. С. 20–21.

144. Савченко А. В. Конституція як джерело кримінального законодавства України та США // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. 2001. № 3. С. 14–19.

145. Савченко А. Кримінальна відповідальність і покарання неповнолітніх у

США // Міліція України. 2006. № 9. С. 24–25.

146. Савченко А. В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження : монографія. К. : КНТ, 2007. 594 с.

147. Савченко А. Кримінально-правова протидія катуванням у США // Міліція України. 2004. № 8. С. 24–25.

148. Савченко А. В. Особливості історичного розвитку кримінального законодавства України та США // Україна 2005: поступальна хода до верховенства права : зб. матер. конф. К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2005. С. 64–67.

149. Савченко А. В. Порівняльний аналіз кримінального законодавства України та федерального кримінального законодавства Сполучених Штатів Америки : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.00.08. К. : Київський національний університет внутрішніх справ, 2007. 39 с.

150. Савченко А. В. Стан і перспективи розвитку кримінального законодавства України // Сучасні пробл. Управління : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. К.: ВПІ ВПК «Політехніка», 2005. С. 161–162.

151. Савченко А. Федеральне кримінальне законодавство США та адвокатська діяльність // Допов. учасн. міжнар. наук. конф. «Організація адвокатури і надання правової допомоги в демократичному суспільстві». К. : Акад. адвокатури України, 2002. С. 85–87.

152. Савченко А. В. Федеральні правоохоронні органи США: місія, організаційна структура та застосування кримінального законодавства : навч. посіб. К. : Текст, 2003. 122 с.

153. Савченко А. В., Матвійчик В. В., Никифорчук Д. Й., Співак В. М. Міжнародний досвід використання агентури правоохоронними органами держав Європи та США : навч. посіб. К. : КНТ, 2005. 88 с.

154. Савчин М. В. Порівняльне правознавство. Загальна частина : навч. посіб. К. : Центр навч. літ., 2005. 288 с.

155. Саломатин А. Ю. Государство, политические партии и право США в

условиях индустриализации : учебное пособие. Пенза : Изд-во Пенз. гос. ун-та, 1999. 143 с.

156. Саломатин А. Ю. История государства и права в США: конец XVIII - XIX вв. М. : Юристъ, 2006. 188 с.

157. Саломатин А. Ю. Методологические проблемы сравнительного правоведения // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. Вып. № 2 / 20.

158. Саломатин А. Ю. Очерки истории Верховного Суда США. Пенза : ПГУ, 2009. 165 с.

159. Саломатин А. Ю. США на пути к президентской республике. Президент Дж. Вашингтон. URL: <http://cyberleninka.ru/journal/n/nauka-obschestvo-gosudarstvo> (дата звернения: 12.08.2018 р.)

160. Сахарук Т. В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Х. : Харківський НУВС, 2006. 226 с.

161. Святоцький О. Д., Медведчук В. В. Адвокатура: історія і сучасність. К. : Ін Юре, 1997. 320 с.

162. Скакун О. Ф. Теория государства и права: учебник. Х. : Консум; Ун-т внутр. дел, 2003. 704 с.

163. Слезкин Л. Ю. У истоков американской истории: Виргиния и Мэриленд в годы английской революции (1640–1660 гг.). М. : Наука, 1989. 348 с.

164. Слезкин Л. Ю. У истоков американской истории: Виргиния, Новый Плимут, 1606–1642. М. : Наука, 1978. 335 с.

165. Словарь американской истории с колониальных времен до первой мировой войны / ред. А. А. Фурсенко. СПб. : Изд-во «Дмитрий Буланин», 1997. 732 с.

166. Сморгунова А. Л. Трансформация уголовной политики в США и Великобритании (конец XX XXI вв.) // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. 2008. № 56.

167. Согрин В. В. Политическая история США XVII–XX веков. М. : Весь

мир, 2001. 400 с.

168. Соединенные Штаты Америки. Конституция и законодательные акты / под ред. и со вступит. статьей О. А. Жидкова. М.: Прогресс, 1993. 769 с.

169. Социальная работа в пенитенциарных учреждениях : учеб. пособие / под ред. А. Н. Сухова. М., 2007. 29 с. URL: <http://nashaucheba.ru/v37149/%D1%81B8%D1%8F%D1%85> (дата звернения:17.10.2017 р.)

170. Сравнительная правовая политика : учебное пособие / А. Ю. Саломатин и др.; под ред. А. Ю. Саломатина. М. : РИОР; ИНФРА-М, 2012. 155 с.

171. Ставицкая А. Борьба с терроризмом. Сравнительный анализ законодательства: Россия, США и Великобритания. URL: <http://studies.agentura.ru/tr/presscoverage/compare/> (дата звернения:12.11.2018 р.)

172. Становление американского государства / С. А.Исаев, В. В. Носков, В. Н. Плешков, А. А. Фурсенко. СПб. : Наука. 1992. 320 с.

173. Стойко Н. Г. Следственный и состязательный методы в континентальном и англо-американском уголовном процессе Стойко // Уголовное судопроизводство. 2006. № 1. С. 43-46.

174. Стойко Н. Г., Никитин Г. А. Уголовный процесс в США: защита личных прав и свобод : учебное пособие. СПб. : Изд-во Юридического института, 2006. 131 с.

175. Стойко Н. Г., Семухина О. Б. Уголовный процесс в США : учеб. Пособие. Краснодар : Красн. госуд. университет, 2000. 314 с.

176. США: преступность и политика / отв. ред. Б. С. Никифоров. М. : Мысль, 1972. 391с.

177. Субботина Е. Н. Имплементация норм международного уголовного права в уголовное законодательство зарубежных стран и России : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М., 2013. 248 с. URL: <http://mydisser.com/ru/catalog/view/6/348/25836.html> (дата звернения: 15.06.2018 р.)

178. Теоретические основы уголовной и уголовно-исполнительной политики. URL: <http://www.k-press.ru/bh/2003/2/perminov/perminov.asp> (дата звернения: 12.09.2017 р.)

179. Теорія держави і права: підручник / С. Л. Лисенков, А. М. Колодій, О. Д. Тихомиров, В. С. Ковальський; за ред. С. Л. Лисенкова. К. : Юрінком Інтер, 2005. 448 с.

180. Тэтчер М. Искусство управления государством. Стратегии для меняющегося мира. URL: http://royallib.com/read/tetcher_margaret/iskusstvo_upravleniya_gosudarstvom.html#118719 (дата звернення:16.03.2018 р.)

181. Тэтчер М. Искусство управления государством / пер. с англ. В. Ионова. М.: Альпина Пабlishер, 2003. 503 с.

182. Ткаченко В. Д., Погребняк С. П., Лук'янов Д. В. Порівняльне правознавство. Х. : Право, 2003. 274 с.

183. Токвиль А. де. Демократия в Америке / пер. с франц.; пред. Г. Дж. Ласки. М.: Прогресс, 1992. 544 с.

184. Турчина М. О. Пенитенциарная система США / М. О. Турчина. URL: http://rusnauka.com/4_S_WMN_2_010/Pravo/58805.doc.htm (дата звернення: 17.02.2018 р.)

185. Уайнреб Л. Л. Отказ в правосудии. Уголовный процесс в США. М. : Юридическая лит., 1985. 192 с.

186. Уголовная политика. URL: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_law/2297/%D0%A3%D0%93 (дата звернення: 12.05.2017 р.)

187. Уголовная юстиция: проблемы международного сотрудничества : Международный научно-исследовательский проект. М. : Изд-во БЕК, 1994. 296 с.

188. Уголовное законодательство зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии, Японии) : сборник законодательных материалов / под ред. И. Д. Козочкина. М. : Зерцало, 1999. 352с.

189. Ушаков В. А. Америка при Вашингтоне. (Политические и социально-экономические проблемы США в 1789-1797 гг.). Л. : Наука, 1983. 287 с.

190. Ушаков В. А. Джордж Вашингтон: страницы истории. СПб. : Нестор, 2006. 157 с.

191. Филиппов В. В. Антикоррупционные меры в системе государственной службы США: криминологический и сравнительно-правовой анализ : автореф.

дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Владивосток : ДФУ, 2012. 24 с. URL: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/antikorrupcionnyye-mery-v-sisteme-gosudarstvennoj-sluzhby-ssha-kriminolo-gicheskij-i.html> (дата звернення:15.07.2018 р.)

192. Филиппов С. Б. Судебная система США. М. : Наука, 1980. 173 с.

193. Философский энциклопедический словарь / редкол. : С. С. Аверинцев и др. М. : Сов. энцикл., 1989. 814 с.

194. Фокс В. Введение в криминологию / пер. с англ. Л. А. Нежинской, М. А. Тумановой. ; под ред. Б. С. Никифорова, В. М. Когана. М. : Прогресс, 1980. 312 с. URL: http://go.mail.ru/search?fr=ffverfix_dse&q=%D0%.&ffverfix=1 (дата звернення:12.11.2018 р.)

195. Фостер У. З. Очерк политической истории Америки / У. З. Фостер. М. : Иностр. лит-ра, 1955. 918 с.

196. Фридмэн Л. Введение в американское право / пер. с англ. под ред. М. Калантаровой. М. : Прогресс, 1992. 286 с.

197. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. К. : Атіка, 2005. 332 с.

198. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика України : автореф. дис. ... д-ра. юрид. наук : 12.0 0.08. К., 2005. 35 с.

199. Фріс П. Л. Політика у сфері боротьби зі злочинністю і права людини : монографія. Надвірна : Надвірнянська друкарня, 2009. 168 с.

200. Хавенсон Т. Е., Миголь Е. В. Социально-профессиональный статус и политические ценности. Сравнительный анализ: Россия, Германия и США. URL: <https://www.hs e.ru/org/persons/4465415> (дата звернення: 15.08.2018 р.)

201. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. К., 2008. 42 с.

202. Харц Л. Либеральная традиция в Америке. М. : Прогресс, 1993. 456 с. URL: http://www.yandex.ua/Kharts_L_Liberalnaya_traditsia_v_Amerike_M__1993.pdf (дата звернення:14.07.2017 р.)

203. Хаустов С. А. Верховный суд и права человека в США //

Международное уголовное право и международная юстиция. 2010. № 4. С. 5-9.

204. Хилюк С. В. Розвиток науки кримінального права України після встановлення її державної незалежності (питання Особливої частини) : автореф. дис. ... канд. юрид наук : 12.00.08. Л., 2008. 18 с.

205. Хуторская Н. Б. Институт пробации в США: уголовно-правовые, криминологические и организационно-управленческие аспекты : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М., 1992. 193 с. URL: <http://www.dslib.net/kriminal-pravo/institut-probatsii-v-ssha.html> (дата звернення:12.09.2018 р.)

206. «Черный дом» : фильм о коррупции, запрещенный в США // Политическая Россия. Общественно-политический интернет-журнал. URL: <http://politrussia.com/world/laquo-chernyy-dom-raquo-film-456/> (дата звернення:23.11.2017 р.)

207. Шагидуллина Ж. В. Пробация как альтернативный лишению свободы вид уголовного наказания в США. Казань : Университет управления «ТИСБИ», 2012. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/probatsiya-kak-alternativnyy-lisheniyy-svobod-y-vid-ugolovnogo-nakaaniya-v-ssha> (дата звернення: 06.12.2017 р.)

208. Шевченко Т. А. Уголовное правосудие США. Волгоград : ВА МВД России, 2004. 124 с.

209. Шерифы в Соединенных Штатах. URL: <http://ru.zknowledgr.com/05192054/>
Шерифы в Соединенных Штатах

210. Шлезингер А. М. Циклы американской истории. М. : Прогресс-Академия, 1992. 688 с.

211. Шлепаков А. Н. США: социальная структура общества и его национальный состав. Исторический очерк. К. : Наук. думка, 1976. 234 с.

212. Шляхи впровадження правового досвіду організації та здійснення діяльності юристів англо-американської правової сім'ї в Україні. URL: <http://referat.co/ref/412669/read> (дата звернення: 04.12.2018 р.)

213. Шостко Е. Ю. Теоретические предпосылки и практика разработки и реабилитации программ предупреждения преступности несовершеннолетних в США : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Х. : Национальная юридическая

академия Украины им. Ярослава Мудрого, 1997. 208 с.

214. Шостко Е. Ю. Предупреждение организованной преступности в США и Украине: сравнительно-правовой обзор. Х. : Харківський Центр вивчення організованої злочинності. Вип. 1, 2000. URL: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/715/18/> (дата звернення: 12.09.2017 р.)

215. Штатаина М. А. Правительство США (Администрация Президента США). Правительство в зарубежных странах : учебное пособие / за ред. А. Н. Козырин, Е. К. Глушко, А. С. Автономов и др. М. : Ось-89, 2007. С. 49-68.

216. Шульженко Н. А. Ответственность за предварительную преступную деятельность по англо-американскому уголовному праву : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. М. : ВЮУЗИ, 1982. 22 с.

217. Шур Э. М. Наше преступное общество (социальные и правовые источники преступности в Америке) / с предисл. и под ред. В. Н. Кудрявцева; пер. с англ. М. : Прогресс, 1977. 326с.

218. Щерба С. П. Філософія : підручник. К.: Кондор, 2007 452 с.

219. Щербаков С. В. Доказательства в уголовном судопроизводстве США // Российский судья. 2010. № 4. С. 27-30.

220. Щёкин Ю. В. Международно-правовые обычаи в правовой системе Соединённых Штатов Америки XVIII – XIX веков. URL: <http://www.jurnal.org/articles/2013/uri144.html> (дата звернення:27.03.2018 р.)

221. Шлезингер А. М. Циклы американской истории. М. : Прогресс, 1992. 688 с.

222. Яковлев А. М. Организованная преступность в США. М. : Знание, 1969. 48 с.

223. Яковлев А. М. Теория криминологии и социальная практика. М. : Наука, 1985. 247 с.

224. Яковлев Н. Н. Вашингтон. М. : Молодая гвардия, 1973. 400 с.

225. Яковлев Н. Н. Силуэты Вашингтона. Политические очерки. М. : Изд-во полит. литературы, 1983. 414 с.

226. Adamo C. G. Obama and Holder Weaponize American « Justice» // The

Progressive Conservative, USA. An Online Journal of Political Commentary & Analysis / ed. by A.L. Way, Jr. Vol. XII. Issue 125. July 14, 2010. URL: <http://www.proconservative.net/roonservativeX06CJ.shtml> (дата звернення: 15.06.2017 р.)

227. Albanese J. S. Government Perceptions of Organized Crime: The Presidential Commissions, 1967 and 1987 // Federal Probation. 1988. N 52. P. 58–63.

228. Albanese J. S. Risk Assessment in Organized Crime. Developing a Market and Product-Based Model to Determine Threat Levels 263 // Journal of Contemporary Criminal Justice. Volume 24. Number 3. August 2008. P. 263-273.

229. American Juvenile Justice System. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/American_juvenile_justice_system (дата звернення: 12.05.2018 р.)

230. Bailey M. W. Guardians of the Moral Order: The Legal Philosophy of the Supreme Court, 1860-1910. DeKalb : Northern Illinois University Press, 2004. 298 p.

231. Bainbridge S. M. The complete guide to Sarbanes-Oxley : Understanding How Sarbanes-Oxley Affects Your Business. Avon : Adams Media, 2007. 265 p.

232. Balbus I. D. The Dialectics of Legal Repression: Black Rebels before the American Criminal Courts. Princeton : Princeton University Press, 1977. URL: https://play.google.com/store/books/details/Isaac_D_Balbus_The_Dialectics_of_Legal_Repression?id=Ce8WAwAAQBJ (дата звернення: 14.03.2018 р.)

233. Balbus I. D. Marxism and Domination : A Neo-Hegelian, Feminist, Psychoanalytic Theory of Sexual, Political, and Technological Liberation Paperback. Princeton : Princeton University Press, 1982. 417 p.

234. Balko R. Criminal Justice. Civil Liberties Issues Missing from 2012 Campaign. URL: http://www.huffingtonpost.com/2012/10/15/criminal-justice-civil-liberties-2012-campaign_n_1966791.html (дата звернення: 23.02.2018 р.)

235. Banner S. The Death Penalty: An American History. Cambridge, Massachusetts; L. : Harvard University Press, 2002. 408 p.

236. Barak G. L. Class, Race, and Gender in Criminology and Criminal Justice : Ways of Seeing Difference. 2000. URL: <http://critcrim.org/critpapers/barak.htm> (дата звернення: 12.07.2018 р.)

237. Barak G. L., Flavin J. M., Leighton P. S. Class, Race, Gender and Crime. Social Realities of Justice in America. N.Y. : Garland Publishing, 2011. 302 p.

238. Barton A., Johns N. The Policy Making Process in the Criminal Justice System. Routledge, 2012. URL: https://play.google.com/store/books/details/Adrian_Barton_The_Policy_Making_Process_in_the_Criminal_Justice_System?id=OxUP5e8sWGUC (дата звернення: 25.09.2017 p.)

239. « Basics of Law» Course. Lesson № 3. Basics of Criminal Law. URL: http://intranet.tdmu.edu.ua/data/kafedra/internal/medprav/classes_stud/en/stomat/ptn/Law/1st%20Course/03%20Basics%20of%20Criminal%20Law.htm (дата звернення: 12.05.2018 p.)

240. Bassiouni M. Ch. International Criminal Law Conventions and Their Penal Provisions. Irvington-on-Hudson; N.Y.: Transnational Publishers, 1997. 1250 p.

241. Bassiouni M. Ch. Substantive Criminal Law. Springfield : Thomas, 1978. 552 p.

242. Beale S. S. Rethinking the Identity and Role of United States Attorneys // Ohio State Journal of Criminal Law. 2009. P. 369-439. URL: http://scholarship.law.duke.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2726&context=faculty_scholarship (дата звернення: 01.03.2018 p.)

243. Benekos P. J. Controversies in Juvenile Justice and Delinquency / P. J. Benekos. L. : Elsevier Science, 2008. 350 p.

244. Bennett J. R. Political Trials and Prisoners in the United States: A Case for Political Defense. URL: <http://library.nothingness.org/articles/SA/en/display/15> (дата звернення: 09.11.2018 p.)

245. Beyond the Pornography Commission : the Federal Response. United States Department of Justice. Wash. : National Obscenity Enforcement Unit, Criminal Division, 1988. 58 p.

246. Borgman R., Datar V. H. The Foreign Corrupt Practices Act : Regulatory Burden and Response // International Research Journal of Applied Finance. University of Maine. Volume. III. Issue. 1. January 2012. P. 3-19.

247. Brooks J. The Fear of Crime in the United States // Crime and Delinquency.

July 1974. P. 241-244.

248. Caffrey S., Mundy C. *The Sociology of Crime and Deviance*. Greenwich : Greenwich University Press, 1995. 457 p.

249. Calder J. D. *Presidents and Crime Control: Kennedy, Johnson, and Nixon and the Influences of Ideology // Presidential Studies Quarterly*. 1982. Vol. 12. No. 4. P. 574-589.

250. *Capital Punishment : History and Politics*. URL: <http://uscivilliberties.org/historical-overview/3299-capital-punishment-history-and-politics.html> (дата звернення: 03.07.2017 p.)

251. Caplan G. *Reflections on the Nationalization of Crime, 1964–1968 // Law and the Social Order*. 1973. N 3. P. 583–635.

252. Carmichael J. T., Burgos G. *Sentencing Juvenile Offenders to Life in Prison : The Political Sociology of Juvenile Punishment // American Journal of Criminal Justice*. December 2012. Vol. 37. Issue 4. P. 602-629.

253. Carpenter D. *Magna Carta*. N. Y. : Penguin Classics, 2015. 624 p.

254. Chambliss W. J. *Power, Politics, and Crime*. Boulder, Colo. : Westview Press, 2001. 190 p.

255. Chandler E. J. *Criminal Procedure in the United States*. URL: <https://chandlerlaw.wordpress.com/2011/12/21/criminal-procedure-in-the-united-states/> (дата звернення: 12.05.2018 p.)

256. Clayton C. *The Politics of Justice*. New York: M.E. Sharpe, 1992. 274 p.

257. Cohen M. A. *Costs of Crime and Justice*. N. Y.: Routledge, 2005. 144 p.

258. Coldham P. W. *Emigrants in Chains. a Social History of the Forced Emigration to the Americas of Felons, Destitute Children, Political and Religious Non-Conformists*. N. Y. : Genealogical Publishing Company, 2007. 198 p.

259. *Congressional Record*. October 19, 1998 to December 19, 1998. *Proceeding and Debates of the 105 the Congress, Second Session*. Wash. : United States Government Printing Office, 1998. P. 273.

260. *Corruption and Reform : Lessons from America's Economic History / ed. by E. L. Glaeser, C. D. Goldin*. Chicago : University of Chicago Press, 2006. 396 p.

261. Coupet S. What to do with a Wolf in Sheep's Clothing // University of Pennsylvania Law Review. N 148. P. 1310–1311.

262. Criminal Justice. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Criminal_justice (дата звернення: 06.03.2018 р.)

263. Criminal Justice in America / developed by M. Croddy, B. Hayes. 76 p. URL: <http://www.crf-usa.org/cja/reading.pdf> (дата звернення: 12.08.2017 р.)

264. Crime Corruption. URL: <http://www.anticorruptionact.org/> (дата звернення: 15.06.2018 р.)

265. Crime, Punishment, and Social Control : A History of Criminal Justice in the US, 1663-1933. URL: <https://translate.google.com.ua/#en/uk/Description%20This%20course%20will%20examine%20how%20crime%20has%20been%20constructed%20in%20the%20history%20of%20the%20United%20States%20and%20the%20ways%20in%20which%20American%20society> (дата звернення: 22.11.2017 р.)

266. Criminalize Corruption. The American Anti-Corruption Act Makes it Illegal to Purchase Political Influence, and Puts Power Back in the Hands of the People. URL: <http://www.anticorruption.org/> (дата звернення: 22.11.2017 р.)

267. Criminal Justice Policy. The Death Penalty: Fatally Flawed or Defensible? URL: <http://wps.pearsonlongman.com/wps/media/objects/13672/14000952/pdf/rourke1219.pdf> (дата звернення: 12.05.2018 р.)

268. A Criminal Justice System. URL: <http://law.jrank.org/pages/858/Criminal-Justice-System.html> (дата звернення: 22.17.2018 р.)

269. Criminal Justice System Paper. URL: <http://www.poweredessays.com/samples/criminal-justice-system-paper> (дата звернення: 14.12.2018 р.)

270. Criminal law. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Criminal_law (дата звернення: 16.09.2017 р.)

271. Criminal Law Center. Juvenile Crime Law. URL: <http://www.hg.org/juvenile-crime-law.html> (дата звернення: 17.08.2018 р.)

272. Criminal Law of the United States. URL: <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/11588583> (дата звернення: 09.11.2018 р.)

273. Cronin Th. E. The State of Presidency. Boston : Little, Brown and Co., 1980. 158 p.

274. Cronin Th. E., Cronin T., Milakovich M. E. U.S. v. Crime in the Streets. Bloomington : Indiana University Press, 1981. 212 p.

275. CRS: Edward Byrne Memorial Justice Assistance Grant Program: Legislative and Funding History, November 24, 2008. February 2, 2009. United States Congressional Research Service. URL: https://wikileaks.org/wiki/CRS:_Edward_Byrne_Memorial_Justice_Assistance_Grant_Program:_Legislative_and_Funding_History,_November_24,_2008 (дата звернення:12.10.2018 p.)

276. Dale E. Criminal Justice in the United States, 1789–1939. Cambridge, UK; N.Y. : Cambridge University Press, 2010. 207 p.

277. Davis A. Y. Are Prisons Obsolete?. N.Y. : Seven Stories Press, 2003. 128 p.

278. Davis D. B. The Movement to Abolish Capital Punishment in America, 1798-1861 // American Historical Review. 1957. N 63. P. 23–46.

279. De Lisi M., Conis P. J. American Corrections: Theory, Research, Policy, and Practice. New York : Jones & Bartlett Learning, 2013. 554 p.

280. The Death Penalty in the United States. URL: <http://www.coadp.org/get-the-facts/death-penalty-in-the-united-states/> (дата звернення:15.07.2017 p.)

281. Department of Justice. April 24, 2012/ Attorney General Eric Holder's Task Force on Children Exposed to Violence Holds Final Public Hearing in Detroit attorney-general. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/attorney-general-holder-holds-public-hearing-children-exposed-violence> (дата звернення:12.08.2017 p.)

282. Department of Justice. Office of Public Affairs. Countering Violent Extremism Task Force Fact Sheet. For Immediate Release, Friday, January 8, 2016. URL: yandex.ua/clck/jsredir?from=yandex.ua%3Bsearch%2F%3Bweb%3B%3B&text=&etext=932.Jj9hMJvKVKVky1VhJT3508bZwiO5LYpSMz4IyI5VB6gut523b-97oB_ZXvvNpEblK-CHzjrM0S4ho3_6_ZoIDQGSNcJTR54fgVeGCg_ (дата звернення:17.09.2018 p.)

283. Department of Justice. Office of Public Affairs. For Immediate Release, Wednesday, December 12, 2012. Task Force on Children Exposed to Violence Presents

Final Findings, Recommendations to Attorney General. URL: <http://www.justice.gov/opa/r/task-force-children-exposed-violence-presents-final-findings-recommendations-attorney-general> (дата звернення: 10.01.2018).

284. Dressler J. Understanding Criminal Law. 2012. 37 p. URL: <http://avxhome.se/ebooks/0769848931.html> (дата звернення: 22.11.2017 p.)

285. Drug Use in America: Problem in Perspective. Second Report of the National Commission on Marijuana and Drug Abuse. National Commission on Marijuana and Drug Abuse. Wash. : U.S. Government Printing Office, 1973. 481 p.

286. Dubber D. A Political Theory of Criminal Law: Autonomy and the Legitimacy of State Punishment. Toronto : University of Toronto, 2004. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=529522.

287. Dworkin R. Is Democracy Possible Here? Principles for a New Political Debate. Princeton: Princeton University Press, 2006. 192 p.

288. Edwards G. C., Wattenberg C., Martin P., Lineberry R. L. Government in America : People, Politics, and Policy (15 th Edition). URL: [//translate.google.com.ua/#en/uk/Updated%20in%20](http://translate.google.com.ua/#en/uk/Updated%20in%20).

289. Electronic Code of Federal Regulations. URL: <http://www.ecfr.gov/cgi-bin/ECFR?page=browse>.

290. Encyclopedia of Public Administration and Public Policy. First Update Supplement / ed. by J.Rabin. Harrisburg : Taylor and Francis Group, 2005. 332 p.

291. Ewing A. B. The USA Patriot Act Reader / A. B. Ewing. N.Y. : Nova Science Publishers.Inc., 2005. 133 p.

292. The FBI: A Centennial History, 1908-2008. Wash. : Federal Bureau of Investigation, 2009. 127 c.

293. Federal Habeas Corpus Review. URL: <http://corporate.findlaw.com/litigation-disputes/federal-habeas-corpus-review.html>.

294. Finckenaer J. O. Crime as a National Political Issue: 1964-76. From Law and Order to Domestic Tranquility // Crime and Delinquency. 1978. P. 13-27.

295. Finley L. L. Juvenile Justice : Historical Guides to Controversial Issues in America. Westport, CT: Greenwood Press, 2007. 159 p.

296. Finley L. L. *School Violence : A Reference Handbook* / L.L. Finley. N. Y.: Gardners Books? 2014. URL : <http://www.litres.ru/laura-l-finley/school-violence-a-reference-handbook/>

297. Finley L. L. *The Torture and Prisoner Abuse Debate* / L. L. Finley. Westport, CT: Greenwood Press, 2008. 187 p.

298. Flatow N. *The United States Has The Largest Prison Population In The World – And It's Growing.* Sep. 17, 2014. URL: <http://thinkprogress.org/justice/2014/09/17/3568232/the-united-states-had-even-more-prisoners-in-2013/>.

299. *Foundations of Colonial America; a Documentary History: in 3 vols.* / ed. by W. K. Kavenagh. N.Y. : Chelsea House Publishers, 1973. Vol. 1. 726 p. ; Vol. 2. 727–1668 p. ; Vol. 3. 1669–2639 p.

300. Friedman L. M. *American Legal Experience.* URL: <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=2925824>.

301. Friedman L. M. *Crime and Punishment in American History.* N.Y. : Basic Books, 1993. 252 p.

302. Friedman L. M., Percival R. V. *The Roots of Justice : Crime and Punishment in Alameda County, California, 1870-1910.* Chapel Hill : University of North Carolina Press, 1981. 335 p.

303. Fuller J. R. *Criminal Justice: Mainstream and Crosscurrents.* Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, 2005. 624 p. URL: http://www.pdfspath.net/get/3/criminal_justice_mainstream_and_crosscurrents.pdf.

304. Gallup A. *The Gallup Poll Cumulative Index: Public Opinion, 1935-1997.* Nashville : Scholarly Resources, 1999. 596 p.

305. Gallup A. *The Gallup Poll Cumulative Index: Public Opinion, 1998-2007.* Wilmington, DE : Rowman & Littlefield Publishers, 2008. 288 p.

306. Garland D. *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society.* Chicago : Univ. of Chicago Press, 2001. 336 p.

307. Garland D. *Of Crimes and Criminals,* p. 19-20 // M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner. *The Oxford Handbook of Criminology.* Oxford University Press, 2002. 1056 p.

308. Garland D. Peculiar Institution: America's Death Penalty in an Age of Abolition. N. Y. : Harvard University Press, 2010. 432 p.

309. Glaze L. E. Correctional Populations in the United States, 2009. U.S. Department of Justice. Office of Justice Programs. Bureau of Justice Statistics. December 2010, NCJ 231681. Bulletin. 8 p. URL: <http://www.pdfdrive.net/grief-stages-of-grief-counseling-center-at-university-of-maryland-e505914.html>.

310. Glaze L. E., Kaeble D. Correctional Populations in the United States, 2013. Dec. 19, 2014. 14 p. URL: <http://felonvoting.procon.org/sourcefiles/correctional-populations-in-2013.pdf>.

311. Glaeser E. L., Goldin C. D. Corruption and Reform: Lessons from America's Economic History. Chicago : University of Chicago Press. URL: <http://bookre.org/reader?file=711219>.

312. Gottlieb G. Theater of Death: Capital Punishment in Early America, 1750-1800. Pittsburgh : University of Pittsburgh, 2005. 256 p.

313. Graham H. D. Violence in America. Historical and Comparative Perspectives. A Report to the National Commission on the Causes and Prevention of the Violence, June 1969. N. Y.: National Government Publication, 1969. 795 p.

314. Grano J. D. The Changed and Changing World of Constitutional Criminal Procedure: The Contribution of the Department of Justice's Office of Legal Policy // Journal of Law Reform. University of Michigan. 1989. № 22. P. 392-398.

315. Greanias G. C., Windsor D. The Foreign Corrupt Practices Act: Anatomy of a Itatute. N.Y.: Lexington Books, 1982. 187 p.

316. Greenberg J. R., Greenberg M. S. Crime and Justice in Tudor-Stuart England and the Modern United States. The More Things Change, the More They Stay the Same // Law and Human Behavior. September 1982. Vol. 6. Issue 3. P. 261-272.

317. Handbook of Criminal Justice Administration / ed. by M. A. Du Pont Morales, M. C. Hooper, J. H. Schmidt. Boca Raton : CRC Press, 2000. 520 p.

318. Hanes R. C., Hanes Sh. M. Crime and Punishment in America. Farmington Hills, MI : Thomas Gale. 2005. Volume 1. 227 p.

319. Hawdon J. E. The Role of Presidential Rhetoric in the Creation of a Moral

Panic: Reagan, Bush, and the War on Drugs // Deviant Behavior. 2011. № 22 (5). P. 419-445.

320. Herbert D. L., Tritt H. Corporations of Corruption: A Systematic Study of Organized Crime. Springfield : Thomas, 1984. 246 p.

321. Heymann P. B., Moore M. H. The Federal Role in Dealing with Violent Street Crime: Principles, Questions, and Cautions // The Annals of the American Academy of Political and Social Science, 1996. URL: <http://arch.neicon.ru/xmlui/handle/123456789/3196712> (дата звернення: 10.10.2018).

322. Hiden M. How Justice Grew. Williamsburg : Virginia 350-th Century Celebration Corporation, 1957. XX, 256 p.

323. History of Criminal Justice. URL: <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/1387672> (дата звернення: 25.09.2017 p.)

324. Hoover H. C. Public Papers of the Presidents of the United States: (1929). Wash. : Office of the Federal Register, National Archives and Records Service, General Services Administration, 1974.

325. Howard A. E. D. The Road from the Runnymede. Magna Carta and Constitutionalism in America. Charlottesville : University Press of Virginia, 1968. 550 p.

326. Hurst J. The Growth of American Law: the Law Makers of the Revolutionary Epoque. Boston : University of Massachusetts Press, Inc., 1950. 328 p.

327. Hurst J. Law and Social Process in the United States History. Ann Arbor : University of Michigan Press, 1960. 342 p.

328. Huston L. A. The Department of Justice. New York : Praeger, 1967. 270 p.

329. The Impact: Organized Crime Today: Report to the President and the Attorney General. President's Commission on Organized Crime. Wash. : Government Printing Office, 1986. 727 p.

330. Introduction to Law Enforcement / D. McElreath, D. Doss, C. Jensen, M. Wigginton, R. Kennedy, K. Winter, R. Mongue, Bounds Janice, Estis-Sumerel J. Michelle. Boca Raton, Florida : CRC Press, 2013. 223 p.

331. Introduction to Organized Crime Criminology Essay. Published: 23, March

2015. URL: [http://www.ukessays.com/ essays /criminology/introduction-to-organized-crime-criminology-essay.php](http://www.ukessays.com/essays/criminology/introduction-to-organized-crime-criminology-essay.php) (дата звернення:11.08.2018 р.)

332. James N. Edward Byrne Memorial Justice Assistance Grant (JAG) Program. // CRS Report for Congress. Prepared for Members and Committees of Congress. January 3, 2013. 7 p. URL: <http://fas.org/sgp/crs/misc/RS22416.pdf> (дата звернення:20.12.2017 р.)

333. James N. How Crime in the United States Is Measured. January 3, 2008. URL: <http://fas.org/sgp/crs/misc/RL34309.pdf> (дата звернення: 22.11.2017 р.)

334. Johnston M. Syndromes of Corruption: Wealth, Power, and Democracy. N.Y. : Cambridge University Press, 2005. 282 p.

335. Jones T. T., Newburn T. Comparative Criminal Justice Policy-Making in the United States and the United Kingdom: The Case of Private Prisons // The British Journal of Criminology. January 2005. Vol. 45. Issue 1. P. 58-80.

336. Justice Department. URL: <http://lawbrain.com/wiki/> (дата звернення:16.07.2017 р.)

337. Juvenile Crime: Breaking the Cycle of Violence: Hearing before the Subcommittee on Juvenile Justice of the Committee on the Judiciary United States Senate, One Hundred Third Congress Second Session, on Finding Some Effective Solutions to Violence by Juveniles and Against Juveniles, Chicago, IL, November 29, 1994, vol. 4. Wash. : U.S. G.P.O., 1996. 93 p. URL: <http://www.ozon.ru/context/detail/id/32842257/> (дата звернення: 17.12.2018 р.)

338. Juvenile Crime Statistics. URL: <http://www.onlinelawyersource.com/juvenile/statistics/> (дата звернення:11.12.2017 р.)

339. Harris B. H., Kearney M. S., Jácome E., Parker L. Justice Department. URL: http://www.brookings.edu/~media/research/files/papers/2014/05/01%20crime%20facts/v8_thp_0crimefacts (дата звернення: 29.09.2018 р.)

340. Kirchheimer O. Political Justice. Princeton, N.J. : Princeton University Press, 1961. 466 p.

341. Kramer R. C. Defining the Concept of Crime: a Humanistic Perspective // Journal of Sociology and Social Welfare. 1985. Vol. 5. p. 469-487.

342. Kramer R. C. From «Habitual Offenders» to «Career Criminals». The Historical Construction and Development of Criminal Categories // Law and Human Behavior. September 1982. Volume 6. Issue 3. P. 273-293.

343. Krouse W. J. Crs Report for Congress: Hate Crime Legislation: November 29, 2010. R133403. Bibliogov, 32 p. URL: <http://opentrolley.co.id/BookDetails.aspx?BookID=11932490> (дата звернення: 26.07.2017 р.)

344. Kyle J. Limiting Endless Death Penalty Delay // Progressive Conservative, USA // an Online Journal of Political Commentary & Analysis / ed. by A.L. Way, Jr. Vol. VII. Issue 188. August 27. 2005. URL: <http://www.proconservative.et/ProconservativeX06CJ.shtml> (дата звернення: 28.04.2018 р.)

345. Larkin P. J. The Role for Magna Carta in America in 2015. URL: <http://www.heritage.org/research/reports/2015/07/the-role-for-magna-carta-in-america-in-2015> (дата звернення: 20.01.2018 р.)

346. McLaughlin A. C. The Foundations of American Constitutionalism. N.Y. : The New York University Press, 1932. 176 p.

347. Lauritsen J. L. Social and Scientific Influences on the Measurement of Criminal Victimization // Journal of Quantitative Criminology. 2005. № 21. P. 245-266.

348. Lerman A., Weaver V. M. Race and Crime in American Politics. From Law and Order to Willie Horton and Beyond. URL: http://amylerman.weebly.com/uploads/2/3/4/0/23402306/hecilerman_and_weaver_final.pdf (дата звернення: 17.06.2017 р.)

349. Leven D. Criminal Justice Policy Issues. URL: http://www.interfaithimpactnys.org/positon_papers/cj_policy.html (дата звернення: 20.12.2018 р.)

350. Liptak A. U.S. Prison Population Dwarfs that of Other Nations // International Herald Tribune. 23 April 2008.

351. Llewellyn K. N. The Theory of Rules. Chicago : University of Chicago Press, 2011. 168 p.

352. Lurigio A. J. Violent Victimization in the United States: Major Issues and Trends. Chicago: Loyola University, 2014. 94 p. URL: <http://nij.gov/topics/ictims->

victimization/Documents/violent-victimization-twg-2015-lurigio-white-paper.pdf (дата звернення:29.09.2018 р.)

353. Lynn A. A. Studying the Crime Problem with NIBRS Data: Current Uses and Future Trends. URL: http://ink.springer.com/chapter/10.1007%2F978-1-4419-0245-0_2 (дата звернення:27.08.2017 р.)

354. Macleans A. G-J., Garth L. M. The Foreign Corrupt Practices Act's Cosequences for U. S. Trade: the Nigerian Example. URL: <http://www.afbis.com/analysis/corrupti on.htm> (дата звернення:24.09.2017 р.)

355. The Making of Criminal Justice Policy in the United States: Essays on the Role of the President, the Congress, and the Public / ed. by W. M. Oliver, N. E. Marion. Edwin Mellen Press, 2008. 592 p. URL: <http://www.procon servative.et/Pro ConservativeX06CJ.shtml> (дата звернення: 21.04.2017 р.)

356. Mallicoat S. L., Gardiner Ch. L. Criminal Justice Policy. 2013. URL: https://play.google.com/stoe/ok/details/Stacy_L_Mallicoat_Criminal_Justice_Policy?id=nhlzAwAQBAJ (дата звернення: 20.01.2018 р.)

357. Marion N. E. A History of Federal Crime Control Initiatives, 1960-1993. Westport; Connecticut : Greenwood Publishing Group. 1994. 278 p. URL: <https://books.google.com.tr/oosid5DsjLc&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false> (дата звернення:10.06.2018 р.)

358. Marion N. E. Presidential Agenda Setting in Crime Control. Symbolic Policies in Clinton's Crime Control Agenda. URL: <http://www.phdstudies.com/PhD-in-Criminal-Justice-Law-and-Public-policy/USA/waldenuni/PhDinCriminalJustice-LawandPublicPolicy> (дата звернення:16.10.2017 р.)

359. Marihuana : a Signal of Misunderstanding: Appendix: the Technical Papers of the First report of the National Commission on Marihuana and Drug Abuse. Wash. : U.S. Government Printing Office, 1972. 184 p.

360. Mauer M. The Crisis of the Young African American Male and the Criminal Justice System. Prepared for U.S. Commission on Civil Rights. April 15-16, 1999. Wash. : D.C 18 p. URL: http://www.sentencingproject.org/doc/publications/rd_crisisoftheyoung.pdf (дата звернення:10.09.2017 р.)

361. Maxfield M. G. The National Incident-Based Reporting System: Research and Policy Applications // *Journal of Quantitative Criminology*. 1999. Vol. 15. N 2.

362. Maxfield M. G. *Studying Government in America: People, Politics, and Policy* / [Текст] / M.G. Maxfield. – Boston: Little, Brown, 1980. 832 p.

363. Maxfield M.G., Babbie E. *Basics of Research Methods for Criminal Justice and Criminology*. Belmont, CA : Wadsworth, 2015. 360 p.

364. Maxfield M. G., Babbie E. *Research Methods for Criminal Justice and Criminology*. Belmont, CA : Wadsworth, 2013. 400 p.

365. Maxfield M. G., Maltz M. D. Editors' Introduction: Special Issue on the National Incident-Based Reporting System // *Journal of Quantitative Criminology*. June 1999. Vol. 15. Issue 2. P. 115-118. URL: <http://link.springer.com/article/10.1023/A%3A1007547103683> (дата звернення:23.10.2017 p.)

366. Meador D. J. *The President, the Attorney General, and the Department of Justice*. Charlottesville : White Burkett Miller Center of Public Affairs, 1980. 149 p.

367. Mears D. P. *American Criminal Justice Policy. An Evaluation Approach to Increasing Accountability and Effectiveness*. Cambridge : Cambridge University Press, 2010. 321 p. URL: http://assets.cambridge.org/97805217/62465/frontmatter/9780521762465m_fr ontmatter.pdf (дата звернення:26.06.2017 p.)

368. Mears D. P., Barnes J. C. Toward a Systematic Foundation for Identifying Evidence-Based Criminal Justice Sanctions and their Relative Effectiveness // *Journal of Criminal Justice*. 2010. № 38. P. 702-710.

369. Mohamed S. The Death Penalty in the United States and the Force of Regional Human Rights Law 14 May 2014. URL: <https://verdict.justia.com/2014/05/14/death-penalty-united-states-force-regional-human-rights-law> (дата звернення:22.10.2018 p.)

370. Michael Brady on Obama in the Guardian. URL: <http://oko-planet.su/politik/politiklist/print:page,1,306529-barak-obam a-i-russkiy-folklor.html> (дата звернення:18.05.2018 p.)

371. Milkis S. M. *The American Presidency: Origins and Development, 1776–2002*. Wash. : CQ Press. 2003. 496 p.

372. Miller W. R. Cops and Bobbies. Police Authority in New York and London, 1830-1870. Chicago : The Ohio State University Press, 1977.

373. Miller W. R. President's Commission on Law Enforcement and the Administration of Justice // The Social History of Crime and Punishment in America: An Encyclopedia. Thousand Oaks : SAGE Publications, Inc., 2013. URL: http://studysites.sagepub.com/peak/study/materials/reference/07350_1.1ref.pdf

374. Mitchell M., Leachman M. Changing Priorities: State Criminal Justice Reforms and Investments in Education. October 28, 2014. URL: <http://www.cbpp.org/esearch/hanging-priorities-state-criminal-justice-reforms-and-investments-in-education> (дата звернення:21.11.2017 р.)

375. Morris N., Rohtman D. Y. Oxford History of the Prison. The Practice of Punishment in Western Society. N.Y. : Oxford University Press, 1995. 448 p.

376. Morris R. B. Studies in the History of the American Colonial Law. N.Y. : The Mac Millan Company, 1930. XXII, 520 p.

377. Mueller R. S., Miller J. J., Kortan M. P. The FBI: A Centennial History, 1908-2008. Wash. : Government Printing Office, 2008. 124 p.

378. Myers D. L. Boys Among Men: trying and sentencing juveniles as adults. Westport, Connecticut; L. : Praeger Publisher, 2005. 196 p.

379. National Council on Crime and Delinquency. URL: http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/11798033/national_Council_on_Crime_and_Delinquency (дата звернення: 22.11.2017 р.)

380. Nature and Objects of Criminal Policy. URL: <http://old.prison.org/english/probnatu.htm> (дата звернення: 01.03.2018 р.)

381. Nixon R. 381- Statement About the Report of the Commission on Obscenity and Pornography October 24, 1970. URL: <http://www.presidency.csb.du/ws/?pid=2759>

382. Obama B. National Security Strategy of the United States (February 6, 2015). Wash., 2015. URL: <http://nssarchive.us/national-security-strategy-2015/> (дата звернення:20.01.2018 р.)

383. Oliver W. M. Executive Orders: Symbolic Politics, Criminal Justice Policy,

and the American Presidency // American Journal of Criminal Justice. September 2001. Vol. 26. Issue 1. P. 1-21.

384. Oliver W. M. The Pied Piper of Crime in America: An Analysis of the Residents' and Public's Agenda on Crime // Criminal Justice Policy Review. 2002. № 13 (2). P. 139-155.

385. Oliver W. M. The Power to Persuade: Presidential Influence over Congress on Crime Control Policy // Criminal Justice Review. 2003. N 28. P. 113-132.

386. Oliver W. M. Presidential Rhetoric on Crime and Public Opinion // Criminal Justice Review. URL: <http://arch.neicon.ru/xmlui/handle/123456789/3153794> (дата звернення:30.09.2018 р.)

387. Oliver W. M., Barlow D. E. Following the Leader? Presidential Influence over Congress in the Passage of Federal Crime Control Policy // Criminal Justice Policy Review. 2014. N 16. P. 267-286.

388. Omnibus Crime Control and Safe Streets Act of 1968. URL: <http://en.academic.ru/dic.nsf/enwiki/295362> (дата звернення:10.08.2018 р.)

389. Opinions on Police. URL: <http://www.writeopinions.com/police> (дата звернення:25.09.2017 р.)

390. Organized Crime: A Global Perspective / ed. by R.J. Kelly. N.Y. : Rowman & Littlefield, 1986. 386 p.

391. Organized Crime Criminology Essay. URL: [//www.ukessays.com/essays/criminology/united-states-policy-toward-organized-crime-criminology-essay.php](http://www.ukessays.com/essays/criminology/united-states-policy-toward-organized-crime-criminology-essay.php) (дата звернення:20.06.2017 р.)

392. Original Narratives of Early American History. Narratives of Early Virginia, 1607–1625 / ed. by L. G. Tyler. N.Y. : Charles Scribner's Sons, 1907. 478 p.

393. An Outline of American Government. Wash.: United States Information Agency, 1989. 110 p.

394. Packer H. L. The Limits of the Criminal Sanction. Stanford, Calif. : Stanford University Press, 1968. 385 p.

395. Patton W. W. History of Juvenile Court. URL: <http://education.stateuniversity.com/pages/2143/Juvenile-Justice-System.html> (дата звернення:13.05.2018 р.)

396. Pelaez V. The Prison Industry in the United States: Big Business? El Diario-La Prensa, New York and Global Research, 2014. URL: <http://komornlaw.com/the-prison-industry-in-the-united-s-tates-big-business/> (дата звернення:11.11.2017 р.)

397. Peter W. L. Criminal Law. West Group, 1990. 520 p.

398. Pica J. A., Maltese J., Thomas N. C. The Politics of Presidency. Wash. : CQ Press, 2002. 320 p.

399. Political eventh Congress, first session, on report of the Attorney General's Task Prisoner. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Political_prisoner Political prisoner (дата звернення:15.12.2018 р.)

400. Potter G., Cox T. A community Paradigm of Organized Crime // American Journal of Criminayl Justice. September 1990. Vol. 15. Issue 1. P. 1-23.

401. President's Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Facts from President Johnson's Commission on Law Enforcement. URL: http://criminologycareers.about.com/od/Career_Trends/fl/Presidents-Commission-on-Law-Enforcement-and-Administration-of-Justice.htm (дата звернення:18.06.2017 р.)

402. The Progressive Conservative, USA // an Online Journal of Political Commentary & Analysis / ed. by A.L. Way, Jr. Volume V. Issue 164. June 24, 2003. URL: <http://www.proconservative.net/ProConservativeX06CJ.shtml> (дата звернення:22.07.2017 р.)

403. Public policy URL: https://en.wikiquote.org/wiki/Public_policy (дата звернення:05.04.2018 р.)

404. Racial and Geographic Disparities in the Federal Death Penalty System: Hearing before the Subcommittee on the Constitution, Federalism, and Property Rights of the Committee on the Judiciary, United States Senate, One Hundred Seventh Congress, first session, June 13, 2001. U.S. G.P.O., 2002. 11 p. URL: https://books.google.ru/books/about/Racial_and_geographic_disparities_in_the.html?hl=ru&id=fbsTAAAAIAAJ (дата звернення:08.09.2017 р.)

405. Rand M.R. The National Crime Victimization Survey : 32 Years of Measuring Crime in the United States. Wash. U.S. Bureau of Justice Statistics, 2005. 18 p. URL: <http://www.stat.fi/sienagroup2005/sienarand.pdf>. (дата звернення:06.07.2018 р.)

p.)

406. Reeve T. The Law of Baron and Famme; of Parent and Child; of Guardian and Ward: of Master and Servant; and Powers of Courts of Chancery. New Haven, 1816. 330 p.

407. Reiman J., Leighton P. Rich Get Richer and The Poor Get Prison. The Ideology, Class, and Criminal Justice. N.Y. : Pearson Allyn and Bacon, 2010. 263 p.

408. Reinish P. S. English Common Law in the Early American Colonies. Madison : The University of Wisconsin Press, 1999. 353 p.

409. Report of the Attorney General's Task Force on Violent Crime : Hearings Before the Subcommittee on Crime of the Committee on the Judiciary, House of Representatives, Ninety-sForce on Violent Crime, November 4 and 18, 1981. Wash. : U.S. G.P.O., 1983. 488 p.

410. Report of the Subcommittee on Criminal Justice on Recodification of Federal Criminal Law. Subcommittee on Criminal Justice of the Committee on the Judiciary, House of Representatives. Ninety-fifth Congress, Second Session. Wash. : U.S. Government. Print. Off., 1979. 72 p.

411. Richman D. C. The Future of Violent Crime Federalism. 2005. 35 p. URL: http://lsr.nellco.org/cgi/viewcontent.cgi?article=110conet=fordham_fc (дата звернення: 13.02.2018 p.)

412. Roth M. P. Crime and Punishment: A History of the Criminal Justice System. Santa Barbara : Cengage Learning, 2010. 448 p.

413. Roth M. P. A History of Crime and Punishment: Readings and Documents in Criminal Justice. Santa Barbara : University Readers, 2011. 362 p.

414. Rouz-Akkerman S. Corruption and Government: Cuses, Consequences, Reforms. Cambridge : Cambridge University Press, 1999. 266 p.

415. Saltzburg S. A., Capra D. J., Hancock C. Basic Criminal Procedure. St. Paul, Minn. : West Publishing Co., 1995. 670 p.

416. Sampley T. United States War Crimes Policy Is Duplicity Of The Worst Kind // U.S. Veteran Dispatch. Sep., Oct., Nov. 1997. URL: http://www.11thcavnam.com/main/united_states_war_crimes_policy_.htm (дата звернення: 09.11.2018 p.)

417. Scheingold S. A. The Politics of Law and Order. N.Y. : Longman Publishing Group, 1984. 238 p.

418. Scheingold S. A. Politics, Public Policy, and Street Crime. N.Y. : Quid Pro Books, 2011. 250 p.

419. Schlagle K., Hartley H. History of the Juvenile Justice. 2012. 106 p. URL: <http://www.studymode.com/essays/History-Of-The-Juvenile-Justice-System-1808023.html> (дата звернення: 01.03.2018 p.)

420. Scott E. S. The Legal Construction of Adolescence // Hofstra Law Review. 2000. N 29. P. 547–598.

421. Shafer Commission. Drug Use in America: Problem in Perspective and Report of National Commission on Marijuana and Drug Abuse (MSS' series on the physiological and behavioral effects of drug usage). N.Y. : Irvington Pub, 1975. 481 p. URL: <http://www.amazon.com/Drug-Use-America-Perspective-physiological/dp/0842272399> (дата звернення: 11.04.2017 p.)

422. Should the Death Penalty Be Allowed?. URL: <http://deathpenalty.procon.org/System,2012> (дата звернення: 24.05.2018 p.)

423. Skolnick J. H. Justice without Trial: Law Enforcement in Democratic Society. New York : John Wiley & Sons, 1966. 279 p.

424. Solomon P. H., Jr. Soviet Criminal Justice under Stalin. Cambridge : Cambridge University Press. 520 p.

425. Spindel D. Crime and Society in North Carolina, 1663–1776. Baton Rouge : Louisiana State University Press, 1989. 406 p.

426. Springer D. W., Roberts A. R. Juvenile Justice and Delinquency. Rutgers : The State University of New Jersey, 2011. 528 p.

427. Stacy L., Gardiner Ch. L. Criminal Justice Policy. 2013. URL: https://play.google.com/store/books/details/Stacy_L_Mallicoat_Criminal_Justice_Policy?id=nhlzAwAAQBAJ (дата звернення: 27.08.2017 p.)

428. Stolz B. A. Congress and Capital Punishment. An Exercise in Symbol Politics. Issue // Law and Policy. 1983. April. Vol. 5. Issue 2. P. 157-180.

429. Stolz B. A. Congress and the War on Drugs: An Exercise in Symbolic

Politics // Journal of Crime and Justice. 1992. N 15. P. 119–136.

430. Surveying Crime in the 21st Century / ed. by M. Hough, M. Maxfield // Crime Prevention Studies. Vol. 2. Monsey, NY : Criminal Justice Press, 2007. P. 56-72.

431. Sykes G. M. The Society of Captives: A Study of a Maximum Security Prison. Princeton, N.J. : Princeton University Press, 1958. 161 p.

432. Tappan P. W. Crime, Justice and Correction. N.Y.; Toronto; L. : McGraw-Hill Book Company, 1960. 781 p.

433. Theoharis H. A. Spying on Americans: Political Surveillance from Hoover to the Huston Plan. Phil. : Temple University Press, 1978. 331 p.

434. Thomas J. B. Criminal Justice. Academic Discipline // Encyclopedia Britannica. URL: <http://www.britannica.com/topic/criminal-justice> (дата звернення: 25.06.2018 p.)

435. Todd J. P. The Criminal Justice System, Federal Habeas Corpus Proceedings and The Streamlined Procedures Act // Progressive Conservative, USA. An Online Journal of Political Commentary & Analysis / ed. by A.L. Way, Jr. Vol. VII. Issue 198. September 7. 2005. URL: <http://www.proconservative.et/Pronser vativeX06CJ.shtml> (дата звернення: 22.11.2017 p.)

436. Tonry M. The Handbook of Crime and Punishment. Oxford University Press, 2000. 832 p. URL: <http://rap idshare.com/files/278415633/01 95140605Crime.rar.html> (дата звернення: 10.01.2018 p.)

437. Tonry M. Thinking about Crime: Sense and Sensibility in American Penal Culture. N.Y.: Oxford University Press, 2004. 272 p. URL: https://books.google.ru/books/about/Thinking_about_Crime_Sense_and_Sensibili.html?hl=ru&id=iuLhBwAAQBAJ (дата звернення: 21.08.2018 p.)

438. United States Policy Toward Organized Crime. Criminology Essay. URL: <http://www.ukessays.com/essays/criminology/united-states-policy-toward-organized-criminology-essay.php> (дата звернення: 12.11.2017 p.)

439. Use of Polygraph Examinations in the Department of Justice, Evaluations and Inspections Report I-2006-008. U.S. Department of Justice, Office of the Inspector General. URL: <http://web.docuticker.com/go/docubase/12065> (дата звернення:

11.08.2017 р.)

440. U.S. Code: Title 18 Crime and Criminal Procedure. URL: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18> (дата звернення: 22.11.2018 р.)

441. U.S. Commission on Obscenity and Pornography. The Report of the Commission on Obscenity and Pornography. N.Y. : Random House, 1970. 184 p.

442. U.S. Congress. Senate. Hearings before the Select Committee to Study Governmental Operations with Respect to Intelligence Activities. Wash. : 1976. Vol. 6. URL: <http://cryptome.org/nsa-4th.htm> (дата звернення: 23.06.2018 р.)

443. U.S. Department of Justice. Attorney General's Commission on Pornography. Final Report. Wash. : U.S. Dept. of Justice; The Commission, 1986. Vol. 1-2. 1960 p.

444. U.S. Department of Justice. Attorneys General of the United States, 1789–1985. Wash. : U.S. Government Printing Office, 1985.

445. U.S. Department of Justice, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, National Advisory Committee for Juvenile Justice and Delinquency Prevention. Standards for the Administration of Juvenile Justice: Report. Wash. : The Committee, 1980. URL: <http://eric.ed.gov/?id=ED201923> (дата звернення: 12.05.2017 р.)

446. U.S. Foreign Policy: Why did the United States oppose the International Criminal Court under the Bush administration?. URL: <https://www.quora.com/U-S-Foreign-Policy/Why-did-the-United-States-oppose-the-International-Criminal-Court-under-the-Bush-administration> (дата звернення: 15.12.2018 р.)

447. U.S. National Advisory Commission on Civil Disorders. Wash. : The Commission, 1968. URL: <http://www.blackpast.org/aah/national-advisory-commission-civil-disorders-kenner-commission> (дата звернення: 30.10.2017 р.)

448. Walden University. PhD in Criminal Justice. URL: <https://www.waldenu.edu/doctoral/phd-in-criminal-justice> (дата звернення: 22.11.2017р.)

449. Walfield P. Strange Justice in New York: a Father Goes to Jail. June 16, 2003. URL: http://www.aim.org/publications/guest_columns/walfield/2003/jun6.html (дата звернення: 12.04.2018 р.)

450. Walker S. A. Critical History of Police Reform: The Emergence of Professionalism. Lexington, MT : Lexington Books, 1977. P. 143.

451. Walker S. A. Origins of the Contemporary Criminal Justice Paradigm: The American Bar Foundation Survey, 1953-1969 // Justice Quarterly. School of Criminology and Criminal Justice University of Nebraska at Omaha. 1992. N 9 (1). P. 47-76.

452. Walker S. A. Popular Justice: A History of American Criminal Justice. New York : Oxford University Press, Inc., 1980. 287 p.

453. Washington G., Sparks J. The Writings of George Washington: Being His Correspondence, Addresses, Messages, and Other Papers, Official and Private, Selected and Published from the Original Manuscripts, with a Life of the Author. Notes, and Illustrations. Washington, Boston. : Ferdinand Andrews, 1834. 560 p.

454. Wayne R. L. F., A. W. Scott Handbook on Criminal Law. N.Y. : West Group, 1986. 918 p.

455. Weaver V. M. Frontlash: Race and the Development of Punitive Crime Policy // University of Virginia Studies in American Political Development. 2007. N 21. P. 230-226.

456. Weber D. S. Warrior Cops. The Ominous Growth of Paramilitarism in American Police Departments // Cato Institute Briefing Papers. N 50. 1999. August 26. 14 p. URL: http://www.joebrower.com/RKBA/RKBA_FILES/RESEARCH/Cato_BP50_Warrior_Cops.pdf (дата звернення: 23.03.2018 p.)

457. Welsh R. S. Delinquency, Corporal Punishment, and the Schools. Ph.D.. Source // Crime and Delinquency. 1978. P. 336-354.

458. Welsh B. C., Farrington D. P. The Future of Crime Prevention: Developmental and Situational Strategies Institute of Criminology. Cambridge University, 2010. 65 p.

459. Welsh B. C., Siegel L. J. Juvenile Delinquency : The Core. N.Y. : Wadsworth Publishing, 2010. 480 p.

460. What is the Meaning of Juvenile Delinquency?. URL: <http://www.preservearticles.com/2012052832811/what-is-meaning-of-juvenile-delinquency.html> (дата

звернення: 22.05.2017 р.)

461. What is Statutory Law?. URL: <http://www.wisegeek.com/what-is-statutory-law.htm> (дата звернення: 03.09.2017 р.)

462. White J. A. A Short History of England. Cambridge : Cambridge University Press, 2009. 320 p.

463. Wickersham G. W. (ed.). The Work of the National Crime Commission. Report of the Forty-ninth Annual Meeting of the American Bar Association Held at Denver, Colorado, July 14–16, 1926. Reports of the American Bar Association, vol. 51. Baltimore: Lord Baltimore Press, 1926. P. 233–237.

464. Wigmore J. H. The National Crime Commission: What Will It Achieve? // Journal of the American Institute of Criminal Law and Criminology. 1925. N. 16. P. 312–315.

465. Winfree L. T., Abadinsky H. Understanding Crime. Theory and Practice. Chicago : Nelson-Hall Publishers, 1996. 421 p.

466. Witayapanyanon T. Criminal Justice Policy in the United States: A Pooled Time Series Analysis of Sentencing Reform Impacts. URL: <http://commons.lib.niu.edu/handle/10843/9606> (дата звернення: 17.06.2017 р.)

467. Worden C.F. Crime, Punishment and Rehabilitation: The Problem of Recidivism // Progressive Conservative, USA. An Online Journal of Political Commentary & Analysis / ed. by A.L. Way, Jr. Volume V. Issue 95. April 5, 2003. URL: <http://www.proconservative.net/ProconservativeX06CJ.shtml> (дата звернення: 22.03.2017 р.)

468. Zimring F. E., Hawkins G., Frase R. S. Crime Commissions. URL: <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3403000067.html> (дата звернення: 13.02.2018 р.)

469. Zimring F. E., Tanenhaus D. S. Choosing the Future for American Juvenile Justice (Youth, Crime, and Justice). New York: NYU Press, 2014. 256 p.

470. 200th Anniversary of the Office of the Attorney General, 1789-1989. Wash.: U.S. Department of Justice, 1991. 127 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця

підсумків проведення анкетування

175 слідчих підрозділів Національної поліції України, 83 прокурорів у Дніпропетровській, Житомирській, Запорізькій, Львівській та Харківській областях у 2016–2018 роках.

Результати анкетування 258 осіб

Запитання	Варіанти відповідей	Результат	
		Всього осіб	Відсоток
1. Стать	Чоловіча	173	63
	Жіноча	85	37
2. Вік	від 20–35 років	83	34
	від 35 до 60 років	175	66
3. Ваш стаж роботи?	До 3-х років	34	19
	3 – 5 років	53	29
	5 – 10 років	16	9
	10 – 15 років	29	16
	Понад 15 років	126	28
4. Чи потрібно проводити всебічний комплексний аналіз виникнення і розвитку державної кримінально-правової політики США з огляду на можливість використання її позитивного досвіду для України?	Так	201	77
	Ні	52	21
	Не можу відповісти	5	2
5. Чи доцільно, на Вашу думку, визначити теоретико-методологічні засади аналізу кримінально-правової політики США?	Так, тому що це впливає на ефективність запобігання	190	69
	Ні	65	29
	Ваш варіант	3	2
6. Чи доцільно вводити в доктрину кримінального правапоняття та категорії дослідження кримінально-правової політики?	Ні	65	25
	Так	67	64
	Ваш варіант	26	10

7. Чи потрібно закріпити особливості нормативно-правових засад державної політики боротьби проти злочинності в США в національному законодавстві?	Так, з урахуванням зарубіжного досвіду	151	67
	Ні	53	17
	Не потрібно	54	16
8. Чи потрібно доповнювати КК України ст. 167-1 «Зловживання обов'язком з догляду підопічного в спеціальній навчально-виховній установі для дітей»?	Так	217	84
	Ні	41	16
	Ваш варіант	0	0
9. Чи потрібно вводити в доктрину кримінального права авторське визначення міждержавної кримінально-правової політики?	Так	168	57
	Ні	90	43
	Ваш варіант	0	0
10. Чи є необхідним удосконалення основ міждержавної кримінально-правової політики як міждержавної системи запобігання злочинності?	Так	140	53
	Ні	83	45
	Ваш Варіант	35	12

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА

04053, Київ, пров. Несторівський, 4, тел. 235 96 01, факс. 235 96 05, e-mail: zak_norm@rada.gov.ua

№ дд/470-1-15-4

„дд” 10 2019 р.

ДОВІДКА

впровадження результатів дисертаційного дослідження Господаренка Володимира Миколайовича у законотворчу діяльність

Інформуємо, що наукові положення дисертаційного дослідження Господаренка Володимира Миколайовича на тему: «Основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація», підготовленого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право були подані у вигляді обґрунтованих пропозицій до Кримінального кодексу України, зокрема запропоновано доповнити ст. 167-1 цього Кодексу «Зловживання обов'язком з догляду підопічного в спеціальній навчально-виховній установі для дітей і підлітків» наступного змісту «зловживання та/або невиконання, неналежне виконання службових обов'язків посадової особи в умовах, коли вона повинна була і могла вчинити дії, які входять в коло її службових обов'язків, що спричинило підопічному тяжкі наслідки, - карається позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк».

Вважаємо, що положення дисертаційного дослідження Господаренка Володимира Миколайовича на тему: «Основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація», підготовленого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, є актуальними, мають необхідний теоретичний і методологічний рівень, практичне значення та характеризуються науковою новизною і можуть бути враховані Інститутом законодавства Верховної Ради України у процесі вдосконалення чинного законодавства України.

Директор,
академік НАН України

О.Л. Копиленко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник начальника ГСУ
Національної поліції України,
кандидат юридичних наук,
Заслужений юрист України

М.С. Цуцкірідзе

26 листопада 2018 року

АКТ

**впровадження у практичну діяльність органів досудового
розслідування Національної поліції України матеріалів
дисертаційного дослідження Господаренка Володимира
Миколайовича на тему: «Основні напрями кримінально-правової
політики США: формування та реалізація»**

Комісія у складі: заступника начальника відділу ГСУ Національної поліції України кандидата юридичних наук Мірковця Д.М., старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ Національної поліції України кандидата юридичних наук Козак О.В., старшого слідчого в особливо важливих справах ГСУ Національної поліції України кандидата юридичних наук Награбової Л.В. розглянула матеріали дисертаційного дослідження Господаренка Володимира Миколайовича на тему: «Основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація» на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право.

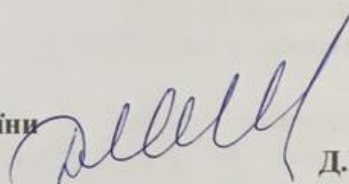
Визначено, що для практичної діяльності Головного слідчого управління Національної поліції України важливе значення мають висновки, пропозиції та рекомендації, які відображені за змістом низки наукових робіт.

Спрямовані висновки та пропозиції належним чином висвітлюють питання протидії транснаціональній організованій злочинності у сфері економіки, за результатами проведених досліджень висловлюються обґрунтовані практичні рекомендації. Висновки, пропозиції та рекомендації автора будуть використані з метою комплексного удосконалення діяльності практичних працівників слідчих підрозділів

Національної поліції України, а також під час проведення занять в системі службової підготовки слідчих.

Комісія дійшла висновку, що результати дисертаційного дослідження Господаренка Володимира Миколайовича на тему: «Основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація» підготовленої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право, слід вважати впровадженими до практичної діяльності Головного слідчого управління Національної поліції України.

Заступник начальника відділу
ГСУ Національної поліції України
кандидат юридичних наук

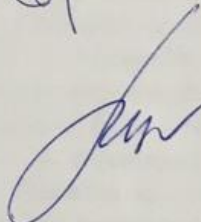
Д.М. Мірковець

Старший слідчий в ОВС
ГСУ Національної поліції України
кандидат юридичних наук

Л.В. Награбова

Старший слідчий в ОВС
ГСУ Національної поліції України
кандидат юридичних наук

О.В. Козак

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший заступник директора
Державного науково-дослідного
інституту МВС України, доктор
юридичних наук, професор

 Т.О. Проценко
2018 р.

АКТ

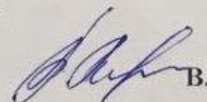
впровадження у науково-дослідну діяльність ДНДІ МВС України
результатів дисертаційного дослідження Господаренка Володимира
Миколайовича на тему: «Основні напрями кримінально-правової політики
США: формування та реалізація», підготовленого на здобуття наукового
ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.08 – кримінальне
право та кримінологія; кримінально-виконавче право

Комісія у складі: завідувача науково-дослідної лабораторії кримінологічних досліджень та проблем запобігання злочинності ДНДІ МВС України, доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника Кулика О.Г., завідувача науково-дослідної лабораторії проблем правового та організаційного забезпечення діяльності Міністерства ДНДІ МВС України, доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника Рядінської В.О., начальника науково-організаційного відділу ДНДІ МВС України, доктора юридичних наук, старшого наукового співробітника Федотової Г.В., склала цей акт про те, що результати дисертації Господаренка В.М. «Основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація» мають необхідний теоретичний і методологічний рівень та практичну цінність і можуть бути використані й враховані в подальших науково-дослідних розробках Державного науково-дослідного інституту МВС України.

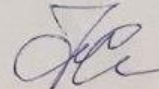
Завідувач науково-дослідної лабораторії
кримінологічних досліджень та
проблем запобігання злочинності
ДНДІ МВС України,
доктор юридичних наук, с.н.с.

 О.Г.Кулик

Завідувач науково-дослідної лабораторії
проблем правового та організаційного забезпечення
діяльності Міністерства ДНДІ МВС України,
доктор юридичних наук, с.н.с.

 В.О. Рядінська

Начальник науково-організаційного відділу
ДНДІ МВС України,
доктор юридичних наук, с.н.с.

 Г.В. Федотова

028455

Приватне акціонерне товариство
«Вищий навчальний заклад
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

The Private Joint-Stock Company
«Higher Education Institution
«Interregional
Academy
of Personnel Management»

Україна, 03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2
Тел. (044) 490-95-00, факс 490-95-04

2, Frometivs'ka Str., 03039 Kyiv, Ukraine
Tel. (044) 490-95-00, fax 490-95-04

18. 09 2018 р. № 516/1-12

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор МАУП,
доктор наук з державного управління,
професор

Є.О. Романенко

18. 09 2018 р.

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності ННіП ім. Володимира Великого Господаренка Володимира Миколайовича на тему: «Основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація» у освітній процес Міжрегіональної академії управління персоналом

Комісія у складі: завідувача кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності, доктора юридичних наук, професора Заросила В.О.; професора кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності, доктора юридичних наук, професора Кислого А.М.; професора кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Козаченка О.І; склала цей акт про те, що комісією вивчені матеріали підготовлені здобувачем кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності ННіП ім. Володимира Великого Господаренком Володимиром Миколайовичем на тему: «Основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація» за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право.

Результати дисертаційного дослідження Господаренка Володимира Миколайовича відображені у навчально-методичних матеріалах з кримінального права та криминології для студентів та слухачів магістратури, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

1. Господаренко В.М. Антикорупційна політика США: кримінально-правові засади. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2016. №4. С.101-110.

2. Господаренко В.М. Государственная уголовно-правовая политика США в отношении смертной казни. *Leges si viata*. 2017. ISSN 1810-309X. С. 42-48.

3. Господаренко В.М. Державна кримінальна політика США і боротьба проти організованої злочинності. *Правова позиція. Серія: Право*. 2016. №2(17). С.184-192.

4. Господаренко В.М. Джерельна основа державної кримінальної політики США. *Visegrad Journal on human rights*. 2017. ISSN 1339-7915. С.72-77.

5. Господаренко В.М. Концептуальне осягнення сутності кримінальної політики Сполучених Штатів Америки в американській науці. *Науковий юридичний журнал «Юридична наука»*. 2017. №5(71). С.30-45.

6. Господаренко В.М. Кримінально-правова політика США в галузі викорінення підліткової злочинності. *Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції»*. 2016. № 3. С.162-167.

7. Господаренко В.М. Пенітенціарна система США та її реформування в рамках федеральної кримінально-правової політики. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України»*. 2016. №42. С. 157-170.

8. Господаренко В. М. Державна кримінальна політика США : досвід для України. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання досудового розслідування»*. 2018. С. 103- 105.

Зазначені матеріали підтвердили належний теоретичний рівень і практичну обґрунтованість та відповідають меті й загальним напрямкам вдосконалення професійної підготовки юридичних кадрів і можуть бути використанні в навчальному процесі при викладанні дисциплін «Кримінальне право» та «Кримінологія» ННіП Міжрегіональної академії управління персоналом.

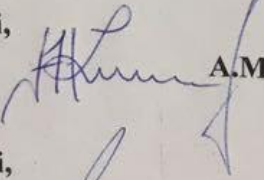
Члени комісії дійшли спільного висновку, що представлені здобувачем Господаренка Володимира Миколайовича матеріали дослідження ґрунтуються на значній кількості опрацьованих автором під час дослідження законодавчих, наукових, архівних та емпіричних джерел.

Члени комісії:

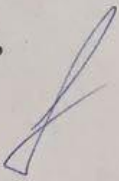
завідувач кафедри управління безпекою,
правоохоронної та антикорупційної діяльності,
доктор юридичних наук, професор

В.О. Заросило

професор кафедри управління безпекою,
правоохоронної та антикорупційної діяльності,
доктор юридичних наук, професор

А.М. Кислий

професор кафедри управління безпекою,
правоохоронної та антикорупційної діяльності,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

О.І. Козаченко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
Національної академії
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук,
професор, заслужений
юрист України
полковник поліції

С.Д. Гусарев

19.06.2018

АКТ

впровадження результатів дисертаційного дослідження здобувача кафедри управління безпекою, правоохоронної та антикорупційної діяльності ННІП ім. Володимира Великого Міжрегіональної академії управління персоналом Господаренка Володимира Миколайовича на тему:
«Основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація»
в освітній процес Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: професора кафедри кримінального права, доктора юридичних наук, професора, академіка Національної академії правових наук України, заслуженого діяча науки і техніки України Шакуна В.І. (голова комісії), т.в.о. завідувача кафедри криминології та кримінально-виконавчого права, кандидата юридичних наук Микитчика А.В., заступника начальника відділу організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Калиновського О.В., склала цей акт про те, що результати дисертаційного дослідження Господаренка Володимира Миколайовича на тему: «Основні напрями кримінально-правової політики США: формування та реалізація» впроваджені в освітній процес Національної академії внутрішніх справ.

1. Матеріали дисертаційного дослідження Господаренка В.М. застосовуються у освітньому процесі для підготовки лекцій, навчальних програм, тестових завдань, а також під час проведення різних видів занять з дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина» «Кримінальне право. Особлива

частина», «Кваліфікація окремих видів злочинів», «Кваліфікація злочинів, підслідних органам досудового розслідування Національної поліції», «Правозастосування», «Кримінологія», «Профілактика злочинів», «Аналіз та прогноз злочинності», «Кримінологічна віктимологія».

2. Результати дисертаційного дослідження Господаренка В.М. відображені у науково-практичних і навчально-методичних матеріалах для здобувачів вищої освіти, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

- Господаренко В.М. Антикоруptionна політика США: кримінально-правові засади. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2016. № 4. С. 101-110.

- Господаренко В.М. Государственная уголовно-правовая политика США в отношении смертной казни. *Legea si viata*. 2017. ISSN 1810-309X. С. 42-48.

- Господаренко В.М. Державна кримінальна політика США і боротьба проти організованої злочинності. *Правова позиція. Серія: Право*. 2016. № 2 (17). С. 184-192.

- Господаренко В.М. Джерельна основа державної кримінальної політики США. *Visegrad Journal on human rights*. 2017. ISSN 1339-7915. С. 72-77.

- Господаренко В.М. Концептуальне осягнення сутності кримінальної політики Сполучених Штатів Америки в американській науці. *Науковий юридичний журнал «Юридична наука»*. 2017. № 5 (71). С. 30-45.

- Господаренко В.М. Кримінально-правова політика США в галузі викорінення підліткової злочинності. *Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції»*. 2016. № 3. С. 162-167.

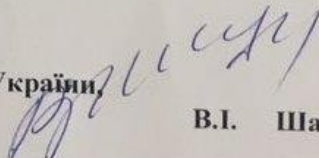
- Господаренко В.М. Пенітенціарна система США та її реформування в рамках федеральної кримінально-правової політики. *Збірник наукових праць «Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України»*. 2016. № 42. С. 157-170.

- Господаренко В.М. Державна кримінальна політика США : досвід для України. *Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання досудового розслідування»*. 2018. С. 103-105.

3. Зазначені праці підтвердили свій високий науково-теоретичний рівень, практичну доступність і доцільність за результатами підготовки та проведення усіх видів занять, а також використовуються в науково-дослідній роботі профільних кафедр, наукових лабораторій та перемінного складу академії.

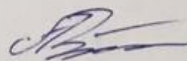
Голова комісії:

**Професор кафедри кримінального права,
доктор юридичних наук, професор,
академік Національної академії правових наук України,
заслужений діяч науки і техніки України**

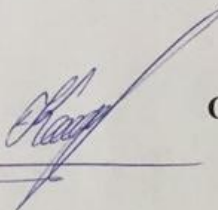

В.І. Шакун

Члени комісії:

Т.в.о. завідувача кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права,
кандидат юридичних наук

А.В. Микитчик

Заступник начальника відділу організації
наукової діяльності та захисту прав
інтелектуальної власності,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

О.В. Калиновський

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Господаренко В. М. Державна кримінальна політика США і боротьба проти організованої злочинності. *Правова позиція (правонаступник наукового журналу «Вісник Академії митної служби України. Серія: «Право»)*. 2016. № 2 (17). С. 184–192.
2. Господаренко В. М. Кримінально-правова політика США в галузі викорінення підліткової злочинності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції: науковий збірник*. 2016. Вип. 3. С. 162–167.
3. Господаренко В. М. Пенітенціарна система США та її реформування в рамках федеральної кримінально-правової політики. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: збірник наукових праць*. 2016. Вип. 42. С. 157–170.
4. Господаренко В. М. Антикорупційна політика США: кримінально-правові засади. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2016. №4. С. 101–110.
5. Господаренко В. М. Концептуальне осягнення сутності кримінальної політики Сполучених Штатів Америки в американській науці. *Юридична наука: науковий юридичний журнал*. 2017. № 5 (71). С. 30–45.
6. Господаренко В. М. Государственная уголовно-правовая политика США в отношении смертной казни. *Leges si viata (Закон и Жизнь): международный научно-практический правовой журнал*. 2017. № 2 (302). С. 42–48.
7. Господаренко В. М. Джерельна основа державної кримінальної політики США. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2017. №2. С. 72–77.
8. Господаренко В. М. Державно-правова кримінальна політика США та її можливий вплив на вітчизняну кримінальну політику. *«Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права»*: матеріали VII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Дніпропетровськ, 04-05 грудня 2015 року). 2015. С. 254–256.

9. Господаренко В. М. Методологічні засади державної кримінально-правової політики США. *«Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права»*: матеріали VIII Міжнародної наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Дніпропетровськ, 02-03 грудня 2016 року). 2016. С.267–269.

10. Господаренко В. М. Державна кримінальна політика США : досвід для України. *«Актуальні питання досудового розслідування»*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 27 жовтня 2017 року). 2018. С. 103–105.